

การสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม: ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพ

นางสาวชนวันต์ ปูนวรรณ



การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2563

Inquest of Extrajudicially Kill Cases: Case Study of Post-Mortem Examination

Miss Tanawan Boonwanna



An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law


Sukhothai Thammathirath Open University

2020


หัวข้อการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ การสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี
การชันสูตรพลิกศพ
ชื่อและนามสกุล นางสาวธนวันต์ บุนนวรรณา
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์

การศึกษาคั่นคว่ำอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2564

คณะกรรมการสอบการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ


.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์)


.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณี ไพรทอง)


.....
(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม:ศึกษากฎหมายการชันสูตรพลิกศพ
ผู้ศึกษา นางสาวธนวันต์ บุนวรรณา รหัสนักศึกษา 2624001604 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์ **ปีการศึกษา** 2563

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด หลักการที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม (2) ศึกษากระบวนการค้นหาความจริงและการตรวจสอบถ่วงดุลการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม (3) ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ และการตรวจสอบถ่วงดุลในการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (4) ศึกษาและเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมให้มีความเหมาะสมกับประเทศไทย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกา บทความจากวารสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม เช่น สหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหา เปรียบเทียบสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า (1) แนวคิดเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น ถือว่าการชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย (2) กระบวนการค้นหาความจริงและการตรวจสอบถ่วงดุลการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น กฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพ 4 ฝ่าย ได้แก่พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง (3) ระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยเป็นระบบตำรวจ พนักงานสอบสวนมีบทบาทหลักในการชันสูตรพลิกศพ ส่วนแพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองที่เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานสอบสวนเท่านั้น การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (4) ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะและปรับปรุงกฎหมายโดยเพิ่มบทบาทแพทย์ในการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพ ลดบทบาทของตำรวจให้เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือสนับสนุนในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น ควรกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพและสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม และกำหนดให้เจ้าพนักงานปกครองท้องที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ ทั้งนี้เพื่อให้การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมมีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ วิสามัญฆาตกรรม การชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวน

Independent Study title: Inquest of Extrajudicially Kill Cases: Case Study of Post-Mortem Examination

Author: Tanawan Boonwanna; **ID:**2624001604; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Arjaree Me-intarakerd Meesidth, Associate Professor;

Academic year: 2020

Abstract

This research aims to (1) study the background, concepts, and principles related to the post-mortem examination in the extrajudicially kill cases, (2) study the investigation and checks and balances process of the post-mortem examination in the extrajudicially kill cases, (3) study and analyze to compare the laws related to the post-mortem examination and checks and balances process in the post-mortem examination in the extrajudicially kill cases of Thailand and foreign countries, for instance, the United States of America and the Federal Republic of Germany, and (4) study and recommend a guideline for amendment of the laws related to the post-mortem examination in inquest of the extrajudicially kill cases to be suitable for Thailand.

This research is a qualitative research using the research method of the documentary data, textbook, the thesis research, academic articles and related documents, legal provisions, the Supreme Court's judgment guidelines, as well as from the journals, publicity documents, related legal decisions and opinions, from electronic data in various websites in verify the post-mortem examination in the extrajudicially kill cases of Thailand and foreign countries, for instance, the United States of America and the Federal Republic of Germany. All data are used to analyze and compare for finding the conclusions and recommendations

The research findings revealed that (1) the concept of law process in the extrajudicially kill cases is post-mortem examination which is deemed as part of the inquest. The objective of the post-mortem examination is to inquire into the cause and circumstance of death. (2) The investigation and checks and balances process of the post-mortem examination in the extrajudicially kill cases, The law prescribes that four parties of the officers who participate in the post-mortem examination consist of inquisitor, physician, public prosecutor, and administrative official. (3) Thai post-mortem examination system is the policy system. The inquisitor plays a major role in the post-mortem examination, and the physician, public prosecutor, and administrative official who participate in the post-mortem examination are just the assistants of the inquisitor. Therefore, the control and verification of the post-mortem examination in the extrajudicially kill cases are inefficient as expected. (4) For the opinion of the researcher, the physician role should be added in the post-mortem examination at the place where a corpse is found to administer the justice both to the deceased and the official who performs to cause death, the police role should be reduced to be just the assistant and supporter in duty performance according to law. The public prosecutor should be defined to take a main responsibility in making the file of a post-mortem examination case, and the file of an extrajudicially kill case. In addition, the local administrative officials, for instance, subdistrict headman and village headman, should be determined to participate in the post-mortem examination to efficiently control and verify the post-mortem examination in the extrajudicially kill cases and administer the true justice to the people.

Keywords: Extrajudicially Kill, Post-Mortem Examination, Inquisitor

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์ ที่ได้สละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้แก่ ผู้เขียน โดยให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้แนวคิด ข้อวิจารณ์ คำปรึกษา และข้อคิดเห็นที่เป็น ประโยชน์ต่อการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระในทุกขั้นตอน ตลอดจนให้กำลังใจและสร้างแรง กระตุ้นให้แก่ผู้เขียนในการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ตลอดมา

พร้อมกันนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณี ไพรทอง ที่ได้รับเป็นกรรมการการศึกษาค้นคว้าอิสระ และสละเวลาอันมีค่าทำการ ตรวจสอบพิจารณาการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ทั้งยังให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ตลอดจนคำแนะนำที่ดีในการปรับปรุงแก้ไขการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้ถูกต้องและมีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณและขอมอบความสำเร็จทั้งปวงจากการทำ การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้แด่ครอบครัวของผู้เขียน ที่เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนอบรมสั่งสอน และเป็นกำลังใจที่สำคัญที่สุดของผู้เขียน จนทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประสบความสำเร็จ รวมถึงขอ กราบขอบพระคุณครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้เขียนในทุกชั้นเรียน เจ้าหน้าที่ประจำคณะนิติศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการศึกษา ครั้งนี้เป็นอย่างดี ตลอดจนขอขอบคุณสำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือจากเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกท่าน ผู้เขียนจะระลึกถึงความเมตตาและปรารถนาดีของทุกท่านอยู่เสมอ

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จักเป็นประโยชน์และมี คุณค่าต่อผู้ที่สนใจเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและพัฒนาความรู้ต่อไป หากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับทุกประการ และขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ธนวันต์ ปูนวรรณ

กุมภาพันธ์ 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การศึกษา.....	6
สมมติฐานของการศึกษา.....	7
ขอบเขตของการศึกษา.....	7
วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการชั้นสูตรพหุคูณในคณิตวิสามัญคณิตศาสตร์.....	9
แนวความคิดที่เกี่ยวกับระบบชั้นสูตรพหุคูณ.....	9
แนวความคิดที่เกี่ยวกับคณิตวิสามัญคณิตศาสตร์.....	43
หลักการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตรวจสอบ กระบวนการชั้นสูตรพหุคูณ.....	58
หลักการตรวจสอบจากองค์กรภายในและองค์กรภายนอก.....	61
บทที่ 3 หลักกฎหมายการชั้นสูตรพหุคูณของประเทศไทยและต่างประเทศ.....	63
การชั้นสูตรพหุคูณตามกฎหมายไทย.....	63
การชั้นสูตรพหุคูณกับการสอบสวนคดีอาญา.....	91
การชั้นสูตรพหุคูณตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	109
การชั้นสูตรพหุคูณตามกฎหมายสาธารณรัฐเยอรมนี.....	126
บทที่ 4 ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการชั้นสูตรพหุคูณ ในคณิตวิสามัญคณิตศาสตร์ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ.....	137
ปัญหากระบวนการชั้นสูตรพหุคูณในคณิตวิสามัญคณิตศาสตร์.....	144

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 บทสรุปและเสนอแนะ.....	163
บทสรุป	163
ข้อเสนอแนะ.....	169
บรรณานุกรม.....	176
ประวัติผู้ศึกษา.....	181



สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบการชั้นสูตรพลีคพของประเทศไทย
สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....137



บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ประกอบด้วยองค์กรที่มีบทบาทสำคัญที่แตกต่างกัน ได้แก่ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ แต่ในปัจจุบันปัญหาการแสวงหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีนั้นยังมีอุปสรรคอยู่หลายประการ หนึ่งในปัญหาเหล่านั้น คือการสืบสวนสอบสวนหรือการแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ ก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลพิจารณาตัดสิน การสอบสวนที่ชัดเจนถูกต้อง ความเป็นธรรม ไม่เกิดความล่าช้า จะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมในการสอบสวนเป็นสำคัญด้วย ทั้งนี้เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนให้ได้มากที่สุด

ในกรณีที่มีการเสียชีวิตของบุคคลใดๆเกิดขึ้น การตรวจสอบเพื่อค้นหาความจริงว่า ผู้ตายเป็นใคร ตายเมื่อใด ตายอย่างไร สาเหตุที่ทำให้ตายเกิดจากอะไร เราเรียกกระบวนการเหล่านี้ว่า “การชันสูตรพลิกศพ” ซึ่งความมุ่งหมายของการชันสูตรพลิกศพนั้น เพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน โดยได้บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 148 จนถึงมาตรา 156 สำหรับหน้าที่หลักในการชันสูตรพลิกศพเพื่อหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตายของบุคคล คือ เจ้าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ และแพทย์ อาจกล่าวได้ว่า การชันสูตรพลิกศพเป็นกระบวนการทางกฎหมายที่กำหนดให้รัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับการตายของบุคคลใดๆ ภายใต้เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

เหตุที่จะทำการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 148 ใต้นั้น จำแนกได้เป็น 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การตายโดยผิดธรรมชาติ เช่น การฆ่าตัวตาย การถูกผู้อื่นทำให้ตาย การตายโดยอุบัติเหตุ การถูกสัตว์ทำร้าย การตายโดยยังมีได้ปรากฏเหตุ เป็นต้น ประการที่สองคือ การตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน กล่าว “ความควบคุม” ตามมาตรา 148 นี้ มีความหมายนัยที่กว้างกว่าคำว่า ควบคุม ตามมาตรา 2 (21)

แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งหมายความเพียงว่าการควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างการสืบสวนสอบสวนเท่านั้น แต่ “ความควบคุม” ตามมาตรา 148 นี้ยังหมายความรวมถึงการตายของผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานในเรื่องจำอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความในมาตรา 148 จะกำหนดไว้เพียงว่าเป็นการตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน แต่เมื่อพิจารณาประกอบความในมาตรา 150 และมาตรา 155/1 ด้วยแล้วยังมีความหมายรวมถึง การตายโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งทั้งสองกรณีนี้เป็นการตายที่เกิดขึ้นจากการถูกผู้อื่นทำให้ตายตามนัยของมาตรา 148 วรรคสอง (2) ด้วย¹

การตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ถือว่าเป็นการตายในความหมายของการวิสามัญฆาตกรรม สำหรับคำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” นั้น ปรากฏใช้ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติชั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ.2457 โดยในมาตรา 7 ได้อธิบายความหมายไว้ว่า การวิสามัญฆาตกรรม คือ การที่ผู้ตายตายด้วยการถูกเจ้าพนักงานฆ่าตายในเวลากระทำการตามหน้าที่ หากเป็นกรณีที่ข้าราชการหรือเป็นเจ้าพนักงานกระทำให้ตาย โดยมีได้เกี่ยวกับกระทำการตามหน้าที่ให้ถือว่าเป็นฆาตกรรมอย่างสามัญ

แม้ว่าจะไม่มีคำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” ปรากฏในกฎหมายฉบับใดแล้ว แต่นักกฎหมายต่างเข้าใจและยังคงนิยมใช้กันติดปากจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นที่เจ้าพนักงานอาจใช้กำลังกับคนร้ายได้โดยชอบด้วยกฎหมาย 2 กรณีด้วยกันคือ กรณีแรก เจ้าพนักงานป้องกันตนเองหรือผู้อื่นให้พ้นอันตราย จากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึงพอสมควรแก่เหตุ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 และกรณีที่สอง คือ การกระทำไปของเจ้าพนักงานเพื่อการป้องกันทั้งหลายที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ ซึ่งบุคคลที่จะถูกจับขัดขวางการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 หากเจ้าพนักงานผู้นั้นพิสูจน์ไม่ได้ว่าการ

¹ อุษา จันทพลอย บุญเปี่ยม.การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). 2553.หน้า 61-62.

ฆ่าหรือทำร้ายคนร้ายเข้าเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น เจ้าพนักงานผู้นั้นอาจมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาหรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและต้องรับโทษตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

ระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยมีมานานกว่าสองร้อยปีแล้ว แต่ในขณะนั้นยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการชันสูตรพลิกศพเท่าใดนัก ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้เจตนาธรรมเนียมในการชันสูตรพลิกศพได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน โดยมีความใกล้เคียงกับการชันสูตรพลิกศพในสมัยปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นที่จะทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย และเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปี พ.ศ. 2478 การชันสูตรพลิกศพจึงได้รับการบัญญัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน อย่างไรก็ตาม มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการชันสูตรพลิกศพบัญญัติไว้ในมาตรา 148 – มาตรา 156 และมีการแก้ไขทั้งหมด 7 ครั้ง โดยในครั้งแรกถูกแก้ไขขึ้นในปี พ.ศ.2496 และครั้งล่าสุดถูกแก้ไขในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งการแก้ไขกฎหมายการชันสูตรพลิกศพที่สำคัญในคดีวิสามัญฆาตกรรม เช่น แก้ไขครั้งที่ 6 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ.2542 เป็นการแก้ไขปัญหาการชันสูตรพลิกศพครั้งสำคัญในคดีวิสามัญฆาตกรรม สาเหตุเนื่องมาจากคดี “โจ ค่านซ้าง” หรือ นายสุพฤกษ์ เรือนใจมั่น พร้อมพวกรวม 6 คน พร้อมอาวุธสงคราม ได้บุกไปบ้านนายอุบล บุญช่วย ตั้งอยู่ตำบลวังพลับ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เหตุเพราะตีตัวออกห่างจากแก๊งค้ายาเสพติด แต่นายบุญช่วยไม่อยู่บ้าน จึงได้บังคับพี่สาวนายอุบลพายเรือไปที่บ้านอีกหลังหนึ่งซึ่งตั้งอยู่กลางทุ่ง รายล้อมด้วยน้ำท่วมสูง แล้วจับคนในบ้าน 3 คน เป็นตัวประกัน ตำรวจได้นำกำลังมาปิดล้อมบ้าน มีการเกลี้ยกล่อมจนคนร้ายยินยอมมอบตัว ตำรวจได้ใส่กุญแจมือคนร้ายพาเดินลุยน้ำออกมา แต่แล้วตำรวจกลับพาคนร้ายทั้ง 6 เข้าไปในบ้านอีกครั้ง โดยอ้างว่าให้ชี้จุดซุกซ่อนอาวุธสงคราม และได้เกิดเหตุไม่คาดฝันเมื่อเสียงปืนดังขึ้นหลายนัด คนร้ายถูกยิงตายหมด ตำรวจระบุว่า 1 ใน 6 คนร้ายจะแย่งปืนจึงได้หยิบอาวุธปืนที่ซ่อนไว้ในบ้านมายิงต่อสู้ นับเป็นเหตุวิสามัญฆาตกรรมที่สังคนตั้งคำถามว่าตำรวจกระทำเกินกว่าเหตุหรือไม่ จากเหตุการณ์สะเทือนขวัญดังกล่าว จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 วรรคสาม

² ไทยรัฐออนไลน์. *ย้อนรอยคดีในตำนาน วิสามัญ 6 ศพ โจ ค่านซ้าง*. 2 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก

โดยกำหนดให้พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง เข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพกับเจ้าพนักงานและแพทย์ด้วย ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจในการสอบสวนของตำรวจ

ในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 7 เพิ่มเติมมาตรา 155/1 ด้วยเหตุผลว่าการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และการสอบสวนในคดีดังกล่าว รวมทั้งคดีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อันตรายแก่เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่เป็นคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างสำคัญ จึงกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพและการสอบสวนคดีดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น³

แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชันสูตรพลิกศพหลายครั้ง แต่การแก้ไขในทุกครั้งเป็นการแก้ไขเพียงเล็กน้อยเพื่อให้การชันสูตรพลิกศพและการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมฝ่ายต่างๆ สามารถดำเนินไปได้เหมาะสม โดยมีได้ทำให้โครงสร้างของกระบวนการการชันสูตรพลิกศพเปลี่ยนแปลงไปจากครั้งแรกที่มีการบังคับใช้ นอกจากการแก้ไขปรับปรุงในกรณีเกี่ยวกับคุณสมบัติของแพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพแล้ว หลักการสำคัญอื่นๆ ของกฎหมายยังถูกคงไว้เช่นในสมัยเริ่มต้นที่มีการประกาศใช้โดยมิได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้ความทันสมัยและสอดคล้องกับแนวคิดและแนวทางปฏิบัติในสังคมปัจจุบัน

เมื่อมีการตายเกิดขึ้นระหว่างที่เจ้าพนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ หรือตายระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าพนักงาน คดีจะถูกแบ่งออกเป็น 3 สำนวนใหญ่ๆ คือ สำนวนชันสูตรพลิกศพสำนวนที่เจ้าหน้าที่ตกเป็นผู้ต้องหา และสำนวนที่ผู้ตายตกเป็นผู้ต้องหา และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าพนักงานนั้นอาจเกี่ยวข้องหรือเป็นสาเหตุการตายจึงต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยการชันสูตรพลิกศพ โดยพนักงานสอบสวนและแพทย์เพื่อหาสาเหตุการตาย จากนั้นพนักงานสอบสวนจะร่วมกับพนักงานอัยการทำสำนวนยื่นคำร้องต่อศาลให้ไต่สวนการตาย เพื่อที่ศาลจะมีคำสั่งว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน ตายเมื่อไหร่ สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ก่อนการไต่สวนศาลต้องแจ้งญาติผู้ตายให้ทราบด้วย คำสั่งของศาลจะเป็นหลักฐานชั้นสำคัญในการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการตายต่อไป

³ กมลทิพย์ ศรีโสภณ.การค้นหาคำความจริงโดยการชันสูตรพลิกศพ:ศึกษาความจำเป็นทางกฎหมายของการไต่สวนการตาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์).มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,กรุงเทพมหานคร.2562.หน้า 67-72.

การชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น ถือว่าเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพต่อประชาชนเป็นอย่างยิ่ง มาตรการที่กฎหมายได้กำหนดในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับความตายของบุคคลและขั้นตอนดังกล่าวถือว่าการใช้อำนาจรัฐอย่างหนึ่ง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดให้องค์กร 4 ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานฝ่ายปกครอง และแพทย์ เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ แต่บทบาทในการทำสำนวนการสอบสวน ยังคงเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนเป็นหลัก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยนั้นเป็นระบบตำรวจ เป็นระบบที่เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจและบทบาทหลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ แพทย์จะอยู่ในฐานะผู้สนับสนุนทางด้านวิทยาศาสตร์เพื่อการพิสูจน์ ให้ทราบถึงสาเหตุการตาย จึงเกิดปัญหาว่า การที่เจ้าพนักงานผู้กระทำการวิสามัญฆาตกรรมและพนักงานสอบสวนต่างมาจากหน่วยงานเดียวกัน และพยานบุคคลก็มักจะเป็นฝ่ายเจ้าพนักงานผู้กระทำการวิสามัญฆาตกรรมเพียงฝ่ายเดียว สภาพศพ สถานที่เกิดเหตุ วัตถุพยานอื่น ๆ มักเป็นพยานแวดล้อมชั้นสอง ไม่มีประจักษ์พยานซึ่งเป็นพยานชั้นหนึ่งมาพิสูจน์ความคิดให้เกิดข้อกังขาถึงความชอบธรรมและความโปร่งใสของเจ้าพนักงานสอบสวนได้

แม้กฎหมายจะกำหนดให้เจ้าหน้าที่จากองค์กรหลายฝ่ายเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ สำหรับการตายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวน เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน แต่ยังคงขาดรายละเอียดบางขั้นตอน และการกำหนดอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนของเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายไว้ เช่น ไม่ได้กำหนดเขตอำนาจหน้าที่ของแพทย์ที่ร่วมชันสูตรพลิกศพอย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้เพียงคุณสมบัติของแพทย์เท่านั้น และหากไม่มีแพทย์ตามลำดับชั้นที่กำหนด มีเพียงแพทย์ประจำตำบล แพทย์ประจำตำบลผู้นั้นมีความรู้ด้านนิติเวชมากนักเพียงใด ญาติผู้ตายจะให้ความเชื่อมั่นในการชันสูตรพลิกศพได้อย่างไร หรือการที่พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งพนักงานอัยการ ฝ่ายปกครอง แพทย์ และญาติของผู้ตายให้ทราบพร้อมกัน อาจเกิดข้อยุ่งยากและเพิ่มภาระของพนักงานสอบสวนมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งหากมีกรณีและผู้ตายไม่มีญาติ หรือผู้ตายเป็นชาวต่างชาติ และพนักงานสอบสวนติดต่อญาติไม่ได้ หรือห่างไกลจากพื้นที่เกิดเหตุ พนักงานสอบสวนจะต้องรอให้ญาติมาก่อนหรือไม่ เป็นต้น

สำหรับการได้ส่วนการตายตามที่กฎหมายกำหนดนั้น พนักงานอัยการมีหน้าที่ส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพในกรณีดังกล่าวไปยังศาลเพื่อทำการได้ส่วน⁴ โดยเปิดโอกาสให้ญาติผู้ตายยื่นคำ

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้า.

ร้องขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบเพื่อให้ศาลพิจารณาได้ส่วน⁵ ซึ่งเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานก็ตาม แต่กฎหมายก็ไม่ได้มีบทบังคับให้ญาติผู้ตายเข้ามาในคดี หรือ ไม่มีสิทธิในการเข้าถึงหรือโต้แย้งรายงานการชันสูตรพลิกศพ

นอกจากนี้การที่กำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ และสำนวนการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน โดยให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ควบคุมตรวจสอบการทำงาน of พนักงานสอบสวนก็ตาม แต่กฎหมายก็ไม่ได้กำหนดให้ในกรณีที่พนักงานสอบสวนที่มีได้ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการนั้นมีความผิดหรือไม่ อย่างไร ซึ่งอาจมองได้ว่าพนักงานอัยการไม่มีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบอย่างแท้จริง

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นระบบชันสูตรพลิกศพของไทยในคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอยู่หลายครั้ง แต่ยังคงขาดรายละเอียดและความชัดเจนขององค์กรที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุล ไม่เป็นไปตามหลักการหรือเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่าใดนัก ดังนั้นเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ตายและญาติของผู้ตาย ผู้ศึกษาจะได้วิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาในด้านต่างๆ โดยเปรียบเทียบกับกลไกการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมให้มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด หลักการที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการค้นหาความจริงและการตรวจสอบถ่วงดุลการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ และการตรวจสอบถ่วงดุลในการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมของประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคแปด

2.4 เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมให้มีความเหมาะสมกับประเทศไทย

3. สมมุติฐานของการศึกษา

การชันสูตรพลิกศพเป็นกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์ ในการค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์เกี่ยวกับการตายของบุคคลใดๆ ในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นกรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ซึ่งเรียกกัน โดยทั่วไปว่า คดีวิสามัญฆาตกรรม ซึ่งกระบวนการที่กฎหมายกำหนดในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับความตายของบุคคลและขั้นตอนดังกล่าวถือว่าเป็นการใช้อำนาจรัฐอย่างหนึ่ง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดให้องค์กร 4 ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานฝ่ายปกครอง และแพทย์ เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ แต่เนื่องจากระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยนั้น เป็นระบบตำรวจบทบาทในการทำสำนวนการสอบสวน ยังคงเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนเป็นหลัก ทำให้เกิดข้อกังขาว่าในคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้นจะสามารถอำนวยความยุติธรรมให้กับผู้ตายและญาติของผู้ตายได้หรือไม่ ดังนั้นการกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของฝ่ายต่างๆควรมีความชัดเจนและเหมาะสม เพื่อให้เกิดกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลให้มีความเป็นโปรงใสและเป็นธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเชื่อมั่นในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น

4. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ในในกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น สหรัฐอเมริกาและกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นอกจากนี้ยังศึกษาข้อมูลจากตำรา วิทยานิพนธ์ บทความ คำพิพากษาศาลฎีกาที่น่าสนใจ วารสาร และฐานข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ รวมทั้งศึกษาปัญหาการชันสูตร

พลิกศพลในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบและหาข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาต่อไป

5. วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกา บทความจากวารสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศเกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพลในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหา เปรียบเทียบ สรุปและข้อเสนอแนะ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงความเป็นมา แนวคิด หลักการที่เกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพลในคดีวิสามัญฆาตกรรม

6.2 ทำให้ทราบถึงกระบวนการค้นหาความจริงและการตรวจสอบถ่วงดุลการชั้นสูตรพลิกศพลในคดีวิสามัญฆาตกรรม

6.3 ทำให้ทราบถึงกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพลและการตรวจสอบถ่วงดุลในการชั้นสูตรพลิกศพลในคดีวิสามัญฆาตกรรมของประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

6.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพลในคดีวิสามัญฆาตกรรม

บทที่ 2

แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ ในคดีวิสามัญฆาตกรรม

ในกรณีที่มีการตายของบุคคลใดๆเกิดขึ้น การชันสูตรพลิกศพเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ เพื่อการตรวจสอบและค้นหาความจริงว่า ผู้ตายเป็นใคร ตายเมื่อใด ตายอย่างไร สาเหตุที่ทำให้ตายเกิดจากอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นหาความจริงในกรณีที่การตายนั้นเกิดจากการถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ การชันสูตรพลิกศพเพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์แห่งการตาย เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ถูกต้องอันนำไปสู่การนำตัวผู้กระทำความคิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีอาญาและลงโทษต่อไป โดยในบทนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับระบบชันสูตรพลิกศพ แนวคิดเกี่ยวกับคดีวิสามัญฆาตกรรม และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตรวจสอบกระบวนการชันสูตรพลิกศพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดที่เกี่ยวกับระบบชันสูตรพลิกศพ

1.1 แนวความคิดและหลักการทั่วไปเกี่ยวกับนิติเวชศาสตร์ (Forensic Medicine)

1.1.1 ความหมายและวิวัฒนาการเกี่ยวกับงานทางด้านนิติเวชศาสตร์

1) ความหมายเกี่ยวกับงานทางด้านนิติเวชศาสตร์

คำว่า “นิติเวชศาสตร์” มาจากคำว่า “นิติ” ซึ่งหมายถึง กฎหมาย กับคำว่า “เวชศาสตร์” ซึ่งหมายถึง วิชาแพทย์ ดังนั้น นิติเวชศาสตร์ จึงหมายถึงการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย หรือ วิชาที่ว่าด้วยการใช้หลักทางการแพทย์ช่วยแก้ปัญหาทางกฎหมาย และการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีความ¹ โดยมีรูปศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Forensic Medicine” หรือ “Courtroom Medicine” คำว่า “Forensic” มาจากศัพท์ภาษาละตินว่า “Forensis” ที่แปลว่า สถานที่ตกลงแลก

¹ วิจูรี่ อั้งประพันธ์. *นิติเวชศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2532. หน้า 5.

² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน .หน้า. 580

สินค้าหรือสถานที่ตกลงข้อพิพาท ซึ่งในที่นี้หมายถึงขบวนการดำเนินงานทางศาล ดังนั้น คำว่า “Forensic Medicine” จึงหมายถึง การนำวิชาแพทย์ไปช่วยพิสูจน์ข้อเท็จจริงในศาล

ในสหราชอาณาจักร ได้ใช้วิชานิติเวชศาสตร์ (Forensic Medicine) มาสอนในมหาวิทยาลัยครั้งแรกใช้ชื่อวิชา Medical Jurisprudence แปลตามรูปศัพท์ที่ให้ความหมายว่า กฎหมายเกี่ยวกับแพทย์ เนื้อหาวิชาที่สอนจะเป็นวิชาแพทย์ที่นำไปใช้กับกฎหมายเท่านั้น โดยไม่มีวิชากฎหมาย แต่กระนั้นในอังกฤษก็ยังคงใช้ชื่อนี้ทั้ง 2 คำคือ Forensic Medicine และ Medical Jurisprudence³

ส่วนสหรัฐอเมริกา ก็ได้รับวัฒนธรรมและระบบกฎหมายอังกฤษ จึงมีการเรียกชื่อวิชาเช่นเดียวกับที่อังกฤษใช้ คือเรียกว่า Medical Jurisprudence ต่อมาก็เปลี่ยนชื่อเป็น Legal Medicine โดยความหมายตามรูปศัพท์ หมายถึง วิชาแพทย์ หรือวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ที่เกี่ยวกับกฎหมายทั้งหมด และต่อมาก็ได้เปลี่ยนมาเป็นคำว่า Legal Medicine มาตลอด ส่วนคำว่า Forensic Medicine ปกติในสหรัฐอเมริกาใช้รวมอยู่ในคำว่า Forensic Science หรือนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีความหมายกว้างกว่าคำว่า นิติเวชศาสตร์ โดยหมายถึง วิชาวิทยาศาสตร์ทุกสาขา ที่นำมาประยุกต์เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาทางกฎหมาย หากจะกล่าวสรุปก็คือ นิติวิทยาศาสตร์ก็คือ นิติเวชศาสตร์ และวิชาพิสูจน์หลักฐานรวมกัน⁴

2) วิวัฒนาการเกี่ยวกับงานทางด้านนิติเวชศาสตร์

ประวัติความเป็นมาของ นิติเวชศาสตร์นั้น มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทางกฎหมายและทางการแพทย์อยู่มาก ซึ่งในระยะแรก ๆ นั้นความรู้ทางนิติเวชศาสตร์ยังไม่มีรวบรวมไว้เป็นระบบแบบแผน เพียงแทรกอยู่ตามสาขาวิชาต่าง ๆ ในทางการแพทย์และกฎหมายทั่วไป เพราะในสมัยโบราณนั้น ผู้ที่ใช้ทั้งวิชาแพทย์และกฎหมายได้แก่ พระ หมอผี เป็นต้น จึงถือได้ว่า ในยุคแรกนั้นเป็นยุคแห่งเวทย์มนต์กาลานั่นเอง

จนกระทั่งเมื่อประมาณศตวรรษที่ 5 เป็นต้นมา วิชานิติเวชศาสตร์เริ่มก่อตัวขึ้นบ้างแล้ว โดยได้มีกฎหมายของประเทศเยอรมันที่ยอมรับให้แพทย์เป็นพยานในศาลเพื่อให้อธิบายเรื่องบาดแผลและให้แพทย์เป็นผู้ตรวจบาดแผล กฎหมายของอาณาจักรเฮรูซาเล็ม กำหนดให้

³ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. นิติเวชศาสตร์. หน้า 6

⁴ “เรื่องเดียวกัน”

ให้มีการ ตรวจศพในกรณีที่มีการฆาตกรรมเพื่อหาบาดแผลและเพื่อให้ทราบว่าบาดแผลนั้นเกิดจากอาวุธใด เป็นต้น ซึ่งทำให้ในช่วงปลายศตวรรษที่ 16-18 นั้นเป็นยุคที่มีการตื่นตัวในวิชานิติเวชศาสตร์ทั่วไป โดยวิชานิติเวชศาสตร์เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสาขาวิชาเอกเทศ สาขาหนึ่งที่แยกจากวิชาแพทยศาสตร์อื่น ๆ เนื่องจากในแถบยุโรปมีหนังสือและตำราที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางนิติเวชเกิดขึ้นมากมาย

หลังจากนั้นในศตวรรษที่ 19 ได้เริ่มมีการแต่งตั้งหัวหน้าภาควิชานิติเวชศาสตร์ในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยเอเดินเบอโรใน ค.ศ. 1807 ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคนแรกก็คือ แอนดรูว์ดันแคน และในปี ค.ศ. 1816 ได้มีการพิมพ์ตำราวิชานิติเวชศาสตร์เล่มแรกซึ่งแต่งโดยชาวอังกฤษคือ George Edward Male ซึ่งตำราเล่มนี้มีผู้ใช้กันอย่างกว้างขวาง จนผู้แต่งก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของวิชานิติเวชศาสตร์ของประเทศอังกฤษ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1833 ได้ถือเอาวิชานิติเวชศาสตร์เป็นวิชาบังคับ⁵

สำหรับประเทศไทยคำว่า นิติเวช ที่เรียกกันสั้น ๆ นั้น คำเดิมเรียกนิติเวชวิทยา แปลมาจากภาษาอังกฤษที่ว่า Forensic Medicine เป็นคำที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในหลวงรัชการที่ 8 ทำให้ประชาชนได้รู้จักคำว่านิติเวชวิทยาอย่างกว้างขวาง เพราะได้มีการทดลองทางนิติเวชวิทยาเป็นครั้งแรก เพื่อนำผลการทดลองไปใช้ประกอบในคดีสวรรคตดังกล่าว แต่ในระยะต่อมาในทางวิชาการเห็นว่า คำว่านิติเวชวิทยาไม่สอดคล้องกับหลักการบัญญัติศัพท์ ที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดไว้ กล่าวคือบัณฑิตยสถานกำหนดเกณฑ์การบัญญัติไว้ว่า คำภาษาอังกฤษที่เป็นชื่อวิชาที่ตัวสะกดลงท้ายด้วย Logy เช่น Zoology, Psychology เมื่อแปลเป็นภาษาไทยคำลงท้ายให้ใช้ “วิทยา” เสมอ เช่น สัตว์วิทยา จิตวิทยา ตามลำดับ แต่หากวิชาใด ชื่อภาษาอังกฤษไม่มีคำลงท้าย Logy ถ้าแปลเป็นภาษาไทยให้ลงท้ายว่า “ศาสตร์” เสมอ เช่น Science แปลว่า วิทยาศาสตร์, Mathematics แปลว่า คณิตศาสตร์, Medicine แปลว่า เวชศาสตร์ เป็นต้น ดังนั้น คำว่า Forensic Medicine จึงแปลอย่างถูกต้องตรงตามเกณฑ์ว่า นิติเวชศาสตร์⁶

⁵ B. J. Ficarra, “History of Legal Medicine,” In Wecht, C. H. Legal Medicine Annual 1976 (New York: Appleton-Century-Corfts, 1977): pp. 3-27 อ้างถึงใน วิจอร์ช อึ้งประพันธ์. นิติเวชศาสตร์ ความหมาย ประวัติ และขอบเขต. *วารสารนิติศาสตร์*. หน้า 144-145.

⁶ วิจอร์ช อึ้งประพันธ์. ความจริงเกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์. *วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์* 1, 2 (กุมภาพันธ์ 2549) หน้า 101-102.

คำว่า นิติเวช เป็นคำที่ใช้ประกอบชื่อต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ชื่อวิชาที่เรียกว่า นิติเวชศาสตร์ ระบบบริการ หรือระบบงาน เรียกว่า ระบบงานหรือระบบบริการนิติเวช และใช้เป็นชื่อเรียกองค์กรที่เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดของกรมตำรวจ ได้แก่ สถาบันนิติเวชวิทยา เป็นต้น ซึ่งแต่เดิมนั้นวิชานิติเวชศาสตร์ มีชื่อเรียกว่า นิติเวชวิทยา โดยได้ใช้ชื่อนี้ตั้งแต่เริ่มวิทยาการแขนงนี้ในประเทศไทย คือ

ประมาณปีพุทธศักราช 2468 เรื่อยมาจนถึงกระทั่งถึงปีพุทธศักราช 2509 แผนกนิติเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอไปยังสภาการศึกษาแห่งชาติผ่านทาง

มหาวิทยาลัย ขอให้เปลี่ยนชื่อวิชานิติเวชวิทยา เป็นนิติเวชศาสตร์ และได้รับการอนุมัติในปี พุทธศักราช 2510⁷ และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน

1.1.2 ขอบเขตของงานนิติเวชศาสตร์

ขอบเขตของงานนิติเวชศาสตร์อาจจะแบ่งได้ 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ⁸

1) งานนิติเวชคลินิก (Clinical Forensic Services) คือ การตรวจและให้ความเห็นแก่ผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งได้แก่ การตรวจตัวผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด หรือการตรวจตัว ผู้เสียหายที่ถูกผู้ต้องหากระทำผิด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อกันหาความจริงในการดำเนินคดี

2) งานชันสูตรพลิกศพ (Post-Mortem inquest) คือ การปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วย การสืบสวนการตายของบุคคลที่ตายโดยผิดธรรมชาติ (An investigation of unnatural death) ตายโดยการกระทำของเจ้าพนักงานที่อ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างการอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าระบบชันสูตรพลิกศพ จึงเป็นส่วนหนึ่งของงานนิติเวชศาสตร์และเป็นส่วนหนึ่งของระบบงานยุติธรรม

⁷ นิวัฒน์ ทั้งทอง. การพัฒนาระบบงานนิติเวชเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2540. หน้า 6.

⁸ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2543. หน้า 41-42.

การตายสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การตายโดยธรรมชาติ และการตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งเมื่อมีการตายของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการตายโดยธรรมชาติ หรือการตายโดยผิดธรรมชาติ (An Investigation of Unnatural death) ก็ตาม หากต้องการทราบถึงรายละเอียดของการตายอย่างชัดเจน สิ่งที่จะช่วยในการบอกได้ก็คือ “การชันสูตรพลิกศพ” (Post mortem inquest) เพราะการชันสูตรพลิกศพจะสามารถบอกได้ว่า ผู้ตาย เป็นใคร และยังสามารถบอกได้ถึงสาเหตุการตายว่า ตายด้วยสาเหตุใด เช่น ป่วยตาย แก่ตาย หรือถูกผู้อื่นทำให้ตาย การชันสูตรพลิกศพจะสามารถบอกถึงพฤติการณ์ที่ตายว่า การที่ผู้ตายถูกทำให้ตายนั้นถูกทำอย่างไร โดยคนหรือสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้การชันสูตรยังสามารถบอกได้ถึง ระยะเวลาที่ตายว่า ผู้ตายตายมานานเท่าใดแล้ว อีกทั้งยังสามารถบ่งชี้ถึงบุคคลที่ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตายได้อีกด้วย

หากการตายของบุคคลใดเป็นการตายโดยธรรมชาติ เช่น ป่วยตาย หรือแก่ตาย อาจจะมีหรือไม่มี การชันสูตรพลิกศพก็ได้ แล้วแต่ความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ตายนั้น เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติเป็นบทบังคับให้มีการชันสูตรพลิกศพ แต่หากการตายของบุคคลนั้น เป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ กล่าวคือ ฆ่าตัวตาย, ถูกผู้อื่นทำให้ตาย, ถูกสัตว์ทำร้ายตาย, ตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยไม่ปรากฏเหตุ หรือตายในระหว่างอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงาน กฎหมายกำหนดอย่างเคร่งครัดว่าต้องให้มีการชันสูตรพลิกศพ เพื่อให้ทราบว่าใครเป็นผู้ทำร้ายเท่าที่จะทราบได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดงานนิติเวชศาสตร์จึงเป็นงานที่มีความสำคัญในการพิสูจน์ความจริงในคดีความต่างๆ อันถือเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนคดีอาญา

1.2 แนวความคิดและหลักการทั่วไปเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ

1.2.1 ความหมายของการชันสูตรพลิกศพ

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้ให้ความหมายไว้ว่า การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจศพเพื่อหาสาเหตุของการเสียชีวิต หรือเพื่อเป็นการกระทำเพื่อพบสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายนั่นขึ้น⁹

⁹ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน 2561. หน้า 554-555.

ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจรูปร่างกายของผู้ตายเพื่อหาสาเหตุการตายและพฤติการณ์ที่ทำให้ตาย¹⁰

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง งานสืบสวนสอบสวนการตายของบุคคลที่ตายโดยผิดธรรมชาติ (An investigation of unnatural death) หรือตามที่กฎหมายบัญญัติว่าการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ การตรวจศพจากการดูลักษณะภายนอก การรวบรวมพยานหลักฐานจากศพ และสถานที่พบศพตลอดจน การผ่าศพตรวจ การตรวจวัตถุพยานจากศพเข้าไว้ด้วยกัน¹¹

ศาสตราจารย์แสวง บุญเฉลิมวิภาส ได้ให้ความหมายไว้ว่า การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจศพเพื่อค้นหาสาเหตุหรือพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายขึ้น การชันสูตรพลิกศพ จึงเป็นการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาช่วยค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรม¹²

กล่าวโดยสรุปการชันสูตรพลิกศพ จึงหมายถึงการตรวจศพเพื่อค้นหาสาเหตุหรือพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายขึ้น โดยการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาช่วยค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรม เช่น การตรวจศพจากการดูลักษณะภายนอก การรวบรวมพยานหลักฐานจากศพและสถานที่พบศพตลอดจน การผ่าศพตรวจ การตรวจวัตถุพยานจากศพเข้าไว้ด้วยกัน

1.2.2 วิวัฒนาการของการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพเริ่มมีขึ้นตั้งแต่ก่อนคริสตกาล โดยในยุคนั้นมีความเชื่อทางศาสนาว่าการฆ่าตัวตายของมนุษย์นั้นเป็นบาปหนัก ในสมัยกรีกโบราณเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้รับใช้พระเจ้า การฆ่าตัวตายซึ่งเป็นการทำลายตนเองจึงเป็นการขัดขืนต่ออำนาจของพระเจ้า ดังนั้นเมื่อมีการตายเกิดขึ้น จะต้องมีการตรวจสอบหาสาเหตุการตายก่อน หากทราบว่าเป็นการฆ่าตัวตายแล้วจะมีบทลงโทษ ด้วยวิธีการไม่ให้มีการดำเนินการฝังศพตามประเพณีของชุมชนนั้น¹³

¹⁰ ณรงค์ ใจหาญ. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2555. หน้า 373.

¹¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. *แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม*. หน้า 65-66.

¹² แสวง บุญเฉลิมวิภาส. *การศึกษาการพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. 2547. หน้า 5.

¹³ ชีรวัฒน์ เอื้อพอด. *มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) .มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2551. หน้า 25.

ต่อมาในศตวรรษที่ 10 การปกครองของอังกฤษ ถือว่าการฆ่าตัวตายเป็นการประกอบอาชญากรรม ซึ่งจะต้องถูกลงโทษแม้จะไม่มีชีวิตอยู่แล้วก็ตาม โดยในปี ค.ศ.1184 สำนักศาสนาโรมันคาทอลิก ได้ถูกกำหนดให้เป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาลงโทษผู้ที่ฆ่าตัวตาย การตรวจสอบหาสาเหตุการตายที่ไม่ปรากฏแน่ชัดจึงเกิดขึ้นในการตายทุกกรณี อย่างไรก็ตามเป็นเพียงการตรวจสภาพ และกรณีแวดล้อมทั่วไปเท่านั้น โดยมีได้มีการตรวจร่างกายผู้ตายโดยละเอียดแต่อย่างใด¹⁴

ต่อมาพบว่าเริ่มมีการใช้กระบวนการทางนิติเวชศาสตร์เมื่อ 44 ปี ก่อนคริสตกาล กล่าวคือมีการผ่าศพ จูเลียส ซีซาร์ (Gaius Julius Caesar) พบบาดแผลจากการทำร้ายบนร่างกายถึง 23 บาดแผล และสรุปว่าบาดแผลที่ทำให้เสียชีวิต คือ บาดแผลที่หน้าอก ซึ่งนับได้ว่าเป็นการนำความรู้ทางนิติเวชศาสตร์มาใช้ในการตรวจศพ (ชันสูตรพลิกศพ) เป็นครั้งแรก

ในปีคริสต์ศักราช 1174 ได้เริ่มมีระบบโคโรเนอร์ (Coroner) หรือศาลโคโรเนอร์ในประเทศอังกฤษ โดยได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ เพื่อทำหน้าที่ในการสืบสวนการตายโดยผิดธรรมชาติ และมีอำนาจจับกุมตัวผู้ที่กระทำความผิดได้ด้วย ซึ่งโคโรเนอร์อาจเป็นแพทย์ หรือนักกฎหมายก็ได้ สำหรับการศึกและการเรียนรู้เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ที่มีการบันทึกไว้ เป็นตัวอักษรเล่มแรก คือ ตำราการชันสูตรพลิกศพ เรื่อง Hai Lu ของประเทศจีน ซึ่งได้จัดพิมพ์และมีการเผยแพร่ในปี คริสต์ศักราช 1250 โดยมีสาระที่เกี่ยวกับแนวทางการตรวจศพ วิธีสังเกตถึงลักษณะของบาดแผลต่าง ๆ ที่เกิดจากของมีคมและไม่มีคม รวมทั้งแนวทางในการพิจารณาการแยกแยะศพที่จมน้ำ หรือศพที่ถูกฆ่าก่อนแล้วจึงนำศพมาทิ้งน้ำ เป็นต้น และในปีคริสต์ศักราช 1300 มีการจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับการผ่าศพตรวจและกายวิภาคศาสตร์ ชื่อ อนาโตเมีย (Anatomia)¹⁵

¹⁴ Camp E. Franics, Gradwohl's Legal Medicine. 3d ed. (Chicago: A John Weight & Sons, 1976). p. 7 อ้างถึงใน อูยา จันพลอย บุญเปี่ยม. การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 10.

¹⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และนิติเวชศาสตร์ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2546. หน้า 6 - 7.

ในทวีปยุโรป เริ่มมีบันทึกหลักฐานเกี่ยวกับนิติพยาธิวิทยา (Forensic Pathology) เป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1507 โดยประมวลกฎหมาย ซึ่งเรียกว่า Bamberg Code และอีก 2-3 ปีต่อมา ได้ออกกฎหมายอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งเน้นคดีอาญามากขึ้นคือ The Constitution Criminals Carolina โดยจักรพรรดิ Charles ที่ 5 เพื่อบังคับใช้ในอาณาจักรของพระองค์ เอกสารทั้งสองฉบับนี้ แสดงให้เห็นความสำคัญของนิติพยาธิวิทยา ในการหาข้อพิสูจน์ว่า ลักษณะการตายนั้นเป็นการฆ่า ทารก การทำแท้ง การฆาตกรรม หรือการวางยาพิษ แม้ไม่ได้ระบุว่าจะต้องมีการผ่าศพทั้งหมด แต่ ต้องมีการเปิดแผลพิสูจน์ความลึก และที่มาของบาดแผล ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ได้มีการเผยแพร่ ข้อมูล เกี่ยวกับกายวิภาคของมนุษย์เป็นครั้งแรกโดย Andres Vesalius¹⁶

ในปีคริสต์ศักราช 1650 ได้มีการบรรยายและเผยแพร่ความรู้ทางนิติเวช ศาสตร์โดย Michaelis และ Bohn ที่มหาวิทยาลัย Leipzig ผลของการบรรยายทำให้วงการยุติธรรม และตำรวจในยุโรปเกิดการตื่นตัว และเริ่มขอความร่วมมือจากแพทย์ เพื่อหาข้อพิสูจน์ในคดี ฆาตกรรม นอกจากนี้ยังได้มีการตั้งสถาบันนิติเวชศาสตร์ขึ้นหลายแห่งเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทำงาน ด้านนี้โดยเฉพาะ¹⁷

สำหรับประเทศอังกฤษเริ่มมีการเผยแพร่อย่างจริงจังในปีคริสต์ศักราช 1789 โดย Andrew Duncan ศาสตราจารย์ทางสรีรวิทยา แห่งมหาวิทยาลัยเอดินเบอร์รี่ ได้บรรยาย เรื่องนิติเวชวิทยา กับการสาธารณสุขเป็นครั้งแรก ต่อมา ในปี ค.ศ. 1807 มหาวิทยาลัยเอดินเบอร์รี่ ได้แต่งตั้งบุตรชายของ Duncan ชื่อ Andrew Duncan Jr. ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชานิติเวชวิทยา เป็นคนแรก หลังจากนั้น ได้มีการศึกษาและเผยแพร่วิชานิติเวชวิทยาศาสตร์อย่างกว้างขวางใน มหาวิทยาลัยหลายแห่งมีการพิมพ์ตำราหลายเล่ม ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ Traill, Sir Sidney Smith, Douglass Kerr เป็นต้น

¹⁶ Cyril H. Wecht. "The History of Legal Medicine" The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law 2, 33 (2005): pp. 245, 247 อ้างถึงใน ชีววัฒน์ เอื้อพอดล. *มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ: ศึกษากรณีการชันสูตร พิสูจน์ศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม*. หน้า 26.

¹⁷ Werner U. Spitz, *Medico Legal Investigation of Death, Guidelines for the Application of Pathology to Crime Investigation* (Illinois: Charles C Thomas, 1993), pp. 3-4 อ้างถึงใน อุษา จันทลอย บุญเปี่ยม. *การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน*. หน้า 12.

ในสหรัฐอเมริกา วิชานิติเวชวิทยาได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วมาก ด้วยเหตุที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ สหรัฐอเมริกาจึงได้รับระบบ Coroner ของอังกฤษมาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1600 จากหลักฐานที่พบใน New Plymouth พบว่า มีการชันสูตรพลิกศพของ John Deacon ปรากฏว่า สาเหตุที่ร่างกายอ่อนแอมาจากการอดอาหารและหนาวจัดเกินไป และพบหลักฐานการแต่งตั้ง Thomas Baldrige เป็นนายกเทศมนตรีและ Coroner ในวันที่ 29 มกราคม ค.ศ.1673 การ เผยแพร่ความรู้ทางนิติเวชวิทยาในสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นประมาณ ค.ศ. 1776 เมื่อ Benjamin Rush แห่ง Philadelphia ได้บรรยายวิชา On the Study of Medical Jurisprudence ซึ่งเป็นหัวข้อหนึ่งใน 16 หัวข้อที่บรรยายเป็นรากฐานในวิชาแพทย์ของ Philadelphia แต่การนำแพทย์เข้าร่วมงาน กับ Coroner มี ปรากฏเป็นรากฐานเมื่อปี ค.ศ.1860 ในรัฐ Maryland โดย Public General Law กำหนดให้ Coroner หรือลูกขุนต้องนำแพทย์มาร่วมพิจารณาด้วย ในกรณีที่มีผู้ตาย ตายจากสาเหตุการ ได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรง และกำหนดให้ Coroner เป็นผู้เลือกแพทย์เอง

แต่อีก 8 ปีต่อมา กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ว่าการมลรัฐเป็นผู้เลือกแพทย์มา ทำหน้าที่ Coroner เพียงคนเดียวของเมือง Baltimore ต่อมาในปี ค.ศ.1877 สหรัฐอเมริกาในฐานะ ประเทศแรกในเครือจักรภพอังกฤษ เริ่มใช้ระบบผู้ตรวจพิสูจน์ทางการแพทย์ (Medical Examiner) เป็นครั้งแรกที่เมือง Boston แต่มีขอบเขตอำนาจเฉพาะการตรวจสอบการตายโดยสาเหตุได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรงเท่านั้น และในช่วงเวลานั้น ได้มีการนำวิชาพยาธิวิทยา (Pathology) เข้ามาเป็น องค์ประกอบสำคัญในการชันสูตรพลิกศพ โดยในปี ค.ศ. 1890 เทศบาลนคร Baltimore ได้ออกเทศ บัญญัติให้คณะกรรมการสาธารณสุขตั้งแพทย์จำนวน 2 คน ดำรงตำแหน่งผู้ตรวจพิสูจน์ทางการแพทย์ และทำหน้าที่ตรวจสอบตามความต้องการของ Coroner หรือ หน่วยงานของรัฐ ต่อมาในปี ค.ศ. 1915 New York City ยกเลิกระบบ Coroner และใช้ระบบ Medical Examiner ทำการตรวจ พิสูจน์การตายที่มีเหตุมาจากอาชญากรรม อุบัติเหตุ ฆ่าตัวตาย หรือตายกะทันหันโดยไม่มีโรคใดมา ก่อน รวมทั้ง การตายโดยไม่มีแพทย์รับรองการตาย หรือตายในขณะคุมขัง และการตายน่าสงสัย หรือ ผิดปกติอื่น ๆ แพทย์ผู้ตรวจเป็นแพทย์ที่นายกเทศมนตรี เลือกมาจากข้าราชการพลเรือน หัวหน้า แพทย์ผู้ตรวจทางการแพทย์คนแรกของ New York City คือ Dr. Charles Norris การ พัฒนาการเรียนการสอน และการนำความรู้ด้านนิติเวชวิทยามาใช้เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความ

จริงเพื่อการดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งในช่วงปี ค.ศ.1977 เมืองใหญ่ของสหรัฐอเมริกาหลายเมืองจึงได้พัฒนาระบบ Coroner เดิม ไปสู่ระบบ Medical Examiner¹⁸

1.2.3 ขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ

สำหรับขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

(1) การตรวจสภาพภายนอกของศพ รวมทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้จากสถานที่พบศพ ซึ่งหากสามารถได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพแล้ว การชันสูตรพลิกศพก็สิ้นสุดลง แต่หากไม่สามารถหาเหตุแห่งการตายที่แน่นอนได้ ก็จำเป็นต้องดำเนินการผ่าศพต่อไป

(2) การผ่าศพ จะกระทำเมื่อมีเหตุจำเป็น ในกรณีที่ไม่สามารถหาเหตุและพฤติการณ์แห่งการตายจากการตรวจสภาพภายนอกของศพได้¹⁹

อย่างไรก็ตาม ในการตายบางกรณี การดำเนินการผ่าศพด้วยรูปแบบปกติ (Classical Autopsy) อาจไม่สามารถกระทำได้ เช่น ศพเน่าเปื่อย ศพติดเชื้อ ศพที่เกิดจากการก่อการร้ายซึ่งการผ่าศพอาจจะทำให้ระเบิดที่ฝังอยู่ในศพเกิดการระเบิดขึ้นมาได้ หรือศพของชาวอิสลามที่ไม่สามารถผ่าศพ ได้เนื่องจากขัดต่อหลักศาสนา ปัจจุบันจึงได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีการตรวจศพทางรังสีวิทยา (Digital Autopsy) ขึ้นมาใช้แทนการตรวจศพแบบดั้งเดิม อันเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าวและลดภาระงานของบุคลากรนิติเวช โดย Assist. Prof. Dr. Pramod. G. Bagali, พยาธิแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวช ประเทศมาเลเซีย กลุ่มบริษัทอินโฟวาลเลย์ อธิบายว่าเทคโนโลยีดังกล่าวเป็นการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อสแกนร่างกายของผู้ตาย และประมวลผลออกมาเป็นร่างกายแบบ 3 มิติ (3D Virtual Body) ทำให้เห็นรายละเอียดของศพได้ครบถ้วน สามารถระบุตัวผู้ตาย วันที่และสถานที่พบศพ รวมถึงลักษณะหรือสาเหตุของการตายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวสามารถวิเคราะห์สาเหตุของการตายได้ โดยไม่จำเป็นต้องผ่าศพ ทั้งยังช่วยระบุตำแหน่งในร่างกายในรายที่จำเป็นต้องผ่าพิสูจน์ด้วย นอกจากนี้ ผลการชันสูตรด้วยเทคโนโลยีดังกล่าวยัง

¹⁸ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 13-14.

¹⁹ แสง บุญเฉลิมวิภาส . การศึกษาการพัฒนากระบวนการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย.หน้า.6.

สามารถนำมาใช้อ้างอิงเป็นหลักฐานต่อศาลและเป็นข้อมูลที่อยู่ความสามารถทำการเรียกดูได้อีกด้วย²⁰

1.2.4 วัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการชันสูตรพลิกศพ มีดังต่อไปนี้

1) เพื่อหาสาเหตุการตาย (Cause of Death) และพฤติการณ์ของการตาย (Manner of Death) อันถือว่าเป็นวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญที่สุดของการชันสูตรพลิกศพ ดังที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของทุกประเทศ ซึ่งในการหาข้อสรุปเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย อาจจะต้องผ่านกระบวนการค้นหาความจริงจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูลอย่างถูกวิธี อันได้แก่ การตรวจวินิจฉัยทางนิติเวชศาสตร์ การตรวจวิเคราะห์และแปรผลทางห้องปฏิบัติการทางนิติวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง การตรวจสถานที่เกิดเหตุทางนิติวิทยาศาสตร์ และการสืบสวนของตำรวจ แล้วจึงนำมาประมวลผลเข้าด้วยกันผ่านกระบวนการทางความคิดแบบตรรกะโดยมีหลักวิชาการที่อ้างอิงได้อย่างน่าเชื่อถือแล้วจึงสรุปผลถึงสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย²¹

2) เพื่อพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification) หรือเพื่อให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใคร ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดสำหรับกรณีการตายที่เกิดจากวินาศภัยอันร้ายแรง เช่น สีนามิ แผ่นดินไหว เป็นต้น ซึ่งมีผู้เสียชีวิตพร้อมกันเป็นจำนวนมาก และอาจมีผู้ตายที่เป็นชาวต่างชาติรวมอยู่ด้วย ซึ่งการพิสูจน์เพื่อให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใครในการพบศพจากวินาศภัยร้ายแรง นั้น ถือเป็นหน้าที่ของสาธารณชนที่ต้องรับผิดชอบ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ²²

นอกจากนี้ในกรณีที่พบศพไม่ทราบชื่อ หรือพบเพียงชิ้นส่วนของศพ ก็ถือว่ามีความจำเป็นที่ต้องมีการพิสูจน์ศพหรือชิ้นส่วนของศพดังกล่าวว่าเป็นของบุคคลใดเช่นกัน ซึ่งสามารถทำได้โดยการเปรียบเทียบข้อมูลบุคคลผู้สูญหายกับข้อมูลที่พบจากศพ ซึ่งการตรวจอาจแบ่งได้ 2 ประเภท กล่าวคือ

²⁰ เอกสารสรุปสาระสำคัญการบรรยายพิเศษ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. *Digital Autopsy นวัตกรรมใหม่ในการชันสูตรพลิกศพ*. วันที่ 15 พฤศจิกายน 2550 ณ ห้องประชุมสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ชั้น 2, หน้า 1-2.

²¹ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. *การศึกษาการพัฒนากระบวนการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย*. หน้า 40-44.

²² วัชรชัย อึ้งประพันธ์. *แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม*. หน้า 195-196.

(1) วิธีที่ไม่เป็นทางวิทยาศาสตร์วิธีนี้ไม่ใช่วิธีที่ใช้ยืนยันตัวบุคคลได้อย่าง แน่ชัด แต่เป็นวิธีที่ช่วยในการพิสูจน์เท่านั้น ซึ่งได้แก่ การพิสูจน์บุคคลด้วยสายตาของผู้รู้จัก หรือนำพยานบุคคลมายืนยัน การตรวจสอบจากเอกสารประจำตัวผู้ตาย ความผิดปกติหรือความพิการของร่างกายของผู้ตาย เป็นต้น

(2) วิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์อันเป็นวิธีเปรียบเทียบที่สามารถใช้ยืนยันตัวบุคคลได้ ซึ่งได้แก่ ลายพิมพ์นิ้วมือ การตรวจสภาพฟัน การเปรียบเทียบสารพันธุกรรม เป็นต้น

3) เพื่อคุ้มครองสาธารณสุขประโยชน์ด้านมาตรฐานการแพทย์แล การสาธารณสุข เช่น ประเทศที่เป็นเครือจักรภพอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และหลาย ๆ ประเทศในภาคพื้นยุโรป ซึ่งได้กำหนดสาเหตุการตายอื่นนอกจากการตายโดยผิดธรรมชาติโดยทั่วไป ที่ต้องจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพด้วย เช่น การตายที่ไม่ได้รับการรักษาโดยแพทย์ต่อเนื่องกันเกินกว่า 24-28 ชั่วโมง การตายกะทันหันไม่คาดคิด การตายในเด็กหรือทารก การตายในขณะหรือในเวลาหลังการผ่าตัดใหม่ ๆ การตายของหญิงมีครรภ์ เป็นต้น โดยแต่ละประเทศหรือแต่ละรัฐอาจจะกำหนดรายละเอียดขอบเขต ของอำนาจและหน้าที่ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป เนื่องจากหน่วยงานนิติเวชศาสตร์มักจะขึ้นอยู่กับกระทรวงสาธารณสุข อันมีหน้าที่รับผิดชอบทางสาธารณสุขและควบคุมโรค และการประกอบวิชาชีพเวชกรรมด้วย ซึ่งแตกต่างไปจากระบบกฎหมายของไทย อีกทั้งหน้าที่ของแพทย์นิติเวชในประเทศเหล่านี้ยังถูกจัดให้มีความรับผิดชอบต่อกระบวนการยุติธรรมยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในประเทศไทยอีกด้วย กล่าวคือ ให้แพทย์นิติเวชเป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่สอบสวนการชันสูตรพลิกศพโดยตลอดกระบวนการอันเป็นการเกี่ยวข้องกับการตายได้แต่เพียงผู้เดียว²³

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 154 ได้บัญญัติถึงวัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้²⁴

(1) เพื่อพิสูจน์เหตุตายและพฤติการณ์การตาย

²³ แสง บุญเฉลิมวิภาส.การศึกษาการพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย. หน้า 31

²⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

เหตุตาย หมายถึง เหตุที่ทำให้ตายโดยตรงและเหตุสนับสนุน หรือเหตุตาย โดยตรงตามต้นเหตุตามพยาธิสภาพและสรีรวิทยา

พฤติการณ์การตาย หมายถึง การตายนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำตนเอง หรือถูกผู้อื่นกระทำหรือเป็นอุบัติเหตุ

(2) เพื่อพิสูจน์ว่าผู้ตายเป็นใคร รวมถึงการทราบเพศ อายุ ตำแหน่ง รูปพรรณ

(3) เพื่อให้ทราบว่ามีการตายที่ไหน เป็นการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เพื่อพิสูจน์ว่า สถานที่พบศพนั้นเป็นสถานที่ตายหรือมีการเคลื่อนย้ายศพหลังเกิดเหตุหรือไม่

(4) เพื่อพิสูจน์ว่าตายเมื่อใด การชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่เกิดเหตุ นั้นมีหลัก สันนิษฐานเบื้องต้นว่าเวลาตายคือเวลาเกิดเหตุ เวลาที่กระทำผิดการรู้เวลาการตายจึงเป็นการรู้เวลาที่ เกิดเหตุ รู้เวลาฆาตกรรม อันเป็นแนวทางในการสืบหาตัวผู้กระทำความผิด

(5) เพื่อพิสูจน์ว่าเหตุแห่งการตายเกิดจากการถูกทำร้าย ให้กล่าว ว่าใครหรือสงสัย ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิดที่จะทราบได้

1.2.5 ระบบการชันสูตรพลิกศพ

คือวิธีหรือแบบแผนในการจัดการกับศพภายหลังตายแล้ว โดยแต่ละประเทศต่างกำหนดวิธีการและรูปแบบไว้ไม่เหมือนกัน แล้วแต่ลักษณะของระบบกฎหมาย ประเพณี งบประมาณ กำลังพลของหน่วยงาน และการยอมรับของประชาชน นอกจากนี้ในแต่ละประเทศยังมีระบบที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ด้วย โดยปกติการชันสูตรพลิกศพจะมีหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ที่สำคัญและขาดไม่ได้คือ แพทย์และพนักงานตำรวจ โดยตำรวจจะมีหน้าที่สืบสวนและสอบสวนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อหาแรงจูงใจหรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดการฆาตกรรม ส่วนแพทย์จะทำหน้าที่ตรวจศพเพื่อหาเหตุตาย ลักษณะการเสียชีวิต ความเป็นไปได้ในสภาพที่เกิดขึ้นว่าบาดแผลมีแนวโน้มว่าจะมีพฤติการณ์ในการเกิดอย่างไร ฉะนั้นแพทย์และพนักงานสืบสวนสอบสวนจะต้องมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ติดต่อประสานงานกันตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการฆาตกรรมที่สะท้อนขวัญประชาชน หรือมีพฤติการณ์ที่ซับซ้อน ทั้งแพทย์และตำรวจมีบทบาทสำคัญยิ่งไม่ว่าระบบการชันสูตรพลิกศพจะเป็นระบบใด โดยระบบชันสูตรพลิกศพแบ่งเป็น 6 ระบบ ดังนี้

1) ระบบโคโรเนอร์ (Coroner system)

ระบบโคโรเนอร์ (Coroner System) เป็นระบบที่ให้โคโรเนอร์ เป็นผู้มีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับการตายทั้งหมด ซึ่งโคโรเนอร์เป็นชื่อตำแหน่งของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อให้มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งอาจจะเป็นนักกฎหมายหรือแพทย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสภาท้องถิ่นซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้น²⁵ ซึ่งนอกจากความรับผิดชอบในการตรวจพิสูจน์เพื่อหาเหตุและพฤติการณ์การตายแล้ว โคโรเนอร์ยังมีอำนาจหน้าที่กึ่งตุลาการ (Quasi Judicial) ในการไต่สวนเพื่อมีคำสั่งเกี่ยวกับการตายด้วย ซึ่งอำนาจหน้าที่นี้เป็นอำนาจที่มีได้เกี่ยวข้องกับการสอบสวนของฝ่ายตำรวจ ที่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าการตายนั้นเป็นผลจากการกระทำ ความผิด หรือ ไม่ และมีได้เกี่ยวข้องกัอำนาจของศาลยุติธรรมในเชิงคดีแต่อย่างใด เนื่องจากยังไม่มีการนำคดีเข้าสู่ศาล อย่างไรก็ตามพนักงานสอบสวนหรือตำรวจอาจมีส่วนร่วมบ้างในเรื่องของข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับคดี ที่อาจนำไปสู่การจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพและการระบุถึงเหตุ และพฤติการณ์ของการตาย แต่อยู่ภายใต้อำนาจศาลหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากศาล²⁶ ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ แคนาดา, นิวซีแลนด์, ออสเตรเลีย, มาเลเซีย, สิงคโปร์, ฮองกง, สิงคโปร์, อินเดีย และศรีลังกา²⁷ เป็นต้น

2) ระบบผู้พิพากษา (Judge system)

เป็นระบบที่ผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนการตายโดยผิดธรรมชาติ และการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นระบบที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจโดยตรงในการชันสูตรพลิกศพโดยการตัดสินใจขั้นสุดท้ายในขั้นตอนที่จะให้มีการชันสูตรพลิกศพหรือไม่ จะต้องให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ตัดสิน โดยผู้พิพากษาจะสั่งให้มีการไต่สวนและผ่าศพตรวจ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ เยอรมัน, อิตาลี, ไอซ์แลนด์, เบลเยียม, สวิตเซอร์แลนด์, โปรตุเกส²⁸ เป็นต้น

ในประเทศเยอรมันนั้น ระบบการชันสูตรพลิกศพและระบบงานนิติเวช จะมีความซับซ้อน เนื่องจากแต่ละรัฐมีการใช้กฎหมายที่มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไป เมื่อมี

²⁵ สุริพร เบ็ญจวรรณ.มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย:ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร 2556. หน้า 15

²⁶ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม. หน้า 97.

²⁷ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2532. หน้า 132-133.

²⁸ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม. หน้า 102.

การตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น การชันสูตรพลิกศพจะต้องมีพนักงานอัยการหรือผู้พิพากษา ร่วมในการชันสูตรพลิกศพนั้นด้วย และหากมีกรณีที่จะต้องผ่าศพเพื่อตรวจดูภายใน จะต้องได้รับคำสั่งอนุญาตจากผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาจะต้องเข้าร่วมในการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ด้วย²⁹

3) การชันสูตรพลิกศพระบบแพทย์สอบสวน (Medical examiner system)

ระบบนี้แพทย์มีอำนาจในการชันสูตรพลิกศพ โดยมีอำนาจตั้งแต่การดูศพและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเกี่ยวกับการตาย ตลอดจนการสอบสวนพยานบุคคลและรวมถึงอำนาจในการผ่าศพด้วยตนเอง แพทย์ที่ทำหน้าที่นี้มีตำแหน่งเรียกว่า แพทย์สอบสวน (Medical Examiner) ระบบนี้เริ่มใช้ในสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก ระบบแพทย์สอบสวนในสหรัฐอเมริกาได้เริ่มนำมาใช้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1877 รัฐในแมสซาชูเซตส์ แพทย์สอบสวนทำหน้าที่ในการหาสาเหตุการตาย โดยให้แพทย์สอบสวนทำหน้าที่คล้ายโคโรเนอร์ คือ สอบสวนการตายที่เกิดจากการบาดเจ็บต่างๆ แต่ไม่มีอำนาจในการผ่าศพหรือสั่งให้ผ่าศพ การสั่งให้ผ่าศพเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ ต่อมาปีค.ศ. 1915 เมืองนิวยอร์กได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนการปฏิบัติการของโคโรเนอร์ พบว่ามีความไม่โปร่งใส คณะกรรมการสอบสวนได้เสนอให้มีการยุบระบบโคโรเนอร์ใช้ระบบแพทย์สอบสวนแทน ต่อมาในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1918 รัฐนิวยอร์กได้ใช้ระบบแพทย์สอบสวนแทนระบบชันสูตรพลิกศพเดิม โดยให้แพทย์สอบสวนมีอำนาจผ่าศพตรวจหรือสั่งให้มีการผ่าศพตรวจได้ แพทย์สอบสวนจะต้องไต่สวนเกี่ยวกับการตายไม่ว่าการตายนั้นชัดแจ้งหรือเป็นที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอาญา การฆ่าตัวตาย การตายโดยทันที การตายจากอุบัติเหตุหรือตายในกรณีที่แพทย์ไม่สามารถจะออกใบมรณะบัตรให้ได้³⁰

สำนักงานแพทย์สอบสวนเป็นหน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อนายกเทศมนตรี คณะกรรมการอำเภอ (County Commissioner) ผู้ว่าการรัฐ หรือคณะกรรมการนิติเวชของรัฐแล้วแต่กรณี ซึ่งสำนักงานแพทย์สอบสวนประกอบด้วยหัวหน้าแพทย์สอบสวน (Chief Medical Examiner) ซึ่งส่วนมากเป็นแพทย์ผู้ชำนาญทางนิติพยาธิวิทยาและบุคลากรอื่น เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการตามความจำเป็นและมีเจ้าหน้าที่สอบสวนทำหน้าที่ภายใต้คำแนะนำของแพทย์

²⁹ สนธยา โจมกั้น. บทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการตรวจสอบความจริง:ศึกษารณีการตรวจสอบการตาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553. กรุงเทพมหานคร. หน้า 16-19.

³⁰ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม. หน้า 65-66

ในการสอบสวนพยาน ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่สอบสวนเหล่านี้เป็นผู้หาข้อมูลและทำรายงานให้แพทย์ ขณะเดียวกันรายงานจากพนักงานสอบสวนฝ่ายกระบวนการยุติธรรมต้องส่งมายังแพทย์สอบสวน นอกจากนี้ยังมีบางประเทศได้นำการชันสูตรพลิกศพระบบแพทย์สอบสวนมาใช้ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น เช่น โตเกียว โอซากาма โอซากา และ โทเกียว เป็นต้น ในประเทศบัลแกเรียมีการแบ่งเขตการปกครองทุกเขตมีโรงพยาบาลประจำเขตและมีแผนกนิติเวชศาสตร์ในทุกโรงพยาบาล แพทย์ต้องไปตรวจศพทุกรายรวมทั้งควบคุมเคลื่อนย้ายศพมาทำการผ่าศพตรวจ งานชันสูตรของแพทย์สอบสวนขึ้นตรงกับแพทย์สอบสวนสังกัดกระทรวงสาธารณสุข³¹

4) การชันสูตรพลิกศพระบบตำรวจ (Police system)

เป็นระบบที่เจ้าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการรายงานการตายโดยผิดธรรมชาติและการชันสูตรพลิกศพ และมีอำนาจเต็มแต่ฝ่ายเดียว หรือมีอำนาจที่จะชี้แนะหรือมีบทบาทสำคัญในการชันสูตรพลิกศพ โดยระบบนี้ใช้ในประเทศต่างๆ ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐไอร์แลนด์ กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ได้แก่ นอร์เวย์ สวีเดน เดนมาร์ก ซึ่งการชันสูตรพลิกศพของประเทศในกลุ่มนี้จะใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมกับสาธารณสุขตำบล ซึ่งเป็นแพทย์จากการดูแลสุขภาพ สถานที่พบศพและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ แล้ว แพทย์ที่เป็นสาธารณสุขตำบลจะเป็นผู้แนะนำว่าควรที่จะได้มีการผ่าศพตรวจหรือไม่ โดยอำนาจในการสั่งการให้มีการผ่าศพเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากจำเป็นต้องมีการผ่าศพเพื่อค้นหาสาเหตุการตายแล้ว ก็จะให้แพทย์ทางนิติพยาธิวิทยาเป็นผู้ทำการผ่าศพ จากนั้นแพทย์จะทำรายงานส่งมอบให้ตำรวจเพื่อรวบรวมเป็นสำนวนการสอบสวนก่อนส่งให้ศาลเป็นผู้พิจารณาต่อไป³²

(1) ระบบตำรวจชันสูตรพลิกศพที่ใช้ในประเทศเอเชีย เช่น การชันสูตรพลิกศพของสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นระบบตำรวจมีชื่อว่า สำนักงานรักษาความปลอดภัยสาธารณะ (Public Security Bureau) สำนักงานตำรวจในระดับตำบล ระดับเมือง และระดับจังหวัด มีฝ่ายนิติวิทยาศาสตร์ซึ่งรวมงานด้านนิติเวชและงานพิสูจน์หลักฐานหากมีการตายอันเกิดจากการทำร้ายเกิดขึ้น ตำรวจ พยาธิแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ฝ่ายพิสูจน์หลักฐานจะไปตรวจสอบสถานที่พบ

³¹ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 65-66.

³² “เรื่องเดียวกัน” หน้า 18.

ศพพร้อมๆกัน ถ้าจำเป็นที่จะทราบเหตุแห่งการตาย หรือหาหลักฐานจากศพที่ต้องการผ่าศพ แพทย์จะนำศพไปผ่าตรวจพิสูจน์ที่สำนักงานตำรวจซึ่งมีความพร้อมที่จะผ่าศพตรวจได้เป็นอย่างดี หรืออาจเป็นที่โรงพยาบาลของคณะแพทย์ การกำกับดูแลและการให้คำปรึกษาทางวิชาการในงานนิติวิทยาศาสตร์ ทั้งหมดขึ้นตรงกับสถาบันวิจัยนิติวิทยาศาสตร์แห่งชาติซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงตำรวจ

(2) ระบบตำรวจชันสูตรพลิกศพที่ใช้ในกลุ่มสแกนดิเนเวีย การดูศพ ณ สถานที่พบศพและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำงานร่วมกับแพทย์สาธารณสุขตำบลซึ่งเป็นแพทย์ แพทย์จะเป็นผู้แนะนำเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าควรให้มีการผ่าศพหรือไม่ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจสั่งให้มีการผ่าศพ การผ่าศพต้องทำโดยแพทย์สองคนและลงชื่อในรายงานการผ่าศพร่วมกัน เช่น ประเทศเดนมาร์ก แพทย์ที่จะผ่าชันสูตรได้ต้องเป็นนิติพยาธิแพทย์ของรัฐ (State forensic pathologist) ซึ่งผู้ได้รับแต่งตั้งต้องเป็นพยาธิแพทย์ที่ได้ผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์ ในประเทศสวีเดน กรณีฆาตกรรมต้องผ่าศพโดยนิติพยาธิแพทย์ ถ้าเป็นกรณีอื่นพยาธิแพทย์ทั่วไปอาจผ่าพิสูจน์ศพได้³³

5) การชันสูตรพลิกศพระบบ โปรคิวเรเตอร์ฟิสคัล (Procurator Fiscal system)³⁴

เป็นระบบที่ใช้อยู่ในประเทศสกอตแลนด์ โดยคอมมอนลอว์และกฎหมายหลายฉบับได้กำหนดให้พนักงานอัยการสกอตแลนด์ที่เรียกกันว่า Procurator Fiscal มีหน้าที่ตรวจสอบสาเหตุการตายที่สงสัยว่าเกิดขึ้นโดยเหตุผิดธรรมชาติ โดยเข้าควบคุมดูแลการเก็บรวบรวม พยานหลักฐาน ซึ่งโดยปกติแล้ว Procurator Fiscal จะได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์ญาติของผู้ตาย หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีกรณีการตายดังต่อไปนี้เกิดขึ้น

(1) การตายที่เกิดขึ้นจากการถูกทำร้าย เป็นที่น่าสงสัย หรือไม่ทราบเหตุการณ์ตาย

³³ กมลทิพย์ ศรีโสภณ.การค้นหาคำความจริงโดยการชันสูตรพลิกศพ:ศึกษาความจำเป็นทางกฎหมายของการได้ส่วนการตาย.หน้า 20.

³⁴ สนธยา โจมกัน.บทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการตรวจสอบความจริง:ศึกษากรณีการตรวจสอบการตาย. หน้า 18-19.

- (2) การตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด หรือความประมาท
 เลินเล่อของผู้อื่น
- (3) กรณีมีเหตุอันควรเชื่อหรือสงสัยว่าเป็นการฆ่าตัวตาย
- (4) การตายโดยอุบัติเหตุ
- (5) การตายที่เกิดขึ้นจากการใช้ยานพาหนะ รวมทั้งอากาศยาน
 เรือ หรือรถไฟ
- (6) การตายที่เกิดจากการถูกเพลิงไหม้หรือการระเบิด
- (7) การตายของเด็ก และทารกแรกเกิด
- (8) การตายที่เกิดขึ้นขณะทำงาน หรือการประกอบอาชีพ
- (9) การตายที่เป็นผลมาจากการทำแท้งหรือพยายามทำแท้ง
- (10) การตายที่มีการร้องเรียนว่าการรักษาหรือไม่รักษาของแพทย์
 มีส่วนทำให้เกิดความตายขึ้น
- (11) การตายที่เกิดขึ้นจากการได้รับสารพิษหรือสงสัยว่าได้รับ
 สารพิษ
- (12) การตายที่เกิดขึ้นจาก โรคติดต่อร้ายแรงหรืออาหารเป็นพิษ
- (13) การตายที่เกิดขึ้นในขณะที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน
 ตามกฎหมาย
- (14) การตายใดๆ ซึ่งแพทย์ไม่อาจระบุสาเหตุการตายที่ชัดเจนได้

การชันสูตรพลิกศพนั้นไม่จำเป็นต้องกระทำเสมอไป หาก Procurator Fiscal เชื่อว่าการตายนั้นเกิดขึ้นด้วยเหตุธรรมชาติและไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดอาญา ก็จะทำให้แพทย์ออกหนังสือรับรองสาเหตุการตายได้ แต่หากกรณีที่มีความเป็นไปได้ว่าการตายนั้นเป็นผลหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งจำเป็นต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและสาเหตุการตายแล้ว เมื่อ Procurator Fiscal ได้รับแจ้งรายงานการตายมาแล้ว ก็จะทำการสอบสวนถึงสาเหตุการตายและแจ้งไปยังศัลยแพทย์ตำรวจ (Police Surgeon) เพื่อทำการตรวจศพ ซึ่งหากเป็นกรณีที่ต้องทำการผ่าศพเพื่อพิสูจน์แล้วจำเป็นต้องกระทำโดยพยาธิแพทย์ 2 คน ซึ่งแพทย์แต่ละคนจะต้องทำความเข้าใจ

เป็นรายงานการชันสูตรพลิกศพด้วย โดยรายงานดังกล่าวอาจจะถูกนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาของศาลได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว Procurator Fiscal เป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพ แต่ก็ไม่ได้ดำเนินการโดยลำพัง แต่จะขอความร่วมมือจากแพทย์และผู้เชี่ยวชาญต่างๆ เพื่อร่วมกันค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตาย

6) การชันสูตรพลิกศพระบบผสม (Mixed system)

เป็นระบบที่ให้อำนาจในการชันสูตรพลิกศพขึ้นอยู่กับองค์กรหลายฝ่าย เช่น ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล เป็นการผสมผสานกันระหว่าง 2 ระบบขึ้นไป โดยจะไม่ให้อำนาจแก่ตำรวจฝ่ายเดียว แต่จะให้องค์กรฝ่ายกระบวนการยุติธรรมเข้าร่วมด้วย ประเทศที่ใช้ระบบผสมนี้ ได้แก่ สาธารณรัฐรัสเซีย ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และอินเดีย เป็นต้น³⁵

ประเทศเนเธอร์แลนด์ก็กฎหมายได้กำหนดบทบาทของแพทย์ผู้รักษาและแพทย์สอบสวนของท้องถิ่น(District medical examiner) ที่เกี่ยวข้องกับการตายโดยธรรมชาติและฆาตกรรมชาติ ไม่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยเรื่องการตรวจศพ เงื่อนไขการออกหนังสือรับรองการตายในพระราชบัญญัติว่าด้วยการฌาปนกิจของดัตช์(Dutch Burial Act) และเรื่องตำแหน่งหน้าที่ของแพทย์สอบสวน กฎหมายมิได้บัญญัติเฉพาะเจาะจงลงไปเพียงบัญญัติไว้กว้างๆ ว่าเมื่อแพทย์ผู้รักษาเห็นว่า การตายนั้นเป็นไปตามธรรมชาติแพทย์จะออกหนังสือรับรองการตายให้ในหนังสือรับรองการตาย กรณีการตายทั้งหลายแพทย์ที่รักษาผู้ป่วยจะถูกเรียกมาทำหน้าที่แพทย์สอบสวนแพทย์ที่รักษาผู้ตาย หรือแพทย์สอบสวนประจำเทศบาล (municipal medical examiner) เป็นผู้ยินยอมให้ทำการตรวจศพเพียงผู้เดียว ในกรณีการตายโดยธรรมชาติแพทย์ผู้รักษาจะเป็นผู้ออกหนังสือรับรองการตายแล้ว ส่งไปยังนายทะเบียน หากเป็นกรณีการตายโดยฆาตกรรมหรือคลุมเครือแพทย์ผู้รักษาจะทำหน้าที่เป็นแพทย์สอบสวนเพื่อหาสาเหตุการตายและทำการตรวจศพเพียงภายนอกเท่านั้นแล้วส่งรายงานไปยังพนักงานอัยการซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินว่าควรให้มีการผ่าศพโดยพยาธิแพทย์ของศาล (Judicial forensic pathologist) หรือไม่ แพทย์ผู้รักษาและแพทย์สอบสวนประจำท้องถิ่นจะต้องส่งแบบรายงานไปยัง สำนักงานสถิติแห่งชาติโดยเนื้อหาในแบบฟอร์มนี้เป็นความลับไม่อาจเปิดเผยข้อมูลแก่ตำรวจและ พนักงานอัยการได้ สาเหตุการตายในประเทศเนเธอร์แลนด์ไม่มีความ

³⁵ กมลทิพย์ ศรีโสภณ, การค้นหาความจริงโดยการชันสูตรพลิกศพ: ศึกษาความจำเป็นทางกฎหมายของการได้ส่วนการตาย,

แตกต่างในการใช้ถ้อยคำ “สาเหตุการตาย” กับ “พฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตาย” จึงมีการใช้ถ้อยคำแทนกันได้ตามกฎหมายจึงกำหนดประเภทของหนังสือรับรองการตายไว้ 2 กรณี คือ กรณีการตายตามธรรมชาติ หรือการตายโดยผิดธรรมชาติ การตายโดยผิดธรรมชาติจะระบุสาเหตุการตายเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ ฆ่าตัวตาย อาชญากรรม อุบัติเหตุ ไม่รู้สาเหตุและในกรณีอื่น ๆ เช่น เรื่องยธานาเซีย เป็นการที่แพทย์ช่วยให้ผู้ป่วย ฆ่าตัวตายซึ่งถือว่าเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติอย่างหนึ่ง ซึ่งข้อมูลในหนังสือรับรองการตายจะระบุ เพียง ชื่อ นามสกุล วัน เดือน ปีเกิดและเสียชีวิตของผู้ตาย สำนักงานสถิติแห่งชาติจะแยกข้อมูลการตายทั้งสองกลุ่มนี้ออกจากกันต่างจากประเทศตะวันตกอื่น ๆ³⁶

ในประเทศฝรั่งเศส กฎหมายการชันสูตรพลิกศพได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 74 ในกรณีที่มีการพบศพไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการทำร้ายหรือไม่ก็ตาม ถ้ายังไม่ทราบสาเหตุการตายหรือกรณีมีการสงสัยพนักงานสอบสวนผู้รับการแจ้งจะต้องแจ้งต่อนักงานสอบสวนและต้องไปยังสถานที่พบศพในทันทีเพื่อตรวจสอบสาเหตุการตายในขั้นต้น³⁷ ผู้มีอำนาจสอบสวนการตายโดยผิดธรรมชาติเรียก Procurator General ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐหรือจากท้องถิ่น มีอำนาจขอให้แพทย์ผ่าศพเพื่อการชันสูตรได้³⁸ แต่จะทำการผ่าศพตรวจนั้นต้องได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการหรือศาลเท่านั้น³⁹

ในประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย การชันสูตรพลิกศพใช้อำนาจของพนักงานตำรวจ กรมอัยการ ศาล หรือผู้พิพากษาในการได้ส่วนการตาย การชันสูตรพลิกศพจะทำการชันสูตรการตายโดย ฉับพลัน ได้แก่ การตายจากอัตวินิบาตกรรม การตายจากอุบัติเหตุ สงสัยว่าถูกฆาตกรรม การตายอัน เกิดจากการรักษาอย่างบกพร่องจากแพทย์ และการตายโดยธรรมชาติซึ่งแพทย์ผู้รักษาอยู่ในระยะ สุดท้ายไม่อาจทราบสาเหตุการตาย⁴⁰

³⁶ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ และ ไพศาล ลิ้มสถิตย์, การออกใบมรณบัตรและหนังสือรับรองการตายในประเทศไทยขณะนี้ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เบลเยียมและสหรัฐอเมริกา, วารสารกระบวนการยุติธรรม, เล่ม 4, ปีที่ 4, (เมษายน-มิถุนายน 2554), หน้า 73-74.

³⁷ ณรงค์ จุ้ยเสี่ย, การชันสูตรพลิกศพกรณีตายในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ศึกษาเฉพาะกรณีการตายของผู้ต้องขังในเรือนจำ, (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2548, หน้า 93.

³⁸ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ และ ไพศาล ลิ้มสถิตย์, การออกใบมรณบัตรและหนังสือรับรองการตายในประเทศไทยขณะนี้ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เบลเยียมและสหรัฐอเมริกา, หน้า 115.

³⁹ วีรวัฒน์ เอื้อพอดพล, มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ: ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม หน้า 34.

⁴⁰ นวัตกรรม ทังทอง, การพัฒนาระบบงานนิติเวชเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 122.

1.2.6 หลักการขององค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ

องค์การระหว่างประเทศได้วางแนวทางที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ไว้หลายด้านด้วยกัน ได้แก่

1) หลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรมและการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัด ค.ศ. 1989 (*Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions, 1989*)⁴¹

สภาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การสหประชาชาติได้แนะนำหลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม และการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัด ค.ศ. 1989 ขึ้น โดยมีมติเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1989 โดยแนะนำด้วยว่าหลักการฉบับนี้ ควรพึงได้รับการพิจารณาและเคารพโดยรัฐบาล ภายในกรอบของกฎหมายและแนวทางปฏิบัติของประเทศ หลักการนี้แบ่งออกเป็นสามส่วน รวมทั้งหมด 20 ข้อ ได้แก่ การป้องกัน การสอบสวน และการดำเนินคดีตามกฎหมาย

การป้องกัน ปรากฏอยู่ในข้อ 1-8 ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ สภาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การสหประชาชาติแนะนำว่า รัฐบาลของแต่ละรัฐควรต้องดำเนินการห้ามมิให้มีการวิสามัญฆาตกรรมหรือการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัดในทุกสถานการณ์ โดยกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดอาญาและกำหนดโทษให้หนักตามระดับความร้ายแรงของความผิด นอกจากนี้รัฐต้องจัดวางมาตรการควบคุมที่เคร่งครัดและชัดเจนแน่นอน ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการใช้กำลัง การจับกุม ควบคุมตัว คุมขัง และจำคุก บุคคล รวมไปถึงองค์กรศาลและองค์กรต่างๆของภาครัฐที่จะต้องเป็นหลักประกันที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองบุคคลให้พ้นจากการกระทำดังกล่าว

การสอบสวน ปรากฏอยู่ในข้อ 9-17 ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ เมื่อมีการวิสามัญฆาตกรรม หรือการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัดเกิดขึ้น รัฐบาลจะต้องจัดให้มีการสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่และวิธีพิจารณาโดยเฉพาะ

⁴¹ บุญฉา หาญทวีพันธุ์,ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม:ศึกษากระบวนการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน.(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,2553.หน้า 12-14.

สำหรับการสอบสวน ซึ่งในข้อ 9 ยังได้กำหนดว่า การสอบสวนให้หมายความรวมถึงการชันสูตรพลิกศพ โดยวิธีที่เหมาะสม และการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์พยานหลักฐานต่าง ๆ อีกด้วย

ในหลักการฉบับนี้ ได้วางหลักการชันสูตรพลิกศพ ไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

(1) คุณสมบัติของผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ ต้องเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวชศาสตร์ ซึ่งต้องสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเป็นธรรมและเป็นอิสระจากบุคคลหรือหน่วยงานใดที่เกี่ยวข้องกับการตาย เพื่อให้การชันสูตรพลิกศพ ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงกับทั้งมีสิทธิตรวจดูข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสอบสวนนั้น

(2) ศพของผู้ตายจะต้องถูกจัดเตรียมพร้อมให้แพทย์สามารถดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ได้อย่างรวดเร็ว เพื่อค้นหาสาเหตุ ลักษณะ และรายละเอียดของการตายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งศพของผู้ตายจะต้อง ไม่มีการเผาหรือการฝังจนกว่าจะมีการชันสูตรพลิกศพ โดยแพทย์เรียบร้อยแล้วเท่านั้น

(3) ครอบครัวผู้ตายมีสิทธิขอให้มีบุคคลที่มีความรู้ด้านการแพทย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เกี่ยวข้องเข้าไปสังเกตการณ์ในการชันสูตรพลิกศพนั้นได้ และหลังจากที่มีการชันสูตรพลิกศพ เสร็จแล้วให้มีการประกาศเกี่ยวกับการสอบสวนการตายนั้นพร้อมกับแจ้งให้ครอบครัวหรือญาติผู้ตายทราบในทันทีด้วย

ในเรื่องนี้ตามกฎหมายไทย ยังไม่มีการรับรองสิทธิของญาติผู้ตายในการตั้งผู้เชี่ยวชาญ เข้าไปร่วมดูการชันสูตรพลิกศพของเจ้าหน้าที่รัฐแต่อย่างใด อีกทั้งแพทย์ที่ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ ไม่มีอำนาจตามกฎหมายโดยชัดเจนในการเรียกดูหรือเข้าถึงพยานหลักฐานที่อยู่กับฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประกอบกับพนักงานสอบสวนก็ไม่มีหน้าที่โดยตรงตามกฎหมายในการนำเสนอพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนให้แก่แพทย์เพื่อพิจารณาอีกด้วย

นอกจากนี้ ตามหลักการฉบับนี้ยังได้วางหลักการในเรื่องการสอบสวนต่อไปอีกว่า องค์กรที่มีอำนาจสอบสวน ย่อมมีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นต่อ การค้นหาความจริงทั้งหมด กับทั้งมีอำนาจหน้าที่ออกหมายเรียกพยานเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาอีกด้วย ซึ่งในกรณีที่มีข้อครหาเกี่ยวกับการสอบสวนหรือมีเหตุจำเป็นอื่น ๆ รัฐบาลจะต้องจัดให้มีคณะทำงานที่เป็นอิสระและเป็นกลางเพื่อทำการสอบสวนคดีนั้น โดยเฉพาะ เพื่อสร้างความโปร่งใสในการสอบสวน

ตามหลักการฯนี้ หลักประกันความเป็นอิสระของผู้ร้องเรียน พยานบุคคล และ ผู้สอบสวนคือ การคุ้มครองให้ปลอดภัยจากการข่มขู่ คุกคาม พร้อมกับการย้ายเจ้าหน้าที่ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการวิสามัญฆาตกรรมออกไปจากตำแหน่งหน้าที่ที่มีอำนาจควบคุมหรือมีอิทธิพล ใดๆ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อผู้ร้องเรียน พยานบุคคล และเจ้าหน้าที่ผู้สอบสวน ซึ่งอาจทำให้การ สอบสวน หรือรูปคดีบิดเบือนไปจากความจริง

ในเรื่องนี้ ทางปฏิบัติของไทยนับว่ายังมีปัญหาอยู่มาก กล่าวคือ เมื่อเกิดคดี วิสามัญฆาตกรรมขึ้น เจ้าพนักงานผู้กระทำผิดซึ่งตกเป็นผู้ต้องหามักจะไม่ถูกควบคุมตัว ไม่ถูก สั่งพักราชการ หรือถูกสอบสวนทางวินัยในระหว่างการดำเนินคดีแต่อย่างใด ซึ่งทำให้เจ้าพนักงานผู้ นั้น อาจไปก่อความยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือข่มขู่พยานได้ ประกอบกับในระดับปฏิบัติการ ผู้สอบสวนก็ยังเป็นฝ่ายเดียวกับผู้ก่อให้เกิดการตายอยู่ดี จึงไม่อาจกล่าวได้ว่ามีความเป็นอิสระอย่าง แท้จริงทั้งผู้สอบสวนและพยานบุคคล

นอกจากนี้ หลักการฯฉบับนี้ ยังได้กำหนดให้ครอบครัวหรือญาติของผู้ตายรวมถึงประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวนของรัฐ เพื่อเพิ่มกลไกการตรวจสอบการ กระทำของเจ้าพนักงานมากขึ้น กล่าวคือ ให้สิทธิครอบครัวผู้ตายและผู้แทนโดยชอบของบุคคล เหล่านั้นได้รับการแจ้ง รวมทั้งสิทธิเข้าไปฟังหรือตรวจดูข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน และมีสิทธิแสดงพยานหลักฐานอื่นเพื่อประโยชน์ต่อการสอบสวนนั้นได้ นอกจากนี้รัฐบาลจะต้อง จัดให้มีการเปิดเผยรายงานการสอบสวนเป็นลายลักษณ์อักษรภายในเวลาอันควร ซึ่งรายงานนั้นย่อม ประกอบ ไปด้วยหลักเกณฑ์และรายละเอียดทั้งหมดที่ใช้ในการสอบสวน พร้อมกับความเห็นทาง ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย และการแจ้งการดำเนินการขั้นตอนต่อไปภายในเวลาอันควรด้วย

สำหรับส่วนนี้ของไทยก็ยังมีปัญหาอยู่มากในทางปฏิบัติ เนื่องจากข้อมูล การสอบสวนจะอยู่ในความดูแลของพนักงานสอบสวน โดยถือว่าเป็นความลับของทางราชการที่ บุคคลภายนอกตรวจสอบดูได้ยาก อีกทั้งการกำหนดให้สิทธิผู้เสียหายในการนำเสนอ พยานหลักฐานนั้น สามารถทำได้แค่ในชั้นการไต่สวนของศาลในประเด็นการตายเท่านั้น โดยไม่มี สิทธินำเสนอพยานหลักฐาน เข้าสู่สำนวนสอบสวนคดีอาญาแต่อย่างใด กลไกการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนในชั้นนี้จึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ตามหลักการฯนี้ การดำเนินคดีตามกฎหมาย จะปรากฏอยู่ในข้อ 18-20 ซึ่ง อาจสรุปได้ ดังนี้ รัฐบาลจะต้องดำเนินคดีกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิสามัญฆาตกรรม หรือการ

ประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัดตามกระบวนการยุติธรรม โดยผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่รัฐ จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าวของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วย ในกรณีที่มีได้ทำการป้องกันการกระทำดังกล่าวเมื่อมีโอกาสตามสมควร โดยไม่อาจหวั่นยกเอาสถานการณ์ใดมาเป็นข้ออ้างจากการ ไม่ให้ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ อีกทั้งรัฐยังต้องจัดหาสินไหมทดแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ครอบครัวผู้ตายภายในเวลาอันควรอีกด้วย

2) พิธีสารว่าด้วยรูปแบบของการผ่าศพ (Model Autopsy Protocol)

พิธีสารว่าด้วยรูปแบบของการผ่าศพ (Model Autopsy Protocol) เป็นส่วนหนึ่งของคู่มือการใช้งานที่องค์การสหประชาชาติได้จัดทำขึ้น (United Nations Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions, U.N.) อันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์วิจัยและขบถ่างมาเป็นเวลาหลายปี และมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริม "หลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม และการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผล และรวบรัด (Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Execution 1989)" โดยคู่มือดังกล่าวได้รับความช่วยเหลือแนะนำอย่างมากจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของนายความมินนิโซตา (the Minnesota Lawyers International Human Rights Committee) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มระหว่างประเทศของผู้เชี่ยวชาญด้าน นิติวิทยาศาสตร์, นายความ, ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน และผู้เชี่ยวชาญอื่น⁴²

สำหรับเนื้อหาของพิธีสารดังกล่าวได้กล่าวไว้ว่า ในกรณีที่ยากหรือมีความสำคัญนั้น ควรให้การผ่าศพอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ หรือ prosecutor (ผู้ดำเนินการผ่าศพและ จัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร) ซึ่งมีความเป็นธรรม มีประสบการณ์ มีอุปกรณ์ที่พร้อม และได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี โดยเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนั้นควรแยกออกจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง อย่างไรก็ดี ความคิดดังกล่าวอาจไม่สามารถเป็นไปได้ พิธีสารดังกล่าวจึงได้เสนอรูปแบบของการผ่าศพ ซึ่งครอบคลุมไปถึงขั้นตอนของการตรวจสอบศพทางนิติเวชขั้นพื้นฐาน อันเป็นขอบเขตที่สามารถกระทำได้ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้รูปแบบดังกล่าวเป็นมาตรฐานหรือ แนวทางสำหรับบุคคลหลากหลายประเภทในขอบเขตที่ต่างกันออกไป อาทิ แพทย์นิติเวชที่มีประสบการณ์, นักพยาธิวิทยาทั่วไปหรือแพทย์อื่น ๆ ที่ยัง

⁴² สุริพร เบ็ญจวรรณ. มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. 2556. หน้า 33.

ไม่ได้รับการฝึกอบรมในด้านนิติเวช , ที่ปรึกษาอิสระที่มีความเชี่ยวชาญซึ่งได้รับการร้องขอให้เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ , หน่วยงาน ราชการหรือผู้แทนของผู้ตายซึ่งมีความรับผิดชอบต่อการตายนั้น , นักข่าว , ทนายความ , ผู้พิพากษา แพทย์อื่น ๆ ผู้แทนของประชาชน รัฐบาล หรือบุคคลซึ่งกำลังมีความพยายามในการสร้างหรือ พัฒนาการตรวจสอบการตาย เป็นต้น โดยในขณะที่ดำเนินการตรวจสอบการตายนั้น projector หรือเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ ควรเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์เอกลักษณ์ของผู้ตาย เวลาที่ตาย สถานที่ตาย สาเหตุของการตาย และพฤติการณ์ที่ตาย (ฆาตกรรม ฆ่าตัวตาย อุบัติเหตุ หรือตายตามธรรมชาติ)⁴³

สำหรับรูปแบบของการผ่าศพ ตามพิธีสารดังกล่าวได้เสนอไว้ ดังนี้⁴⁴

(1) การตรวจสอบสถานที่พบศพ (Scene investigation)

เจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ (prosector) และเจ้าหน้าที่ตรวจสอบสืบสวนทางด้าน การแพทย์ (Medical Investigator) ควรจะมีสิทธิในการเข้าถึงสถานที่พบศพ นอกจากนี้ควรมีการแจ้งไปยังบุคลากรทางการแพทย์ (Medical personnel) ให้ทราบในทันที เพื่อให้มั่นใจว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงของศพ อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าถึงสถานที่พบศพได้ หรือหากมีการเปลี่ยนแปลงของศพ จะต้องมีการระบุเหตุต่าง ๆ นั้นไว้ในรายงานของเจ้าหน้าที่ผู้ชันสูตรพลิกศพด้วย

พิธีสารยังได้เสนอให้มีการจัดตั้งระบบที่เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ตรวจสอบทั้งทางด้าน การแพทย์และมิใช่ทางด้าน การแพทย์ เนื่องจากพยานหลักฐานบางประเภทมักได้มาจากการดำเนินการของเจ้าหน้าที่มิใช่เจ้าหน้าที่ทางด้าน การแพทย์ สำหรับเจ้าหน้าที่ตรวจสอบทางด้าน การแพทย์ที่ได้เข้าถึงศพ ณ สถานที่พบศพ ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- ก. ถ่ายภาพศพตามที่พบและหลังจากที่ได้ถูกเคลื่อนย้าย
- ข. บันทึกตำแหน่งของศพและสภาพของศพทั้งความอบอุ่น ความเย็น และความแข็งตัวของศพ
- ค. ป้องกันมือของผู้ตาย เช่น ห่อด้วยถุงกระดาษ เป็นต้น

⁴³ สุริพร เบญจวรรณ.มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย:ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. หน้า 34.

⁴⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 35-37.

ง. บันทึกอุณหภูมิโดยรอบ

จ. ตรวจสอบสถานที่พบศพ เช่น เลือด ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในการระบุตัวผู้ต้องสงสัยได้

ฉ. บันทึกตัวตนของทุกคนในสถานที่พบศพนั้น

ช. เก็บข้อมูลจากพยานในสถานที่พบศพ รวมทั้งผู้ที่เห็นผู้ตายมีชีวิตอยู่ในครั้ง สูดถ่าย และสัมภาษณ์บุคลากรทางการแพทย์ที่อาจจะมีการติดต่อกับศพ

ซ. เก็บข้อมูลเพื่อการพิสูจน์เอกลักษณ์ผู้ตาย รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จากเพื่อนหรือญาติ และประวัติการรักษาทางการแพทย์ของผู้ตายจากแพทย์ของผู้ตาย

ฌ. วางศพไว้ในผ้าห่อศพ

ญ. เก็บศพไว้ในสถานที่ที่เย็นและมีความปลอดภัย

ฎ. ทำให้แน่ใจว่ากระสุน ปืน มีด และอาวุธอื่น ๆ มีอยู่สำหรับการตรวจสอบ โดยแพทย์ผู้รับผิดชอบ

ฏ. กรณีที่ผู้ตายเคยได้รับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาลก่อนตาย ควรมีการเก็บ ข้อมูลและตรวจดูผลทางการแพทย์เหล่านั้นด้วย

ฐ. เตรียมการเริ่มต้นผ่าศพสำหรับการตายที่มีการทรมานหรือความรุนแรงอัน เป็นที่ยอมรับในประเทศนั้น ๆ

(2) การผ่าศพ (Autopsy)

พิธีสารได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ (prosector) ต้องดำเนินการต่อไปนี้อย่างที่ทำการผ่าศพ

ก. บันทึกวันเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดการผ่าศพ รวมถึงสถานที่ของการผ่าศพ

ข. บันทึกชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพ ผู้ช่วยซึ่งเข้าร่วม และบุคคลอื่น ๆ ทั้งหมดที่เข้าร่วมในการผ่าศพ โดยควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพคนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่หลักที่จะมีอำนาจในการควบคุมดูแลการดำเนินการผ่าศพ สำหรับผู้สังเกตการณ์และผู้เข้าร่วมการผ่าศพคน

อื่น ๆ ควรอยู่ ภายใต้การควบคุมและไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ผู้ผ่าศพหลักในเวลาระหว่างการดำเนินการผ่าศพ

ก. ถ่ายภาพศพไว้ โดยเฉพาะการระบุใบหน้าของศพ

ง. ฉายรังสี (X-rays) ศพไว้ทั้งก่อนและหลังการถอดเสื้อผ้า

จ. ก่อนที่จะทำการถอดเสื้อผ้าศพ ควรทำการตรวจสอบศพและเครื่องแต่งกาย ถ่ายภาพศพที่มีเครื่องแต่งกาย บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องประดับ

ฉ. ควรจะทำการถอดเสื้อผ้าที่อยู่บนศพออกอย่างระมัดระวัง และส่งเสื้อผ้าไว้ให้บุคคลที่มีหน้าที่เก็บรักษาดูแลเนื่องจากอาจใช้ประโยชน์เป็นพยานหลักฐานหรือใช้ในการระบุตัวตนของผู้ตายได้

ช. การตรวจสอบสภาพศพภายนอก ซึ่งมุ่งเน้นการค้นหาหลักฐานภายนอก จากการบาดเจ็บนั้น โดยส่วนใหญ่ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุด อันได้แก่ การประเมินสภาพทั่วไปของศพ การเก็บตัวอย่างเลือด การตรวจสอบหัวและหนังศีรษะภายนอก การตรวจสอบฟัน การตรวจสอบ พื้นผิวร่างกายศพทั้งหมด เป็นต้น

ซ. การตรวจสอบสภาพศพภายในเพื่อหาหลักฐานภายในจากการบาดเจ็บ ควรเป็นการขยายผลการตรวจสอบภายนอกให้ชัดเจนขึ้น โดยเป็นการตรวจสอบภายในร่างกายของ ศพ อันได้แก่ ตรวจสอบหน้าอก ช่องท้อง และอวัยวะภายในอื่น ๆ เป็นต้น

ฌ. หลังจากผ่าศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ทำการบันทึกตัวอย่างที่ได้บันทึกไว้ในวันนั้น พร้อมทั้งระบุชื่อผู้ตาย หมายเลขลำดับการชันสูตร วันเวลาที่บันทึก ชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ชันสูตร พลิกศพ และเนื้อหา รวมทั้งทำการเก็บพยานหลักฐานทั้งหมดอย่างระมัดระวัง

ญ. หลังจากการผ่าศพแล้ว อวัยวะทั้งหมดควรจะถูกเก็บไว้ในร่างกายของศพ และควรจะต้องร่างกายของศพไว้เพื่อความสะดวกการผ่าศพครั้งที่สองในกรณีที่เป็นต่อไป

ฎ. รายงานการผ่าศพควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรตามรายการที่พิธีสารได้เสนอไว้ โดยในตอนท้ายของรายงานควรเป็นสรุปผลการตรวจและสาเหตุของการตาย ซึ่งควรรวมถึง ความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ชันสูตรพลิกศพ นอกจากนี้ควรมีการให้รายงานฉบับเต็มแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและครอบครัวของผู้ตายด้วย

3) คำแนะนำที่ อาร์ (99) 3 ของคณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งสภายุโรป สำหรับประเทศสมาชิกเกี่ยวกับความร่วมมือตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการผ่าศพทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Recommendation No.(99) 3 of The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules)

สภายุโรป (Council of Europe) โดยคณะกรรมการรัฐมนตรี (Committee of Ministers) ได้มีการวางหลักการและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการผ่าศพทางด้านนิติเวชศาสตร์ไว้ใน คำแนะนำที่ อาร์ (99) 3 (Recommendation No.(99) 3 of The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules) ทั้งนี้ คณะกรรมการรัฐมนตรีได้รับรองคำแนะนำดังกล่าวเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 1999 ในการประชุมของคณะกรรมการรัฐมนตรีช่วยว่าการครั้งที่ 658 โดยคณะกรรมการรัฐมนตรีได้พิจารณาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภายุโรปที่ประสงค์จะให้ความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเป็นไปตามหลักการแห่งสนธิสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการห้ามการทรมานและการกระทำหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงสิทธิในการมีชีวิตอยู่นอกจากนี้ คณะกรรมการรัฐมนตรียังได้ตระหนักถึงขั้นตอนการผ่าศพที่จะต้องทำให้สมบูรณ์เพื่อนำไปสู่การหาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย รวมถึงการพิสูจน์เอกลักษณ์ของผู้ตาย ทั้งยังให้ความสำคัญกับการสืบสวน สอบสวน การบันทึกรายละเอียด การบันทึกภาพ ระหว่างการผ่าศพ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการพื้นฐานทางการแพทย์ หลักการทางวิทยาศาสตร์ และหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการคุ้มครองความเป็นอิสระและความเป็นธรรมของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Medico-legal expert) ด้วย⁴⁵

สำหรับหลักการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพตามที่กำหนดไว้ในคำแนะนำของ คณะกรรมการรัฐมนตรีแห่งสภายุโรปดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

(1) หลักการเกี่ยวกับองค์กรเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ผ่าศพ

⁴⁵ The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules, Retrieved December 13, 2013

คำแนะนำดังกล่าวได้วางแนวไว้ว่า ในกรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย “แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Medico-legal expert)” ทำการตรวจสอบสถานที่พบศพ ตรวจสอบ และตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพให้สมบูรณ์ต่อไป โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นอิสระและเป็นธรรม ไม่อยู่ภายใต้ความกดดันใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอผลการตรวจสอบและการสรุปความเห็นของตน⁴⁶

(2) หลักการเกี่ยวกับขั้นตอนการผ่าศพ

คำแนะนำดังกล่าวได้วางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่าศพขั้นตอนต่าง ๆ ไว้หลาย ประการด้วยกัน โดยขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพจะต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับจริยธรรมทาง การแพทย์และเป็นไปด้วยความเคารพต่อศพด้วย⁴⁷ อันมีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ก. ขั้นตอนการตรวจสอบสถานที่พบศพ (Scene Investigation)

กรณีที่น่าสงสัยหรือสงสัยว่ามีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น แพทย์ซึ่ง ไปถึงสถานที่พบศพเป็นคนแรกจะต้องรายงานไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อทำการตรวจสอบภายใต้ การควบคุมของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่น่าสงสัยหรือสงสัยว่าเป็นการฆาตกรรม เมื่อแพทย์ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้รับแจ้งการตายแล้ว จะต้องไปยัง สถานที่พบศพโดยทันที และจะต้องมีการตรวจสอบร่วมกันโดย “แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวช ศาสตร์ องค์กรตุลาการ และตำรวจ” โดยได้มีการวางหลักเกณฑ์ของตำรวจเกี่ยวกับการตรวจสภาพ ศพ (Role of the police) อันได้แก่ บันทึกรายละเอียดของบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานที่พบศพ , ถ่ายรูปศพที่พบ, บันทึกสิ่งของที่พบในสถานที่พบศพ, ดูแลรักษาศพภายใต้การควบคุมของผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านนิติเวชศาสตร์, เก็บรักษาสถานที่พบศพให้สมบูรณ์ เป็นต้น รวมถึงหลักเกณฑ์ของแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Role of the Medico-legal expert) ที่จะต้องดำเนินการอย่าง ไม่ชักช้าด้วย อันได้แก่ การไปยังสถานที่พบศพ ควบคุมให้มีการ

⁴⁶ ibid, pp.2-3.

⁴⁷ Recommendation No.(99) 3 , Principle 4.

ถ่ายรูปในสถานที่พบศพอย่างเหมาะสม บันทึกตำแหน่งที่พบศพ เสื้อผ้าบนศพ รวมถึงภาวะการแข็งตัวของศพ ภาวะเลือดคั่งของศพ และการเนาเปื่อยหรือสลายของศพ ตรวจสอบและบันทึกการกระจายตัวของเลือด คราบเลือด และหลักฐานทางชีววิทยาอื่น ๆ ตรวจสอบสภาพศพในเบื้องต้น บันทึกอุณหภูมิที่ศพ และอุณหภูมิโดยรอบ และประมาณเวลาตาย เว้นเสียแต่ว่าเป็นศพที่เนาเปื่อยหรือมีสภาพเป็นโครงกระดูก จัดการส่งศพและเก็บรักษาไว้ในห้องเย็นที่ปลอดภัย เป็นต้น⁴⁸

ข. การผ่าศพ (Autopsy)

การผ่าศพให้กระทำภายใต้การควบคุมของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวช ศาสตร์ ซึ่งกำหนดให้กระทำโดย “แพทย์จำนวน 2 คน” และอย่างน้อยหนึ่งคนนั้นจะต้องเป็น “นิติพยาธิแพทย์”⁴⁹ โดยได้กำหนดแนวปฏิบัติก่อนที่จะเริ่มต้นผ่าศพไว้ ได้แก่ การบันทึกวัน เวลา และสถานที่ที่ผ่าศพ บันทึกชื่อของผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ ผู้ช่วย และบุคคลอื่น ๆ ที่เข้าร่วมด้วย ถ่ายภาพสี หรือบันทึกวิดีโอ ตรวจสอบและบันทึกเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ที่พบบนศพ ทำการเอ็กซเรย์ในกรณีที่สงสัยว่าเป็นการทารุณกรรมเด็ก ตรวจสอบร่องรอยหลักฐานทางชีววิทยา ดูประวัติการรักษาในโรงพยาบาลในกรณีที่ผู้ตายอยู่ในโรงพยาบาลก่อนตาย เป็นต้น⁵⁰

สำหรับขั้นตอนการผ่าศพนั้น ได้มีการกำหนดรายละเอียดการตรวจสอบสภาพศพ ไว้อย่างชัดเจนทั้งภายนอก (External examination) ได้แก่ การระบุลักษณะของผู้ตายทั้งอายุ เพศ ส่วนสูง น้ำหนัก สัญชาติ สีผิว และลักษณะเฉพาะพิเศษอื่น ๆ (เช่น แผลเป็น รอยสัก) การเปลี่ยนแปลงภายหลังการตาย เป็นต้น รวมถึงการตรวจสอบสภาพศพภายใน (internal examination) หรือการผ่าศพพิสูจน์เพื่อตรวจหาสาเหตุจากอวัยวะภายในร่างกายต่าง ๆ ได้แก่ สिरษะ ทรวงอกและคอ ท้อง กระดูก เป็นต้น⁵¹

ค. การพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification)

กรณีที่ต้องมีการพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification) ได้มีการกำหนดวิธีการพิสูจน์ให้สอดคล้องกับแนวทางการตรวจพิสูจน์ที่ได้รับรองไว้ในการประชุม

⁴⁸ Recommendation No.(99) 3

⁴⁹ Recommendation No.(99) 3 , Principle 2.

⁵⁰ Recommendation No.(99) 3 ,Principle 4.

⁵¹ Recommendation No.(99) 3 , Principle 5.

สามัญของ องค์การตำรวจสากล (The General Assembly of Interpol) เมื่อปี ค.ศ. 1997 อันมีวิธีการ ได้แก่ การตรวจพิสูจน์ทราบจากญาติหรือบุคคลที่เห็นเหตุการณ์ เสื้อผ้าหรือเครื่องประดับที่ปรากฏ บนศพ ลักษณะเฉพาะทางการแพทย์ การตรวจทันตกรรม ลักษณะทางด้านมนุษยวิทยา ลายพิมพ์ นิ้วมือ ลักษณะทางพันธุกรรม เป็นต้น⁵²

ง. รายงานการผ่าศพ (Autopsy Report)

รายงานการผ่าศพถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การชันสูตรพลิกศพมีความ สมบูรณ์ ซึ่งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Medico-legal expert) จะต้องแสดงความ เห็น ลงในรายงานอย่างชัดเจน ถูกต้อง เป็นลายลักษณ์อักษร และต้องกระทำการร่างด้วยความ ระมัดระวัง กล่าวคือ จะต้องประกอบไปด้วยรายละเอียดที่ชัดเจน เป็นกลางปราศจากอคติ ถูกต้อง เข้าใจง่ายทั้ง ต่อคนที่มีและไม่มีความรู้ทางการแพทย์ อ่านง่าย มีรูปแบบขั้นตอน เป็นต้น⁵³

สำหรับรายละเอียดที่ต้องระบุไว้ในรายงานดังกล่าว ได้แก่ รูปพรรณ ลักษณะของผู้ตาย (เช่น ชื่อ อายุ เพศ ที่อยู่ อาชีพ เป็นต้น) วัน เวลา และสถานที่ที่ตาย วัน เวลา และ สถานที่ที่ทำการตรวจศพ ชื่อ และตำแหน่งของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนิติเวชศาสตร์ ชื่อ และ หน้าที่ของบุคคลที่เข้าร่วมในการตรวจศพ ชื่อ และที่อยู่ของแพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตาย พฤติการณ์ที่ ตายซึ่งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการวิเคราะห์รวบรวมมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ องค์การตุลาการ ญาติ ของผู้ตาย และบุคคลอื่น ๆ บันทึกสถานที่พบศพ ผลการตรวจสอบสภาพศพทั้งภายนอกและ ภายใน สาเหตุของการตาย ซึ่งหากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินผลการตรวจสอบทั้งหมดแล้ว ไม่สามารถระบุได้ก็ให้ระบุสาเหตุการตายว่า “ไม่สามารถระบุได้ (Unascertained) ลายมือชื่อพร้อม วันที่ที่ทำการรายงานของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น⁵⁴

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้วันที่ทำการตรวจศพและวันที่ทำการรายงาน ดังกล่าว ไม่ควรมีระยะเวลาเกิน 1 วัน อีกทั้งวันที่ทำการตรวจศพและวันที่ทำการรายงานเสร็จสิ้นควร จะ ไกลกัน เท่าที่จะเป็นไปได้⁵⁵

(3) หลักการมีส่วนร่วมของของญาติผู้ตาย

⁵² Recommendation No.(99) 3 ,Principle 3.

⁵³ Recommendation No.(99) 3 ,Principle 6.

⁵⁴ Recommendation No.(99) 3 ,Principle 6.

⁵⁵ Recommendation No.(99) 3 , Principle 6.

คำแนะนำดังกล่าวได้กำหนดให้ญาติสนิทของผู้ตายมีสิทธิในการดูศพได้

4) *มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพตามคำแนะนำของ National Association of Medical Examiners (Forensic Autopsy Performance Standards)*

National Association of Medical Examiners (NAME) เป็นองค์กรวิชาชีพที่ประกอบไปด้วยแพทย์สอบสวน ผู้ตรวจสอบการตายทางด้านนิติเวช และองค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสืบสวนการตายในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยองค์กรดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้น เมื่อปี ค.ศ. 1966 ด้วยวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการคือเพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านวิชาชีพของแพทย์ที่ทำหน้าที่สอบสวนการตาย และเพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านวิชาชีพอันจะนำไปสู่การพัฒนาการตรวจสอบการตายที่เป็นผลจากความรุนแรง การตายน่าสงสัย และการตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งองค์กรดังกล่าวประสงค์จะให้เกิดการพัฒนาขึ้นทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ โดยได้มีการจัดทำมาตรฐานสำหรับการสอบสวนการตายขึ้นเพื่อให้ทุกเขตอำนาจ (jurisdiction) ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการตายในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการตรวจสอบการตาย ภายในเขตอำนาจของตน⁵⁶

ดังนั้น ในปี ค.ศ. 2006 NAME จึงได้เผยแพร่ “มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ” (Forensic Autopsy Performance Standards)⁵⁷ โดยได้กำหนดมาตรฐานด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

(1) *มาตรฐานเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ตรวจสอบการตาย*

มาตรฐานดังกล่าวได้วางแนวไว้ว่า เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการตาย (Medicolegal death investigation officer) ควรได้รับการแต่งตั้งหรือถูกเลือกตั้งมาตามกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ดังกล่าวควรปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ กล่าวคือเป็นไป เพื่อสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและระบบสาธารณสุขไปพร้อมกันด้วย นอกจากนี้หาก ต้องปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับองค์กรเจ้าหน้าที่อื่น เจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็น อิสระจากองค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายและการฟ้องคดี

⁵⁶ National Association of Medical Examiners : About NAME , Retrieved March 12, 2014

⁵⁷ Forensic Autopsy Performance Standards , Retrieved March 12 , 2014

ทั้งยังต้องปฏิบัติหน้าที่ อย่างเป็นทางการและยุติธรรมในการหาเหตุและพฤติการณ์แห่งการตายอีกด้วย⁵⁸ โดยเมื่อมีการแจ้งเหตุการตายมายังสำนักงานที่มีเขตอำนาจตามกฎหมายแล้ว เจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องทำการตรวจสอบหาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ซึ่งตามมาตรฐานได้กำหนดกรณีการตายที่เจ้าหน้าที่ควรจะทำการศึกษาเพื่อเป็นการคุ้มครองสาธารณะทั้งด้านความปลอดภัยและการสาธารณสุขไว้ดังนี้⁵⁹

- ก. การตายอันเนื่องมาจากความรุนแรง
 - ข. การตายที่ปรากฏแน่ชัดหรือน่าสงสัยว่าผิดธรรมชาติ
 - ค. การตายโดยไม่คาดคิดหรือไม่สามารถอธิบายได้ในบุคคลที่มี
- ภาวะสุขภาพดี
- ง. การตายโดยไม่คาดคิดหรือไม่สามารถอธิบายได้ในทารกและ
- เด็กเล็ก
- จ. การตายที่เกิดขึ้นในพฤติการณ์ที่ไม่ปกติหรือน่าสงสัย
 - ฉ. การตายที่เกิดขึ้นในเรือนจำ
 - ช. การตายที่ปรากฏแน่ชัดหรือน่าสงสัยว่ามีสาเหตุจากโรคที่
- กระทบต่อระบบสาธารณสุข
- ซ. การตายของบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในความดูแลของแพทย์
- สำหรับการตายบางกรณีซึ่งกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ หรือก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในอำนาจขององค์กรเจ้าหน้าที่ที่ก่อให้เกิดการตาย หรือมีความจำเป็นในการหาเหตุ และพฤติการณ์แห่งการตาย มาตรฐานดังกล่าวได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการผ่าศพกรณีการตายดังกล่าวด้วย ดังนี้⁶⁰

⁵⁸ Forensic Autopsy Performance Standards, section A standard A1.

⁵⁹ Forensic Autopsy Performance Standards, section A standard A2.

⁶⁰ Forensic Autopsy Performance Standards, section B standard B3.

<p>ความคิดทางอาญา</p>	<p>ก. การตายที่ปรากฏแน่ชัดหรือน่าสงสัยว่ามีเหตุมาจากการกระทำ</p>
<p>เด็กเล็ก</p>	<p>ข. การตายโดยไม่คาดคิดหรือไม่สามารถอธิบายได้ในทารกและ</p>
<p>ทำงาน</p>	<p>ค. การตายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ง. การตายโดยฉิธรธรรมชาติในเรือนจำ จ. การตายอันเนื่องมาจากการบาดเจ็บอย่างเฉียบพลันในสถานที่</p>
<p>ตัวผู้ตายได้</p>	<p>ฉ. การตายอันเนื่องมาจากกระแสไฟฟ้า ช. การตายอันเนื่องมาจากสารพิษ แอลกอฮอล์ หรือยา ซ. การตายน่าสงสัยว่ามีสาเหตุจากการจมน้ำ ฌ. กรณีศพไม่ทราบชื่อ และการผ่าศพอาจจะช่วยในการพิสูจน์</p>

ญ. กรณีศพมีสภาพเป็นโครงกระดูก

ฎ. กรณีศพถูกเผาไหม้เกรียม

ฏ. กรณีอื่น ๆ ที่นิติพยาธิแพทย์เห็นว่าการผ่าศพมีความจำเป็นใน

การหาเหตุ และพฤติการณ์ที่ตาย หรือการรวบรวมพยานหลักฐานได้ ทั้งนี้ การผ่าศพจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของแพทย์ซึ่งได้รับใบอนุญาต เป็นนิติพยาธิแพทย์ (forensic pathologist) หรือเป็นแพทย์ที่ได้รับการฝึกอบรมด้านนิติพยาธิแพทย์มาแล้ว

(2) มาตรฐานเกี่ยวกับขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ

มาตรฐานดังกล่าวได้กำหนดถึงมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน อาทิ การตรวจสภาพศพภายนอกทั้งกรณีทั่วไปและกรณีพิเศษการตรวจสอบสภาพศพภายใน การตรวจอื่นที่เป็นส่วนประกอบ⁶¹ และรายงานการ

⁶¹ Forensic Autopsy Performance Standards, section D - G.

ชันสูตรพลิกศพ โดยในส่วนของรายงานการชันสูตรพลิกศพนั้นได้มีการวางมาตรฐานทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบของ รายงานการชันสูตรพลิกศพ กล่าวคือ รายงานการชันสูตรพลิกศพจะต้องอ่านง่าย มีการอธิบายถึงสิ่งที่ ค้นพบ และการสรุปความเห็นของนิติพยาธิแพทย์ ซึ่งโดยทั่วไปจะประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือส่วนของ ผลที่ได้จากการตรวจสอบศพทั้งจากการตรวจทางพิษวิทยา การตรวจสอบพิเศษ และการตรวจสอบ โดยกล้องจุลทรรศน์ เป็นต้น และส่วนของการทำความเข้าใจของนิติพยาธิแพทย์ถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ ตาย สำหรับรูปแบบของรายงานได้มีการกำหนดรายละเอียดที่ต้องระบุไว้ในรายงาน ได้แก่ วันเวลา และสถานที่ที่ทำการตรวจสอบศพ ชื่อของผู้ตาย (หากทราบ) , ผลการตรวจสอบสภาพศพภายนอก และภายใน รายละเอียดของบาดแผล คำอธิบายเกี่ยวกับบาดแผลทั้งภายในและภายนอก , เนื้อหา รายละเอียดที่นำมาใช้สนับสนุนสมมติฐาน ความเห็น ข้อสรุป , สาเหตุการตาย , พฤติการณ์แห่ง การตาย ชื่อของนิติพยาธิแพทย์ผู้ทำการตรวจศพพร้อมทั้งลายมือชื่อและวันที่ทำรายงาน⁶²

2 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับคดีวิสามัญฆาตกรรม

2.1 ความหมายของคดีวิสามัญฆาตกรรม

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” ว่าหมายความว่า ฆาตกรรมที่เจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำเนื่องในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งคำว่าวิสามัญฆาตกรรมนี้เป็นคำที่ปรากฏใช้เป็นครั้งแรกตามพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 โดยเรียกการฆาตกรรมที่ผู้ตายตายด้วยการถูกเจ้าพนักงานฆ่าตายในเวลากระทำการตามหน้าที่ ว่า “ฆาตกรรมวิสามัญ”⁶³ แต่ต่อมาเมื่อได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้ยกเลิกการใช้คำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” ไป โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 จะใช้ ถ้อยคำเพียงว่า “ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และมาตรา 143 วรรคท้าย ก็ใช้คำว่า “ในคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่า

⁶² Forensic Autopsy Performance Standards, section H, standard H31.

⁶³ พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 มาตรา 7

ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย... เท่านั้น ไม่ปรากฏคำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” ดังเช่นในพระราชบัญญัติเดิม

ดังนั้น “คดีวิสามัญฆาตกรรม” จึงหมายความถึง คดีที่เจ้าพนักงานกระทำให้เกิดความตายของบุคคลในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งต้องมีการค้นหาความจริงในเรื่องดังกล่าวตามกระบวนการยุติธรรมเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะนำผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษต่อไปตามกฎหมาย

คดีวิสามัญฆาตกรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี ดังนี้⁶⁴

1) คดีที่ปรากฏว่ามีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คดีฆาตกรรมซึ่งเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งได้กระทำการใช้กำลังในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และเป็นเหตุให้บุคคลผู้ถูกกระทำต้องถึงแก่ความตายจากการกระทำดังกล่าว

2) คดีที่ปรากฏว่ามีความตายเกิดขึ้นในระหว่างที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

ความหมายของ “ความควบคุม” ในกรณีนี้จะมีความหมายกว้างออกไป 3 นัย คือ

1) “ควบคุม” ตามมาตรา 2 (21) ซึ่งหมายความว่า “การควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดย พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน”

2) ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 106/2501 (ประชุมใหญ่) ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า เมื่อ ผู้ต้องหาถูกควบคุมกักขังในเรือนจำได้ตายลงเพราะเส้นโลหิตในสมองแตก ก็ถือว่าเป็นการตายใน ระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 และ 150

3) หมายถึงการที่บุคคลถูกจำกัดเสรีภาพโดยการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางสืบเนื่องจากการถูกใช้มาตรการบังคับ สภาพบังคับ หรือกรณีอื่น เช่น กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

⁶⁴ บุญฉดา หาญทวีพันธุ์.ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม:ศึกษากระบวนการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน.หน้า 23-25.

ความอาญา มาตรา 14”⁶⁵

อย่างไรก็ตาม กรณีที่จะถือเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรมต้องปรากฏว่าเจ้าพนักงานเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำให้เกิดการตายโดยเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่ในความควบคุมนั้นด้วย กล่าวคือ แม้กรณีที่มีความตายเกิดขึ้นในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการ ตามหน้าที่ ซึ่งจะต้องมีกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพและไต่สวนการตาย แต่หากการตายระหว่างการควบคุมนั้นไม่ได้เป็นผลมาจากการกระทำผิดอาญาโดยเจตนาของเจ้าพนักงาน กรณีดังกล่าวก็ไม่ถือว่าเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในคดีวิสามัญฆาตกรรม

2.2.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (*UN's Universal Declaration of Human Right, 1948*)

สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง สิทธิของความเป็นมนุษย์ ในอดีตเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จนเมื่อได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติแล้ว คำว่าสิทธิมนุษยชนจึงได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติ โดยมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ จึงได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ขึ้น โดยองค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 เป็นการแสดงเจตจำนงอันแน่วแน่ของบรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เกิดผลอย่างจริงจังตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ และเพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับบรรดาประเทศสมาชิกที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดผลภายในประเทศของตน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดการพัฒนาสิทธิมนุษยชนมากขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างความร่วมมือกันในแต่ละประเทศ

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 วรรคสอง บัญญัติว่า ในกรณีที่พนักงานสอบสวน หรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริตหรือสามารถจะต่อสู้คดีได้ และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิต หรือมอบให้แก่ผู้อนุบาล ข้าหลวงประจำจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาได้ตามแต่จะเห็นสมควร

ทำให้การคุ้มครองสิทธิดังกล่าวมีการพัฒนาและเดินไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น โดยในเนื้อหาของประกาศได้กำหนดถึงสิทธิต่างๆ ที่ประชาชนพึงมีในแง่มุมต่างๆ โดยการใช้สิทธิต้องมีให้ล่วงละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น ซึ่งรวมถึงการใช้อำนาจรัฐต้องมีให้กระทบกระเทือนสิทธิของประชาชนเกินจำเป็นด้วย

ในปริญญาศาสดว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้กำหนดแนวทางสิทธิที่มนุษย์ควรได้รับความคุ้มครองให้เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยความเห็นชอบของประเทศสมาชิกสหประชาชาติจำนวนมาก แต่ปริญญาศาสดดังกล่าวก็ไม่มีสภาพบังคับเหมือนกฎหมายทั่วไป เพียงแต่สามารถนำมาใช้เป็นมาตรฐานกลางในการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศที่เห็นด้วยเท่านั้น ปริญญาศาสดว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นแนวทางในการกำหนดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 ฯลฯ ปริญญาศาสดว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 30 ข้อ โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ควรได้รับความคุ้มครอง ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) และสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Rights)⁶⁶

1) สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติ 21 ข้อแรกของปัญญา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม ได้แก่ สิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความเสมอภาค ความยุติธรรม และการแสวงหาความสุข เช่น สิทธิในทางอิสรภาพแห่งการเคลื่อนไหว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในการพูดโดยเสรี และการสมาคมโดยสันติ สิทธิในการมีสัญชาติ สิทธิในทรัพย์สินและการปฏิบัติกิจของศาสนา สิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมาย และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม ถ้าถูกกล่าวหาว่า ในเรื่องของสิทธิทางการเมือง ยกตัวอย่างเช่น เสรีภาพในความคิดและการแสดงออกเสรีภาพในการสมาคมและรวมตัวกัน สิทธิในการลงคะแนนและสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าถึงรัฐบาลและการบริหารงานสาธารณะ เป็นต้น

⁶⁶ บุญฉา หาญทวีพันธุ์.ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม:ศึกษากระบวนการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน.หน้า 10-11

2) สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Rights) เป็นสิทธิที่บัญญัติขึ้น เพื่อให้รัฐต้องจัดบริการต่างๆ ให้แก่พลเมือง ซึ่งได้แก่บรรดาสิทธิที่เกี่ยวกับด้านแรงงานและความสัมพันธ์ในการผลิต เช่น สิทธิในการทำงานและการประกันทางสังคม สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมในสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความ เป็นอยู่ดีของตนและครอบครัว สิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาการทำงาน ตามสมควร และสิทธิในด้านการศึกษา โดยสิทธิประเภทนี้เป็นสิทธิที่เพิ่งรู้จักกันเมื่อไม่นานมานี้ และถือว่าเป็นชัยชนะของกลุ่มประเทศสังคมนิยมที่ทำให้มีการละเมิดสิทธิเหล่านี้ลงในปฏิญญาได้⁶⁷

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ

ข้อ 3 บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีภาพ และในความมั่นคงแห่งร่างกาย”

ข้อ 5 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษซึ่งทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือเหยียดหยามเกียรติไม่ได้”

สิทธิทั้งสองข้อดังกล่าวมานี้ถือว่าเป็นสิทธิในชีวิตและความบริบูรณ์ของร่างกาย ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจละเมิดได้เว้นแต่กรณีมีคำพิพากษาตามกฎหมายให้ประหารชีวิตเท่านั้น ดังนั้น รัฐจึงต้องป้องกันมิให้มีการทำลายชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายชีวิตของบุคคล โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งถือเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรงอย่างยิ่ง นอกจากนั้น รัฐยังต้องให้ความคุ้มครองมิให้บุคคลถูกทำร้ายทรมาน ไม่ว่าจะโดยบุคคลอื่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนการปฏิบัติที่เป็นการลงโทษที่ทารุณอีกด้วย⁶⁸

ข้อ 9 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการมิได้”

สิทธิในข้อนี้เป็นสิทธิในทางเสรีภาพของบุคคล ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิดังกล่าว โดยเฉพาะ

⁶⁷ “เรื่องเดียวกัน”

⁶⁸ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, กษมา เศรษฐษา, วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ และ จริยาดี มิตรสูงเนิน .กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิขั้นพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (โครงการศึกษาวิจัย). หน้า 7-8.

การละเมิดสิทธิในเสรีภาพของบุคคล โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งถือเป็นเรื่องร้ายแรงที่ต้องมีการควบคุมและตรวจสอบอย่างเคร่งครัด

ข้อ 11 (1) บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดย เปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี”

สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา โดยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าผู้นั้นมีความผิดตามกฎหมาย หรือที่เรียกว่าหลัก Presumption of Innocence ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้ที่ถูกกล่าวหาจะต้องมีขอบเขตจำกัด กล่าวคือต้องดำเนินการให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและต้องเป็นการดำเนินการโดย องค์การของรัฐที่มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจหน้าที่ด้วย⁶⁹

2.2.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights)⁷⁰

เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีเนื้อหาสาระเป็นการรับรองหลักการว่าด้วย สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์มุ่งเน้นในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและเคารพสิทธิมนุษยชนของประชาชน ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

ข้อ 6 (1) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด สิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจ

ข้อ 9 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและ โดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ข้อ 14 (1) บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำความผิด

⁶⁹ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 9.

⁷⁰ สนธิฯ โจนกัน. บทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการตรวจสอบความจริง: ศึกษากรณีการตรวจสอบการตาย. หน้า

(2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

ข้อ 26 บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมายโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ

2.2.3 แนวความคิดพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ตายแล้ว

แม้ในทางกฎหมาย เมื่อบุคคลตายแล้วสภาพบุคคลจะสิ้นสุดลง แต่การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่ตายแล้วยังไม่ได้สิ้นสุดด้วย ยังมีกระบวนการดำเนินการคุ้มครองสิทธิของเขาต่อไปอีกภายหลังจากที่เขาตายแล้ว กล่าวคือ เป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ก่อนหน้านั้นจะถึงแก่ความตายนั่นเอง โดยองค์การสหประชาชาติได้เสนอแนวทางในการคุ้มครอง สิทธิของบุคคลที่ตายแล้วในกระบวนการยุติธรรมตามหลักสากลไว้ดังนี้⁷¹

1) ต้องมีการสืบสวนสอบสวนอย่างเป็นกลาง โดยรวดเร็วและโปร่งใส ในกรณีที่สงสัยว่าเป็นการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายทุกราย รวมทั้งกรณีที่มีการร้องเรียนจากญาติผู้ตาย หรือมีรายงานที่เชื่อถือได้ว่าเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติที่เกิดจากการปฏิบัติของเจ้าพนักงาน ในกรณีดังกล่าวรัฐบาลทั้งหลายต้องจัดให้มีสำนักสืบสวนและกระบวนการสืบสวนสอบสวน เพื่อไต่สวนกรณีดังกล่าววัตถุประสงค์ของการสืบสวนสอบสวนก็เพื่อค้นหาเหตุตายและพฤติการณ์ที่ตาย รวมทั้งเวลาตายด้วย และผู้รับผิดชอบต่อการตายนั้น ตลอดจนวิธีการปฏิบัติที่ทำให้เกิดการตายนั้น การสืบสวนให้รวมถึงการผ่าศพตรวจโดยละเอียด การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์วัตถุพยาน พยานเอกสาร ตลอดจนคำให้การของพยาน บุคคลต่างๆ การสืบสวนสอบสวนต้องแยกให้ได้ว่า การตายนั้นเป็นการตายโดยธรรมชาติ การตายจากอุบัติเหตุ ฆ่าตัวตาย หรือถูกทำร้าย

2) เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสืบสวนสอบสวนต้องมีอำนาจที่จะเรียกร่องข้อมูลทั้งปวงที่จำเป็น ต่อการไต่สวน และต้องได้รับงบประมาณพอเพียงต่อการใช้จ่าย และต้องมีทรัพยากรทางเทคนิค เพื่อให้การสืบสวนสอบสวนมีประสิทธิภาพ บุคคลเหล่านั้นต้องมีอำนาจที่จะบังคับเจ้าพนักงานที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้ทำให้เกิดการตายมาให้การได้ รวมทั้งพยานบุคคลอื่นๆ ด้วย เพื่อการนี้

⁷¹ วิจารณ์ อึ้งประพันธ์. งานนิติเวชกับกระทรวงยุติธรรม. บทบัณฑิต, 54(2) .มิถุนายน.2541. หน้า 131-144.

บุคคลดังกล่าวต้องได้รับอำนาจในการออกกฎหมายเรียกพยานบุคคล และผู้เกี่ยวข้องด้วยเพื่อการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ

3) ในกรณีกระบวนการสอบสวนสืบสวนกระทำไม่สมบูรณ์เพราะขาดผู้ชำนาญการ หรือกระทำโดยลำเอียงต่อฝ่ายใดก็ดี เพราะเป็นกรณีสำคัญก็ดี เพราะปรากฏชัดว่ามีร่องรอยของการกระทำผิดก็ดี และกรณีที่มีการร้องเรียนจากผู้ถูกทำร้ายร่างกาย การสอบสวนบกพร่องก็ดี รัฐบาลทั้งหลายต้องให้มีการสืบสวนสอบสวน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนที่เป็นอิสระ กรรมการแต่ละคนที่ได้รับการคัดเลือกต้องเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นกลาง มีความสามารถ และมีความเป็นอิสระในการไต่สวน คณะกรรมการต้องมีอำนาจที่จะเรียกข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการไต่สวน และต้องทำการไต่สวนตามหลักการที่อยู่ในเอกสารนี้

4) การเผาศพผู้ตายต้องรอไว้จนกว่าแพทย์จะทำการผ่าศพพิสูจน์เรียบร้อยแล้ว และแพทย์ผ่าศพต้องเป็นผู้ชำนาญในสาขานิติพยาธิวิทยา ผู้ทำการผ่าศพต้องมีสิทธิที่จะเรียกเรื่องข้อมูลและหลักฐานจากสถานการณ์ที่พบศพและสถานที่พบศพและสถานที่ที่คิดว่าการตายได้เกิดขึ้น เพื่อนำมาประกอบการไต่สวน ถ้าศพฝังไปแล้ว และต่อมาจำเป็นต้องสืบสวนสอบสวน จำต้องขุดศพนั้นมาตรวจอย่างรวดเร็วและต้องขุดอย่างถูกต้อง ถ้าพบว่ามีโครงกระดูกเหลืออยู่จะต้องขุดศพอย่างระมัดระวัง และต้องใช้วิธีศึกษาตามเทคนิคทางมานุษยวิทยา

5) การผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ต้องสามารถจะทำได้โดยไม่จำกัดเวลา เพื่อการสืบสวนสอบสวนจะดำเนินไปได้อย่างโปร่งใส การผ่าศพตรวจต้องทำให้ได้อย่างน้อยเพื่อจะทราบว่ามีผู้ตายเป็นใคร สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายเกิดจากอะไร ตายเมื่อไร ที่ไหนเท่าที่จะบอกได้มากที่สุด รายงานการผ่าศพพิสูจน์ต้องมีภาพสี่ประการด้วยเพื่อเป็นเอกสารสนับสนุนของการสืบสวนสอบสวนรายงานการผ่าศพพิสูจน์ต้องบรรยายละเอียดของลักษณะบาดเจ็บทุกอย่างที่พบรวมทั้งร่องรอยของการทารุณกรรมด้วย

6) เพื่อให้เกิดความเชื่อถือต่อผลของการตรวจพิสูจน์ศพ ผู้กระทำการตรวจต้องสามารถจะทำหน้าที่อย่างเป็นกลางและอิสระโดยปลอดจากการแทรกแซงของบุคคลและหน่วยงานใดๆ

7) ผู้ร้องเรียนซึ่งเป็นพยานบุคคล และผู้ทำการสืบสวนสอบสวน รวมทั้งครอบครัวของเขาเหล่านั้น ต้องได้รับการคุ้มครองจากการคุกคามข่มขู่ทุกรูปแบบ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทำให้เกิดการตาย โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมตาม

กฎหมายต้องถูกย้ายจากตำแหน่งที่อาจจะใช้อำนาจโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อผู้ร้องเรียน พยานบุคคล และครอบครัวของเขา ในขณะที่ทำการสืบสวนกำลังดำเนินอยู่

8) ครอบครัวของผู้ตายและผู้แทนโดยชอบธรรมต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงการสืบสวน สอบสวนและข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน ทั้งเขาต้องมีสิทธิที่จะเสนอพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ด้วย ครอบครัวของผู้ตายต้องมีสิทธิที่จะส่งผู้แทนที่เป็นแพทย์หรือผู้ชำนาญการอื่นเข้าไปดูการผ่าตัดได้ ทันทีที่รู้ว่าผู้ตายเป็นใครแล้วต้องประกาศกำหนดวันพิสูจน์การตายโดยต้องแจ้งให้ครอบครัวผู้ตายหรือญาติทราบโดยทันที และภายหลังการตรวจศพเรียบร้อยแล้วต้องส่งศพแก่ญาติ

9) รายงานเกี่ยวกับวิธีการสืบสวนสอบสวน และผลของการสืบสวนสอบสวนต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรให้เสร็จภายในเวลาอันควร กระบวนการและวิธีการที่ใช้ประเมิน พยานหลักฐานตลอดจนข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการประมวลข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องรายงานต้องระบุเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยละเอียด ตามที่ทราบจากพยานหลักฐานต่างๆ และจากรายชื่อพยานบุคคลที่ให้การยกเว้นพยานบางคนต้องปกปิดเพื่อเป็นการคุ้มครองพยาน รัฐบาลจะต้องสั่งการเพื่อสนองตอบรายงานการสืบสวนสอบสวนนั้นภายในเวลาอันสมควร หรือการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการต่อไปในการแสดงความรับผิดชอบด้วย

ทั้งนี้ แม้องค์การสหประชาชาติจะได้เสนอแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตายแล้ว เฉพาะในกรณีที่เป็นการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายก็ตาม แต่หากมองในแง่ของคุณค่าของชีวิตมนุษย์ ที่จะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลอื่น และต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเสมอภาคกันแล้ว เมื่อมีการตายที่ไม่เพียงแต่เป็นการตายอันเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานเกิดขึ้น ควรมีการตรวจสอบการตายภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกัน ฉะนั้นหากมีการประทุษร้ายต่อชีวิตของบุคคลขึ้นไม่ว่ากรณีใด เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้มีกระบวนการสืบสวนสอบสวนเพื่อค้นหาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้ตาย รวมทั้ง ผู้รับผิดชอบต่อการตายนั้นเช่นเดียวกัน โดยการสืบสวนสอบสวนต้องแยกให้ได้ว่า การตายนั้นเป็นการตายโดยธรรมชาติ การตายจากอุบัติเหตุ ฆ่าตัวตาย หรือถูกทำร้าย ด้วยกลไกต่างๆ ในการตรวจสอบการตายทุกๆ กรณี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความถูกต้อง น่าเชื่อถือต่อผลของการตรวจสอบ และผู้กระทำการตรวจสอบก็ต้องสามารถจะทำหน้าที่ได้อย่างเป็นกลางและอิสระ โดยปราศจากการแทรกแซงของบุคคลหรือหน่วยงานใดๆ ด้วยเช่นเดียวกัน

2.3 หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials)

เนื่องจากการตัดสินใจที่เหมาะสมเมื่อต้องมีการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่เป็นเรื่องสำคัญ โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่และไม่เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การใช้กำลังและอาวุธปืนประเภทต่างๆ นั้นจะต้องเป็นไปตามความเหมาะสม ไม่ใช่ความรุนแรงเกินกว่าเหตุ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเกิดการรับรองหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานที่พึงปฏิบัติดังกล่าว รวมถึงการป้องกันอย่างเป็นระบบ เช่น การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ระเบียบในการเก็บและเบิกอาวุธปืน การรายงานเมื่อมีการใช้อาวุธปืน เป็นต้น และสหประชาชาติได้ถือเป็นมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง

หลักการฉบับนี้รับรองโดยที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 3 ณ กรุงฮาวานา ประเทศคิวบา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน ค.ศ. 1990 แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ หลักเกณฑ์ทั่วไป (ข้อ 1-8) หลักเกณฑ์พิเศษ (ข้อ 9-11) การใช้กำลังบังคับต่อการชุมนุมกรณีเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วย กฎหมาย (ข้อ 12-14) การใช้กำลังบังคับในการคุมขังหรือควบคุมตัว (ข้อ 15-17) คุณสมบัติ การฝึกอบรม และการแนะนำ (ข้อ 18-21) การรายงานและวิธีการแก้ปัญหา (ข้อ 22-26) โดยมีสาระสำคัญ⁷² อาทิ

ข้อ 1 รัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายพึงกำหนดและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และข้อบังคับว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย และรัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายจึงหมั่นตรวจสอบประเด็นเรื่องจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนนั้นอยู่เสมอว่ามีการปฏิบัติที่ถูกต้องชอบธรรมเพียงใด

ข้อ 2 รัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายพึงพัฒนาวิธีการใช้อาวุธและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องให้มีความหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็นที่แตกต่างกันของแต่ละสถานการณ์ รวมถึงการพัฒนาให้มีอุปกรณ์อื่นที่อาจใช้แทนอาวุธแต่มีอันตรายน้อยเพื่อให้เหมาะสมกับ

⁷² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์,ชาติ ชัยเดชสุริยะและณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์ .มาตรฐานองค์กรประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมอาญา. กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิพัฒนาการยุติธรรม.2547.หน้า 135.

สถานการณ์ด้วย อันจะเป็นการลดการบาดเจ็บหรือการตายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้กำลังบังคับนั้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจึงได้รับอุปกรณ์ป้องกันตัว เช่น โล่ หมวกป้องกันศีรษะ เสื้อกันกระสุน และอุปกรณ์กันกระสุนติดตั้งในยานพาหนะ เพื่อที่จะลดความจำเป็นในการใช้อาวุธทุกชนิดลง

ข้อ 3. การพัฒนาและการจัดให้มีอุปกรณ์อื่นที่ชี้แทนอาวุธและมีอันตรายน้อยและการใช้อาวุธดังกล่าวควรก่อให้เกิดอันตรายกับประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้องน้อยที่สุดและการใช้อาวุธ และอุปกรณ์ดังกล่าวควรอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวด

ข้อ 4 เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจึงเลือกใช้วิธีการอื่นๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธปืน การใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนพึงกระทำต่อเมื่อวิธีการอื่นๆ ที่จะใช้ในการปฏิบัติหน้าที่นั้นล้วนแต่ไม่ได้ผลแล้วเท่านั้น

ข้อที่ 5 ในกรณีใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติดังนี้⁷³

- 1) การใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนนั้นจะต้องจำกัดเพียงให้เหมาะสมแก่ความจำเป็นตามความร้ายแรงของความผิด
- 2) พยายามลดการบาดเจ็บและความเสียหายให้เกิดขึ้นน้อยสุดเท่าที่จะกระทำได้
- 3) จัดให้มีการเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือทางการแพทย์กับผู้ได้รับบาดเจ็บโดยเร็วที่สุด
- 4) ติดต่อเพื่อนหรือญาติสนิทของผู้ได้รับบาดเจ็บให้ทราบถึงเหตุการณ์เร็วที่สุด

⁷³ บุญฉา หาญทวีพันธุ์.ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม:ศึกษากระบวนการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน. หน้า 16.

ข้อ 7 รัฐบาลจะต้องดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่าเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายผู้ใดที่ใช้กำลังบังคับหรืออาวุธปืนโดยมิชอบหรือโดยอำเภอใจนั้นจะต้องได้รับการลงโทษ ตามความผิดอาญาที่กำหนดไว้ในกฎหมายของประเทศนั้น

ข้อ 9 เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช้อาวุธปืนกับบุคคลอื่น เว้นแต่ในกรณีเพื่อเป็นการป้องกันตัว หรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากอันตรายร้ายแรงที่ใกล้จะมาถึงและมีความรุนแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตหรืออันตรายสาหัส เพื่อป้องกันอาชญากรรมที่ร้ายแรงประเภทที่กำลังจะก่ออันตรายแก่ชีวิต เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่แสดงออกว่ากำลังจะก่ออันตรายและได้ต่อสู้ขัดขวางเจ้าหน้าที่นั้น หรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี และทั้งนี้การใช้อาวุธปืนนี้ให้กระทำได้ต่อเมื่อมีวิธีการอื่นๆ ที่มีความรุนแรงน้อยกว่านี้ต่างไม่เพียงพอที่จะกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แล้ว และไม่ว่ากรณีใดก็ตามการใช้อาวุธปืนในการยิงผู้อื่น โดยอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงเป็นอย่างอื่นได้แล้วเท่านั้น

ข้อ 11 กฎเกณฑ์และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นพึงรวมถึง⁷⁴

1) การกำหนดสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะได้รับอนุญาตให้พกพาอาวุธปืนซึ่งจะต้องมีการกำหนดประเภทของอาวุธปืนและกระสุนปืนที่จะอนุญาต ให้พกพานั้นด้วย

2) การกำหนดโดยชัดแจ้งให้การใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้เพียงในกรณีที่น่าเป็นและสมควรซึ่งจะต้องเป็นไปในลักษณะที่ลดความเสี่ยงต่ออันตรายให้เหลือน้อยที่สุด

3) ข้อห้ามมิให้ใช้อาวุธปืนและกระสุนปืนในลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายหรือเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายโดยไม่มีเหตุอันควร

4) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุม การเก็บรักษา และการเบิกจ่ายอาวุธปืน รวมถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องรับผิดชอบในอาวุธปืนและกระสุนปืนที่ตนเบิกไปนั้น

⁷⁴ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์,ชาติ ชัยเศรษฐริยะและณัฐสา ฉัตรไพฑูริย์ .มาตรฐานองค์กรประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมอาญา 7.2547.หน้า 136.

5) การจัดให้มีข้อเสนอแนะและคำเตือนว่าด้วยการยิงปืน

6) หลักเกณฑ์ว่าด้วยระบบการรายงานเหตุการณ์เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้ใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่นั้น

ข้อ 22. รัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องจัดวางระบบการรายงานและวิธีการแก้ปัญหากรณีเกิดเหตุการณ์ที่ต้องมีการรายงานนอกจากนั้นรัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องมีมาตรการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่ามีกระบวนการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งหน่วยงานทางการบริหารที่เป็นอิสระหรือหน่วยงานอัยการต้องอยู่ในฐานะที่จะใช้ดุลพินิจตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ในกรณีที่มีการตายและบาดเจ็บสาหัสหรือผลร้ายแรงอื่นๆ รายละเอียดของรายงานดังกล่าวจะต้องมีการจัดส่งไปยังหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบและศาล

ข้อ 23. บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการใช้กำลังบังคับหรืออาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนั้น ตลอดจนผู้แทนตามกฎหมายของบุคคลนั้นจึงมีสิทธิเข้าฟังการไต่สวนข้อเท็จจริงของศาลหรือเข้าฟังกระบวนการไต่สวนนั้น ในกรณีที่บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการใช้กำลังบังคับหรืออาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวถึงแก่ความตายไปแล้วก็ให้บุตรหรือภรรยาของบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ใช้สิทธิดังกล่าวแทน

ข้อควรพิจารณาตามหลักการดังกล่าวข้างต้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่รัฐในประเทศไทยแล้ว คือ การใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการใช้อาวุธปืนไว้โดยเฉพาะ และไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่จะควบคุมหรือตรวจสอบ หรือจำกัดอำนาจกระทำการ โดยเฉพาะในการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่อย่างใด⁷⁵ โดยกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้อาวุธของเจ้าพนักงานรัฐในกรณีที่เป็นการใช้กำลังในที่กักขัง⁷⁶ หรือเรือนจำหรือราชทัณฑ์เท่านั้น⁷⁷

⁷⁵ ศิริพร ดังคณานุกุลชัย, การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่: การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร, 2549, หน้า 25.

⁷⁶ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2506, มาตรา 17

⁷⁷ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, มาตรา 16 และมาตรา 17.

อย่างไรก็ตามในเรื่องของอาวุธปืนและกระสุนปืนของตำรวจนั้นตามระเบียบการเกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 ได้วางระเบียบเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนเช่น⁷⁸

ข้อ 2. เมื่อได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนตามกฎหมายแล้ว ถ้าประสงค์จะนำมาใช้ในหน้าที่ราชการก็สามารถนำมาใช้ได้และถ้าเป็นชั้นประทวนจะนำมาใช้ได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากผู้บังคับบัญชาชั้นผู้บังคับกองหรือเทียบเท่า

ข้อ 3. การจ่ายอาวุธปืนพกหรือปืนยาวให้แก่พนักงานตำรวจไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั้นให้จ่ายเท่าที่จำเป็นที่จะต้องนำไปใช้ในทางราชการชั่วคราว เช่น การตรวจท้องที่หรือ เหตุฉุกเฉินนั้นๆ เมื่อหมดหน้าที่และความจำเป็นให้เรียกคืนห้ามมิให้จ่ายประจำตัวเป็นการประจำ ผู้ได้รับอาวุธปืนเมื่อหมดหน้าที่จะต้องส่งคืนจะเก็บรักษาไว้เองหรือติดตัวไว้ไม่ได้

ดังนั้นเมื่อพิจารณาในขั้นตอนการจับกุมผู้ต้องหาหรือผู้ร้ายกลับไม่มีหลักเกณฑ์การใช้อาวุธ โดยเฉพาะการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายกำหนดไว้โดยแน่ชัด ซึ่งในปัจจุบันจึงยังต้องยึดถือหลักการป้องกันตัวตาม ป.อ. มาตรา 68 เป็นหลักต่อไป ดังนั้น เมื่อมีการยิงผู้กระทำความผิดหรือต้องสงสัยว่ากระทำความผิดในการปฏิบัติการตามหน้าที่จึงไม่มีคณะกรรมการตรวจสอบหรือควบคุมเกี่ยวกับการกระทำนั้น โดยชัดเจน⁷⁹

2.4 ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct of Law of Enforcement Officials)

ประมวลฉบับนี้รับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป โดยมติที่ 34/169 เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1979 มีบทบัญญัติทั้งหมด 8 ข้อ ซึ่งมีสาระสำคัญ อาทิ⁸⁰

⁷⁸ มนตรี จิตรวิวัฒน์. วิสามัญฆาตกรรม: การศึกษาเฉพาะกรณีเข้าพนักงานตำรวจ.(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2531. หน้า 129.

⁷⁹ บุญฉา หาญทวีพันธุ์. ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม: ศึกษากระบวนการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน หน้า 18.

⁸⁰ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์,ชาติ ชัยเดชสุริยะและณัฐสา นัทรไพฑูริย์ .มาตรฐานองค์กรประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมอาญา. หน้า 39.

ข้อ 1 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายตลอดเวลาเพื่อบริการชุมชนและเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลทุกคนให้ปลอดภัยจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย โดยจะต้องทุ่มเทการทำงานด้วยความรับผิดชอบตามมาตรฐานของวิชาชีพนั้น

ข้อ 2 ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น จะต้องกระทำโดยเคารพและมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนพิทักษ์รักษาสิทธิมนุษยชนของบุคคลทุกคน

ข้อ 3 เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะใช้กำลังบังคับได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งและเฉพาะกรณีที่เป็นกรณปฏิบัติหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น

โดยหลักเกณฑ์ข้อดังกล่าวมีข้อสังเกต ดังนี้⁸¹

1) หลักเกณฑ์ข้อนี้เน้นว่าการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะกระทำได้เฉพาะกรณีพิเศษอย่างยิ่ง กล่าวคือเป็นกรณีที่มีความจำเป็นโดยชอบตามพฤติการณ์เพื่อป้องกันอาชญากรรมหรือในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยโดยชอบด้วยกฎหมาย และจะใช้กำลังบังคับในกรณีอื่นๆ ไม่ได้โดยเด็ดขาด

2) กฎหมายภายในของประเทศโดยทั่วไปจะต้องระบุข้อจำกัดให้การใช้กำลังบังคับดังกล่าวให้อยู่ในกรอบของความเหมาะสมพอดี จึงเป็นที่เข้าใจว่าหลักเกณฑ์ตามกฎหมายภายในของประเทศเกี่ยวกับกรอบของความเหมาะสมพอดีดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับการตีความหลักเกณฑ์ข้อนี้ และจะต้องไม่มีการตีความในทางยอมรับให้มีการใช้กำลังบังคับที่เกินสมควรนั้น โดยอ้างว่าเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมาย

3) การใช้อาวุธปืนให้ถือเป็นมาตรการขั้นที่หนักที่สุด จึงควรที่จะต้องพยายามทุกวิถีทางในการลดเว้นการใช้อาวุธปืนนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่จะใช้ต่อเยาวชน ในกรณีทั่วไปแล้วไม่ควรให้เจ้าหน้าที่ใช้อาวุธปืนเลย เว้นแต่กรณีที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดมีอาวุธปืนในการขัดขืนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ หรือหากกรณีเจ้าหน้าที่ไม่ใช้อาวุธปืนนั้นแล้วอาจมีผู้ได้รับภัยอันตรายและไม่มีมาตรการเหมาะสมอย่างอื่นที่เบากว่านี้ที่จะใช้ระงับภัยหรือจับกุมบุคคล

⁸¹ ศิริพร ตั้งคณาชัชกุล.การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตาม หน้าที่: การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย. หน้า 15-16.

นั้นได้ ในกรณีที่มีการใช้อาวุธปืนโดยเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องรีบรายงานเหตุต่อผู้บังคับบัญชาทันที

3. หลักการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตรวจสอบกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพ

3.1 หลักการซึ่งนำหน้าระหว่างการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับประชาชนและหลักในการควบคุมอาชญากรรม (Check and Balance)

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย เนื่องจากกระบวนการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้น ได้มีองค์กรในกระบวนการยุติธรรมหลายองค์กรเข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วม เช่น เริ่มตั้งแต่กระบวนการสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนและการตั้งคดีโดยพนักงานอัยการ จนกระทั่งเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาโดยศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมและเป็นองค์กรในการพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องทำการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามหลักนิติธรรม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจะต้องรักษาความสมดุลระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องลงโทษกับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้⁸² ซึ่งการซึ่งนำหน้ากันนี้จะต้องไม่มีการโน้มเอียงไปฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจนเกินไป เช่นหากคำนึงถึงความคล่องตัวในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องลงโทษมากเกินไป สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่จะได้รับการคุ้มครองก็ย่อมถูกบั่นทอนลง เพราะอำนาจในการจับกุม การควบคุมตัว การค้น เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจอย่างกว้างขวาง จนกลายเป็น “รัฐตำรวจ” ไปอย่างเช่นกรณีที่เกิดในประเทศไทยที่เรียกกันโดยติดปากว่าเป็นการฆ่าตัดตอน⁸³ เป็นต้น

การดำเนินคดีอาญาของแต่ละประเทศจะมีรูปแบบของการบริหารงานยุติธรรมออกเป็น 2 ประการ คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process) และการควบคุมการ

⁸² เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์. 2549. หน้า 1

⁸³ ศิริพร ตั้งคณาชัยกุล. การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตาม หน้าที่: การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย. หน้า 15-16.

เกิดอาชญากรรม (Crime Control) ซึ่งนโยบายทางอาญาที่ยากที่สุดคือการรักษาสมดุลของการบริหารงานยุติธรรมทั้ง 2 ประการไม่ให้โน้มเอียงไปในทางใดทางหนึ่งจนมากเกินไป เช่นหากให้น้ำหนักไปในทางคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มากจนเกินไป แนวโน้มของการควบคุมอาชญากรก็ขาดความคล่องตัวในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ หรือหากให้น้ำหนักไปในทางการควบคุมอาชญากรรมมากจนเกินไป เช่น ตำรวจสามารถจับหรือค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายของศาล แนวโน้มในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนก็ถูกบั่นทอนไปเช่นกัน⁸⁴

อย่างไรก็ตามในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยอาชญากรรมบางกรณีอาจให้น้ำหนักไปในทางการควบคุมอาชญากรรมทั้งนี้เพื่อความคล่องตัวในการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ก็ควรมีการตรวจสอบ การปฏิบัติงานต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆมาควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้ใช้ภายในขอบเขตของกฎหมาย เพราะการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานบางกรณีอาจดูเหมือนว่าเป็นการใช้ดุลพินิจที่ขาดการตรวจสอบจนเป็นเหตุให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจ⁸⁵ ขึ้น

3.2 หลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของกระบวนการยุติธรรม (Transparency and Accountability)

หลักนิติรัฐมาจากการแบ่งแยกอำนาจ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแบ่งแยกอำนาจออกเป็นนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ โดยอำนาจทั้งสามจะต้องมีกลไกการตรวจสอบด้วยเป็นการตรวจสอบเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบ (Accountability) การตรวจสอบต้องเป็นการตรวจสอบในแนวราบ การตรวจสอบในแนวตั้งแบบของผู้บังคับบัญชาไม่ใช่ Accountability นักบริหารเรียกการตรวจสอบในแนวตั้งว่าเป็น Responsibility การตรวจสอบในแนวราบคือการตรวจสอบโดยองค์กรอื่น และการตรวจสอบที่สำคัญที่สุดคือการตรวจสอบโดยประชาชน (Public Accountability)⁸⁶

⁸⁴ “เรื่องเดียวกัน”

⁸⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา .บทพิมพ์จิต เล่มที่ 54 ตอน 4 .2541.หน้า 1-2.

⁸⁶ กฤษฏีก์ ฉายาอุทิศพงษ์.กลไกการตรวจสอบกรณีวิสามัญฆาตกรรม:ศึกษากรณีการตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มวงศ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,กรุงเทพมหานคร 2557. หน้า 23-24.

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม จำเป็นจะต้องมีมาตรการบังคับที่กระทบสิทธิและหน้าที่ของประชาชน เช่น การออกหมายจับ การออกหมายค้น เป็นต้น ซึ่งมาตรการดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบขั้นตอนของการดำเนินการต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยหน้าที่ ดังนั้นมาตรการต่างๆเหล่านั้นจึงจำเป็นต้องมีการคานอำนาจซึ่งกันและกัน แต่ละองค์กรสามารถตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกันได้ มิใช่เป็นเรื่องการผูกขาดอำนาจอยู่ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งแต่ละองค์กรจะต้องเปิดรับการตรวจสอบจากต่างองค์กรและจากสาธารณะชนได้ ซึ่งการตรวจสอบนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นอิสระที่ต้องมิให้องค์กรใดหรือบุคคลใดมาแทรกแซงการทำงานจนเกินสมควร อันทำให้องค์กรดังกล่าวไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้โดยอิสระและไม่อาจทำงานอย่างตรงไปตรงมาได้เท่าที่ควร ด้วยความสำคัญของเรื่องนี้กระบวนการยุติธรรมจึงจำเป็นต้องสร้างคุณภาพให้เกิดระบบที่มีความโปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบได้ และในขณะเดียวกันต้องมีอิสระที่จะอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย⁸⁷

3.3 หลักค้นหาความจริงในเนื้อหา (Principle of Substantive Truth)

การดำเนินคดีอาญาของไทยนั้นใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (State Prosecution) ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32

“เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็น โจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหาย จะทำห้คดีของอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆ ในกระบวนการพิจารณาพนักงาน อัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นๆ ได้”

เมื่อมีการวิสามัญฆาตกรรมเกิดขึ้นเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดให้องค์กรหลายองค์กร ทำหน้าที่ค้นหาความจริง ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ พนักงานฝ่ายปกครอง และพนักงานอัยการ⁸⁸ และเป็นการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก (External Audit) อันทำให้การค้นหาความจริงมีความเป็นภาวะวิสัยมากขึ้นในสายตาของประชาชน

ในอดีตนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปี พ.ศ.2477 ศาลได้มีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องในการชันสูตรพลิกศพการวิสามัญฆาตกรรม อันเป็นหลักประกันความ

⁸⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2544) ยุติศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย หน้า 17

⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150.

โปร่งใสให้กับประชาชนได้ระดับหนึ่ง แต่ต่อมาก็ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเห็นได้ว่าบทบาทของศาลได้ถูกจำกัดออกไป โดยเหตุผลของการแก้ไขในสมัยนั้นว่าการเดินทางของศาลไม่สะดวกเนื่องจากต้องเข้าไปคู่ศพนันเป็นถิ่นที่อยู่ห่างไกลกว่าศาลจะเดินทางมาถึงศพก็เน่าเสียแล้ว อันทำให้การค้นหาความจริงลดลงไปในอีกระดับ⁸⁹

4. หลักการตรวจสอบจากองค์กรภายในและองค์กรภายนอก (Internal Audit and External Audit)

หลักการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก เป็นการตรวจสอบขององค์กรต่างหน่วยที่เป็นอิสระจากองค์กรอื่นอย่างเป็นเอกเทศทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบขึ้น

กรณีของการตายโดยการวิสามัญฆาตกรรม เห็นได้ว่าจะมีการตรวจสอบและคานอำนาจซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือพนักงานอัยการจะต้องเข้าทำการชันสูตรพลิกศพ⁹⁰ เพื่อก่อให้เกิดการตรวจสอบที่มีความโปร่งใสขึ้นเพื่อตั้งข้อสังเกตต่างๆ ในที่เกิดเหตุ

หลักการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐอย่างมีประสิทธิภาพย่อมประกอบด้วย⁹¹

(1) ระบบการตรวจสอบและการใช้อำนาจรัฐ ต้องครอบคลุมภารกิจทุกด้านเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นไปโดยทั่วถึงอย่างแท้จริง จึงควรกำหนดให้มีองค์กรต่างๆหลายองค์กร เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ แต่ทั้งนี้ต้องระมัดระวังมิให้หน้าที่แต่ละองค์กรซ้ำซ้อนกัน

(2) ระบบการตรวจสอบและการใช้อำนาจรัฐ จะต้องคำนึงถึงคุณภาพระหว่างการใช้อำนาจรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

(3) องค์กรที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลจะต้องมีความเป็นอิสระต่อองค์กรนั้น ต้องสามารถถูกตรวจสอบได้เช่นกัน

⁸⁹ กฤษณ์ วิชาวุฒินพงษ์. กลไกการตรวจสอบกรณีวิสามัญฆาตกรรม: ศึกษากรณีการตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ. หน้า 26

⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150.

⁹¹ ชาญชัย แสงศักดิ์. การปรับปรุงองค์กรภาครัฐ: การควบคุมการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ. 2540 หน้า 14 - 16.

(4) ปรับปรุงกลไกหรือช่องทางต่างๆที่ประชาชนสามารถใช้สิทธินำเรื่องมาสู่องค์กรตรวจสอบและถ่วงดุลทั้งหลายได้อย่างกว้างขวางและสะดวกยิ่งขึ้น

การตรวจสอบจากองค์กรภายในระหว่างเจ้าพนักงาน โดยแบ่งลักษณะของการบังคับบัญชาภายในหน่วยงานนั้น ซึ่งในกรณีผู้ได้บังคับบัญชาของตนกระทำการ โดยมีชอบด้วยกฎหมาย เช่นในกรณีการตายโดยการวิสามัญฆาตกรรม ผู้บังคับบัญชาสามารถสั่งการให้ผู้ได้บังคับบัญชาของตนปฏิบัติตามคำสั่งยกเลิกฟ้องหรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมในความชอบด้วยกฎหมาย



บทที่ 3

หลักกฎหมายการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยและต่างประเทศ

การตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งถือว่าเป็นการตายในความหมายของการวิสามัญฆาตกรรม จึงมีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพเพื่อทราบสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ซึ่งในบทนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอการชันสูตรพลิกศพของกฎหมายต่างประเทศคือประเทศสหรัฐอเมริกาและเยอรมนี โดยจะศึกษากระบวนการชันสูตรพลิกศพ การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ และหลักกฎหมายการชันสูตรพลิกศพประเทศไทย รวมทั้งกระบวนการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายไทย

1.1 วิวัฒนาการการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย

1.1.1. ก่อนการประกาศใช้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1) กฎหมายตราสามดวง

ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 เมื่อปีพุทธศักราช 2348 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ได้รับการบัญญัติไว้เป็นเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในหมวดพระอัยการ ลักษณะวิวาทคำตักัน ของกฎหมายตราสามดวง ที่กำหนดให้นายพระท่ามระงไปดูศพ แต่ถ้าเป็นการตายของผู้ต้องโทษ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานฝ่ายมหาดไทยไปดูศพ อันเป็นความมุ่งหมายเพื่อการทะเบียนราษฎร¹

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน จึงทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงระบบกฎหมายไทยให้มีความเหมาะสมและทันสมัยมากขึ้น ด้วยเหตุจากประเทศตะวันตก

¹ กฤษฎา บุญสมิต. กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. 2548. (เล่มที่ 30). หน้า 15

เข้ามาอยู่ในประเทศไทยและให้ประเทศไทยยอมรับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จึงได้มีการสร้าง เรือรบขึ้น ในปี พุทธศักราช 2433 และได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษในกรม พระนครบาลรัตนโกสินทร์ศก 110 (ใน พุทธศักราช 2434) ที่มีการบัญญัติการตรวจศพไว้ในข้อที่ 25 ความว่า “ถ้านักโทษตาย โดยมีทราบสาเหตุแน่ แพทย์ใหญ่ต้องมาตรวจศพให้ทราบเหตุลง จดหมายเหตุ ถ้าเป็นที่สงสัยตรวจ ไม่ได้ความ ให้ผ่าศพนั้นตามวิธีแพทย์ศาสตร์ก่อนแล้วจึงให้เอา ไปฝังเผา”

2) พระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ.116

ได้กำหนดให้กรมการอำเภอทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพในท้องที่มีการพบศพ เมื่อพรรค พวคของผู้ตายขอให้ชันสูตรพลิกศพ ทั้งนี้ ตามมาตรา 47 ข้อ 1 ความว่า "ถ้าผู้ถูกกระทำ ร้ายจะทำการชันสูตรบาดแผลของตน เพื่อเป็นหลักฐานในทางความผิดตาม หรือพรรคพวคผู้ตายจะ ขอให้ชันสูตรศพเพื่อเป็นหลักฐานในเหตุความตายนั้นก็ตาม ทั้งนี้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะ ทำการชันสูตรตามวิธีที่บังคับไว้ในกฎหมาย ถ้าการชันสูตรนั้นจะมาทำยังที่ว่ากรอำเภอไม่ได้ กรมการอำเภอก็ต้อง ไปชันสูตรให้ถึงที่"

3) พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457

การชันสูตรพลิกศพได้รับการบัญญัติขึ้นให้เป็นกฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติ ชันสูตรพลิกศพ พุทธศักราช 2457 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความใกล้เคียงกับกฎหมาย ปัจจุบันหลาย ประการในเรื่องของการกำหนดกระบวนการขั้นตอนในการชันสูตรพลิกศพ นับตั้งแต่เมื่อพบการตาย การไปยังสถานที่ที่พบศพ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ การจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพ ตลอดจนการจัดส่งรายงานการชันสูตรพลิกศพไปยัง ผู้บังคับบัญชาเหนือตน

พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพ พุทธศักราช 2457 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการชันสูตรพลิกศพฉบับแรกของไทยนั้น ได้มีการ กำหนด กระบวนการชันสูตรพลิกศพการฆาตกรรมไว้ 2 ประเภท กล่าวคือ ในกรณีการฆาตกรรมที่

² ข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษในกรมพระนครบาล รัตนโกสินทร์ศก 110

³ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. คู่มือการชันสูตรพลิกศพ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ .2524. หน้า 1.

ผู้อื่นหรือ เจ้าพนักงานที่ไม่ได้กระทำการตามหน้าที่เป็นผู้ทำให้ตายหรือที่เรียกว่า กรณีฆาตกรรมอย่างสามัญ กฎหมายกำหนดให้กรมการอำเภอเป็นประธานในการชันสูตรพลิกศพ โดยมีกำนันและแพทย์ประจำตำบล หรือเจ้าบ้านคนใดคนหนึ่งพร้อมกัน 3 คน ทำการชันสูตรพลิกศพ แต่ถ้าในกรณีที่เป็นการฆาตกรรมที่เจ้าพนักงานที่กระทำการตามหน้าที่เป็นผู้ทำให้ตายหรือที่เรียกว่า กรณีฆาตกรรมอย่างวิสามัญ กฎหมายได้กำหนดให้เจ้าพนักงาน 3 คนนั่งทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งจะต้องเป็นข้าราชการ หัวหน้ากรมหรือกองพนักงานซึ่งทำให้ตาย 1 คน ข้าราชการเจ้ากระทรวงปกครองท้องที่เลือกตั้ง 1 คน และข้าราชการฝ่ายตุลาการซึ่งเจ้ากระทรวงยุติธรรมเลือกหรือแต่งตั้งขึ้นมา 1 คน ผู้ใดมีบรรดาศักดิ์สูงกว่าผู้นั้นเป็นประธาน⁴ ซึ่งถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ได้มีการนำบุคลากรทางการแพทย์ คือแพทย์ประจำตำบลเข้ามาทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพด้วย

เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นก็ต้องมีการจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพยื่นต่อผู้บัญชาการมณฑลซึ่งต้องแสดงรายละเอียดตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพ พุทธศักราช 2457⁵ จนกระทั่งเมื่อได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปีพุทธศักราช 2478 พระราชบัญญัตินี้ก็ถูกยกเลิกไป

1.1.2 ภายหลังการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁴ พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457, ราชกิจจานุเบกษา 31 (28 เมษายน 2457): 92-98.

⁵ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 วางหลักไว้ว่า ความมุ่งหมายในการชันสูตรพลิกศพนั้น เพื่อจะทำรายงานยื่นต่อผู้บัญชาการมณฑลในข้อความเหล่านี้ คือ

ข้อ 1 ชื่อตระกูล ที่อยู่ อาชิวะ และความประพฤติกของผู้ตาย

ข้อ 2 ผู้ใดได้กระทำให้ตาย ในข้อนี้ถ้ารู้ตัวได้ชัดเจนให้บอกในรายงาน ถ้าไม่รู้ตัวผู้ทำให้ตาย หรือมีความเคลือบแคลงสงสัยอยู่ว่าผู้ใดจะทำให้ตาย ให้ลงว่าตายด้วยผู้อื่นซึ่งไม่รู้ตัวแน่ชัด มาตัวตาย ถ้าผู้ตายได้กระทำให้ตนเองตาย หรือมีเหตุควรเห็นอย่างนั้น ก็ให้ว่าตามเนื้อเห็นในรายงาน

ข้อ 3 เหตุผลที่ตาย คือต้องชันสูตร และรายงานให้รู้ว่า ตายด้วยบาดแผล ทบ ตี รัน ฟัน แทง ตรงไหนอย่างไร หรือถ้าหากว่าถูกวางยาพิษ และผูกคอตาย ก็ต้องบอกตามควรแก่เหตุการณ์

ข้อ 4 ต้องรายงานสาเหตุซึ่งเกิดฆาตกรรมเท่าที่จะรู้ได้ ในข้อนี้หมายความว่า ถ้าถูกผู้ร้ายปล้น หรือแย่งชิง ล้อม ดัก ทำร้าย หรือตายในที่วิวาทก็ต้องกล่าวในรายงาน ถ้าหากว่าเป็นการที่ต้องฆ่าตัวตายเอง คือเพราะเกิดวิกลจริตขึ้นมาเป็นต้นในรายงานเท่าที่จะรู้ได้

เมื่อได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วก็ได้มีการบัญญัติ กฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพให้เป็นส่วนหนึ่งของภาคการสอบสวน โดยได้กำหนดหลักการสำคัญในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่การกำหนดการตายที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพ การแจ้งการตาย ผู้ที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ผู้ที่มีอำนาจในการส่งผ่าศพ การจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพ ตลอดจนการทำสำนวนและการส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพ

อย่างไรก็ตามต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพไว้หลายประการด้วยกันเพื่อให้การชันสูตรพลิกศพและการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมฝ่ายต่าง ๆ สามารถดำเนินการไปได้ได้อย่างเหมาะสม และก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477

เป็นกฎหมายที่ได้มีการใช้บังคับครั้งแรก โดยมีผลบังคับใช้ ในวันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2478 ที่ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพไว้ในมาตรา 148 ถึง มาตรา 156 ซึ่งในกรณีการตายโดยธรรมชาติได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ กับแพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่นทำการชันสูตรพลิกศพ และสำหรับกรณีการตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานในขณะที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ได้กำหนดให้ผู้พิพากษานายหนึ่งของศาลชั้นต้นซึ่งท้องที่ทำการชันสูตรนั้นอยู่ในเขตเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพด้วย⁶

อย่างไรก็ตามไม่ได้มีการบัญญัติถึงการไต่สวนการตายโดยศาล ซึ่งอาจเป็นด้วย เหตุผลที่ว่าได้กำหนดให้ผู้พิพากษาได้เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพตั้งแต่ต้นอยู่แล้ว

2) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2496

ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2496⁷ ที่ให้มีการยกเลิกมาตรา 150 เดิม และให้แก้ไขเพิ่มเติม

⁶ มาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 กำหนดวิธีการไต่สวนของแพทย์ประจำตำบล โดยให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านในแต่ละตำบลประชุมเพื่อเลือกผู้ที่มีความรู้ในวิชาชีพแพทย์สำหรับการป้องกันการเจ็บไข้ของราษฎรในตำบล

⁷ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2496, ราชกิจจานุเบกษา 70, 10 (3 กุมภาพันธ์ 2496), หน้า 203

ให้เจ้าหน้าที่ กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพแทน ในกรณีที่แพทย์ประจำ ตำบล หรือ แพทย์อื่น ไม่มีโดยไม่ได้มีการประกาศเหตุผลของการแก้ไขไว้ในราชกิจจานุเบกษาแต่ ใด กล่าวคือ ในกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติกฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่กระทรวง สาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่แทนแพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่น และสำหรับกรณีการตายที่เกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานในขณะที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ก็ยังคงกำหนดให้ผู้พิพากษาศาล ชันต้นเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพลงไว้เช่นเดิม

แม้การแก้ไขเพิ่มเติมครั้งนี้จะเป็นการแก้ไขปัญหามูลค่าการทางการแพทย์ที่ยัง มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยเหตุที่ต้องทำหน้าที่รักษาพยาบาลผู้ป่วยเป็นหน้าที่หลัก อยู่แล้วแต่ถึงอย่างไรก็ตามการให้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ดำเนินการแทนแพทย์ซึ่ง เป็นผู้ประกอบวิชาชีพ โดยเฉพาะ โดยมีได้มีการกำหนดถึงคุณสมบัติ ความรู้ความเชี่ยวชาญของ เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขไว้ ย่อมส่งผลกระทบต่อมาตรฐานในการชันสูตรพลิกศพและความ เป็นธรรมชาติบุคคลที่เกี่ยวข้องจึงจะได้รับด้วย

3) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2499

เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 148 วรรคแรก และมาตรา 150 โดยที่การแก้ไข เพิ่มเติม มาตรา 148 วรรคแรกเป็นการเพิ่มกรณีการตายที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานขึ้น เพื่อให้รับกับมาตรา 150 ที่ได้แก้ไขใหม่⁸ ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 เป็นการแก้ไขใน สาระสำคัญ กล่าวคือ ได้มีการกำหนดให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับอนามัยจังหวัด หรือแพทย์ประจำสุขศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นผู้ทำการชันสูตรพลิกศพทั้งในกรณี การตายโดยผิดธรรมชาติ และการตายในระหว่างที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานถ้าบุคคล ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือ แพทย์ประจำตำบลปฏิบัติหน้าที่แทน โดย ไม่ได้มีการกำหนดให้ผู้พิพากษาเป็นผู้เข้าร่วมการชันสูตร พลิกศพอีกต่อไป จึงเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งนี้ เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพมี เพียงพนักงานสอบสวนและบุคลากรทางการแพทย์เท่านั้น

⁸ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499

สำหรับกรณีการตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามพระราชกำหนดหน้าที่ หรือการตายที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ก็ได้มีการกำหนดให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเพื่อทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เพื่อทำการไต่สวนการตายต่อไป ซึ่งการไต่สวนนี้มีเจตนารมณ์เพื่อให้เป็นหลักประกันและเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในร่างกายของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามการไต่สวนนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ปรากฏว่าเหตุใดจึงมีการตายเกิดขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่จะแสดงว่าให้ผู้ใดเป็นผู้รับผิดชอบและจะต้องรับโทษตามกฎหมาย⁹

4) ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 333

โดยที่คณะปฏิวัติพิจารณาเห็นว่า ในปัจจุบันนี้ภาวะของอธิบดีกรมตำรวจรองอธิบดีกรมตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ตลอดจนทั้งวิธีการชันสูตรพลิกศพก็ไม่สะดวกและเหมาะสม สมควรแก้ไขกรณีดังกล่าว หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 เกี่ยวกับชื่อตำแหน่งของบุคคลกรทางการแพทย์ให้เหมาะสมกับการกำหนดชื่อและตำแหน่งของกระทรวงสาธารณสุข และแก้ไขการชันสูตรพลิกศพในกรณีการตายที่เกี่ยวกับเจ้าพนักงาน โดยให้มีการยกเลิกการไต่สวนการตายของศาล และกำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการนายหนึ่งซึ่งประจำอยู่ในท้องที่ที่ทำการชันสูตรพลิกศพนั้น เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนและบุคลากรทางการแพทย์ด้วย จึงเห็นได้ว่าเมื่อได้มีการประกาศของคณะปฏิวัติให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 ทำให้กฎหมายมีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายเมื่อแรกเริ่มมีประกาศใช้ เพียงแต่ได้มีการกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพแทนผู้พิพากษาศาลชั้นต้นเท่านั้น¹⁰

5) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่

12) พุทธศักราช 2523

เนื่องจากประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 ข้อ 2 คณะปฏิวัติได้มีคำสั่งให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6)

⁹ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499

¹⁰ ข้อ 2 และ ข้อ 3 ของประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 ประกาศ ณ วันที่ 13 ธันวาคม พุทธศักราช 2515

พุทธศักราช 2499 ปรากฏว่า เจ้าพนักงานที่มีอำนาจตามกฎหมายบางแห่งได้ใช้หน้าที่ในทางมิชอบ เช่น เมื่อยิงราษฎรตาย หรือทำร้ายราษฎรถึงแก่ความตายแล้วมักจะเป็นวิสามัญฆาตกรรม และสรุปสำนวนส่งให้อธิบดีกรมอัยการวินิจฉัยโดยไม่ต้องให้ศาลทำการไต่สวนก่อน ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้ตาย ซึ่งญาติของผู้ตายไม่สามารถนำพยานหลักฐานเข้าสืบ เป็นการให้อำนาจของพนักงานสอบสวนมากเกินไป จึงสมควรยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 ข้อ 2 และให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ที่ได้ถูกยกเลิกไปกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ กฎหมายได้กำหนดให้นำกระบวนการไต่สวนของศาลกลับมาใช้ และกำหนดให้ยกเลิกการเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพของพนักงานอัยการด้วย¹¹

6) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พุทธศักราช 2542

การแก้ไขเพิ่มเติมครั้งนี้เป็นการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของฝ่ายนิติบัญญัติในหลายประการ โดยมีเหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยมี เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากในทางปฏิบัติ การชันสูตรพลิกศพมัก กระทำโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำ ตำบลแทนแพทย์ซึ่งอาจทำให้ระบบการตรวจสอบพยานหลักฐานทางนิติเวชไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดในการวินิจฉัยถึงสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายนั้น จึงได้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 150 วรรคแรกโดยกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพใหม่ กล่าวคือ ให้พนักงานสอบสวนทำการชันสูตรพลิกศพร่วมกับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ แพทย์ประจำโรงพยาบาล และแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแทนตามลำดับซึ่งเห็นได้ว่ามาตรฐานบุคลากรทางการแพทย์จะต้องเป็นแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์เป็นหลัก หากไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของแพทย์อื่นตามที่ได้กำหนดไว้ และจะต้องทำรายงานการชันสูตรพลิกศพด้วย ซึ่งแต่เดิมเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแต่ฝ่ายเดียว¹²

¹¹ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 12) พุทธศักราช 2523, ราชกิจจานุเบกษา 97, 113 ฉบับพิเศษ (25 กรกฎาคม 2523), หน้า 2-4

¹² ธีรวัฒน์ เอื้อพอพล.มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม. หน้า 73.

อีกทั้งการชันสูตรพลิกศพในกรณีการตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ยังขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลกันของผู้ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพอย่างแท้จริงจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 150 วรรคสาม โดยกำหนดให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพในกรณีดังกล่าว ร่วมกับพนักงานสอบสวนและบุคลากรทางการแพทย์ด้วย

นอกจากนี้วิธีการในการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนการตายของบุคคลยังเป็นไปอย่างล่าช้าและมีได้คุ้มครองสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นญาติของผู้ตายอย่างเพียงพอ จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการในการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนการตายของศาล เพื่อให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว รอบคอบ มีประสิทธิภาพ และคุ้มครองสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ตายได้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การกำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติ ของผู้ตายทราบถึงการตาย การกำหนดให้บุคคลดังกล่าวสามารถเข้าซักถามพยานของพนักงานอัยการในกระบวนการไต่สวนการตายของศาล และมีสิทธิแต่งตั้งทนายความดำเนินการแทนได้ และสำหรับชั้นไต่สวนการตายโดยศาล ยังได้มีการกำหนดให้ศาลสามารถสืบพยานเพิ่มเติม เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นประกอบการไต่สวนได้ และหากในกรณีที่ปรากฏว่าสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายไม่มีทนายความ ศาลต้องตั้งทนายความ เพื่อทำหน้าที่ทนายความให้แก่ญาติของผู้ตายด้วย¹³

7) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 27) พุทธศักราช 2550

การแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมบทบาทของพนักงานอัยการในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของตำรวจตามความในมาตรา 150 วรรคสี่ และมาตรา 155/1 ในเรื่องของการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุม

¹³ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พุทธศักราช 2542, ราชกิจจานุเบกษา 116, 137 ก (30 ธันวาคม 2542), หน้า 17-22

ของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และการสอบสวนในคดีดังกล่าวรวมทั้งคดีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เป็นคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นอย่างยิ่งจึงได้มีการกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ และสามารถให้คำแนะนำตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำของบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ ตั้งแต่การเริ่มทำการสอบสวนคดีดังกล่าวได้อีกด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน¹⁴

1.2 กระบวนการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจศพเพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายขึ้น และยังรวมไปถึงการผ่าศพแยกธาตุ เช่น ตัดกระเพาะอาหารเพื่อเอาไปวิเคราะห์ ดูว่ามีสารพิษอยู่ในกระเพาะอาหารหรือไม่ หรือส่งศพทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุ¹⁵ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพ เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย¹⁶

ดังนั้น การตรวจศพเพื่อหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายนั้นจึงประกอบไปด้วยกระบวนการที่สำคัญ 2 เรื่อง คือ¹⁷

1) การตรวจสอบภายนอกโดยดูภายนอกของศพ เช่น ดูเพศ อายุ เชื้อชาติ สิ่งของติดตัว ดูสภาพการเปลี่ยนแปลงของศพภายหลังการตาย ดูลักษณะบาดแผลที่ปรากฏ รวมทั้งการรวบรวม พยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้จากสถานที่พบศพ หากเจ้าหน้าที่ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพได้ข้อยุติตามความมุ่งหมายของการชันสูตรพลิกศพแล้วและพอใจต่อผลของการชันสูตรพลิกศพ ที่ถือว่าการชันสูตรพลิกศพนั้นได้เสร็จสิ้นตามกฎหมาย ไม่ต้องมีการผ่าศพเพื่อพิสูจน์ แต่ถ้าไม่สามารถบอกสาเหตุการตายที่แน่นอนได้ จึงจะดำเนินการตามขั้นตอนที่สองต่อไป

¹⁴ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 27) พุทธศักราช 2550, ราชกิจจานุเบกษา 125, 3 ก (7 มกราคม 2551), หน้า 15-18.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148.

¹⁷ กนิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 471

2) การตรวจสอบภายในด้วยการผ่าศพ เป็นการกระทำเมื่อมีเหตุจำเป็นเพื่อหาสาเหตุการตาย ในกรณีที่การตรวจศพภายนอกไม่สามารถบ่งบอกสาเหตุการตายได้ชัดเจน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 บัญญัติว่า “ในเมื่อมีความจำเป็นเพื่อพบสาเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพเพื่อแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพ หรือบางส่วนไปยังแพทย์ หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้” การผ่าศพนอกจากจะใช้วิธีผ่าศพด้วยตาเปล่าแล้ว ยังรวมไปถึงการตัดเอาก้อนเนื้อไปตรวจดูด้วยกล้องจุลทรรศน์อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม การชันสูตรพลิกศพที่เป็นกระบวนการบังคับตามกฎหมาย หมายถึง การตรวจศพภายนอกเท่านั้น¹⁸ ทั้งที่การผ่าศพเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการพิสูจน์หาสาเหตุการตายที่สามารถตอบปัญหา และข้อสงสัยจากการพลิกศพได้ เช่น เมื่อชันสูตรพลิกศพภายนอกพบบาดแผลเป็นรูลึกเข้าไปในร่างกาย รูลึกนี้อาจเกิดจากกระสุนปืนหรือตะปูขนาดใหญ่ก็ได้ การผ่าศพ จะทำให้ทราบว่าบาดแผลนั้นเกิดจากอาวุธหรือวัตถุอะไร และยังทำให้ทราบต่อไปว่าอาวุธหรือวัตถุ นั้นถูกอวัยวะสำคัญอะไรจึงทำให้ตาย หรือในกรณีที่ไม่มีพบบาดแผลปรากฏภายนอก การผ่าศพจะบอกได้ว่าการตายเกิดจากอวัยวะภายใน ได้รับบาดเจ็บ หรือเกิดจากกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด เส้นโลหิตในสมองแตก อันเป็นโรคร้ายไข้เจ็บธรรมดา เป็นต้น ฉะนั้นตามหลักวิชานิติเวชศาสตร์ใน ปัจจุบันจึงถือว่าการชันสูตรพลิกศพโดยที่ไม่มีการผ่าพิสูจน์มักไม่เพียงพอและอาจเกิดความผิดพลาดได้เสมอ แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพจึงควรพิจารณาเป็นรายๆ ไป จะมีเพียงบางราย เท่านั้นที่อาจไม่จำเป็นต้องผ่าศพ

โดยทั้งนี้ การตรวจสอบและแสวงหาพยานหลักฐานทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการตายด้วยกลไกต่างๆ นั้นก็เพื่อให้ทราบถึง¹⁹

1) เหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ซึ่งจะแสดงว่าผู้ตายตายจากการทำตนเอง อุบัติเหตุ ถูกทำร้ายหรืออย่างอื่นซึ่งสาเหตุการตายที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพในแง่นิติเวชศาสตร์ นั้นมุ่งไปที่วิธีทำให้ตาย โดยแบ่งได้ดังนี้

(1) การตายโดยบาดแผลทุกชนิด (Wound)

¹⁸ คณิต ฒ นกร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 472

¹⁹ สนธยา โจมกัน. บทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการตรวจสอบความจริง: ศึกษากรณีการตรวจสอบการตาย. หน้า

(2) การตายจากสารทางกายภาพ (Physical Agents) คือสารที่ทำให้อันตรายแก่ร่างกายของคนเราได้ เช่น ไฟฟ้า เป็นต้น

(3) การตายจากการขาดอากาศ (Asphyxial Deaths) การตายสาเหตุนี้มีจำนวนมาก พอๆ กับเกิดจากบาดแผลเพราะว่าที่พบบ่อยๆ คือ จมน้ำตาย แขนงคอตาย

(4) การตายจากถูกสารพิษ (Poisons) เป็นการกินยาฆ่าตัวตายจำพวกยาฆ่าวัชพืช หากล้างท้องไม่ทันก็ตายทันที

(5) อคอาหารตาย (Starvation) ซึ่งไม่ค่อยเกิดขึ้น ยกเว้นเกิดพายุไปติดบนเกาะทำให้ขาดอาหารตาย

2) ผู้ตายคือใคร รวมไปถึงการทราบเพศ อายุ ตำแหน่งบรรณต่างๆ ด้วย

3) ตายที่ไหน เมื่อใด ผู้ตายอยู่ในที่ที่พบศพหรือไม่ และตายมานานเท่าใด

4) ถ้าถูกทำร้ายบอกได้หรือไม่ว่าใครทำหรือมีใครต้องรับผิดชอบจากการกระทำหรือไม่อย่างไร

1.2.1 เหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 วรรคแรกได้บัญญัติไว้ให้ต้องทำการชันสูตรพลิกศพในสองกรณี คือ

1) กรณีบุคคลตายโดยผิดธรรมชาติ

เมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้นจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพเสมอ กล่าวคืออย่างน้อยต้องมีการตรวจศพภายนอก (Post-mortem examination)²⁰ การตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 วรรคสอง ได้แก่

(1) การฆ่าตัวตาย หมายถึง การจบชีวิตตนเองโดยใช้กำลังประทุษร้าย อาจเป็นการกระทำที่ได้กระทำโดยมีความประสงค์ถึงการตาย หรือโดยมีความประสงค์เพียงประทุษร้าย แต่ทำให้เกิดผลถึงตาย เช่น ผูกคอตาย ยิงตัวตาย แต่ในกรณีป็นล้นทำให้เป็นเหตุแห่ง

²⁰ กณิต ฒ นกร.กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 554-555.

การตายเป็นกรณีตายโดยอุบัติเหตุตามมาตรา 148 (4) ต้องทำการชันสูตรพลิกศพเพื่อพิสูจน์ให้แน่ชัดว่าเป็นการฆ่าตัวตายจริงหรือไม่หรือมีผู้ช่วยฆ่าตัวตาย

(2) การถูกผู้อื่นทำให้ตาย หมายถึง กรณีการตายเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่ผู้กระทำอาจต้องรับผิดชอบทางอาญาหรือไม่ เช่น หน่วงเหนี่ยวกักขังทำให้คนตาย เป็นต้น การถูกประหารชีวิตเป็นเหตุแห่งการตายที่ถูกผู้อื่นทำให้ตายแต่กฎหมายได้ยกเว้นว่าไม่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ

(3) การถูกสัตว์ทำร้ายตาย หมายถึง กรณีการตายที่เกิดจากการถูกสัตว์ทำร้ายโดยตรงมิใช่เกิดจากสัตว์เป็นพาหะนำโรค เช่น ูกกัดตาย ช้างเหยียบตาย เป็นต้น ต้องมีการชันสูตรพลิกศพเพื่อพิสูจน์ว่าการที่สัตว์เป็นเหตุทำให้เสียชีวิตนั้นมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไม่

(4) การตายโดยอุบัติเหตุ หมายถึง กรณีการตายที่เกิดจากขึ้นโดยไม่คาดคิด และโดยเหตุบังเอิญ ไม่ว่าจะตายโดยเกิดจากตนเองหรือผู้อื่นกระทำ เช่น รถคว่ำ ไฟฟ้า เป็นต้น เพื่อ ทราบเหตุแห่งการตายโดยแน่ชัดว่าเกิดจากอุบัติเหตุมิใช่เกิดจากการกระทำ ความผิดอาญา

(5) การตายโดยยังมีปรากฏเหตุ (Sudden & Unexpected Death) เป็นกรณีการตายที่ก่อความสงสัยเกี่ยวกับความผิดอาญาได้มากที่สุด เพราะการตายนั้นเป็นกรณีที่ยังไม่ทราบว่าการตายนั้นเกิดจากสาเหตุใด และในขณะเดียวกันก็เป็นที่น่าเคลือบแคลงสงสัยว่าจะเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติข้อใดข้อหนึ่งในสี่ข้อข้างต้น จึงต้องมีการชันสูตรพลิกศพ เพื่อให้ทราบสาเหตุการตายที่แท้จริง และเป็นการแยกการตายโดยธรรมชาติออกไป ซึ่งการตายโดยยังมีปรากฏเหตุ นั้นควรมีลักษณะดังต่อไปนี้²¹

ก. เป็นการตายที่เกิดขึ้นโดยกะทันหันและไม่คาดคิด

ข. ผู้ตายไม่มีประวัติเจ็บป่วยเรื้อรังหรือร้ายแรง

ค. ไม่มีใครทราบประวัติหรือพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ตายเช่น พบศพลอยน้ำมา พบศพในป่า พบศพข้างถนน หรือพบศพตายในบ้าน โดยไม่มีใครสังเกตเห็น เป็นต้น

2) กรณีบุคคลตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน

²¹ สุริพร เบ็จวรรณ. มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. หน้า 76.

ความหมายของ “ความควบคุม” ในกรณีนี้จะมีความหมายกว้างออกไป
3 นัย คือ

(1) “ควบคุม” ตามมาตรา 2(21) ซึ่งหมายความว่า “การควบคุมหรือ
กักขัง ผู้ถูกจับ โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน”

(2) ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 106/2501(ประชุมใหญ่) ศาลฎีกาได้
วินิจฉัยว่า เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมกักขังในเรือนจำได้ตายลงเพราะเส้นโลหิตในสมองแตก ก็ถือว่าเป็นการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา มาตรา 148 และ 150

(3) หมายถึงการที่บุคคลถูกจำกัดเสรีภาพโดยการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่
ทาง สืบเนื่องจากการถูกใช้มาตรการบังคับ สภาพบังคับ หรือกรณีอื่น เช่น กรณีตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 14²²

นอกจากนี้การตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ยัง
รวมถึงการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และกรณีที่
ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อันตรายแก่เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่²³ ซึ่งนอกจากจะต้อง
เป็นการตายที่ถูกเจ้าพนักงานทำให้ตายโดยเจตนาแล้ว ยังจะต้องเป็นการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่ง
อ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งหน้าที่นั้นจะต้องเป็นของเจ้าพนักงานผู้กระทำให้ตายไม่ว่าจะ
เป็นหน้าที่ ตามกฎหมายหรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายด้วย ดังนั้นหากเป็นการกระทำที่ไม่ใช่การ
ปฏิบัติราชการตามหน้าที่แล้ว การชันสูตรพลิกศพจะดำเนินการเช่นเดียวกับกรณีการตายที่ถูกผู้อื่น
ทำให้ตายตามมาตรา 148 วรรคสอง (2)

กล่าวโดยสรุปบุคคลใดตายในขณะที่ยังถูกควบคุมอยู่ไม่ว่าจะเป็นการ
ควบคุมที่ชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่ง

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 วรรคสอง บัญญัติว่า ในกรณีที่พนักงานสอบสวน หรือศาลเห็นว่า
ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้จัดการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหาย
วิกลจริตหรือสามารถจะต่อสู้คดีได้ และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาล โรคนจิต หรือมอบให้แก่ผู้อนุบาล ข้าหลวงประจำ
จังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาได้ตามแต่จะเห็นสมควร

²³ มาตรา 155/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ตามความในมาตรา 150 วรรคสาม และตามมาตรา 155/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากมีการตายเกิดขึ้นในกรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าวข้างต้น และไม่ว่าการตายนั้นจะเป็นการตายด้วยสาเหตุใดก็ตาม ก็ต้องจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนโดยศาลเสมอ โดยมีสภาพแห่งกฎหมายบังคับให้ต้องกระทำทุกกรณีเพื่อแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนเป็นการยับยั้งมิให้เจ้าพนักงานคิดกระทำการโดยมิชอบอันเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายด้วย

1.2.2 บุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้กำหนดถึงบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพไว้ ดังนี้

1) บุคคลผู้พบเห็นการตาย

เมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น บุคคลผู้พบเห็นการตายนั้นได้แก่ สามีภริยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตาย ตลอดจนผู้อื่นซึ่งได้พบศพในที่ซึ่งไม่มีสามีภริยา ญาติมิตร สหายหรือผู้ปกครองของผู้ตายอยู่ หรือแม่แต่องค์กรการกุศลต่าง ๆ ที่ทราบหรือพบการตายนั้นด้วย ซึ่งการจัดการเกี่ยวกับศพนั้นจะต้องดำเนินการตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 149 ได้ให้อำนาจไว้ กล่าวคือ บุคคลผู้พบการตายนั้นจะต้องกระทำการเก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบศพนั้นเพียงเท่าที่จะทำได้ โดยต้องไม่มีการเคลื่อนย้ายศพ และไปแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจโดยเร็วที่สุด เพื่อให้เจ้าพนักงานได้มีโอกาสทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และสะดวกในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งหากผู้ใดละเลยไม่กระทำการดังที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายแล้วผู้นั้นมีความผิดจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย²⁴

นอกจากนี้ เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่สามารถนำไป พิสูจน์สาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้ หากมีผู้กระทำให้การชันสูตรพลิกศพหรือผลทางคดี เปลี่ยนแปลงไป และได้รับความเสียหายหรือกระทบกระเทือนอันเกิดจากการกระทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการกระทำโดยทุจริตหรืออำพรางคดีนั้นแก่ศพหรือสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพก่อนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้น ผู้นั้นจะต้องได้รับโทษตามมาตรา 150 ทวิแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตามหากการกระทำนั้นมีความจำเป็นหรือกระทำเพื่อ

²⁴ มาตรา 149 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ป้องกันอันตราย แก่อนามัยของประชาชน หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น ก็สามารถทำได้ไม่มีความผิดตามข้อยกเว้นของกฎหมาย²⁵

2) พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่

การที่กฎหมายได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพหลักก็เพื่อให้สามารถเริ่มทำการชันสูตรพลิกศพได้อย่างสะดวก และมีความรวดเร็วต่อการปฏิบัติหน้าที่

นอกจากนี้ ในกรณีที่มีการตายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานระเบียบของสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2543 ได้มีการบัญญัติห้ามมิให้เจ้าพนักงานหรือผู้ควบคุมผู้ซึ่งทำให้ตายทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานสอบสวนผู้ชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่จะบันทึกคำชี้แจงรายละเอียดที่เกิดขึ้นเพื่อมอบให้แก่เจ้าพนักงานสอบสวนผู้ชันสูตรพลิกศพเข้าไปไว้ในสำนวนเพื่อดำเนินการต่อไป²⁶ ซึ่งข้อห้ามดังกล่าวนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการชันสูตรพลิกศพที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือเกิดผลทางคดีเปลี่ยนแปลงไป และเพื่อสร้างหลักประกันแห่งความยุติธรรมให้แก่ผู้ตาย และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ตาย จึงให้เจ้าพนักงานอื่นที่มีใช้ผู้ทำให้ตายเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนี้แทน

อย่างไรก็ตามยังคงมีความเห็นทางกฎหมายที่แตกต่างกันอยู่ 2 ความเห็น กล่าวคือ ความเห็นแรก เห็นว่า พนักงานสอบสวนอื่นแม้จะมีอำนาจสอบสวนเหนือคดีนั้น ก็ไม่มีอำนาจทำการชันสูตรพลิกศพ²⁷ และอีกความเห็นหนึ่ง เห็นว่า การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน ซึ่งอำนาจการสอบสวนไม่ได้ติดอยู่กับท้องที่ ดังนั้น พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนคดี ก็มีอำนาจทำการชันสูตรพลิกศพได้ด้วย²⁸

3) แพทย์

²⁵ มาตรา 150 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²⁶ ข้อ 12 แห่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ บทที่ 1 อำนาจและหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ.

²⁷ ละนิง ภาไชย. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*, (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์. 2537. หน้า 347.

²⁸ คณิต ฒ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 478-479.

การที่กฎหมายกำหนดให้แพทย์เป็นผู้เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวน เพราะแพทย์เป็นบุคลากรที่มีความชำนาญต่อการวินิจฉัยสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้อย่างถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง ซึ่งจะสามารถช่วยเหลือพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพมิให้เกิดข้อผิดพลาดในการวินิจฉัยสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายได้ ซึ่งลำดับแพทย์ที่มีหน้าที่ในการเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ที่ศพนั้น การตรวจพิสูจน์ การผ่าศพ และการจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพเป็นไปตามลำดับที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่ง โดยแพทย์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพนั้น จะต้องเป็นแพทย์ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

(1) แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ซึ่งได้รับวุฒิปับัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภา

(2) แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ

(3) แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

(4) แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชน

(5) แพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขซึ่งแพทย์ในลำดับที่รองลงมา จะเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพแทนแพทย์ที่อยู่ในลำดับที่สูงลงมากว่าตนได้ก็ต่อเมื่อแพทย์ในลำดับที่สูงกว่านั้นไม่มีหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ในกรุงเทพมหานคร โดยปกติให้เป็นหน้าที่ของแพทย์ประจำสถาบันนิติเวชวิทยา สำนักงานแพทย์ใหญ่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพ ถ้าแพทย์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือกรณีที่ตายในโรงพยาบาลของรัฐ หรือโรงพยาบาลเอกชนใดก็ให้แพทย์ของโรงพยาบาลรัฐหรือแพทย์โรงพยาบาลเอกชนข้างต้นเป็นผู้ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ²⁹

²⁹ ข้อ 5 วรรคเก้า แห่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ บทที่ 1 อำนาจและหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ.

อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีการออกบทเฉพาะกาลแห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พุทธศักราช 2542 มาตรา 7 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปร่วมชันสูตรพลิกศพตามมาตรา 148 (3) (4) และ (5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 3 และมาตรา 4 พุทธศักราช 2550 กล่าวคือให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล หรือเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่ผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์ไปร่วมชันสูตรพลิกศพในเมืองต้นแทนแพทย์ได้ ในกรณีที่แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ มีเหตุจำเป็นไม่สามารถไปทำการชันสูตรพลิกศพการตายโดยผิดธรรมชาติในบางลักษณะ คือการตายเนื่องจากถูกสัตว์ทำร้าย การตายโดยอุบัติเหตุ และการตายโดยยังไม่ปรากฏสาเหตุ ในสถานที่เกิดเหตุได้โดยที่แพทย์ดังกล่าวต้องมอบหมายงานให้

4) พนักงานอัยการ

ในคดีวิสามัญฆาตกรรม พนักงานอัยการในสังกัดของสำนักงานอัยการสูงสุด ต้องเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ ได้กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ในกระบวนการ ยุติธรรม เข้ามามีบทบาทร่วมในการชันสูตรพลิกศพเพิ่มขึ้น ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 150 วรรคสาม และสี่ และมาตรา 155/1

มาตรา 150 วรรคสาม บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครอง ตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ ร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติในวรรคสองมาใช้บังคับ”

มาตรา 150 วรรคสี่บัญญัติไว้ว่า “เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพตามวรรคสามแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพให้เสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันนับแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยาย ระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ”

มาตรา 155/1 บัญญัติไว้ว่า “การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อันตรายแก่ชีวิตของ เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้า ร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน

การทำสำนวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบ โดย พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ตั้งเริ่มทำการสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่พึงจะกระทำได้ ทั้งนี้ ตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้า ร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ดังนั้น พนักงานอัยการจะต้องเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพด้วย โดยเมื่อศูนย์อำนวยการคดีชันสูตรพลิกศพ ได้รับแจ้งจากพนักงานสอบสวนเพื่อขอให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพแล้ว จากนั้นเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์จะบันทึกการแจ้งไว้ในแบบรับแจ้งการเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพ และแจ้งให้พนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ไปร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ และต้องร่วมรับผิดชอบในการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ ได้รับแจ้ง จากนั้นพนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนและจัดทำสำนวนการสอบสวนในกรณีการตายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 150 วรรคสาม และรวมถึงกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อันตรายแก่ชีวิตของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ด้วยตามความในมาตรา 155/1 จากที่กล่าวมานั้นถือเป็นหน้าที่ที่พนักงานอัยการจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นญาติของผู้ตายหรือเจ้าพนักงาน รวมไปถึงการดูแลสิทธิของทุกฝ่ายในการไต่สวนการตาย การซักถามพยาน และการนำสืบพยาน³⁰

5) เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง

³⁰ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ข้อ 5 และ 9

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือกรณีการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสามที่กำหนดให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวน แพทย์ และพนักงานอัยการ ซึ่งคุณสมบัติของเจ้าพนักงาน ฝ่ายปกครองในสังกัดกรมการปกครอง และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นไปตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพของพนักงานฝ่ายปกครอง พุทธศักราช 2543 ที่กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองที่สามารถเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่

(1) ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เจ้าพนักงานปกครอง นิติกร หัวหน้างาน หัวหน้ากลุ่ม หัวหน้าฝ่าย ผู้อำนวยการส่วน ผู้อำนวยการกอง ผู้อำนวยการสำนักกรมการปกครอง ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง รองอธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมการปกครอง ผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย รองปลัดกระทรวงมหาดไทย และปลัดกระทรวงมหาดไทย

(2) ในจังหวัดอื่น ได้แก่ ปลัดอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ นายอำเภอ ป้องกันจังหวัด อำเภอจังหวัด ปลัดจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัด

ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นเห็นได้ว่า การเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพของเจ้าพนักงานฝ่ายต่าง ๆ มิได้เกิดขึ้นในทุกกรณี ซึ่งการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยนั้น มีการแบ่งเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพที่แตกต่างกัน โดยสามารถแยกออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ กล่าวคือ จะมีเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพเพียง 2 ฝ่าย โดยจะมีเพียงพนักงานสอบสวนและแพทย์เท่านั้น

กรณีที่ 2 กรณีการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน กล่าวคือ จะมีเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพทั้งหมด 4 ฝ่าย โดยจะมีทั้งพนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง รวมทั้งต้องมีกระบวนการได้สวนการตายโดยศาลอีกด้วย

1.2.3 ขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพนั้นจะเริ่มต้นที่สถานที่ที่พบศพนั้น โดยพนักงานสอบสวนจะสั่งการ ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมสถานที่เกิดเหตุเพื่อรอให้เจ้าพนักงานฝ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องเดินทางมายัง สถานที่ที่ศพนั้นอยู่เพื่อทำการชันสูตรพลิกศพ และในบางกรณีอาจจำเป็นต้องมีการไต่สวนการตายใน ศาลด้วย ดังมีรายละเอียดของขั้นตอนและกระบวนการที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) การสอบสวน ณ สถานที่เกิดเหตุ

การดำเนินการสอบสวน ณ สถานที่เกิดเหตุมีขั้นตอนและกระบวนการสรุปได้ดังนี้

(1) ควบคุมสถานที่เกิดเหตุ³¹

เมื่อได้รับแจ้งการตายให้พนักงานสอบสวนบันทึกการรับแจ้งเรื่องการตายลงใน รายงานประจำวัน และสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ารักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยไปจัดการปิดกั้นสถานที่ เกิดเหตุไว้และห้ามมิให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในบริเวณที่เกิดเหตุ แล้วรีบเดินทางไปยัง สถานที่เกิดเหตุ ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้สามารถชันสูตรพลิกศพและรวบรวมพยานหลักฐานอย่างแท้จริง ก่อนที่จะมีธรรมชาติหรือบุคคลทำให้เกิดร่องรอยพยานหลักฐานเพิ่มขึ้นบนศพหรือ สภาพแวดล้อม ซึ่งอาจทำให้ผลการชันสูตรพลิกศพเปลี่ยนแปลงไปได้

(2) รักษาศพ เศษ หรือส่วนของศพและสภาพแวดล้อม

พนักงานสอบสวนมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องจัดการรักษาศพ เศษ หรือส่วนของศพ สภาพแวดล้อม ตลอดจนสิ่งของอันเป็นพยานหลักฐานแสดงถึงเหตุที่ตายนั้นให้อยู่ในสภาพเดิมทุกประการ จนกว่าการชันสูตรพลิกศพจะแล้วเสร็จ ทั้งนี้ การเคลื่อนย้ายศพหรือเก็บวัตถุพยานหลักฐานจะต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ และต้องจัดทำบันทึกเหตุจำเป็นที่ต้องเคลื่อนย้ายศพไว้ด้วย โดยต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ชำนาญการ หรือปฏิบัติ

³¹ ข้อ 4 แห่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ บทที่ 1 อำนาจและหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ.

ตามเอกสารคู่มือของกองพิสูจน์หลักฐาน ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานอันสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้

(3) จัดทำบันทึกเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ

เมื่อพนักงานสอบสวนควบคุมสถานที่เกิดเหตุเรียบร้อยแล้ว ให้จัดทำแผนที่สถานที่เกิดเหตุและบันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุพร้อมทั้งถ่ายภาพที่เกิดเหตุไว้ด้วย จากนั้นพนักงานสอบสวนและแพทย์จะร่วมกันทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพตามแบบพิมพ์ โดยจะถ่ายภาพศพและสภาพแวดล้อมของบริเวณที่พบศพประกอบบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพด้วยก็ได้³²

(4) สืบหาพยานบุคคลที่พบศพ

สืบหาพยานบุคคลที่พบศพและสอบสวนเบื้องต้นให้ปรากฏว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้ระบุว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้ทำร้าย

(5) การผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์

หากเกิดกรณีที่มีผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพสงสัยในสาเหตุการตาย พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพได้โดยส่งศพ เศษหรือส่วนของศพ ไปตรวจทางนิติเวชวิทยาตามสถาบันนิติเวชวิทยา³³ อาทิเช่น สถาบันนิติเวชวิทยาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือโรงพยาบาลของรัฐที่มีแพทย์นิติเวชศาสตร์ หรือสถาบันอื่นที่สามารถตรวจพิสูจน์ทางนิติเวชวิทยาได้

หากไม่สามารถส่งศพไปตรวจที่สถาบันทางนิติเวชวิทยาได้ ก็อาจจะขอให้แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ไปตรวจยังสถานที่ที่พบศพนั้นก็ได้ และหากมีกรณีจำเป็นต้องหาสาเหตุและ พฤติการณ์การตายก็สามารถขุดศพที่ฝังไว้แล้วขึ้นมาตรวจพิสูจน์ได้ด้วย

2) การแจ้งบุคคลผู้เกี่ยวข้องของกฎหมายได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งให้บุคคลดังต่อไปนี้

³² ข้อ 4 แห่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ

³³ ข้อ 7 แห่งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ

(1) แพทย์³⁴

พนักงานสอบสวนแจ้งไปยังหน่วยงานแพทย์ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อให้แจ้งให้แพทย์ผู้มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพไปร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นไปตามลำดับที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่ง ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนจะจัดทำบันทึกการแจ้งแพทย์ ตามรายงานแจ้งผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพเพื่อไว้เป็นหลักฐานด้วย

(2) เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน

โดยให้พนักงานสอบสวนแจ้งไปยังกองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้จัดส่งเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน มาช่วยเหลือรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้ถูกต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางนิติวิทยาศาสตร์ สำหรับในจังหวัดอื่นให้แจ้งไปยังตำรวจวิทยาการจังหวัดหรือกองกำกับการวิทยาการเขตที่รับผิดชอบ

(3) ญาติผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตาย

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2543 ข้อ 5 วรรคสอง กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทน โดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้เพื่อให้ทราบถึงความตาย

(4) พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครอง

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครอง ตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพด้วย

3) สถานที่ทำการชันสูตรพลิกศพ

³⁴ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2543

สถานที่ที่จะทำการชันสูตรพลิกศพนั้น อาจแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานที่และสถานการณ์ ซึ่งโดยทั่วไปจะทำการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ดังต่อไปนี้

(1) การชันสูตรพลิกศพ ณ ที่ที่ศพอยู่

จะเริ่มต้นเมื่อเจ้าพนักงานได้เข้าครอบครองหรือควบคุมสถานที่ที่ศพอยู่ เนื่องจากถือว่ารัฐได้เข้าใช้อำนาจควบคุมสถานที่และตัวศพ ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้น้อยหรือพนักงานฝ่ายปกครองที่ดูแลท้องที่นั้นก็ได้ ซึ่งหากสามารถวินิจฉัยสาเหตุการตายได้ทันที อันเป็นกรณีที่ไม่ต้องส่งไปชันสูตรพลิกศพ ณ ห้องปฏิบัติการการชันสูตรพลิกศพ³⁵

(2) การชันสูตรพลิกศพ ณ ห้องปฏิบัติการ

เมื่อได้มีการส่งศพแก่แพทย์หรือเจ้าพนักงานแยกธาตุ เพื่อทำการชันสูตรพลิกศพ เพื่อหาสาเหตุแห่งการตาย³⁶

(3) กรณีตายโดยผิดธรรมชาติ

ก. การตรวจศพภายนอก

ในกรณีปกติ เมื่อเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพได้ตรวจศพภายนอก สามารถทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ตลอดจนอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้แล้ว โดยที่ญาติของผู้ตายไม่ตั้งใจสงสัย พนักงานสอบสวนและแพทย์ก็จะร่วมกันทำรายงานและทำความเข้าใจเป็นหนังสือตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 150 วรรคหนึ่ง และมาตรา 154 ต่อไป

ข. การผ่าศพเพื่อตรวจดูภายใน

หากเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพได้ตรวจศพแล้ว แต่การตรวจนั้นไม่เพียงพอที่จะทราบถึงเหตุของการตาย กรณีนี้เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจผ่าศพเพื่อตรวจดูภายในตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 151

มาตรา 151 “ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตร พลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้”

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151

ดังนั้น เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งการดังนี้

ก) สั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใดของศพ เช่น สั่งให้ผ่าตัดเอากระเพาะอาหาร เพื่อนำไปแยกธาตุตรวจสอบสารพิษ

ข) สั่งให้ส่งศพทั้งศพหรือบางส่วน ไปยังแพทย์ หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาล

แต่ทั้งนี้ เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพจะสั่งให้ดำเนินการตามมาตรา 151 ได้ก็ แต่เฉพาะกรณีจำเป็นเพื่อพบสาเหตุแห่งการตายเท่านั้น จะสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อประโยชน์อย่างอื่นมิได้

เมื่อได้รับศพ หรือส่วนของศพแล้ว แพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลมีหน้าที่ต้องจัดการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 152

“ให้แพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลปฏิบัติดังนี้

(1) ทำรายงานถึงสภาพของศพ หรือส่วนของศพตามที่พบเห็นหรือตามที่ปรากฏจากการตรวจพร้อมทั้งความเห็นในเรื่องนั้น

(2) แสดงเหตุที่ตายเท่าที่จะทำได้

(3) ลงวันเดือนปีและลายมือชื่อในรายงานแล้วจัดการส่งไปยังเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ”

4) การขุดศพที่ฝังไว้แล้วขึ้นเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพ

หากมีกรณีจำเป็นต้องตรวจสอบค้นหาความจริงที่เกี่ยวกับการตายนั้นแล้ว ให้เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพจะจัดให้มีการขุดศพที่ฝังแล้วขึ้นมาทำการตรวจดูได้ ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ว่าจะต้องมีความจำเป็นจึงจะกระทำได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้องกับศพนั้น ซึ่งมาตรา 153 บัญญัติว่า

“มาตรา 153 ถ้าศพที่ฝังไว้แล้ว ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพจัดให้ขุดศพขึ้นเพื่อตรวจดู เว้นแต่ จะเห็นว่าไม่จำเป็นหรือจะเป็นอันตรายแก่นามัยของประชาชน”

5) การทำรายงานและความเห็น

เมื่อเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพได้ทำการชันสูตรพลิกศพแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ต้องทำรายงาน ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 150 วรรคหนึ่ง

“มาตรา 150 ให้พนักงานสอบสวนและแพทย์ต้องทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพทันที และให้แพทย์ทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพด้วย ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับแจ้งเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้ง ไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ รายงานดังกล่าวให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชันสูตรพลิกศพ”

รายงานตามที่ระบุไว้ในมาตรา 150 มี 2 ฉบับ คือ

(1) บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวนและแพทย์ ซึ่งต้องร่วมกันทำทันที

(2) รายงานของแพทย์แนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งกฎหมาย ถือว่ารายงานของแพทย์นี้เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชันสูตรพลิกศพ

ส่วนการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพนั้น มาตรา 154 บัญญัติไว้ว่า “ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพทำความเข้าใจเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตาย คือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวว่าเป็นใครหรือสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่จะทราบได้”

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ถือเป็นกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่ง จึงต้องมีความแน่นอนและชัดเจน ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงกำหนดให้ต้องทำความเข้าใจเป็นหนังสือ

ผู้ชันสูตรพลิกศพจะมีความแตกต่างกันระหว่างกรณีตายโดยผิดธรรมชาติ และกรณีตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน กล่าวคือ หากเป็นกรณีตายโดยผิดธรรมชาติผู้ที่จะต้องทำความเข้าใจ ได้แก่ พนักงานสอบสวนและแพทย์ แต่ในกรณีตายในระหว่างอยู่

ในความ ควบคุมของเจ้าพนักงาน จะต้อง มีพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองมาร่วมทำ ความเห็น ด้วย³⁷

6) การส่งสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ ตรวจสอบ สำนวนชั้นสูตรพลิกศพ ไม่ว่าจะ เป็นกรณี ที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำ ความผิด อาญา ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 150 วรรคหนึ่ง ตอนท้ายว่า

มาตรา 150 วรรคหนึ่ง “ในกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิด อาญาให้ พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชั้นสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเมื่อเสร็จสิ้นการ ชั้นสูตรพลิกศพโดยเร็วและให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไปตามมาตรา 156”

ดังนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องจัดทำสำนวนการชั้นสูตรพลิกศพ ซึ่ง ประกอบด้วย

(1) รายงานการสอบสวนแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ข้อเท็จจริง และ รายละเอียดพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้ระบุว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้ทำร้าย

(2) คำให้การพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือรู้เห็นการกระทำ สาเหตุ หรือ พฤติการณ์ที่ตาย

(3) ให้ระบุว่าได้แจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบ ธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้เพื่อให้ทราบหรือไม่ หาก ไม่ได้ แจ้งให้ระบุเหตุผลไว้ด้วย

(4) บันทึกการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ พร้อมทั้งแผนที่ที่เกิดเหตุ และ บันทึกการ สอบสวน แสดงถึงสภาพพร้อมความเห็น รวมทั้งภาพถ่ายของศพและสถานที่

(5) ลายพิมพ์นิ้วมือผู้ตาย

เมื่อทำสำนวนเสร็จเรียบร้อยแล้วพนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการ ชั้นสูตรพลิกศพ ในกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญาไปยังพนักงานอัยการเมื่อ

³⁷ ซีรวัฒน์ เอื้อพอด. มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชั้นสูตรพลิกศพตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสาม. หน้า 94.

เสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว หรือจะเป็นกรณีวิสามัญฆาตกรรมหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการภายใน 30 วันนับแต่ได้ทราบเรื่อง โดยหากมีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน และต้องบันทึกเหตุผลแสดงความจำเป็นไว้ในสำนวน และเมื่อพนักงานอัยการ ได้รับสำนวนการชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้ยื่นคำร้องขอให้ศาลทำการไต่สวนการตาย

7) กรณีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

ขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพในกรณีวิสามัญฆาตกรรม มีขั้นตอนเช่นเดียวกับกรณีตายโดยผิดธรรมชาติ แต่จะมีขั้นตอนการปฏิบัติเพิ่มเติมบางประการ คือ การส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพกรณีวิสามัญฆาตกรรมตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 150 วรรคสี่

มาตรา 150 วรรคสี่ บัญญัติไว้ว่า “เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพตามวรรคสามแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ ให้เสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันนับแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ”

เนื่องจากกรณีตามมาตรา 150 วรรคสาม เป็นกรณีที่ความตายเกิดขึ้น โดยมีเจ้าพนักงานของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรืออยู่ในความรับผิดชอบ ดังนั้น มาตรา 150 วรรคสี่ จึงกำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการมาร่วมทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ ซึ่งจะต้องทำสำนวนให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน และหากมีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาในการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ ก็ต้องบันทึกเหตุผลแสดงความจำเป็นในสำนวนชันสูตรพลิกศพด้วย ซึ่งเปรียบเทียบกับกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดแต่เพียงว่าให้ส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเมื่อสิ้นสุดการชันสูตรพลิกศพโดยเร็วมิได้กำหนดเวลาไว้

8) การไต่สวนการตาย

การไต่สวนการตายเป็นมาตรการตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับความตายของบุคคลในกรณีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตรวจสอบกระบวนการชันสูตรพลิกศพ และเป็นการคุ้มครองสิทธิของญาติของผู้ตายในกรณีดังกล่าวข้างต้น

การไต่สวนการตายซึ่งดำเนินการสอบสวนพิจารณาโดยศาล มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้³⁸

(1) เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพจากพนักงานสอบสวนแล้ว ให้ทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำให้การไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่า ใครเป็นผู้ทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน ถ้ามีความจำเป็นให้ ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งในสำนวนชันสูตรพลิกศพ

(2) ให้ศาลปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนไว้ที่ศาล และให้พนักงาน อัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลส่งสำเนาคำร้องและแจ้งกำหนดวันนัดไต่สวนให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายตามลำดับอย่างน้อยหนึ่ง คนเท่าที่จะทำได้ทราบก่อนวันนัดไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และให้พนักงานอัยการนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่แสดงถึงการตายมาสืบ

(3) เมื่อศาลได้ปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนแล้ว และก่อนการไต่สวนเสร็จสิ้น สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตาย มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบและนำสืบพยานหลักฐานอื่นได้ด้วย เพื่อการนี้ สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมี

³⁸ ไร่เพช นามณี.การตรวจสอบการตายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีที่ต้องการไต่สวนการตาย. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, หน้า 59-60.

สิทธิแต่งตั้งทนายความดำเนินการแทนได้ หากไม่มีทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลดังกล่าวเข้ามาในคดี ให้ศาลตั้งทนายความขึ้นเพื่อทำหน้าที่ทนายความฝ่ายญาติของผู้ตาย

(4) เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่น่าสืบ มาแล้วมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบก็ได้ และศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการไต่สวนและทำคำสั่ง แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของผู้นำสืบพยานหลักฐานที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญอื่นมาให้ความเห็น ได้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

(5) คำสั่งของศาลตามมาตรา ๓๒ ให้ถึงที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องคดี เกี่ยวกับการตายนั้น

(6) เมื่อศาลได้มีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งแก่พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป

กรณีที่ศาลมีคำสั่งทั้งในกรณีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ว่าเจ้าพนักงานผู้ซึ่งฆ่าผู้ตายโดยเจตนาแล้ว จะต้องมีการดำเนินคดีกับเจ้าพนักงานผู้นั้นในข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา และพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนคดีฆาตกรรมนั้น ก็คือ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ความผิดนั้นเกิด หรือเชื่อว่า ได้เกิดเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้วก็นำสำนวนการไต่สวนของศาลมาประกอบสำนวนและทำความเข้าใจควรตั้งฟ้องหรือไม่ฟ้องไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น แล้วส่งต่อไปยังอัยการสูงสุด เพื่อให้มีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานนั้นต่อไป”

2. การชั้นสูตรพลิกศพกับการสอบสวนคดีอาญา

การชั้นสูตรพลิกศพมีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการสอบสวนคดีอาญา โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 129 บัญญัติ

³⁹ วินัย คีรติมงคลกุล, พนักงานอัยการกับการชั้นสูตรพลิกศพ .บทบัญญัติ. เล่ม 60 ตอน 3. หน้า 105.

ไว้ว่า “ให้ทำการสอบสวนรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ อันว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จ ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาถึงศาล”

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัตินั้น การชันสูตรพลิกศพกลับไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร โดยจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผ่านมา ซึ่งได้วินิจฉัยว่าการชันสูตรพลิกศพถือเป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อย เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสอบสวนเท่านั้น ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ แม้ว่าการชันสูตรพลิกศพจะไม่ชอบก็ตาม ก็ไม่ถือเป็นการตัดอำนาจหรือเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ แต่ประการใด ตามคำพิพากษาศาลฎีกา ดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1261/2481 วินิจฉัยว่า อัยการโจทก์จะฟ้องคดีเรื่องฆ่าคนตาย โดยมิได้ทำการชันสูตรพลิกศพผู้ตายก็ได้ ไม่เป็นการผิดประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 363/2493 วินิจฉัยว่า แม้ว่าการชันสูตรพลิกศพจะได้กระทำโดยไม่ชอบก็ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้ฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2410/2530 วินิจฉัยว่า การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐานตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เมื่อมีการสอบสวนชอบแล้ว แม้จะไม่มีชันสูตรพลิกศพก็หาเป็นเหตุให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องไม่

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาให้ความสำคัญแก่อำนาจสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนว่าชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นสำคัญ หากพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว แม้การชันสูตรพลิกศพจะไม่ชอบหรือไม่สมบูรณ์ก็ตาม ก็ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป⁴⁰

2.1 การสอบสวนกรณีวิสามัญฆาตกรรม

คำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” เป็นถ้อยคำที่ใช้ติดมาจากกฎหมายเก่า ซึ่งในปัจจุบัน ไม่มีคำนี้ในกฎหมายไทยแล้ว แต่ก็ยังใช้กันอยู่เมื่อกว่าถึงกระบวนการตามกฎหมายที่จะต้องดำเนินการเมื่อมีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตาย

⁴⁰ ชีววัฒน์ เอื้อพอด. มาตรการตรวจสอบและอ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม. หน้า 94.

ในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ นอกจากนี้ความหมายตามความเข้าใจทั่วไป ยังหมายถึง “การประหารชีวิตนอกระบบกฎหมาย”

ด้วย กล่าวคือ กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจ “จับตาย” ผู้ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจอ้างว่าเป็นอาชญากรสำคัญนั่นเอง⁴¹

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตาย ในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ละดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติในวรรคสองมาใช้บังคับ”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะพบว่าเป็นกรณีการดำเนินคดีอาญาอันเนื่องมาจากมีความตายเกิดขึ้น ซึ่งจะแยกได้เป็น 2 กรณี คือ การตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และการตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

และในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 4 ได้ให้คำนิยามของคดีวิสามัญฆาตกรรมไว้ว่า หมายถึง “คดีฆาตกรรมที่ผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่” ซึ่งคำนิยามของคดีวิสามัญฆาตกรรมตามระเบียบดังกล่าวเป็นถ้อยคำที่เทียบเคียงได้กับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสาม

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการสอบสวนชันสูตรพลิกศพในกรณีการตายตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 150 วรรคสาม จึงเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมนั่นเอง และ

⁴¹ ชาติ ชัยเดชสุริยะ. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2549. หน้า 138-139.

สำหรับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่ากรณีใดบ้างที่จะถือว่าเป็นความตายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรม จะต้องพิจารณาดังนี้⁴²

2.1.1. กรณีการตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานได้กระทำการฆ่าผู้อื่นและความตายของผู้นั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้นั้น ซึ่งต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) เจ้าพนักงานได้กระทำการฆาตกรรมโดยเจตนา

ผู้กระทำให้ตายหรือผู้ฆ่าผู้ตายนั้น จะต้องเป็นเจ้าพนักงานและเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการนั้นด้วย หากผู้ฆ่าผู้ตายเป็นเจ้าพนักงานหรือเป็นเจ้าพนักงานแต่ก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ไม่ถือว่าเป็นการวิสามัญฆาตกรรม

อีกประการหนึ่งที่สำคัญเจ้าพนักงานผู้ฆ่าผู้ตายจะต้องกระทำการไปโดยมีเจตนาฆ่าเท่านั้น⁴³ ถ้าหากเป็นกรณีที่ความตายนั้นเกิดขึ้นโดยที่เจ้าพนักงานไม่มีเจตนาฆ่าหรือเป็นการกระทำโดยประมาท ก็จะไม่ถือว่าเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรมแต่เป็นคดีอาญาในความผิดฐานอื่น

ดังนั้น จะเป็นการทำวิสามัญฆาตกรรมนั้นจะต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานได้กระทำการฆ่าผู้อื่น โดยมีเจตนาฆ่าผู้หนึ่งให้ถึงแก่ความตายเท่านั้น

2) ความตายเป็นผลมาจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่

ความตายที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน และต้องเป็นผลมาจากการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งหน้าที่นั้นจะต้องเป็นของเจ้าพนักงานผู้กระทำให้ตายไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ตามกฎหมายหรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย การอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่เป็นเพียงเหตุที่กฎหมายยอมรับให้นำมาอ้างได้ เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยของศาลว่าการกระทำของเจ้าพนักงานนั้นพอสมควรแก่เหตุหรือไม่⁴⁴

⁴² ธีรวัฒน์ เอื้อพอพล, มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม, หน้า 100.

⁴³ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ 2547 ข้อ 99

⁴⁴ มนตรี จิตรวิวัฒน์, วิสามัญฆาตกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าพนักงานตำรวจ, (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต)

2.1.2 กรณีการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

กล่าวคือกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ควบคุมผู้ตายมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะควบคุม ผู้ตายได้ แล้วต่อมาผู้ตายก็ได้ตายลงในระหว่างที่ถูกควบคุมอยู่ เช่น ตายในระหว่างถูกควบคุมตัว มายังสถานีตำรวจ หรือระหว่างที่ถูกควบคุมที่สถานีตำรวจ หรือระหว่างอยู่ในเรือนจำ ก็ถือว่าเป็น กรณีที่ความตายเกิดขึ้น ในระหว่างผู้ตายอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 106/2501 ซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า ผู้ตายซึ่งอยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานได้ตายลง แม้ว่าจะไม่ได้ตายเพราะการกระทำของเจ้าพนักงานผู้ควบคุม แต่เมื่อผู้ต้องถูกควบคุมกักขังอยู่ในเรือนจำตายลง ก็ถือว่าตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

2.2 ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิสามัญฆาตกรรม

ในคดีวิสามัญฆาตกรรมจะประกอบไปด้วยส่วนบุคคลดังต่อไปนี้คือ⁴⁵

2.2.1 ส่วนชันสูตรพลิกศพ

เป็นส่วนงานเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ที่ตรวจสอบว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน ตาย เมื่อใด สาเหตุและพฤติการณ์การตายเป็นเช่นไร ซึ่งภายในส่วนงานจะประกอบด้วยบันทึก รายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพซึ่งจัดทำโดยผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพ ทำให้การของพยานที่เกี่ยวข้อง บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุและการแจ้งญาติของผู้ตาย รวมถึงพยานหลักฐานอื่นที่ได้เก็บรวบรวมมา และรายงานความเห็นของแพทย์ที่ระบุเกี่ยวกับสภาพศพผู้ตาย ซึ่งต้องระบุสาเหตุการตายเท่าที่ทำได้

ส่วนงานชันสูตรพลิกศพนั้น จะต้องทำให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้าจำเป็นก็ให้ขยายเวลาได้ 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 วัน โดยให้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการร่วมกันทำส่วนดังกล่าว⁴⁶

⁴⁵ กุลพล พลวัน.การบริหารกระบวนการยุติธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์นิติธรรม.2544. หน้า 224-225.

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสี่

2.2.2 ส่วนงานไต่สวนในศาล

เป็นส่วนงานที่พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ทำการไต่สวนการตาย ซึ่งจะเริ่มดำเนินการภายหลังจากที่ได้รับสำนวนชั้นสูตรพลิกศพจากพนักงานสอบสวนแล้ว โดยพนักงาน อัยการมีหน้าที่ตรวจสอบสำนวนชั้นสูตรพลิกศพว่าได้ทำขึ้นอย่างถูกต้องและครบถ้วนหรือไม่

พนักงานอัยการมีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานทั้งปวงที่แสดงถึงการตายต่อศาล ศาลจะทำการไต่สวนแล้วจะมีคำสั่งแสดงว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน ตายเมื่อใด เหตุและพฤติการณ์การตายเป็นเช่นไร และหากตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวด้วยว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้ทำให้ตายด้วย จากนั้นศาลจะส่งสำนวนการไต่สวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้ส่งคืนต่อไปยังพนักงานสอบสวนให้ดำเนินการต่อไป⁴⁷

2.2.3 ส่วนงานกล่าวหาเจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำผิด

เป็นส่วนงานที่เจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายตกเป็นผู้ต้องหาในคดีฆาตกรรม ซึ่งจะเริ่มทำ ส่วนงานเมื่อได้รับสำนวนการไต่สวนของศาลคืนจากพนักงานอัยการ ซึ่งหากศาลมีคำสั่งว่าความ ตายนั้นเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่แล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนคดีโดยให้เจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายตกเป็นผู้ต้องหา⁴⁸ รวมถึงกรณีเจ้าพนักงานทำให้ผู้ตายตาย โดยไม่มีเจตนาฆ่าให้ตายด้วย แต่กรณีนี้จะแตกต่างกันที่พนักงานอัยการผู้มีอำนาจสั่งฟ้องคดี หากเป็นกรณีเจ้าพนักงานไม่มีเจตนาฆ่าก็จะส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ เหมือนคดีอาญาทั่วไป แต่หากเป็นกรณีเจ้าพนักงานเจตนาฆ่าแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องส่งไปที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ที่เกิดเหตุ แล้วจะต้องส่ง สำนวนต่อให้อัยการสูงสุดเป็นผู้พิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อไป และในกรณีหากศาลมีคำสั่งว่าผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยมีเจ้าพนักงานเป็นผู้ทำให้ตายแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องสอบสวนเจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายเป็นผู้ต้องหาเช่นกัน

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้า และวรรคสิบเอ็ด

⁴⁸ หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ 19850/2501 ลงวันที่ 12 สิงหาคม 2501

2.2.4 ส่วนนกกล่าวหาผู้ตายต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน

เป็นส่วนนกคดีที่ผู้ตายตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 ซึ่งพนักงานสอบสวนจะรวบรวมข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานต่าง ๆ ตั้งส่วนนกคดีกล่าวหาว่าผู้ตายได้ใช้กำลังขัดขืนหรือทำให้เกิดอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน และกระทำความผิดฐานอื่นประกอบด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วข้อเท็จจริงจะเป็นความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น

เมื่อทำสำนวนเรียบร้อยแล้วพนักงานสอบสวนจะเสนอความเห็นว่าการสั่งไม่ฟ้องผู้ตาย เนื่องจากสิทธินำคดีอาญามาฟ้องต่อศาลได้ระงับไปแล้ว โดยความตายของผู้กระทำความผิด⁴⁹ หลังจากนั้นก็จะสรุปสำนวนพร้อมความเห็นดังกล่าวส่งไปยังพนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่ความผิด เกิดหรืออ้างหรือเชื่อว่าเกิด

ทั้งนี้ พนักงานอัยการซึ่งรับสำนวนคดีลักษณะนี้ จะต้องรอการสั่งสำนวนคดีนี้ไว้จนกว่าอัยการสูงสุดจะมีคำสั่งในคดีวิสามัญฆาตกรรมที่เกี่ยวข้องกับคดีนี้เสียก่อน⁵⁰

2.2.5 ส่วนนกกล่าวหาผู้ทำให้ตาย (ซึ่งมิใช่เจ้าพนักงาน) เป็นผู้กระทำความผิด

เป็นส่วนนกคดีที่กล่าวหาผู้กระทำให้ตาย ที่มีได้เป็นเจ้าพนักงานว่ากระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ในกรณีที่ผู้ตายถูกฆ่าตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยผู้กระทำนั้นมิได้เป็นเจ้าพนักงานและได้กระทำการฆ่าโดยเจตนา โดยกรณีนี้ถือว่าเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรมตามมาตรา 143 วรรคท้าย ตายนัยแห่งคำสั่งอัยการสูงสุดในคดีวิสามัญฆาตกรรมที่ 3/2549

2.3 ประเด็นในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม

สำนวนสอบสวนในคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น มีสำนวนที่จะต้องมีการตรวจสอบและจัดทำสำนวนสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการ คือ ส่วนนกกล่าวหาเจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนนกกล่าวหาผู้ทำให้ตาย (ซึ่งมิใช่เจ้าพนักงาน) เป็นผู้กระทำความผิด และส่วนนกกล่าวหาผู้ตายต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน โดยประเด็นสำคัญในการสอบสวนคดีดังกล่าวนี้มีดังนี้

⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1)

⁵⁰ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 90

2.3.1 ส่วนนกกล่าวหาเจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำผิด

ต้องทำการสอบสวนในประเด็น ดังต่อไปนี้

- 1) สอบสวนว่า เจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายหรือไม่ และปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่
- 2) สอบสวนว่าเจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายกระทำการฆ่าโดยเจตนาหรือไม่
- 3) สอบสวนว่า การกระทำให้ตายนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่
- 4) สอบสวนว่าการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นพอสมควรแก่เหตุหรือไม่

ประเด็นดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นประเด็นสำคัญในการสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการจะต้องสอบสวนให้ละเอียดถี่ถ้วนและชัดเจน เมื่อได้ความว่าเจ้าพนักงานได้ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและเป็นการกระทำเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะทำความเข้าใจว่าควรสั่งไม่ฟ้องเจ้าพนักงานนั้น ส่งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ที่เกิดเหตุ เพื่อส่งสำนวนให้อัยการสูงสุดพิจารณาดำเนินการต่อไป

2.3.2 ส่วนนกกล่าวหาผู้ทำให้ตาย (ซึ่งมิใช่เจ้าพนักงาน) เป็นผู้กระทำผิด

จะต้องทำการสอบสวนในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) สอบสวนว่า ผู้ตายตายลงในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือไม่

- 2) สอบสวนว่า ผู้ทำให้ตายกระทำการฆ่าโดยเจตนาหรือไม่

เมื่อสอบสวนได้ความว่า ผู้ตายได้ถูกฆ่าตายโดยเจตนาในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานแล้ว ซึ่งผู้ฆ่านั้น ไม่ได้เป็นเจ้าพนักงานผู้ควบคุมแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องแล้วแต่กรณี และส่งให้อัยการสูงสุดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ทั้งนี้หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเจ้าพนักงานผู้ควบคุมได้เป็นผู้กระทำให้ตายแล้ว ก็จะถือว่า เป็นกรณีความตายเกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งพนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินคดีกับเจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายต่อไป

2.3.3 ส่วนนกกล่าวหาผู้ตายต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน

จะต้องทำการสอบสวนในประเด็น ดังต่อไปนี้

- 1) สอบสวนว่า ผู้ตายได้กระทำความผิดฐานต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานหรือไม่
- 2) สอบสวนว่า ผู้ตายได้กระทำความผิดฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานด้วยหรือไม่

โดยในทางปฏิบัติแล้วสำนวนนี้จะเป็นสำนวนคดีที่ควบคู่ไปกับสำนวนที่กล่าวหา เจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนทั้ง สองสำนวน จะสอดคล้องกัน โดยมีมักจะได้ความว่า ผู้ตายได้พยายามฆ่าเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติ ราชการตามหน้าที่ ซึ่งถือเป็นความผิดฐานต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานด้วย จึงเป็นเหตุเจ้าพนักงานมีความจำเป็นต้องฆ่าผู้ตายเพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งเมื่อสอบสวนเสร็จเรียบร้อยแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะทำความเห็นว่าควรไม่ฟ้องผู้ตายเนื่องจากคดีอาญาได้ระงับไปแล้วโดยความตายของ ผู้กระทำความผิด แล้วจึงส่งให้อัยการสูงสุดพิจารณาดำเนินการต่อไป⁵¹

2.4 ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม

การทำสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น เริ่มตั้งแต่การจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพ การยื่นคำร้องขอให้ศาลได้ส่วนการตาย การได้ส่วนในศาล การทำสำนวนกล่าวหาเจ้าพนักงาน การทำสำนวนกล่าวหาผู้ตาย จนถึงการศึกษาสั่งการของอัยการสูงสุดเพื่อสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง เจ้าพนักงานต่อไป ซึ่งสรุปขั้นตอนการดำเนินการได้ดังนี้⁵²

- 1) เมื่อมีความตายเกิดขึ้น โดยเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่แล้ว เจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายหรือผู้ควบคุมผู้ตาย จะต้องแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนในท้องที่นั้น

⁵¹ วีรวัฒน์ เอื้อพอพล.มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม. หน้า 115-116.

⁵² สมพร พรหมพิตร. คดีวิสามัญฆาตกรรม.(พิมพ์ครั้งที่ 3).กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์นิติธรรม. 2545.หน้า 728.

2) พนักงานสอบสวนจะแจ้งให้แพทย์ พนักงานอัยการ และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองไปยังสถานที่เกิดเหตุ แล้วเริ่มทำการชันสูตรพลิกศพและจัดทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพและรายงานการชันสูตรพลิกศพ

3) เมื่อได้ทำการชันสูตรพลิกศพแล้ว พนักงานสอบสวนร่วมกับพนักงานอัยการ จัดทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ ซึ่งจะประกอบด้วยบันทึกรายละเอียด รายงานการชันสูตรพลิกศพ คำให้การพยานที่เกี่ยวข้อง และบันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุพร้อมแผนที่

4) เมื่อได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพแล้ว พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ทำการไต่สวนการตาย ซึ่งสำนวนของพนักงานอัยการนี้ เรียกว่า สำนวนการไต่สวนในศาล เมื่อศาลรับคำร้องแล้วก็จะสั่งนัดไต่สวน โดยปิดประกาศวันนัดไต่สวนและให้พนักงานอัยการแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบวันนัดไต่สวน

5) การไต่สวนของศาลนั้น หากญาติของผู้ตายมีข้อสงสัยประการใด ก็อาจซักถาม พยานของพนักงานอัยการได้และสามารถตั้งทนายความเข้ามาในกระบวนการไต่สวนก็ได้ เมื่อศาลไต่สวนเสร็จแล้วจะมีคำสั่งโดยระบุว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายก็จะระบุว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้ทำร้าย จากนั้นจะมีหนังสือของศาลส่งสำนวนการไต่สวนให้อัยการ

6) เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการไต่สวนแล้ว ก็จะส่งสำนวนต่อให้พนักงานสอบสวน พร้อมกับสำนวนชันสูตรพลิกศพ เพื่อดำเนินการสอบสวนต่อไป

7) เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับสำนวนทั้งสองสำนวนแล้ว ก็จะทำการสอบสวนเจ้าพนักงาน ที่ตกเป็นผู้ต้องหาฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา เมื่อสอบสวนเสร็จแล้วก็จะรวบรวมสำนวนทั้งหมดเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่เกิดเหตุ เพื่อทำความเห็นและส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุด เพื่อออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อไป

8) การพิจารณาของอัยการสูงสุดนั้น หากอัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้องก็จะแจ้งคำสั่ง เต็ดขาดไม่ฟ้องแก่เจ้าพนักงานผู้ทำวิสามัญฆาตกรรม หากอัยการสูงสุดสั่งฟ้องก็จะส่งสำนวน ทั้งหมดให้พนักงานอัยการท้องที่เกิดเหตุเพื่อดำเนินคดีต่อไป

2.5 บทบาทและอำนาจของพนักงานอัยการในการชั้นสูตรพลิกศพคดีวิสามัญฆาตกรรม

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วจะพบได้ว่าพนักงานสอบสวนถือเป็นองค์กรหลักที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการสอบสวนและจัดทำสำนวนคดีต่าง ๆ ดังนั้นเพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจ กฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นชั้นสูตรพลิกศพ การจัดทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ การทำสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม รวมถึงสำนวนคดีกล่าวหาผู้ตายเป็นผู้กระทำผิดฐานต่อสู้อัยการเจ้าพนักงาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143, 150 และ 155/1 กำหนดให้พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมในคดีวิสามัญฆาตกรรมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ โดยพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เข้าร่วมในการชั้นสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวน แพทย์ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ในกรณีการตายตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 150 วรรคสาม และต้องร่วมทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนให้แล้วเสร็จ ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 150 วรรคสี่

นอกจากนี้ มาตรา 155/1 กำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่จะต้องทำสำนวนสอบสวนในคดีวิสามัญฆาตกรรมและคดีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัยการเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยสำนวนสอบสวนดังกล่าวนั้นพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้รับผิดชอบ แต่พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อำนาจในการสั่งคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น พนักงานอัยการทั่วไปไม่มีอำนาจในการสั่งคดีดังกล่าว ซึ่งในมาตรา 143 วรรคท้าย กำหนดให้อำนาจในการสั่งคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนท่านั้นที่จะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

สำหรับอำนาจของพนักงานอัยการ ที่กำหนดให้เข้ามาตรวจสอบในคดีวิสามัญฆาตกรรมถือเป็นกรณีพิเศษ โดยเฉพาะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.5.1 การร่วมชั้นสูตรพลิกศพ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ พนักงานอัยการเป็นผู้ชั้นสูตรพลิกศพพร้อมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นอันได้แก่ พนักงานสอบสวน แพทย์ และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ในกรณีความตายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานตามความในมาตรา 150 วรรคสาม ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานหรือผู้ตาย โดยจะต้องสั่งการให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและทำสำนวนชั้นสูตร

พลิกศพให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ซึ่งพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ⁵³

สำนักงานอัยการสูงสุด ได้ออกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 กำหนดถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพ ดังนี้

1) เมื่อได้รับแจ้งจากศูนย์อำนวยการชันสูตรพลิกศพ พนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ตามรายชื่อผู้เป็นเวร จะไปร่วมชันสูตรพลิกศพทันที ตามวัน เวลา และสถานที่ตามที่ได้รับแจ้ง

2) ก่อนที่จะทำการชันสูตรพลิกศพ พนักงานอัยการจะตรวจสอบว่าพนักงานสอบสวน ได้แจ้งให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตาย อย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้หรือไม่⁵⁴

หากพนักงานสอบสวนยังไม่ได้แจ้งให้ทราบ พนักงานอัยการมีหน้าที่แจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในมาตรา แต่ถ้าพนักงานสอบสวนมีความจำเป็น ไม่สามารถปฏิบัติได้ พนักงานอัยการจะแจ้งให้พนักงานสอบสวนบันทึกเหตุขัดข้องไว้เป็นหลักฐาน⁵⁵

3) จากนั้นพนักงานจะต้องตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่จะร่วมทำการชันสูตรพลิกศพว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ก่อนที่จะเริ่มทำการชันสูตรพลิกศพ⁵⁶

4) พนักงานอัยการจะตรวจสภาพศพและสภาพแวดล้อมในบริเวณที่ศพนั้นอยู่ และรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่จะทำได้ โดยจะต้องทำความเข้าใจเป็นหนังสือให้ได้ว่าผู้ตายนั้น คือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์แห่งการตายเป็นเช่นไร หากเป็นการตายโดย

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหก

⁵⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ข้อ 11 วรรคหนึ่ง

⁵⁵ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ข้อ 11 วรรคสอง

⁵⁶ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ข้อ 11 วรรคสาม

คนทำร้าย ให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่ทราบได้⁵⁷ และพนักงานอัยการมีอำนาจสั่งการให้พนักงานสอบสวนดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควร เพื่อค้นหาความจริงในคดีได้ด้วย⁵⁸

5) หลังจากร่วมชั้นสูตรพลิกศพแล้ว พนักงานอัยการจะต้องบันทึกรายละเอียดผลการชันสูตรพลิกศพในแบบรายงานการชันสูตรพลิกศพของสำนักงานอัยการสูงสุดเสนอผู้อำนวยการศูนย์เพื่อทราบ เพื่อให้ส่งไปรวมไว้ในสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนคดีอาญาที่พนักงานสอบสวนจะส่งให้กับพนักงานอัยการต่อไป⁵⁹

2.5.2 การทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ

แต่เดิมกฎหมายกำหนดแต่เพียงว่า เมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว ให้ส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการเพื่อตรวจสอบสำนวนชันสูตรพลิกศพนั้น โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่ในการตรวจพิจารณาเนื้อหาในสำนวนนั้นทั้งข้อเท็จจริงแห่งเรื่อง ตลอดจนพยานหลักฐานทั้งปวงว่าเพียงพอที่จะสั่งการหรือดำเนินการต่อไปได้หรือไม่ หากปรากฏว่าสำนวนยังขาดตกบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์เพียงพอ ก็จะสั่งการให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม แต่หากสำนวนครบถ้วนสมบูรณ์เพียงพอแล้วก็จะทำความเห็นเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป

ต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสี่ กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนในการจัดทำสำนวนชันสูตรพลิกศพกรณีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

โดยสำนวนการชันสูตรพลิกศพจะต้องประกอบไปด้วยเอกสารหลักฐานดังต่อไปนี้⁶⁰

⁵⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ข้อ 13

⁵⁸ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ข้อ 10 วรรคหนึ่งและวรรคสาม

⁵⁹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ข้อ 14

⁶⁰ ชีววัฒน์ เอื้อพอล. *มาตรการตรวจสอบและอ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม*. หน้า 126-127.

- (1) หลักฐานการแจ้งให้ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ
- (2) หลักฐานการแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้
- (3) บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ
- (4) รายงานของแพทย์แนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ
- (5) หลักฐานการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่ผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์
- (6) บันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาของแพทย์และพนักงานสอบสวน

เมื่อพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนได้จัดทำสำนวนชันสูตรพลิกศพเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ก็จะส่งสำนวนให้หัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาต่อไป หากเห็นว่าข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานสมบูรณ์ครบถ้วนเพียงพอที่ศาลได้สำนวนและทำคำสั่งได้ว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ที่ตายเป็นอย่างไร และหรือใครเป็นคนทำร้ายให้ตายแล้ว ก็จะสั่งการให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการได้สำนวนและมีคำสั่งตามความในมาตรา 150 ต่อไป

2.5.3 การได้สำนวนการตาย

พนักงานอัยการมีหน้าที่ยื่นคำร้องต่อศาลของให้มีการได้สำนวนการตายในศาลสำหรับกรณีการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และกรณีการตายที่เกิดขึ้นในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่⁶¹

เหตุที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการต้องยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลได้สำนวนการตายนั้น เนื่องจากเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ก่อให้เกิดความตายหรือความตายเกิดขึ้นในระหว่างการ ควบคุมของเจ้าพนักงานของรัฐทำให้รัฐตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกกล่าวหา การได้สำนวนในศาลจึง กระบวนการที่จะสร้างดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับหลักประกัน

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้า

ด้านขวัญและกำลังใจของเจ้าหน้าที่โดยมุ่งหมายที่จะค้นหาความจริงในระหว่างเจ้าพนักงานกับผู้ตายว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

การไต่สวนการตาย มีขั้นตอนและกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1) พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลไต่สวนการตาย โดยขอให้ศาลแจ้งกำหนดวันนัดไต่สวนให้ผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตาย ได้แก่ สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยนัดไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน เพื่อให้ญาติของผู้ตายได้มีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการไต่สวนการตาย อันจะทำให้การดำเนินการไต่สวนเป็นไปด้วยความเป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้ตาย

2) นำสืบพยานหลักฐานทั้งปวงที่แสดงถึงการตาย ได้แก่ ข้อมูลและพยานหลักฐาน ต่าง ๆ มาสืบว่า การที่เจ้าพนักงานทำให้ผู้ใดตายนั้นได้กระทำไปในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือไม่ หรือว่าผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการ ตามหน้าที่หรือไม่

โดยพนักงานอัยการจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง จะต้องดูแลรักษาสิทธิของ ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นญาติของผู้ตายหรือเจ้าพนักงาน และต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเคร่งครัด⁶²

3) เมื่อศาลไต่สวนเสร็จแล้ว ศาลจะมีคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ที่ตายเป็นเช่นไร ถ้าตายโดยคนทำร้ายจะกล่าวด้วยว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิด และวินิจฉัยว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามกฎหมายหรือไม่ จากนั้นศาล จะส่งสำนวนการไต่สวนของศาลดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้ส่งคืนกลับไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการต่อไป

ทั้งนี้ คำสั่งศาลในการไต่สวนนั้น ศาลจะไม่สั่งว่าการกระทำที่ผู้ขึ้นถึงแก่ความตายเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ เพราะการไต่สวนในศาลเป็นเพียงกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในเบื้องต้นว่า การตายบุคคลโดยผิดธรรมชาติหรือไม่

⁶² ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ข้อ 12

ระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานนั้นมิสาเหตุการตายอย่างไร จึงไม่ใช้การดำเนินคดีอาญาโดยตรง และไม่เป็นการวินิจฉัยคำฟ้องทางอาญา⁶³

สำนวนการไต่สวนและสำนวนชั้นสูตรพลิกศพนั้น พนักงานสอบสวนจะใช้เป็นพยานหลักฐานว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้าเห็นว่าเป็นความผิดอาญาก็จะสอบสวนและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีต่อไป ซึ่งหากเป็นการสอบสวนในคดีวิสามัญฆาตกรรมหรือคดีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัตโนมัติของเจ้าพนักงานแล้ว พนักงานอัยการจะต้องร่วมสอบสวนคดีดังกล่าวกับพนักงานสอบสวน และคำสั่งของศาลตามมาตรา 150 ให้เป็นที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้อง และการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องเกี่ยวกับการตายนั้น กล่าวคือ หากผลการไต่สวนปรากฏว่าผู้ตายไม่ได้ถูกทำร้ายตาย แต่พนักงานอัยการหรือญาติของผู้ตาย ยังคงสงสัยในการตายนั้นก็สามารถฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับการตายนั้นได้ สิทธิการฟ้องคดีอาญาในคดีนั้นไม่ถูกกระทบกระเทือนจากผลการไต่สวนดังกล่าว⁶⁴

2.5.4 การร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวน

มาตรา 155/1 กำหนดให้พนักงานอัยการยังมีอำนาจหน้าที่ในการร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวน ด้วยการร่วมทำสำนวนสอบสวนกับพนักงานสอบสวน

มาตรา 155/1 บัญญัติไว้ว่า “การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของ เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัตโนมัติของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน

การทำสำนวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบโดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งเริ่มทำการสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่ฟังจะกระทำได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

⁶³ ณรงค์ ใจหาญ, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 352-353.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสิบ

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงาน อัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ดังนั้น พนักงานอัยการจะต้องเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวน โดยเมื่อได้รับแจ้ง จากพนักงานสอบสวนเพื่อขอให้เข้าร่วมทำสำนวนแล้ว พนักงานอัยการจะจัดทำสำนวนการสอบสวนในกรณีการตายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 150 วรรคสาม และรวมถึงกรณีที่อยู่ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัตตวินาศเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ด้วย ตามความในมาตรา 155/1 ซึ่งกำหนดให้พนักงานอัยการอาจแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน สอบปากคำ หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนถามปากคำบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถือเป็นหลักการใหม่ในการทำสำนวนสอบสวนที่ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนคดีดังกล่าว⁶⁵ ภารกิจที่กล่าวมานั้นถือเป็นหน้าที่ที่พนักงานอัยการจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นญาติของผู้ตายหรือเจ้าพนักงาน รวมไปถึงการดูแลสิทธิของทุกฝ่ายในการได้ส่วนการตาย การซักถาม พยาน และการนำสืบพยาน

แต่เดิมกฎหมายกำหนดแต่เพียงให้พนักงานอัยการร่วมชั้นสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมเท่านั้น ทำให้การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ตำรวจ กระทำได้แต่เฉพาะในการชันสูตรพลิกศพเท่านั้น ซึ่งน่าจะเกิดจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนของผู้ร่างกฎหมายเนื่องจากเข้าใจว่าการชันสูตรพลิกศพเป็นเรื่องเดียวกับคดีวิสามัญฆาตกรรมจึงมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขการชันสูตรพลิกศพ โดยคิดว่าจะช่วยป้องกันมิให้เกิดการวิสามัญฆาตกรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้⁶⁶

แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสั่งให้พนักงานสอบสวน ปฏิบัติตาม และตรวจสำนวนชันสูตรพลิกศพ แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ตาย เนื่องจากในคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น สำนวนที่มีความสำคัญ ได้แก่ สำนวนคดีเจ้าพนักงานฆ่าผู้อื่น และสำนวนคดีที่อยู่ตายต่อสู้อัตตวินาศเจ้าพนักงาน ซึ่งสำนวนทั้งสองนั้นจะส่งผลต่อ

⁶⁵ ณรงค์ ใจหาญ, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*, หน้า 355.

⁶⁶ กุลพล พลวัน, *การบริหารกระบวนการยุติธรรม*, หน้า 225.

รูปแบบคดี เป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 จึงกำหนดให้สำนวนสอบสวนดังกล่าวให้พนักงานอัยการร่วมทำสำนวนสอบสวนด้วย โดยกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนด้วยวิธีการดังนี้

- 1) ให้คำแนะนำ
- 2) ตรวจสอบพยานหลักฐาน
- 3) ถามปากคำหรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้อง

โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนสอบสวน แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการได้ ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนสอบสวนไปได้เลย แต่จะต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการได้ไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

2.5.5 การออกคำสั่งคดีวิสามัญฆาตกรรม

ในคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่การควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นที่มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง⁶⁷

เมื่อศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับการตายทั้งในกรณีที่การตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และกรณีที่ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หากเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานฆ่าผู้ตายโดยเจตนา หรือผู้ตายถูกฆ่าตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมแล้ว จะต้องมีการดำเนินคดีกับเจ้าพนักงาน หรือผู้ฆ่าผู้ตายในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนคดีดังกล่าว โดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ซึ่งตามหลักแล้วก็คือ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ความผิดนั้นเกิดหรืออ้าง หรือเชื่อได้ว่าเกิด เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะนำสำนวนการไต่สวนในศาลมาประกอบ และทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ส่งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นพิจารณาและรับรู้การส่งสำนวน หรือเป็นผู้ลงนามส่งสำนวนพร้อมความเห็นของ

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย

พนักงานสอบสวนนั้น ไปยังอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาราชการแทนเพื่อให้มีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

ในทางปฏิบัติจะมีพนักงานอัยการทำหน้าที่ตรวจสอบและเสนอความเห็นต่ออัยการสูงสุด โดยต้องพิจารณาว่าเจ้าพนักงานได้ฆ่าผู้ตายในเวลากระทำการตามหน้าที่จริงหรือไม่ การกระทำเช่นนั้นเป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุหรือไม่ หากเจ้าพนักงานใช้อำนาจหรือป้องกันเป็น การเกินสมควรแก่เหตุแล้ว ก็อาจวินิจฉัยมีความเห็นในการสั่งฟ้องเหมือนกัน

คดีดังกล่าวข้างต้นถือเป็นคดีสำคัญที่เจ้าพนักงานของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การตายไม่ว่าจะเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้ฆ่าผู้ตาย หรือผู้ตายถูกฆ่าตายในระหว่างอยู่ในความ ควบคุมของเจ้าพนักงาน ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย จึง กำหนดให้เฉพาะอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนเท่านั้นที่มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ผู้ต้องหา พนักงานอัยการในตำแหน่งอื่น ๆ ไม่มีอำนาจในการสั่งคดีดังกล่าว โดยอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาราชการแทนจะพิจารณาสั่งคดีจากสำนวนการไต่สวนและสำนวนการสอบสวนซึ่งประกอบ ไปด้วยพยานหลักฐานที่ได้จากการชันสูตรพลิกศพและจากการสอบสวนกรณีกล่าวหา เจ้าพนักงาน เป็นผู้กระทำผิดหรือผู้อื่นซึ่งมิใช่เจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำผิด

หากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา คำสั่งนั้นย่อม เป็น เต็ดขาด ตามมาตรา 154 แต่ไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องเจ้าพนักงานหรือผู้กระทำผิด นั้นเอง และหากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหา ก็จะส่งสำนวนกลับไปยัง พนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่มีการสอบสวนผู้ต้องหาเพื่อให้พนักงานอัยการแห่งท้องที่นั้น ดำเนินการฟ้องคดีอาญาต่อผู้ต้องหาต่อไป⁶⁸

3. การชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาประกอบด้วยมลรัฐต่างๆจำนวน 50 รัฐ โดยในแต่ละมลรัฐต่างมีการตรา กฎหมายเพื่อใช้บังคับในรัฐของตน การชันสูตรพลิกศพจึงมีความแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ ผู้

⁶⁸ ธีรวัฒน์ เอื้อพอพล. *มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม*. หน้า 122-123.

ศึกษาจึงขออธิบายกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพและการตรวจสอบถ่วงดุลการชั้นสูตรพลิกศพของ
ประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้

3.1. กระบวนการชั้นสูตรพลิกศพ

เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเคยตกเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร จึงได้รับอิทธิพล
การชั้นสูตรพลิกศพระบบโคโรเนอร์ของอังกฤษมาปรับใช้กับระบบการปกครองในมลรัฐของตน
แต่ก็ได้มีการพัฒนาระบบการชั้นสูตรพลิกศพมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสหรัฐอเมริกามีระบบการชั้นสูตร
พลิกศพที่สำคัญสองระบบ ดังนี้^{๑๑}

3.1.1 ระบบโคโรเนอร์

เป็นระบบการชั้นสูตรพลิกศพในระยะเริ่มแรกของประเทศ สหรัฐอเมริกา
เนื่องมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาเคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ จึงได้รับ อิทธิพลจาก
ระบบโคโรเนอร์ของประเทศอังกฤษมาปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับมลรัฐของตน ซึ่งในปัจจุบัน
มี 11 มลรัฐที่ใช้ระบบโคโรเนอร์ เหตุที่ระบบโคโรเนอร์ยังคงอยู่ ก็คือ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงมี
ความเชื่อใจในเรื่องนี้ ขาดความตระหนักในปัญหา และค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนแปลงระบบการ
ชั้นสูตรพลิกศพ ที่จะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก อีกทั้งความมุ่งมั่นในการเปลี่ยนระบบการ
ชั้นสูตรพลิกศพยังต้องแสดงให้เห็นประจักษ์ในรูปของการออกเป็นกฎหมายซึ่งทำได้ยาก เพราะบางมล
รัฐอาจถึงขนาดต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญของมลรัฐ และยังมีความเสี่ยงที่จะเป็นการเปิดโอกาสให้
นักการเมืองผู้มาจากการเลือกตั้งออกกฎหมายเพื่อยกเลิกสถานะของโคโรเนอร์ซึ่งก็มาจากการ
เลือกตั้งเช่นกัน

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้จะได้มีการนำระบบโคโรเนอร์ของประเทศอังกฤษมา
ปรับใช้แต่ก็ไม่ได้เหมือนกับระบบโคโรเนอร์ของประเทศอังกฤษทั้งหมด เพราะเนื่องจากประเทศ
สหรัฐอเมริกามีความเข้มแข็งชัดเจนในการที่จะยุติระบบโคโรเนอร์ และสถาปนาระบบแพทย์
สอบสวน (Medical Examiner) ที่มีความเป็นวิชาชีพมากกว่าขึ้นแทนโดยในปี ค.ศ. 2000 สภา
การเกรสได้ผ่านพระราชบัญญัติ National Forensic Science Improvement Act (NESIA) ซึ่งมลรัฐ
ต่าง ๆ สามารถใช้เป็นทางนำไปสู่การเปลี่ยนระบบการชั้นสูตรพลิกศพเป็น Medical Examiner ได้

^{๑๑} แสง บุญเฉลิมวิภาส .การศึกษาการพัฒนาระบบชั้นสูตรพลิกศพในประเทศไทย. หน้า 38.

โดยการเสนอของงบประมาณเพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน แต่การขอรับแรงจูงใจทางการเงินนี้ จำเป็นที่รัฐจะต้องได้รับการรับรองคุณภาพ หรือแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าไปในทิศทางที่จะได้รับการรับรองคุณภาพเสียก่อน⁷⁰

3.1.2 ระบบแพทย์สอบสวน

เป็นระบบการชันสูตรพลิกศพที่มีความสำคัญและมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมากของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยมีถึง 22 มลรัฐที่ใช้ระบบนี้แต่เพียงอย่างเดียว และมี 18 มลรัฐที่เหลือใช้ระบบผสม ขึ้นอยู่กับความต้องการของเขตการปกครองระดับท้องถิ่น (County) นั้น กล่าวคือ บางเขตการปกครองระดับท้องถิ่นใช้ระบบโคโรเนอร์ บางเขตการปกครองระดับท้องถิ่นใช้ระบบแพทย์สอบสวน และบางเขตการปกครองระดับท้องถิ่นใช้ระบบส่งต่อกล่าวคือ โคโรเนอร์จะส่งศพต่อให้แพทย์สอบสวนเพื่อทำการผ่าศพชันสูตร⁷¹

ระบบการชันสูตรพลิกศพระบบแพทย์นี้ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปีคริสต์ศักราช 1877 ในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ ที่ได้มีการจัดตั้งระบบแพทย์ขึ้นมาแทนโคโรเนอร์ที่มีอยู่เดิม โดยให้แพทย์ทำหน้าที่คล้ายกับโคโรเนอร์ ในการสอบสวนการตายที่เกิดจากการบาดเจ็บต่าง ๆ แต่ไม่มีอำนาจในการผ่าศพหรือสั่งให้มีการผ่าศพ จะทำได้ก็ต่อเมื่อมีคำสั่งของพนักงานอัยการ

ต่อมาในปีคริสต์ศักราช 1915 มลรัฐนิวยอร์กได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนการปฏิบัติงานของโคโรเนอร์ สาเหตุเนื่องมาจากการปฏิบัติงานของโคโรเนอร์กษณะนั้นเกิดปัญหาที่ปรากฏในสื่อมวลชนว่า มีอิทธิพลทางการเมืองมาครอบงำ มีการนอกราชการบังหลวง ทำให้การปฏิบัติงานของโคโรเนอร์มีความไม่โปร่งใส และไม่เป็นกลาง ส่งผลกระทบทางด้านลบต่อความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่นของโคโรเนอร์ คณะกรรมการสอบสวนจึงได้มีข้อเสนอให้มีการยกเลิกระบบโคโรเนอร์แล้วใช้ระบบแพทย์แทน โดยในวันที่ 1 มกราคม 1918 เมืองนิวยอร์กได้สถาปนาระบบแพทย์ชัน โดยให้แพทย์มีอำนาจผ่าศพตรวจหรือการสั่งให้มีการผ่าศพตรวจด้วยนับว่าเป็นระบบแพทย์ที่สมบูรณ์แห่งแรกของโลก⁷²

⁷⁰ แสง บุญเฉลิมวิภาส .การศึกษาการพัฒนากระบวนการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย.หน้า 72-74.

⁷¹ R. Hanzlick and D. Combs, Medical Examiner and Coroner Systems: History and Trends, Retrieved May 14, 2016 from <http://www.Jama.com> อ้างถึงใน อุษา จันทพลอย บุญเปี่ยม. การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน.หน้า 82

⁷² วิจารณ์ อิงประพันธ์. แนวทางการพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม. หน้า 106-107.

ในปัจจุบันระบบแพทย์สอบสวนเป็นระบบที่นิยมแพร่หลายมากกว่าระบบโคโรนาไวรัส ซึ่งระบบแพทย์สอบสวนของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีความแตกต่างในเรื่องของโครงสร้างและเขตอำนาจหน้าที่โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้⁷³

1) ระบบแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner System) กล่าวคือ เป็นระบบที่จะไม่มีโคโรนาไวรัสเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตายโดยที่ในแต่ละเขตการปกครองท้องถิ่นจะมีการแต่งตั้งแพทย์สอบสวนขึ้นมาในเคาน์ตีของตน

2) ระบบแพทย์สอบสวนประจำเขต (District Regional Medical Examiner System) กล่าวคือ เป็นระบบที่แต่งตั้งแพทย์สอบสวนขึ้นมาทำหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวนการตายภายในเขต ซึ่งเขตต่าง ๆ เกิดจากการรวมกลุ่มของเมืองหลาย ๆ เมือง

3) ระบบแพทย์สอบสวนประจำรัฐ (State Medical Examiner System) กล่าวคือ เป็นระบบที่แต่งตั้งแพทย์สอบสวนขึ้นมาทำหน้าที่รับผิดชอบสอบสวนการตายภายในรัฐ ซึ่งอาจดำเนินการ โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ส่วนกลางเพียงแห่งเดียว หรืออาจตั้งสำนักงานไว้ที่เขตต่าง ๆ ก็ได้

4) ระบบแพทย์สอบสวนระบบส่งต่อ (Referral-Based Medical Examiner System) กล่าวคือ เป็นระบบที่แต่งตั้งแพทย์สอบสวนขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนโคโรนาไวรัส ซึ่งโคโรนาไวรัสจะส่งศพต่อไปยังแพทย์สอบสวนเพื่อผ่าศพชันสูตร

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การชันสูตรพลิกศพระบบแพทย์สอบสวนของประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละมลรัฐจะใช้ระบบแพทย์สอบสวนในรูปแบบใด เพื่อให้มีความเหมาะสมกับมลรัฐของตนเอง

ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาการชันสูตรพลิกศพระบบแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีที่ใช้อยู่ในมลรัฐมิชิแกน ซึ่งมีการประกาศใช้กฎหมาย County Medical Examiner Law, Act 181 of

⁷³ ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย. ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการตรวจสอบ: ศึกษากรณีมาตรการซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551. หน้า 45-46.

1953 (Michigan Complied Law) ที่กำหนดให้มิแพทย์สอบสวนในทุกเคาน์ตีซึ่งได้ยกเลิกและโอน การปฏิบัติหน้าที่ของโคโรเนอร์ไปอยู่ในความรับผิดชอบของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) ทั้งหมด จึงถือได้ว่าเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ระบบโคโร เนอร์ในมลรัฐมิชิแกนเป็นอันยุติลงทั้งหมด⁷⁴ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

(1) เหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพ

กฎหมายได้กำหนดเหตุการณ์ตายที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพเพื่อหาสาเหตุ และ พฤติการณ์ของการตายในกรณีดังต่อไปนี้⁷⁵

ก. การตายของบุคคลที่เกิดโดยผลจากความรุนแรง เช่น การถูกยิง การถูกทำ ให้อยู่ตาย การฆ่าตัวตาย รวมไปถึงการตายที่เกิดจากยาพิษ หรือการใช้ยาเกินขนาดเป็นต้น

ข. การตายโดยกะทันหันหรือการตายโดยมิได้คาดหมาย เช่น การตายของ บุคคลที่มีสุขภาพดี ไม่มีประวัติการรักษา และรวมไปถึงการตายที่แพทย์ไม่สามารถระบุสาเหตุของ การตายได้ การตายที่เกิดจากการใช้ยาเกินขนาดหรือสารเสพติด การตายที่เกิดขึ้นในระหว่างการ รักษาหรือการให้ยาสลบ การตายที่ไม่มีแพทย์รับรองการตาย การตายที่สงสัยว่าเกิดจากการทอดทิ้ง เป็นต้น

ค. การตายโดยไม่ได้รับการรักษาทางการแพทย์หรือโดยปราศจากความดูแล ทาง การแพทย์หรือพยาบาลภายใน 48 ชั่วโมงก่อนเวลาที่ตาย เว้นแต่จะสามารถระบุสาเหตุการตาย ได้ อย่างแน่ชัด

ง. การตายโดยผลมาจากการทำแท้ง

จ. การตายของนักโทษในเรือนจำ

ฉ. การตายที่พนักงานอัยการหรืออัยการสูงสุดมีคำสั่งให้ชันสูตรพลิกศพหรือ โดยคำร้องขอของพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 6 คน⁷⁶

⁷⁴ อูยา จันพลอย บุญเปี่ยม.การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศ สหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 83-84

⁷⁵ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.202

⁷⁶ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.207

นอกจากการตายตามกรณีข้างต้นแล้วตาม Public Health Code 1978 ยังกำหนดกรณีการตายอื่น ๆ ที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพด้วย ในกรณีดังต่อไปนี้

- ก. การตายที่สาเหตุเป็นที่น่าสงสัย
- ข. การตายโดยไม่ทราบสาเหตุของเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี
- ค. การตายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ
- ง. การตายที่เกิดจากอุบัติเหตุ เช่น การตายจากยานพาหนะ การจมน้ำ การลื่น การตายจากพิษของบาดแผลหรือแผลไหม้ เป็นต้น
- จ. การตายของทารกในครรภ์ที่มีได้อยู่ในความดูแลของแพทย์ หรือภายหลังการคลอด

จะเห็นได้ว่า การกำหนดเหตุการณืตายที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพดังกล่าว เป็นการกำหนดขึ้นจากเงื่อนไขมีอยู่ 3 กรณี คือ กรณีการตายที่บุคคลทั่วไปที่สามารถอธิบายได้ กรณีการตายที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่มีความสงสัยหรือไม่อาจหาคำตอบเกี่ยวกับการตาย และกรณีการตายที่มีบุคคลร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งทำให้เหตุการณืตายที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพดังกล่าวเป็นเหตุการณืตายที่ครอบคลุมและมีความยืดหยุ่นมาก

(2) เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ

County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953 (Michigan Compiled Law) ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงาน County Medical Examiner Office ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการสอบสวนการตาย ที่สามารถระบุว่าผู้ตายคือใคร สาเหตุและพฤติการณ์ของการตายเป็นอย่างไร เป็นสำนักงานที่ขึ้นตรงต่อเขตการปกครองระดับท้องถิ่นซึ่งในแต่ละเขตการปกครองนั้นจะมีการจัดตั้งสำนักงาน 1 แห่งต่อ 1 เขตการปกครองเท่านั้น โดยที่เขตการปกครองระดับท้องถิ่นมีหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานเป็นรายปี แต่ County นี้จะไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการ บังคับบัญชาหรือสั่งการใด ๆ เกี่ยวกับการแต่งตั้งหรือการใช้ดุลพินิจของแพทย์สอบสวนได้ ซึ่งสำนักงาน County Medical Examiner Office มีเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ดังนี้⁷⁷

⁷⁷ เสวต กรณณสวน. Medico Legal Investigation of Death in USA, ใน รายงานการ สัมมนา เรื่อง Medico Legal Investigation of Death in USA, 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ สมาคมแพทยนิติเวชแห่งประเทศไทย, หน้า 7.

ก. แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) ถูกแต่งตั้งโดยคณะกรรมการของเขตการปกครองระดับท้องถิ่น (County Board of Commissioners) โดยคุณสมบัติของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี จะต้องเป็นแพทย์ที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพของมลรัฐมิชิแกน และจะต้องเป็นพลเมืองของเขตการปกครองระดับท้องถิ่นนั้นด้วย โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งประจำเขตการปกครองระดับท้องถิ่นคราวละ 4 ปีซึ่งแต่ละสำนักงานจะมีบุคลากรเพียง 1 คน ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักงาน (Chief) ในการบริหารการจัดการ⁷⁸ แต่อย่างไรก็ตาม แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีอาจถูกถอดถอนได้ ในกรณีที่คณะกรรมการของเขตการปกครองระดับท้องถิ่นพิจารณาเห็นว่าไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข. ผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (Deputy Medical Examiner) ถูกแต่งตั้งโดยคณะกรรมการของเขตการปกครองระดับท้องถิ่น (County Board of Commissioners) โดยคุณสมบัติของผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี จะต้องเป็นแพทย์ที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพของมลรัฐมิชิแกน และจะต้องได้รับการรับรองจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีซึ่งการดำรงตำแหน่งประจำเขตการปกครองระดับท้องถิ่นไม่ได้กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งไว้เหมือนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี โดยจะทำหน้าที่เป็นรองหัวหน้าสำนักงาน แต่ในกรณีที่เขตการปกครองระดับท้องถิ่นใด มีระบบบุคลากรในรูปแบบของข้าราชการพลเรือน ให้แต่งตั้งผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี ขึ้นจากข้าราชการพลเรือนของเขตการปกครองระดับท้องถิ่นนั้น⁷⁹ อย่างไรก็ตามผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีอาจถูกถอดถอนได้เช่นกัน เมื่อมีกรณีที่คณะกรรมการของเขตการปกครองระดับท้องถิ่นพิจารณาเห็นว่าไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค. เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Medical Examiner Investigators) ที่ถูกแต่งตั้งโดยแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีเพื่อคอยช่วยเหลือสนับสนุนในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน ต้องคำนึงถึงวุฒิการศึกษา การอบรมหรือประสบการณ์ที่เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะได้รับมอบหมาย โดยส่วนใหญ่แล้ว เจ้าหน้าที่ดังกล่าวเป็นเจ้าพนักงานซึ่งมาจากตำรวจ โดยอาจเป็นเจ้าพนักงานตำรวจจากหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของมลรัฐนั้น⁸⁰

⁷⁸ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.201

⁷⁹ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.201 a (1)

⁸⁰ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.201 a (2)

ง. นิติพยาธิแพทย์ (Forensic Pathologist) คือ พยาธิแพทย์ที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพของมลรัฐมิชิแกน ซึ่งการแต่งตั้งหรือการกำหนดคุณสมบัติในการเข้าสู่การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลใดอยู่ในอำนาจของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีเป็นผู้กำหนด⁸¹

(3) ขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ

สำหรับรายละเอียดขั้นตอนของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในรัฐมิชิแกน โดยบทบาทของสำนักงานมีดังต่อไปนี้

ก. ขั้นตอนเมื่อทราบการตาย

เมื่อได้รับการแจ้งการตาย ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งจากแพทย์ในโรงพยาบาลก็ดี หรือโดยบุคคลที่พบศพก็ดี แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีหรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีมีหน้าที่ต้องไปยังสถานที่พบศพเพื่อเข้าควบคุมและจัดการกับศพหรือมอบหมายให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนดำเนินการดังกล่าวได้⁸² ซึ่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Medical Examiner Investigators) นั้นจะต้องดำเนินการตรวจสอบในเบื้องต้นว่า การตายนั้นอยู่ในเขตอำนาจของสำนักงานหรือไม่ และเป็นการตายที่ต้องชันสูตรพลิกศพหรือไม่ หากเป็นการตายที่อยู่ในเขตอำนาจและต้องจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพ ให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนไปดำเนินการตรวจสอบเกี่ยวกับศพในเบื้องต้น ณ สถานที่ที่ศพนั้นอยู่ทันที แต่ถ้าในกรณีที่ศพนั้นอยู่ในความดูแลของแพทย์ และแพทย์นั้นสามารถเห็นชอบออกใบรับรองการตายได้ ก็ให้คืนศพแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง⁸³

เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน จะต้องแจ้งไปยังสถานีตำรวจที่มีเขตอำนาจเพื่อปฏิบัติหน้าที่ และแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบถึงการตายและสถานที่ที่พบศพนั้นทันทีเท่าที่จะทำได้ เว้นแต่เจ้าพนักงานตำรวจและเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายฝ่ายอื่นจะได้ดำเนินการแจ้งไปยังญาติของผู้ตายแล้ว⁸⁴

⁸¹ ริชาร์ด เอ็พพอล. มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม. หน้า 57

⁸² County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.205 5(1)-(2)

⁸³ อุษา จันทพลช นุญเป็ยม. การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 88

⁸⁴ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.205 5(4)

ข. ขั้นตอนการตรวจศพ

ในขั้นตอนการตรวจสภาพศพภายนอกโดยทั่วไปนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนที่ได้รับแต่งตั้งได้ไปยังสถานที่พบศพเพื่อดำเนินการควบคุมและจัดการศพแล้ว เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน จะทำการรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการค้นหาความจริงในการหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย แต่จะทำได้เฉพาะพยานหลักฐานที่ปรากฏบนตัวศพเท่านั้น⁸⁵ และดำเนินการเก็บรวบรวมทรัพย์สินมีค่าของผู้ตาย เพื่อส่งคืนให้แก่ผู้ที่อยู่ในความดูแลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ตาย⁸⁶ ส่วนพยานหลักฐานแวดล้อมอื่น ๆ ณ สถานที่พบศพนั้นอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจและเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน โดยตรงที่จะทำการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานนั่นเอง

เมื่อได้ดำเนินการตรวจศพเรียบร้อยแล้วให้แจ้งรายงานไปยังแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) หรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (Deputy Medical Examiner) เป็นการด่วน และเมื่อเห็นเป็นการสมควรให้แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีหรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี เดินทางไปยังสถานที่ที่พบศพ แต่ในกรณีการตายที่เกิดจากการฆาตกรรมหรือสงสัยว่าเป็นการฆาตกรรม แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีจะต้องไปยังสถานที่ที่พบศพนั้นด้วยตนเอง และต้องทำการแจ้งไปยังพนักงานอัยการแห่งเขตการปกครองระดับท้องถิ่นนั้น ด้วย อีกทั้งต้องจัดทำรายงานการตรวจศพ ณ สถานที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อแจ้งไปยังสำนักงาน County Medical Examiner Office ซึ่งอย่างช้าต้องภายในวันถัดไปของการทำงาน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีไม่จำเป็นต้องเดินทางไปชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ที่พบศพในทุกกรณีมีเพียงบางกรณีเท่านั้น⁸⁷

สำหรับกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องเคลื่อนย้ายศพไปยังสำนักงานของ County Medical Examiner Office เพื่อทำการชันสูตรพลิกศพต่อไป การเคลื่อนย้าย การคืนศพ หรือปล่อยศพนั้นไปที่อื่นภายในเขตอำนาจ ให้เป็นหน้าที่ของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีในการพิจารณาคำสั่ง เว้นแต่กรณีที่ศพเกิดขวางการจราจร เป็นที่อุจาดหรือสร้างความหวาดกลัวให้แก่

⁸⁵ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.205 5(2)

⁸⁶ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.208

⁸⁷ อุษา จันทพลอย บุญเปี่ยม. การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 89

สาธารณสุขชน เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนมีอำนาจที่จะทำการเคลื่อนย้ายศพนั้นได้ โดยได้รับความเห็นชอบจากแพทย์สอบสวนประจำคดีแล้ว⁸⁸

เมื่อเคลื่อนย้ายศพมายังสำนักงานเพื่อตรวจ ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการผ่าศพ ให้แพทย์สอบสวนประจำคดีเป็นผู้มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจพิจารณาการออกคำสั่งให้มีการผ่าศพ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีการตายของเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุหรือตายอย่างกะทันหัน แพทย์สอบสวนประจำคดีจะต้องแจ้งให้ผู้ปกครองหรือผู้แทนของเด็กทราบถึงสิทธิในการร้องขอให้มีการผ่าศพด้วย และในกรณีนี้สำนักงานจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการร้องขอนั้น⁸⁹

ก. ขั้นตอนการผ่าศพ

การผ่าศพเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายที่มีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น เมื่อศพนั้นเป็นสิ่งที่น่าเปื่อยได้โดยง่าย การเก็บรวบรวมข้อมูลหรือพยานหลักฐานใด ๆ จำเป็นจะต้องรวบรวมไว้ก่อนที่ศพนั้นจะเสียหายหรือถูกทำลายลง แต่การผ่าศพเป็นกระบวนการที่มีราคาแพง จึงควรหลีกเลี่ยง เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือเพื่อให้ทราบแน่ชัดถึงสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย⁹⁰ ซึ่งการผ่าศพนั้นจะต้องกระทำโดยนิติพยาธิแพทย์ (Forensic Pathologist) เท่านั้น ซึ่งเป็นอำนาจที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้ คณะแพทยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันต่าง ๆ ไม่มีอำนาจในการผ่าศพได้⁹¹

การตายที่จำเป็นต้องมีการผ่าศพ⁹² ได้แก่

ก) การตายที่เกิดจากการฆาตกรรม หรือมีเหตุสงสัยเกี่ยวกับการตาย

⁸⁸ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.205

⁸⁹ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.205 a (1)

⁹⁰ เสวต กรรณสวีน. *Medico Legal Investigation of Death in USA*, ใน รายงานการ สัมมนา เรื่อง Medico Legal Investigation of Death in USA, 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ สมาคมแพทยนิติเวชแห่งประเทศไทย, หน้า 6.

⁹¹ อุษา จันทพลอย บุญเปี่ยม. *การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน*. หน้า 91.

⁹² เสวต กรรณสวีน. *Medico Legal Investigation of Death in USA*, ใน รายงานการ สัมมนา เรื่อง Medico Legal Investigation of Death in USA, 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ สมาคมแพทยนิติเวชแห่งประเทศไทย, หน้า 6

- ข) การตายที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่ผิดปกติ
 - ค) การตายที่ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะชี้ชัดการตายได้
 - ง) การตายที่เกิดขึ้นในเรือนจำของ County, City หรือมลรัฐ หรือการตายที่เกิดขึ้น ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน
 - จ) การตายจากอุบัติเหตุ โดยเฉพาะการตายของผู้ขับขี่และผู้โดยสาร
 - ฉ) การตายจากการจมน้ำที่เกิดขึ้นในแหล่งน้ำสาธารณะ อ่างอาบน้ำ หรือสระว่าย
 - ช) การตายที่เกิดจากการใช้ยาหรือสารพิษ
- ทั้งนี้ การตายที่ไม่ควรมีการผ่าศพ คือ การตายที่แน่ชัดว่าเป็นการตายโดยธรรมชาติ หรือการตายที่เกิดขึ้นในห้องฉุกเฉินจากเหตุธรรมชาติ

ง. การทำรายงานและความเห็น

เมื่อทำการชันสูตรพลิกศพและการผ่าศพเสร็จสิ้นให้แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี ยุติการชันสูตรพลิกศพและจัดการทำรายงานการชันสูตรพลิกศพฉบับสมบูรณ์ทั้งในกรณีทั่วไป และกรณีที่มีการผ่าศพโดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับศพ สาเหตุและพฤติการณ์ของการตายอย่างละเอียดเท่าที่จะทำได้⁹³ และเพื่อประโยชน์ในการจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพฉบับสมบูรณ์นี้ แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีสามารถมอบหมายให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนดำเนินการสอบสวน ข้อเท็จจริงใด ๆ เพื่อจัดทำรายงาน รวมถึงอำนาจในการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลใดส่งเอกสาร หรือประวัติทางการแพทย์มาให้ก็ได้ ซึ่งประวัติทางการแพทย์ หนังสือเอกสารหรือข้อความอย่างใด ๆ ที่แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีได้รับมาโดยคำสั่งของศาลนี้ เป็นเอกสารที่ได้รับการยกเว้นให้เปิดเผยได้ตามกฎหมาย⁹⁴

เมื่อทำรายงานการชันสูตรพลิกศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีจัดส่งรายงานการชันสูตรพลิกศพไปยังเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งพนักงานตำรวจจะให้ความเห็นเกี่ยวกับพฤติการณ์ของการตายที่ระบุไว้หรือไม่ก็ได้ เพราะเป็นอำนาจในทางการ

⁹³ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.205 5(3)

⁹⁴ The Freedom of Information Act 1976 PA 442, MCL 15.231 to 15.246

สอบสวน หรือการดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ก็ได้ แต่ไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือสรุปความเห็นเกี่ยวกับพฤติการณ์ของการตายของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีให้มีความแตกต่างไปจากเดิมได้⁹⁵

จ. การจัดการศพ

เมื่อได้ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นลงแล้ว การเคลื่อนย้ายศพไปฝังหรือทำการเผาหรือจัดการตามประเพณี จะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีหรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีก่อน หากบุคคลใดฝ่าฝืนจะมีความผิด จะมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 500 เหรียญ หรือทั้งจำทั้งปรับ⁹⁶

นอกจากนี้หลังจากที่การตรวจศพหรือการผ่าศพนั้นเสร็จสิ้น ให้แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีจัดการคืนศพหรือชิ้นส่วนของศพให้ผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป ซึ่งหากในกรณีที่ไม่มีผู้ใดมารับศพให้ แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีดำเนินการตามที่เห็นสมควร เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องเก็บศพนั้นไว้ เนื่องจากการตายนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด⁹⁷

3.2 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ

ถึงแม้ระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐมิชิแกนมีการกำหนดให้แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีที่เป็นองค์กรเฉพาะที่มีอำนาจและมีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพดังที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953 (Michigan Complied Law) อย่างไรก็ตามการดำเนินการชันสูตรพลิกศพยังได้กำหนดการมีส่วนร่วมและการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ และการใช้ดุลพินิจขององค์กรเฉพาะในขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ มิได้ให้อำนาจขององค์กรเฉพาะไว้โดยลำพังหรือปราศจากการควบคุมตรวจสอบ ซึ่งสามารถอธิบาย การควบคุมตรวจสอบได้ดังนี้

⁹⁵ อูยา จันพลอย บุญเปี่ยม.การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 90

⁹⁶ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.210

⁹⁷ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.205 5(5)

3.2.1 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยองค์กรเฉพาะ (County Medical Examiner Office)

มลรัฐมิชิแกน (Michigan) เป็นมลรัฐที่ใช้ระบบการชันสูตรพลิกศพเป็นระบบ แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีที่มีการจัดตั้งสำนักงาน County Medical Examiner Office ซึ่งเป็นองค์กรเฉพาะที่ทำหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ และมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ ตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติ การแต่งตั้ง การโยกย้ายหรือการถอดถอน ตลอดจนการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภายในองค์กรอีกด้วย ซึ่งอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพภายในสำนักงาน County Medical Examiner Office ในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ มีรายละเอียดที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) กล่าวคือ แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี มีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพดังนี้⁹⁸

- (1) ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
- (2) ออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงาน
- (3) มอบอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้แทนตามที่กฎหมายอนุญาต
- (4) เสนอชื่อบุคคลที่สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีหรือเสนอถอดถอนออกจากตำแหน่ง
- (5) แต่งตั้งเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนและกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติ และอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่นั้น
- (6) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ

โดยการปฏิบัติหน้าที่ของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี จะได้รับค่าตอบแทนตามการพิจารณากำหนดขึ้น โดยคณะกรรมการของเขตการปกครองระดับท้องถิ่นตามความเหมาะสม⁹⁹

⁹⁸ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.201

⁹⁹ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.201e

2) ผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (Deputy Medical Examiner) กล่าวคือ ผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีมีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพดังนี้¹⁰⁰

- (1) ปฏิบัติหน้าที่แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีเมื่อแพทย์สอบสวนประจำ
- (2) รับแจ้งรายงานการตายที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย และพิจารณาดำเนินการสอบสวนหากกรณีดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจ
- (3) ตรวจสอบสถานที่พบศพ และทำการสืบสวนสอบสวน หากกรณีนั้นเป็นการฆาตกรรมหรือสงสัยว่าเป็นการฆาตกรรม
- (4) ออกคำสั่งและควบคุมเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน ณ สถานที่เกิดเหตุ ให้ทำการสืบสวนสอบสวนและรายงานผลการสืบสวนสอบสวน
- (5) ออกคำสั่งอนุญาตให้ผ่าศพเพื่อตรวจ
- (6) ออกใบมรณะบัตร
- (7) ออกใบอนุญาตให้ฉาปนกิจศพ
- (8) ออกคำสั่งส่งคืนศพให้แก่ญาติผู้ตาย

อำนาจและหน้าที่ของผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีดังกล่าวข้างต้น เป็นอำนาจที่ได้รับมอบหมายมาจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี ซึ่งผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีสามารถดำเนินการต่าง ๆ ด้วยตนเองก็ได้ และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีนั้น จะได้รับค่าตอบแทนตามการพิจารณากำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการของเขตการปกครองระดับท้องถิ่นตามความเหมาะสม¹⁰¹

3) เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Medical Examiner Investigators) กล่าวคือ เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน มีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพดังนี้¹⁰²

- (1) ไปยังสถานที่พบศพ ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตน

¹⁰⁰ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.201a

¹⁰¹ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.201e

¹⁰² County Medical Examiner Law Act 181 of 1953, Section 52.201a

- (2) แจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบถึงการตายและสถานที่ที่ศพนั้นอยู่
- (3) ดำเนินการเพื่อที่จะระบุตัวบุคคลผู้ตายตรวจสอบศพผู้ตายและสอบสวนหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย
- (4) เก็บรักษาทรัพย์สินของผู้ตายไว้จนกว่าจะส่งคืนให้แก่ผู้มีสิทธิ
- (5) รายงานผลการสืบสวนไปยังแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี หรือผู้แทนแพทย์ประจำเคาน์ตี และหากเป็นกรณีฆาตกรรมหรือสงสัยว่าเป็นการฆาตกรรม ให้แจ้งไปยังพนักงานอัยการด้วย ตลอดจนส่งรายงานไปยังองค์กรภายในวันทำงานถัดไป

แต่ถึงอย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนนั้นไม่มีอำนาจในการผ่าศพ หรือเคลื่อนย้ายศพก่อนได้รับอนุญาตจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี หรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี เว้นแต่กรณีที่ศพนั้นกีดขวางการจราจรหรือเป็นที่ปรากฏชัดต่อสาธารณชน ก็สามารถทำการเคลื่อนย้ายได้¹⁰³

4) นิติพยาธิแพทย์ (Forensic Pathologist) กล่าวคือ นิติพยาธิแพทย์มีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพดังนี้¹⁰⁴

- (1) ทำหน้าที่ผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ตามคำร้องขอของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีหรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี
- (2) รายงานผลการตรวจสอบเบื้องต้นให้แก่แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีหรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีทราบ
- (3) ส่งรายงานผลการตรวจสอบไปยังแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี หรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี เมื่อได้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์เสร็จสิ้นและระบุสาเหตุ และพฤติการณ์ที่ตาย

¹⁰³ ธีรวัฒน์ เอื้อพอพล.มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ: ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม หน้า 56-57.

¹⁰⁴ “เรื่องเดียวกัน”

5) การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ โดยพนักงานอัยการ

กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะสามารถเข้าร่วมและควบคุมตรวจสอบกระบวนการชันสูตรพลิกศพได้ ในกรณีที่การตายนั้นเกิดจากการฆาตกรรมหรือสงสัยว่าเกิดจากการฆาตกรรมโดยเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ที่พบศพ หรือโดยการขอให้มีการชันสูตรพลิกศพการตาย นอกจากนี้กฎหมายกำหนดไว้¹⁰⁵

นอกจากนี้พนักงานอัยการสามารถร้องขอให้มีการไต่สวนการตายเพื่อให้มีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี ซึ่งการร้องขอนี้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการเอง ภายหลังจากที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินคดีหรือมีผู้มาร้องขอต่อพนักงานอัยการให้ร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลไต่สวนกระบวนการชันสูตรพลิกศพดังกล่าว¹⁰⁶

6) การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ โดยชั้นศาล

การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยชั้นศาล คือ ศาลทำหน้าที่ไต่สวนการตายตามที่ญาติของผู้ตาย อัยการ และจำเลย ทำการร้องขอเพื่อให้ศาลมีการทบทวนหรือแก้ไขรายงาน การชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีและศาลอาจมีคำสั่งให้มีการบุคคลขึ้นมาเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพซ้ำได้

3.2.2 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพได้แก่ญาติของผู้ตาย พลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และจำเลยอริบายได้ดังนี้

1) การควบคุมตรวจสอบโดยญาติของผู้ตาย

ญาติของผู้ตายมีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งการตายจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี และมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ที่พบศพ กับเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนได้ และในกรณีที่การตายของเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี ญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้มีการผ่าศพ เพื่อขจัด

¹⁰⁵ อูชา จันทพลอย บุญเปี่ยม.การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 92

¹⁰⁶ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.207

ความเคลือบแคลงหรือความสงสัยเกี่ยวกับการตายได้ และเป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีการดำเนินการตามคำร้องขอด้วย¹⁰⁷

นอกจากนี้ในกรณีที่ญาติของผู้ตายไม่เห็นด้วยกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายที่แพทย์สอบสวนประจำแคว้นที่ได้ระบุความเห็นไว้ในรายงานการชันสูตรพลิกศพ ญาติของผู้ตายอาจทำการร้องขอต่อศาลแขวงหรือศาลระดับเมืองเพื่อจัดให้ศาลมีการไต่สวนได้¹⁰⁸ เพื่อให้มีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำแคว้นได้ โดยการไต่สวนนี้ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการขุดศพขึ้นมาเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพซ้ำได้ ซึ่งโดยปกติ ถ้ามีการชันสูตรพลิกศพซ้ำนั้น จะทำการชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์ของเอกชน โดยที่ผู้ร้องขอนั้นต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น¹⁰⁹

2) การควบคุมตรวจสอบโดยพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

กฎหมายได้กำหนดให้พลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 6 คน เข้ามามีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพนั้นได้ โดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าว สามารถร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพได้เช่นเดียวกับพนักงานอัยการ ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้การตายที่สังคมหรือประชาชนเกิดความสงสัยเข้าสู่กระบวนการชันสูตรพลิกศพของรัฐได้ โดยความเป็นวิชาชีพของแพทย์สอบสวนประจำแคว้นจะทำให้สังคมหรือประชาชนเกิดความมั่นใจเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย ซึ่งถ้าหากการตายนั้นเกิดจากการกระทำผิด เจ้าพนักงานตำรวจต้องทำการค้นหาตัวผู้กระทำความผิด เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีอาญาและลงโทษตามกฎหมายต่อไป¹¹⁰

3) การควบคุมตรวจสอบโดยจำเลย

จำเลยมีสิทธิร้องขอให้ศาลไต่สวนเพื่อให้ศาลมีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำแคว้นได้ซึ่งถือเป็นขั้นตอน

¹⁰⁷ อุษา จันทพลอย บุญเปี่ยม.การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 93.

¹⁰⁸ County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.207

¹⁰⁹ ชำรง จริยาเวช.ระบบการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพในสหรัฐอเมริกา.เมดิคอล ไทม์ ,16 เมษายน 2545. หน้า 38

¹¹⁰ อุษา จันทพลอย บุญเปี่ยม.การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 93.

หนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อถกเถียงเกี่ยวกับความผิดหรือความบริสุทธิ์ของคน¹¹¹

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นได้ว่าการชันสูตรพลิกศพในสหรัฐอเมริกาไม่มีการแบ่งแยกว่าการตายนั้นเกิดจากเจ้าพนักงานของรัฐหรือเอกชนหรือไม่ กล่าวคือ ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจสืบสวนสอบสวนและอำนาจฟ้องร้องออกจากกันดังเช่นประเทศไทย ซึ่งถือว่าอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจเดียวกันอย่างสมบูรณ์ ในขั้นตอนกระบวนการสอบสวนหาความจริงจากการตาย จะมีหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้ามาดำเนินการสอบสวนร่วมกัน โดยผู้รับผิดชอบหลักต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในด้านศาสตร์การแพทย์โดยเฉพาะ ทั้งนี้กระบวนการชันสูตรพลิกศพจึงมีมาตรฐานในการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยเมื่อมีการตายของบุคคลเกิดขึ้นจะอาศัยหลักเกณฑ์ทางนิติวิทยาศาสตร์ในการค้นหาความจริงทั้งสิ้น โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ควบคุมดูแลการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยเฉพาะคดีสำคัญๆ เช่น คดีที่เกิดจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องทำงานภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานอัยการ และจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการอย่างเคร่งครัด เปรียบเสมือนเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็คดีอาญาที่เกิดจากการกระทำของรัฐหรือเอกชน¹¹²

4. การชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายสาธารณรัฐเยอรมนี

เนื่องจากสาธารณรัฐเยอรมนีมีการปกครองแบบสหพันธรัฐ ซึ่งประกอบไปด้วย 16 รัฐ โดยที่แต่ละรัฐนั้น มีรัฐบาลและรัฐธรรมนูญของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญของแต่ละรัฐนั้นต้องเป็นไปตามหลักการพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐ (Grundgesetz)¹¹³ ระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศเยอรมนีนั้นจึงมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด ดังนี้ผู้

¹¹¹ เสวต กรรณดิฉัน. Medico Legal Investigation of Death in USA, ใน รายงานการ สัมมนา เรื่อง Medico Legal Investigation of Death in USA, 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ สมาคมแพทยนิติเวชแห่งประเทศไทย, หน้า 8.

¹¹² บุญฉดา หาญทวีพันธุ์. ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม: ศึกษากระบวนการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน. หน้า 43.

¹¹³ ซีร์วิคเน่ เอ็อพอพล. มาตรการตรวจสอบและอ่วงดูแลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม. หน้า 45.

ศึกษาจะขออธิบายกระบวนการชันสูตรพลิกศพ และการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพของ สาธารณรัฐเยอรมนี ดังนี้

4.1 กระบวนการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพของประเทศเยอรมนีนั้น เริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ ลึ้นสุดลง โดยในปีคริสต์ศักราช 1945 มหาวิทยาลัยเบอร์ลิน (Berlin), Greifswald, Halle Wittenberg, Jena และ Leipzig ได้มีสถาบันนิติเวชศาสตร์เป็นของตนเอง และได้เริ่มต้นทำการวิจัยและให้บริการ ทางนิติเวชศาสตร์ขึ้นและมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง จึงนำไปสู่การบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการ ตรวจสอบหรือการชันสูตรพลิกศพ Regulation on Medical Post-Mortem Examination ซึ่งประกาศใช้ ครั้งแรก เมื่อวันที่ 9 มีนาคม คริสต์ศักราช 1949¹¹⁴

ต่อมาในปี คริสต์ศักราช 1966 ได้มีการประกาศให้วิชานิติเวชศาสตร์เป็นหนึ่งใน วิชาหลักของหลักสูตรในประกาศนียบัตรของแพทย์ มิใช่เพียงวิชาในสาขาเฉพาะทางอีกต่อไป และ ในปีคริสต์ศักราช 1976 คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ (Medical Specialist Commission) ได้กำหนดแนวทางในการศึกษาอบรมทางด้านนิติเวชให้แก่แพทย์ในประเทศ โดยมุ่งหวังที่จะ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางนิติเวชศาสตร์ จึงส่งผลให้ในปีคริสต์ศักราช 2002 สาธารณรัฐเยอรมนี มีผู้เชี่ยวชาญทางนิติเวชศาสตร์ที่มาขึ้นทะเบียนกับสหพันธ์รัฐมากกว่า 200 คน¹¹⁵

จนกระทั่งในปี คริสต์ศักราช 1978 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับ กระบวนการในการชันสูตรพลิกศพ โดยได้กำหนดให้แพทย์ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ รับรอง สาเหตุของการตาย และปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับตำรวจ พนักงานอัยการ และผู้พิพากษา ซึ่งการชันสูตร พลิกศพตามที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำนั้นเรียกว่า Administrative Post-Mortem Examination

¹¹⁴ H. Such, I. Wirth and G. Geserick, "Forensic Medicine in the German Democratic Republic," Forensic Science International (September 2004): 129 อ้างถึง ใน อุษา จันทพลอย บุญเปี่ยม.การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน. หน้า 106.

¹¹⁵ F. Fisher, M. Graw and W. Eisenmenger, "Legal Medicine the federal Republic of German and After Reunification," Forensic Science International (September 2004): 137-138 อ้างถึงใน ชีรวัดน์ เอื้อพอล.มาตรการตรวจสอบและ ถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม. หน้า 45.

และยังได้กำหนดถึงกรณีที่แพทย์จะต้องทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ด้วย ซึ่งเรียกกันว่า Administrative Autopsy¹¹⁶

การชันสูตรพลิกศพของสาธารณรัฐเยอรมนี มีการบัญญัติหลักการที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ให้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนี (Strafprozessordnung) ไว้ในมาตรา 87 ถึงมาตรา 91 โดยมีสาระสำคัญที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

4.1.1 เหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพเฉพาะการตายใน 2 ลักษณะนี้เท่านั้นกล่าวคือ¹¹⁷

(1) กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ (Unnatural Death) การตายโดยผิดธรรมชาติ นั้น ให้รวมถึงการตายทุกประเภทที่ไม่ได้เกิดจากการตายด้วยโรค หรือด้วยเหตุแห่งความชราภาพ

(2) กรณีการตายที่ยังไม่อาจจะระบุตัวบุคคลได้ (Unidentified) เป็นการตายที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ เพื่อเป็นประโยชน์แก่การที่จะชี้ชัดว่าผู้ตายเป็นใคร และมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลใดได้

ดังนั้นถือได้ว่าเหตุการณ์ตายที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนีนี้ เป็นการตายที่ทำให้รัฐมีอำนาจในการดำเนินการ ค้นหาความจริง เพื่อหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้อย่างกว้างขวาง

4.1.2 เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนีได้กล่าวถึงระบบการชันสูตรพลิกศพไว้โดยชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณามาตรา 87 แล้ว เห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนีนั้น นอกจากศาลแล้วยังมีเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้¹¹⁸

¹¹⁶ อูชา จันนพลอย บุญเปี่ยม.การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน.หน้า 107.

¹¹⁷ The German Code of Criminal Procedure, Section 159 (1)

¹¹⁸ The German Code of Criminal Procedure, Section 87

(1) ศาล คือ ผู้พิพากษาที่ใช้อำนาจของศาลตามกฎหมายซึ่งในกรณีที่มีการชันสูตรพลิกศพ ศาลมีอำนาจในการดำเนินการค้นหาความจริงเพื่อหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้อย่างกว้างขวางและยังมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้

(2) พนักงานอัยการ (Staatsanwalt) คือ พนักงานอัยการที่ศาลอนุญาตให้อำนาจทำการชันสูตรพลิกศพ

(3) แพทย์ คือ ในกรณีที่มีการผ่าศพ ต้องแพทย์จำนวน 2 คน ซึ่งแพทย์ 1 ใน 2 คนนั้น จะต้องเป็นแพทย์ของศาล หรือ แพทย์ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าของสถาบันนิติเวชศาสตร์หรือพยาธิวิทยาของรัฐ หรือแพทย์ของสถาบันที่ปฏิบัติงานและมีความชำนาญด้านนิติเวชศาสตร์

4.1.3 ขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนีการชันสูตรพลิกศพ นั้นได้ใช้คำว่า The Post-Mortem Examination โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนและวิธีการของการชันสูตรพลิกศพดังต่อไปนี้

1) ขั้นตอนเมื่อทราบการตาย

กฎหมายได้กำหนดให้กรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติ หรือการตายที่ไม่อาจระบุตัวบุคคลได้เกิดขึ้น เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีหน้าที่จะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาศาลแขวงทราบโดยเร็ว¹¹⁹

2) ขั้นตอนการตรวจศพ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนีมาตรา 87 (1) ได้มีการบัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับการการตรวจศพ ที่กำหนดให้การตรวจศพนั้นจะต้องกระทำโดยศาลหรือพนักงานอัยการ ซึ่งในกรณีที่เป็นการตรวจศพของพนักงานอัยการนั้น ก่อนที่เริ่มทำการตรวจศพ จะต้องร้องขอให้ศาลอนุญาตเสียก่อน จึงจะมีอำนาจในการตรวจศพนั้นได้ อีกทั้งยังสามารถให้แพทย์มาเป็นผู้ช่วยเหลือในการดำเนินการเพื่อทำให้ข้อเท็จจริงมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่ในกรณีอื่นใดที่สามารถทราบสาเหตุของการตายนั้นชัดเจนปราศจากข้อสงสัย โดยไม่

¹¹⁹ The German Code of Criminal Procedure, Section 159 (1)

จำเป็นต้องอาศัยแพทย์มาเป็นผู้ช่วยเหลือในการตรวจศพ ศาลหรือพนักงานอัยการจะพิจารณาการดำเนินการ โดยไม่จำเป็นต้องเรียกแพทย์เข้าร่วมการตรวจศพก็ได้ โดยที่ศาลหรือพนักงานอัยการสามารถตรวจศพได้ด้วยตนเองและมีความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้ทันที¹²⁰

3) ขั้นตอนการผ่าศพ

ในกรณีที่การตรวจศพภายนอกไม่สามารถระบุสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการผ่าศพตรวจ (Autopsy) เพื่อพิสูจน์ โดยที่ศาลจะเป็นผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อให้มีการผ่าศพได้ และการผ่าศพจะต้องกระทำต่อหน้าผู้พิพากษา ซึ่งสำหรับรายละเอียดของการผ่าศพนั้น กฎหมายได้กำหนดให้ทำการผ่าศพเปิดกะโหลกศีรษะ ช่องอก และช่องท้องด้วย¹²¹

สำหรับกรณีที่ต้องผ่าศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการในการผ่าศพไว้ กล่าวคือ การผ่าศพจะต้องกระทำโดยแพทย์ 2 คน โดยหนึ่งในนั้นจะต้องเป็นแพทย์ของศาล (Court Physician Geridotsarat) หรือแพทย์ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าของสถาบันนิติเวชศาสตร์หรือพยาธิวิทยาของรัฐ หรือแพทย์ของสถาบันที่ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการแพทย์นิติเวชศาสตร์ โดยปกติแล้วจะเป็นอาจารย์จาก มหาวิทยาลัยที่มีการตั้งสถาบันนิติเวชศาสตร์ (Institut für Rechtsmedizin) ขึ้นภายในมหาวิทยาลัย มาทำหน้าที่เป็นแพทย์ของศาล อีกทั้งกฎหมายยังได้กำหนดห้ามมิให้แพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายในระหว่างการเจ็บป่วยในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนเสียชีวิตเป็นผู้ทำการผ่าศพ แต่แพทย์ผู้ทำการรักษานั้นอาจถูกเรียกมาสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติการรักษาทางการแพทย์ได้¹²²

นอกเหนือจากบทบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ยังได้มีการบัญญัติรายละเอียดที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพไว้ในกฎหมายว่าด้วยเรื่องระเบียบของแพทย์ที่เกี่ยวกับการตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ (Regulation on Medical Post-Mortem Examination) อีกด้วย ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวมีการกำหนดเกี่ยวกับกรณีที่ต้องทำการผ่าศพ

¹²⁰ The German Code of Criminal Procedure, Section 87 (1)

¹²¹ The German Code of Criminal Procedure, Section 88

¹²² The German Code of Criminal Procedure, Section 87 (2)

เพื่อตรวจพิสูจน์ เพื่อให้การชันสูตรพลิกศพเสร็จสมบูรณ์ โดยกำหนดให้ต้องมีการผ่าศพในกรณีดังต่อไปนี้¹²³

ก. กรณีการตรวจศพภายนอกด้วยตา ไม่อาจทำให้ค้นพบสาเหตุของการตายได้

ข. กรณีหญิงตั้งครรภ์ที่เสียชีวิตระหว่างการทำงานหรือภายใน 6 เดือนหลังจากที่คลอดบุตรแล้ว

ค. กรณีการตายของทารกแรกเกิด

ง. กรณีการตายของบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี

จ. กรณีที่ไม่อาจระบุเอกลักษณ์ของบุคคลได้

ฉ. กรณีที่ญาติของผู้ตายร้องขอให้ทำการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุของการตาย

ซึ่งกรณีดังกล่าวข้างต้นเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการผ่าศพตรวจพิสูจน์ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการผ่าศพได้เช่นกันหากเข้ากรณีดังต่อไปนี้¹²⁴

ก. กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติหรือพฤติกรรมของการตายยังไม่ชัดเจน

ข. กรณีการตายด้วยโรคติดต่อ โรคจากการทำงาน หรือโรคเนื้องอก

ค. กรณีการตายภายใน 4 สัปดาห์หลังจากได้รับภูมิคุ้มกันโรค

ง. กรณีการตายโดยการผ่านการผูกถ่ายหรือโอนถ่ายอวัยวะภายใน

จ. กรณีเพื่อประโยชน์ในด้านวิทยาศาสตร์

ฉ. กรณีการตายที่ได้รับการฝังเครื่องช่วยกระตุ้นหัวใจ

¹²³ Regulation on Medical Post-Mortem Examination, Section 8

¹²⁴ ศักดิ์เมธ ปรารธนา. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พุทธศักราช 2542 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2545. หน้า 58.

นอกจากนี้ยังมีการตายบางประการที่มีข้อยกเว้นที่จะต้องมีการผ่าศพ พิสูจน์ ซึ่งแพทย์จะต้องทำรายงานการตายเป็นกรณีพิเศษไปยังผู้ที่มีอำนาจที่ไม่ใช่ศาล เพื่อให้มีคำสั่งให้ทำการผ่าศพได้ ในกรณีดังต่อไปนี้¹²⁵

ก. กรณีการตายเนื่องจากการทำงานหรือโรคที่เกิดจากการทำงาน แพทย์จะต้องทำรายงานส่งให้สำนักงานประกันอุบัติเหตุเนื่องจากการทำงานเป็นผู้สั่งการให้ทำการผ่าศพตรวจ

ข. กรณีการตายที่เกิดจากโรคติดต่อร้ายแรง แพทย์จะต้องทำรายงานส่งให้สำนักงานสาธารณสุขเป็นผู้สั่งการให้ทำการผ่าศพตรวจ

ค. กรณีก่อนที่จะมีการเผาศพนั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่อนามัยประจำเขต แต่เจ้าหน้าที่อนามัยประจำเขตสงสัยว่าเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ ก็สามารถสั่งให้มีการผ่าศพตรวจได้

4) การทำรายงานและความเห็น

โดยในกรณีที่มีการผ่าศพนั้น ในระหว่างการผ่าศพเจ้าหน้าที่ศาลจะเข้ามาพิมพ์รายงานตามคำบอกของแพทย์ขณะผ่าศพ ว่าได้ตรวจส่วนใดและพบอะไรบ้าง และเมื่อการผ่าศพเสร็จสิ้น แพทย์จะต้องให้ความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายเท่าที่จะทราบได้แล้วลงชื่อในรายงานและให้ผู้พิพากษานำกลับไปทันที¹²⁶

5) การจัดการกับศพ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 159 (2) ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการฝังศพของผู้ตายว่าจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรให้มีการฝังศพจากพนักงานอัยการเสียก่อน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการทำลาย พยานหลักฐานเพื่อปิดบังข้อเท็จจริง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้¹²⁷

¹²⁶ สุริพร เบ็ญจวรรณ์. มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. หน้า 65.

¹²⁷ The German Code of Criminal Procedure, Section 159(2)

นอกจากนี้ในกรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องมีการขุดศพเพื่อประโยชน์ในการชันสูตรพลิกศพก็สามารถทำการขุดศพที่ฝังแล้วนั้นขึ้นมาทำการชันสูตรพลิกศพได้ โดยที่ศาลเป็นผู้ออกคำสั่งอนุญาตให้กระทำได้ และต้องแจ้งไปยังญาติของผู้ตายทราบทันทีเมื่อได้มีการขุดศพขึ้น¹²⁸

ส่วนกรณีการตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้นไม่พบว่ามีการชันสูตรพลิกศพเป็นพิเศษให้แตกต่างไปจากเหตุกรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติ หรือการตายที่ไม่อาจระบุตัวบุคคลได้แต่อย่างใด โดยเมื่อเกิดกรณีที่มีการวิสามัญฆาตกรรม ก็ย่อมเข้าสู่กระบวนการค้นหาความจริงในการตายเช่นเดียวกัน¹²⁹

4.2 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 87 ได้บัญญัติอำนาจของผู้พิพากษาไว้โดยชัดแจ้งในการทำการชันสูตรพลิกศพ นับแต่เมื่อพบการตาย การผ่าศพ การฝังศพหรือขุดศพ ไปจนถึงการมีความเห็นเกี่ยวกับการระบุสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย ถึงแม้ขั้นตอนในการตรวจสอบศพและการผ่าศพจะต้องกระทำโดยแพทย์ก็ตาม ก็ต้องเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้อำนาจของศาลเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ได้บัญญัติถึงการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ไว้ ซึ่งการควบคุมตรวจสอบนี้สามารถทำได้โดยศาล พนักงานอัยการ แพทย์ และญาติของผู้ตาย ซึ่งมีรายละเอียดที่สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้¹³⁰

4.2.1 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยองค์กรศาล

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 87 ได้บัญญัติอำนาจของผู้พิพากษาไว้โดยชัดแจ้งในการทำการชันสูตรพลิกศพ นับแต่เมื่อพบการตาย การผ่าศพ การฝังศพหรือขุดศพ ไปจนถึงการมีความเห็นเกี่ยวกับการระบุสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย ถึงแม้ขั้นตอนในการตรวจสอบศพและการผ่าศพจะต้องกระทำโดยแพทย์ก็ตาม ก็ต้องเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้อำนาจของศาลเท่านั้น โดยที่ศาลถือเป็นองค์กรหลักที่มีอำนาจ

¹²⁸ The German Code of Criminal Procedure, Section 87 (3) and (4)

¹²⁹ อลิสา สุนทรพะลิน.อำนาจและบทบาทของพนักงานอัยการในคดีวิสามัญฆาตกรรม.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).2550.หน้า 72

¹³⁰ สุรพร เบ็ญจวรรณ.มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย:ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ.หน้า 66-67

ในการชันสูตรพลิกศพ โดยเริ่มตั้งแต่การตรวจศพได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีแพทย์ร่วมด้วย และหากมีกรณีที่จะต้องมีการผ่าศพหรือขุดศพที่ฝังอยู่ ก็จะต้องมีคำสั่งอนุญาตจากศาลเสียก่อน ซึ่งอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ โดยองค์กรศาลมีรายละเอียดดังนี้

1) ในกรณีที่ไม่ต้องอาศัยความรู้ความเห็นของแพทย์ ก็สามารถทราบการตายได้ ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาได้สวนไปโดยลำพังโดยไม่ต้องเรียกแพทย์เข้ามาช่วยเหลือก็ได้ ผู้พิพากษาสามารถตรวจดูศพได้ด้วยตนเอง และสามารถลงความเห็นได้เลยโดยไม่ต้องอาศัยแพทย์

2) ในกรณีที่การตรวจศพภายนอกไม่อาจทำให้ทราบสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้ จำเป็นที่จะต้องมีการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ (Autopsy) แล้วการผ่าศพนั้นจะกระทำได้ต่อเมื่อมีคำสั่งของศาล

3) ในกรณีที่จำเป็นต้องขุดศพที่ฝังแล้ว ขึ้นมาทำการชันสูตรพลิกศพคำสั่งขุดศพนั้นศาลจะต้องออกคำสั่งจึงจะสามารถทำการขุดศพขึ้นมาทำการชันสูตรพลิกศพได้

4.2.2 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยพนักงานอัยการ

มีอำนาจทำการชันสูตรพลิกศพได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า พนักงานอัยการจะต้องทำคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ศาลอนุญาตเสียก่อน ซึ่งผู้พิพากษาจะพิจารณาว่าสมควรจะต้องมีการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์หรือไม่ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการผ่าศพ ก็จะสั่งให้พนักงานอัยการทำการชันสูตรพลิกศพต่อไป

ในกรณีที่ต้องมีการฝังศพผู้ตายนั้น จะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากพนักงานอัยการเสียก่อน เพื่อเป็นมาตรการป้องกันมิให้มีการเร่งรีบฝังศพเพื่อปิดบังข้อเท็จจริงหรือทำให้พยานหลักฐานเสื่อมเสียไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายที่แท้จริง¹³¹

นอกจากนี้ในกรณีที่ต้องมีการและการขุดศพที่ฝังอยู่พนักงานอัยการพิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่การสอบสวน พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้ทำการผ่าศพหรือขุดศพที่ฝังอยู่ เพื่อทำการชันสูตรพลิกศพโดยไม่ต้องร้องขอต่อศาลได้¹³²

¹³¹ The German Code of Criminal Procedure, Section 159

¹³² The German Code of Criminal Procedure, Section 87 (4)

4.2.3 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์

ในการชันสูตรพลิกศพไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการตรวจศพหรือการผ่าศพแล้วในทางปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการความเชี่ยวชาญทางการแพทย์ ซึ่งศาลจะรับฟังและพิจารณาความเห็นของแพทย์ซึ่งปรากฏอยู่ในรายงานความเห็นของแพทย์มาประกอบการพิจารณาเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายที่แท้จริง ซึ่งแพทย์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายนั้น หากเป็นการตรวจศพภายนอกแล้วจะไม่มีกำหนดถึงคุณสมบัติไว้ แต่หากในกรณีที่ต้องทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์แล้ว มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 87 (2)¹³³ กล่าวคือ การผ่าศพจะต้องกระทำโดยแพทย์ 2 คน ซึ่ง แพทย์ 1 ใน 2 คนนั้น จะต้องเป็นแพทย์ของศาล (Court Physician or Gerichtsarat) หรือแพทย์ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าของสถาบันนิติเวชศาสตร์หรือพยาธิวิทยาของรัฐ หรือแพทย์ของสถาบันที่ปฏิบัติงานและมีความชำนาญด้านนิติเวชศาสตร์ และห้ามมิให้แพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนเสียชีวิต เป็นผู้ทำการผ่าศพ แต่แพทย์นั้นอาจถูกเรียกมาสอบถามเกี่ยวกับประวัติการรักษาได้

โดยปกติแล้วแพทย์ของศาลนั้นจะเป็นแพทย์จากมหาวิทยาลัยที่มีการให้บริการ ด้านนิติเวชศาสตร์ กล่าวคือ มีการตั้งสถาบันนิติเวชศาสตร์ (Institut für Rechtsmedizin) ขึ้นภายใน มหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัย Berlin, Bonn, Humboldt หรือ Leipzig เป็นต้น¹³⁴

ดังนั้น เมื่อการผ่าศพนั้นต้องกระทำโดยแพทย์ 2 คน โดยหนึ่งในนั้นจะต้องเป็น แพทย์ของศาล ซึ่งจะทำให้เกิดการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งกันและกันระหว่างแพทย์ทั้งสองนาย ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นและอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การห้ามมิให้แพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนเสียชีวิต เป็นผู้ทำการผ่าศพ เนื่องจากเป็นการป้องกันมิให้มีการบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในการชันสูตรพลิกศพนั้น

4.2.4 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยญาติของผู้ตาย

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดให้ศาลมีหน้าที่ จะต้องแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบโดยทันทีเมื่อศาลมีคำสั่งให้บุคคลที่ฝังแล้วขึ้นมาเพื่อตรวจ

¹³³ The German Code of Criminal Procedure, Section 87 (2)

¹³⁴ ธีรวัฒน์ เอื้อพอพล.มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ: ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวล

พิสูจน์สาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย¹³⁵ และในกรณีที่ญาติของผู้ตายมีความสงสัยเกี่ยวกับสาเหตุ และ พฤติการณ์ของการตาย ก็สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ได้¹³⁶

สำหรับการชันสูตรพลิกศพในกรณีการตายที่เกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ จะต้องมีการควบคุมตรวจสอบทั้งองค์กรภายในที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพโดยตรงและองค์กรภายนอก ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ตายและญาติ ให้มีการโปร่งใส และสร้างความเชื่อมั่นให้กับกระบวนการยุติธรรมของไทย ซึ่งผู้ศึกษาจะวิเคราะห์เปรียบเทียบประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพ และการตรวจสอบถ่วงดุลในการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมของประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐเยอรมนี ในบทความต่อไป

¹³⁵ The German Code of Criminal Procedure, Section 87 (1)

¹³⁶ Regulation on Medical Post-Mortem Examination, Section 8

บทที่ 4

ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ในคดีวิสามัญฆาตกรรมตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อได้ศึกษาหลักกฎหมายการชันสูตรพลิกศพของกฎหมายไทยและต่างประเทศแล้ว ในบทนี้ผู้ศึกษาจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และปัญหาการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมให้มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพต่อไป

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา (มลรัฐมิชิแกน)	สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี
1. ระบบชันสูตรพลิกศพ	ระบบตำรวจ	ระบบแพทย์	ระบบศาล
2. กฎหมายที่ใช้บังคับ	กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148-156	County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953	กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Strafprozessordnung) มาตรา 87 ถึง มาตรา 91
3. เหตุที่ต้องมีการชันสูตร พลิกศพ	1) การตายโดยผิดธรรมชาติ - การฆ่าตัวตาย - ถูกผู้อื่นทำให้ตาย - ถูกสัตว์ทำร้ายตาย - ตายโดยอุบัติเหตุ - ตายไม่ปรากฏเหตุ 2) การตายเกิดขึ้นโดย การกระทำของเจ้าพนักงาน ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายในระหว่างอยู่ใน ความควบคุมของเจ้าพนักงาน	1) การตายของบุคคลที่เกิดโดย ผลจากความรุนแรง เช่น การถูก ยิง การถูกทำให้ตาย การฆ่าตัว ตาย รวมไปถึงการตายที่เกิดจาก ยาพิษ หรือการใช้ยาเกินขนาด 2) การตายโดยกะทันหันหรือ การตายโดยมิได้คาดหมาย เช่น การตายของบุคคลที่มีสุขภาพดี ไม่มีประวัติการรักษา รวมไปถึง	1) กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ (Unnatural Death) โดยให้รวมถึงการ ตายทุกประเภทที่ไม่ได้เกิดจากการ ตายด้วยโรค หรือด้วยเหตุแห่งความ ชราภาพ 2) กรณีการตายที่ยังไม่อาจจะระบุตัว บุคคลได้ (Unidentified)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
		<p>การตายที่แพทย์ไม่สามารถระบุสาเหตุของการตาย</p> <p>การตายที่เกิดจากการใช้ยาเกินขนาดหรือสารเสพติด การตายที่เกิดขึ้นในระหว่างการรักษาหรือการใช้สลับ การตายที่ไม่มีแพทย์รับรองการตาย การตายที่สงสัยว่าเกิดจากการทอดทิ้งเป็นต้น</p> <p>3) การตายโดยไม่ได้รับการรักษาทางการแพทย์หรือโดยปราศจากความดูแลทางการแพทย์หรือพยาบาลภายใน 48 ชั่วโมงก่อนเวลาที่ตาย เว้นแต่จะสามารถระบุสาเหตุการตายได้อย่างแน่ชัด</p> <p>4) การตายโดยผลมาจากการทำแท้ง</p> <p>5) การตายของนักโทษในเรือนจำ</p> <p>6) การตายที่พนักงานอัยการหรืออัยการสูงสุดมีคำสั่งให้ชันสูตรพลิกศพหรือโดยคำร้องขอของพลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 6 คน</p> <p>นอกจากการตายตามกรณีข้างต้นแล้วตาม Public Health Code 1978 ยังกำหนดกรณีการตายอื่น ๆ ที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพด้วย ในกรณีดังต่อไปนี้</p>	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
		1) การตายที่สาเหตุเป็นที่น่าสงสัย 2) การตายโดยไม่ทราบสาเหตุของเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี 3) การตายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ 4) การตายที่เกิดจากอุบัติเหตุ เช่น การตายจากยานพาหนะ การจมน้ำ การลื่น การตายจากพิษของบาดแผลหรือแผลไหม้ เป็นต้น 5) การตายของทารกในครรภ์ที่มีใด้้อยู่ในความดูแลของแพทย์หรือภายหลังการคลอด	
4.กระบวนการค้นหาความจริง			
4.1 ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ	1) การตายโดยผิดธรรมชาติ กำหนดให้พนักงานสอบสวนและแพทย์ 2) การตายเกิดขึ้นโดย การกระทำของเจ้าพนักงานปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน กำหนดให้ - พนักงานสอบสวน - แพทย์ - พนักงานฝ่ายปกครอง - อัยการ	County Medical Examiner Office ซึ่งประกอบด้วย 1) แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) 2) ผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (Deputy Medical Examiner) 3) เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Medical Examiner Investigators) 4) นิติพยาธิแพทย์ (Forensic Pathologist)	- ศาล - พนักงานอัยการ - แพทย์

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
4.2 ผู้มีหน้าที่ต้องไปยังสถานที่พบศพ	<p>1) การตายโดยฉิธรรมชาติ กำหนดให้พนักงานสอบสวนและแพทย์</p> <p>2) การตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน กำหนดให้</p> <ul style="list-style-type: none"> - พนักงานสอบสวน - แพทย์ - พนักงานฝ่ายปกครอง - อัยการ 	<p>1) แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) หรือ</p> <p>2) ผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (Deputy Medical Examiner) หรือ</p> <p>3.เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Medical Examiner Investigators) ที่ได้รับมอบหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - แต่ในกรณีการตายที่เกิดจากการฆาตกรรมหรือสงสัยว่าเป็นการฆาตกรรม แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีจะต้องไปยังสถานที่ที่พบศพนั้นด้วยตนเองเท่านั้น 	<p>(1) ศาล</p> <p>(2) พนักงานอัยการแต่ต้องร้องขอต่อศาลก่อนทำการตรวจศพ</p> <p>(3) แพทย์ เฉพาะในกรณีจำเป็นที่ศาลหรือพนักงานอัยการร้องขอ</p>
4.3 ผู้มีคำสั่งให้ผ่าศพ	เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพใช้ดุลพินิจในการสั่งให้ผ่าศพ	แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner)	ศาล
4.4 คุณสมบัติของผู้ผ่าศพ	ไม่ได้กำหนดไว้	นิติพยาธิแพทย์ (Forensic Pathologist)	<p>แพทย์หนึ่งในสองคนนั้นต้องเป็น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) แพทย์ของศาล หรือ 2) แพทย์ผู้เป็นหัวหน้าสถาบันนิติเวชศาสตร์หรือพยาธิวิทยาของรัฐ หรือ 3) แพทย์ของสถาบันที่ปฏิบัติงาน มีความชำนาญ ด้านนิติเวชศาสตร์
4.5 การตายที่ต้องมีการผ่าศพ	เมื่อมีเหตุจำเป็นเพื่อหาสาเหตุของการตายเท่านั้นตามมาตรา 151	<ul style="list-style-type: none"> - การตายที่เกิดจากการฆาตกรรมหรือมีเหตุสงสัยเกี่ยวกับการตาย - การตายที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่ผิดปกติ 	<p>1) กฎหมายกำหนด</p> <ul style="list-style-type: none"> - การตรวจศพภายนอกด้วยตา ไม่อาจทำให้ค้นพบสาเหตุของการตายได้ - หญิงตั้งครรภ์ที่เสียชีวิตระหว่างการทำงานหรือภายใน 6 เดือนหลังจากที่คลอดบุตรแล้ว

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
4.6 การทำรายงานและความเห็น	เจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพ	แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner)	เจ้าหน้าที่ศาลจะเข้ามาพิมพ์รายงานตามคำบอกของแพทย์ขณะผ่าศพ และแพทย์จะต้องให้ความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายเท่าที่จะทราบได้ แล้วลงชื่อในรายงานและให้ผู้พิพากษานำกลับไปทันที

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
4.7 การจัดการกับศพ	ไม่ได้กำหนดไว้	เมื่อได้ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นลงแล้ว การเคลื่อนย้ายศพไปฝังหรือทำการเผาหรือจัดการตามประเพณี จะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี หรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีก่อน	- การฝังศพจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานอัยการเป็นลายลักษณ์อักษรเสียก่อน - กรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องมีการขุดศพเพื่อประโยชน์ในการชันสูตรพลิกศพศาลจะเป็นผู้ออกคำสั่งอนุญาตให้กระทำได้ และต้องแจ้งไปยังญาติของผู้ตายทราบทันทีเมื่อได้มีการขุดศพขึ้น
5.การตรวจสอบถ่วงดุล			
5.1 การชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ที่พบศพ	1) การตายโดยฉิธรรมชาติ - พนักงานสอบสวน และแพทย์ - ญาติผู้ตายมีสิทธิเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ 2) การตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมหรือปฏิบัติหน้าที่ที่มีการตรวจสอบถ่วงดุล ระหว่างพนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง	1) พนักงานอัยการ ญาติผู้ตาย พลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 6 คนมีสิทธิร้องขอให้แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) ทำการชันสูตรพลิกศพ 2) กรณีการตายนั้นเกิดจากการถูกฆาตกรรมหรือสงสัยว่าถูกฆาตกรรมพนักงานอัยการ แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) หรือเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Medical Examiner Investigators) เป็นผู้รับผิดชอบ 3) ญาติผู้ตายมีสิทธิทราบสาเหตุการตายและเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพได้	1) การชันสูตรพลิกศพอยู่ในอำนาจศาลหรือผู้พิพากษา แต่พนักงานอัยการสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อตรวจศพได้ 2) ญาติผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้ผ่าศพ
5.2 การชันสูตรพลิกศพกรณีวิสามัญฆาตกรรม	พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ต้องร่วมกันชันสูตรพลิกศพ	ไม่มีการแบ่งแยกว่าการตายนั้นเกิดจากเจ้าพนักงานของรัฐหรือเอกชน	ไม่พบว่ามีกำหนดขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพเป็นกรณีพิเศษ โดยเมื่อเกิดกรณีที่มีการวิสามัญฆาตกรรมย่อมเข้าสู่กระบวนการค้นหาความจริงในการตายเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
5.3 การผ่าศพ	<p>เจ้าพนักงานเป็นผู้ใช้ดุลพินิจให้ผ่าศพ</p> <p>1) การตายโดยผิดธรรมชาติ - พนักงานสอบสวน และแพทย์ - ญาติผู้ตายมีสิทธิทราบเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ</p> <p>2) การตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมหรือการปฏิบัติหน้าที่ มีการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง</p>	<p>ญาติผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้ทำการผ่าศพกรณีเด็กที่ตายอายุไม่ถึง 2 ปี</p>	<p>1) การผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์จะต้องกระทำโดย แพทย์สองคน โดยจะต้องมีแพทย์อย่างน้อยหนึ่งคนเป็น - แพทย์ของศาล - แพทย์ผู้เป็นหัวหน้าสถาบันนิติเวชศาสตร์หรือพยาธิวิทยาของรัฐ - แพทย์ของสถาบันที่ปฏิบัติงานและมีความชำนาญด้านนิติเวชศาสตร์</p> <p>2) ห้ามแพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายในช่วงสุดท้าย ก่อนเสียชีวิตเป็นผู้ผ่าศพ</p>
5.4 การทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ	<p>พนักงานอัยการมีหน้าที่เข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพในกรณีการตายในระหว่าง การควบคุมหรือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 155/1</p>	ไม่ได้กำหนดไว้	ไม่ได้กำหนดไว้
5.5 ขั้นตอนภายหลังการจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือความเห็นเกี่ยวกับการตาย	<p>1) กรณีการตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญาให้ส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด</p> <p>2) กรณีการตายในระหว่างการควบคุมหรือปฏิบัติงานตามหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ให้พนักงานอัยการทำคำร้องต่อศาลเพื่อให้ทำการได้สวนการตาย</p>	<p>กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการ จำเลย หรือญาติผู้ตายมีสิทธิร้องขอต่อศาล เพื่อทบทวน แก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือไปรับรองการตายซึ่งออกโดยแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner)</p>	ไม่ได้กำหนดไว้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
5.6 การไต่สวนการตาย	การไต่สวนการตายมีเฉพาะกรณีการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และกรณีการตายที่เกิดขึ้นในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่เท่านั้น โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่ยื่นคำร้องต่อศาลของให้มีการไต่สวนการตายในศาล	ศาลจะทำหน้าที่ไต่สวนการตายตามที่ญาติของผู้ตาย อัยการ และจำเลย ทำการร้องขอเพื่อให้ศาลมีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำเกณฑ์และศาลอาจมีคำสั่งให้มีการชันสูตรขึ้นมาเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพซ้ำได้	ในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเห็นของแพทย์ ก็สามารถทราบการตายได้ ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาไต่สวนไปโดยลำพังโดยไม่ต้องเรียกแพทย์เข้ามาช่วยเหลือก็ได้ ผู้พิพากษาสามารถตรวจดูศพได้ด้วยตนเอง และสามารถลงความเห็นได้โดยไม่ต้องอาศัยแพทย์

จากตารางเปรียบเทียบดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบปัญหาเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหากระบวนการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม

1.1 ความไม่ชัดเจนของกฎหมายในการชันสูตรพลิกศพ

ระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยใช้ระบบตำรวจ กล่าวคือกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนเป็นเจ้าหน้าที่หลักในการชันสูตรพลิกศพ เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถือว่าการชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน แตกต่างจากกฎหมายของ มลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกาที่ใช้ระบบแพทย์สอบสวน และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ใช้ระบบศาล เป็นองค์กรหลักที่มีบทบาทในการชันสูตรพลิกศพ

การกำหนดเหตุแห่งการตายที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพนั้น สำหรับประเทศไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ได้กำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพใน 2 กรณีคือ กรณีแรก การตายโดยผิดธรรมชาติ เช่น การฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ ตายไม่ปรากฏเหตุ การตายเกิดขึ้น กรณีที่สองคือ การตายโดยการกระทำของเจ้าพนักงานปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตามตารางข้างต้น พบว่ามีการกำหนดเหตุแห่งการตายที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพที่กว้างขวางและครอบคลุมมากกว่าประเทศไทย ที่กำหนดกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติไว้เพียง 5 เหตุ เท่านั้น ซึ่งผู้ศึกษามองว่าในปัจจุบันมีการตายหลายกรณีที่มีความสลับซับซ้อน และสร้างความเคลือบแคลงสงสัยให้แก่คนในสังคม จึงควรกำหนดเหตุแห่งการตายโดยผิดธรรมชาติในการชันสูตรพลิกศพให้มากขึ้นกว่าเดิมเพื่อครอบคลุมบริบทต่างๆ แห่งการตายที่น่าเชื่อว่าจะอาจเกิดจากการกระทำผิดทางอาญา

ในกระบวนการค้นหาความจริงในการชันสูตรพลิกศพสำหรับประเทศไทยผู้ที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพนั้น ในกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติกำหนดให้พนักงานสอบสวนและแพทย์มีหน้าที่ร่วมกันในการชันสูตรพลิกศพ ส่วนการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสาม กำหนดให้องค์กร 4 ฝ่ายร่วมกันชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ส่วนการชันสูตรพลิกศพในสหรัฐอเมริกาไม่มีการแบ่งแยกว่าการตายนั้นเกิดจากเจ้าพนักงานของรัฐหรือเอกชนหรือไม่ กล่าวคือ ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจสืบสวนสอบสวนและอำนาจฟ้องร้องออกจกกันดังเช่นประเทศไทย ซึ่งถือว่าอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจเดียวกันอย่างสมบูรณ์ ในขั้นตอนกระบวนการสอบสวนหาความจริงจากการตาย เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ประกอบไปด้วยบุคลากรจาก 4 ฝ่าย ได้แก่ แพทย์สอบสวนประจำแคว้น (County Medical Examiner) ผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำแคว้น (Deputy Medical Examiner) เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Medical Examiner Investigators) และ นิติพยาธิแพทย์ (Forensic Pathologist)

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กรณีการตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้น ไม่พบว่ามีการชันสูตรพลิกศพเป็นพิเศษให้แตกต่างไปจากเหตุกรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติ หรือการตายที่ไม่อาจระบุตัวบุคคลได้แต่อย่างใด โดยเมื่อเกิดกรณีที่มีการวิสามัญฆาตกรรม ก็ย่อมเข้าสู่กระบวนการค้นหาความจริงในการตายเช่นเดียวกัน โดยได้กำหนดให้ ศาลพนักงานอัยการ และแพทย์ มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ

แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสาม กำหนดให้พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ร่วมกันชันสูตรพลิกศพด้วยกันก็ตามแต่การชันสูตรพลิกศพเป็นเพียงการตรวจสภาพศพจากภายนอกเท่านั้น การที่จะทราบว่าแท้จริงแล้วสาเหตุการตายเกิดขึ้นจากเหตุใด จึงจำเป็นต้องมีการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุของการตายที่แน่นอน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 151 ซึ่งบัญญัติว่า “ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตราดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่ากฎหมายมิได้กำหนดโดยชัดเจนถึงคุณสมบัติของผู้ผ่าศพไว้ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ที่กำหนดให้การผ่าศพนั้นจะต้องกระทำโดยนิติพยาธิแพทย์ (Forensic Pathologist) เท่านั้น และคณะแพทยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันต่าง ๆ ไม่มีอำนาจในการผ่าศพได้ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี The German Code of Criminal Procedure, Section 87 (2) ได้กำหนดอย่างชัดเจนว่า การผ่าศพจะต้องกระทำโดยแพทย์ 2 คน โดยหนึ่งในนั้นจะต้องเป็นแพทย์ของศาล (Court Physician Geridotsarat) หรือแพทย์ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าของสถาบันนิติเวชศาสตร์หรือพยาธิวิทยาของรัฐ หรือแพทย์ของสถาบันที่ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการแพทย์นิติเวชศาสตร์ อีกทั้งกฎหมายยังได้กำหนดห้ามมิให้แพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายในระหว่างการเจ็บป่วยในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนเสียชีวิตเป็นผู้ทำการผ่าศพ แต่แพทย์ผู้ทำการรักษานั้นอาจถูกเรียกมาสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติการรักษาทางการแพทย์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำแนะนำที่ อาร์ (99) 3 ของคณะกรรมการการรัฐมนตรีแห่งสภายุโรปสำหรับประเทศสมาชิกเกี่ยวกับความร่วมมือตาม

หลักเกณฑ์ว่าด้วยการผ่าศพทางด้านนิติเวชศาสตร์ (Recommendation No.(99) 3 of The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy Rules) และมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพตามคำแนะนำของ National Association of Medical Examiners (Forensic Autopsy Performance Standards) ซึ่งได้กำหนดให้การผ่าศพต้องกระทำโดยแพทย์ซึ่งได้รับใบอนุญาตเป็นนิติพยาธิแพทย์ (forensic pathologist) หรือเป็นแพทย์ที่ได้รับการฝึกอบรมด้านนิติพยาธิแพทย์

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า กฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติของผู้ผ่าศพของสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีถ้อยคำที่ชัดเจนและครอบคลุมมากกว่าของประเทศไทยที่มีได้กำหนดคุณสมบัติหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของแพทย์ผู้ทำการผ่าศพไว้ชัดเจน อาจส่งผลให้การผ่าศพหรือการแยกธาตุส่วนใดส่วนหนึ่งของศพนั้น ดำเนินการโดยแพทย์ในสาขาอื่นที่มีใช้แพทย์เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งทำให้การผ่าศพนั้นขาดความน่าเชื่อถือและความถูกต้องได้

นอกจากนี้ประเด็นการตายที่ต้องมีการผ่าศพ กฎหมายของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้การตายที่จำเป็นต้องมีการผ่าศพ เช่น

- 1) การตายที่เกิดจากการฆาตกรรม หรือมีเหตุสงสัยเกี่ยวกับการตาย
- 2) การตายที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่ผิดปกติ
- 3) การตายที่ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะชี้ชัดการตายได้
- 4) การตายที่เกิดขึ้นในเรือนจำของ County, City หรือมลรัฐ หรือการตายที่เกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน
- 5) การตายจากอุบัติเหตุ โดยเฉพาะการตายของผู้ขับขี่และผู้โดยสาร
- 6) การตายจากการจมน้ำที่เกิดขึ้นในแหล่งน้ำสาธารณะ อ่างอาบน้ำ หรือสระว่ายน้ำ
- 7) การตายที่เกิดจากการใช้ยาหรือสารพิษ

ทั้งนี้ การตายที่ไม่ควรมีการผ่าศพ คือ การตายที่แน่ชัดว่าเป็นการตายโดยธรรมชาติ หรือการตายที่เกิดขึ้นในห้องฉุกเฉินจากเหตุธรรมชาติ

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายได้กำหนดเกี่ยวกับกรณีที่จะต้องทำการผ่าศพ เพื่อตรวจพิสูจน์ให้การชันสูตรพลิกศพเสร็จสมบูรณ์ โดยกำหนดให้ต้องมีการผ่าศพในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) กรณีการตรวจศพภายนอกด้วยตา ไม่อาจทำให้ค้นพบสาเหตุของการตายได้
 - 2) กรณีหญิงตั้งครรภ์ที่เสียชีวิตระหว่างการทำงานหรือภายใน 6 เดือนหลังจากที่คลอดบุตรแล้ว
 - 3) กรณีการตายของทารกแรกเกิด
 - 4) กรณีการตายของบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี
 - 5) กรณีที่ไม่อาจระบุเอกลักษณ์ของบุคคลได้
 - 6) กรณีที่ญาติของผู้ตายร้องขอให้ทำการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุของการตาย
- ซึ่งกรณีดังกล่าวข้างต้นเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการผ่าศพตรวจพิสูจน์ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการผ่าศพได้เช่นกันหากเข้ากรณีดังต่อไปนี้

- 1) กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติหรือพฤติการณ์ของการตายยังไม่ชัดเจน
- 2) กรณีการตายด้วยโรคติดต่อ โรคจากการทำงาน หรือโรคเนื้องอก
- 3) กรณีการตายภายใน 4 สัปดาห์หลังจากได้รับภูมิคุ้มกันโรค
- 4) กรณีการตายโดยการผ่านการสูดถ่ายหรือโอนถ่ายอวัยวะภายใน
- 5) กรณีเพื่อประโยชน์ในด้านวิทยาศาสตร์
- 6) กรณีการตายที่ได้รับการฝังเครื่องช่วยกระตุ้นหัวใจ

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 ได้กำหนดให้กรณีที่ผ่าศพได้นั้น ต้องมีความจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตายเท่านั้น ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าอำนาจในการใช้ดุลยพินิจในการผ่าศพ เพื่อพบเหตุของการตายนั้นควรมีในกรณีใดบ้าง จึงถือว่าเป็นเหตุจำเป็นที่จะต้องมีการผ่าศพ ซึ่งบทบัญญัติมาตรานี้ยังขาดรายละเอียดและมีความไม่ชัดเจนเหมือนสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในส่วนของการจัดการศพนั้น County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953, Section 52.210 ของกฎหมายของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้ เมื่อได้ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นลงแล้ว การเคลื่อนย้ายศพไปฝังหรือทำการเผาหรือจัดการตามประเพณี จะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี หรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี ก่อน หากบุคคลใดฝ่าฝืนจะมีความผิด และมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 500 เหรียญ หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธรัฐเยอรมนี มาตรา 159 (2) ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการฝังศพของผู้ตายว่า จะกระทำต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรให้มีการฝังศพจากพนักงานอัยการเสียก่อน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้มีการทำลายพยานหลักฐานเพื่อปิดบังข้อเท็จจริง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกรค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้

นอกจากนี้ในกรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องมีการขุดศพเพื่อประโยชน์ในการชันสูตรพลิกศพก็สามารถทำการขุดศพที่ฝังแล้วนั้นขึ้นมาทำการชันสูตรพลิกศพได้ โดยที่ศาลเป็นผู้ออกคำสั่งอนุญาตให้กระทำได้ และต้องแจ้งไปยังญาติของผู้ตายทราบทันทีเมื่อได้มีการขุดศพขึ้น ตามมาตรา 87 (3) และ (4)

โดยในส่วนของกฎหมายของประเทศไทยนั้น ไม่ได้มีบทบัญญัติในส่วนของการจัดการศพภายหลังที่การชันสูตรพลิกศพได้เสร็จสิ้นลง เหมือนกฎหมายของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐเยอรมนีที่มีการกำหนดถ้อยคำและรายละเอียดที่ชัดเจนในส่วนของผู้ให้อนุญาตในการฝังหรือจัดการกับศพตามประเพณี ส่งผลให้ไม่เกิดปัญหาในการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจว่าผู้ใดมีอำนาจในการออกคำสั่งเกี่ยวกับการจัดการศพ

1.2 ปัญหาการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม

จากการที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน ใน ลักษณะ 2 การสอบสวน หมวด 2 การชันสูตรพลิกศพ เพื่อพิสูจน์หาสาเหตุของการตาย โดยเฉพาะในกรณีการตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ นั้น จะต้องมีเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพด้วยกันทั้งหมด 4 ฝ่าย ได้แก่ พนักงาน

สอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไป ทั้งนี้เนื่องจากเป็นคดีที่เกิดจากการใช้อำนาจรัฐต่อประชาชน จึงจำเป็นต้องทำให้การค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตายนั้นเกิดความเป็นธรรมและโปร่งใส ซึ่งการกำหนดให้บุคลากรจากหลายหน่วยงานเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพก็เพื่อเป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาหลายประการ ดังนี้

1.2.1 การควบคุมตรวจสอบของผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม

1) การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยพนักงานสอบสวน

เมื่อเกิดเหตุวิสามัญฆาตกรรมขึ้น พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพ มีหน้าที่เข้าทำการชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุและมีหน้าที่ต้องแจ้งแพทย์ อัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่พบศพนั้น เพื่อให้ทราบและร่วมทำการชันสูตรพลิกศพด้วยกัน และก่อนที่จะมีการชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนเท่าที่จะทำได้ ตามมาตรา 150 วรรคสอง และวรรคสาม

อย่างไรก็ตามการที่พนักงานสอบสวนต้องแจ้งหรือขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ทางวิทยาการหรือเจ้าหน้าที่พิสูจน์ ดำเนินการชันสูตรพลิกศพหลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือตำรวจวิทยาการจังหวัดหรือกองกำกับวิทยาการเขตที่รับผิดชอบ เพื่อให้จัดส่งเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน มาช่วยเหลือในการเก็บพยานหลักฐานก่อนที่จะทำการชันสูตรพลิกศพ จะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนเป็นองค์กรเดียวกันกับกองพิสูจน์หลักฐาน ซึ่งสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติอาจมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงและให้ความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ผู้กระทำวิสามัญฆาตกรรมให้พ้นจากความผิดได้ ทำให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนจากคนในสังคมถึงความโปร่งใสได้

เนื่องจากระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยเป็นระบบตำรวจ แม้จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่หลายครั้ง แต่องค์กรหลักที่มีบทบาทสำคัญใน

การชันสูตรพลิกศพยังคงเป็นพนักงานสอบสวน ส่วนแพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองที่เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพเพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลจึงเป็นเพียงแค่ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานสอบสวนเท่านั้น และการที่พนักงานสอบสวนกับเจ้าหน้าที่ผู้กระทำการวิสามัญฆาตกรรมมาจากองค์กรเดียวกัน คนในสังคมย่อมตั้งคำถามว่ามีการช่วยเหลือกันหรือไม่ การดำเนินงานของพนักงานสอบสวนมีความถูกต้องและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายหรือไม่ เป็นต้น

นอกจากนี้พนักงานสอบสวนจะมีหน้าที่หลักในการประสานงานให้แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพและยังต้องแจ้งญาติของผู้ตายให้ทราบพร้อมกัน ซึ่งหากมีกรณีผู้ตายไม่มีญาติหรือผู้ตายเป็นชาวต่างชาติ และพนักงานสอบสวนติดต่อญาติไม่ได้ หรือห่างไกลจากพื้นที่เกิดเหตุ อาจเกิดข้อยุ่งยากและเพิ่มภาระของพนักงานสอบสวนมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้การที่องค์กรต่างที่ถูกกำหนดให้เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพในสถานที่เกิดเหตุร่วมกันต่างมีภาระหน้าที่ตามวิชาชีพของตน ก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการชันสูตรพลิกศพได้

เมื่อพิจารณาในเรื่องการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในชั้นพนักงานสอบสวน จะเห็นได้ว่า ในมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจ ที่ถูกแต่งตั้งโดยแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือสนับสนุนในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น และไม่มีอำนาจในการผ่าศพหรือเคลื่อนย้ายศพก่อนได้รับอนุญาตจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี หรือผู้แทนแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดให้อำนาจของผู้พิพากษาไว้โดยชัดแจ้งในการทำการชันสูตรพลิกศพ นับแต่เมื่อพบการตาย การผ่าศพ การฝังศพหรือขุดศพ ไปจนถึงการมีความเห็นเกี่ยวกับการระบุสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย ถึงแม้ขั้นตอนในการตรวจศพและการผ่าศพจะต้องกระทำโดยแพทย์ก็ตาม ก็ต้องเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้อำนาจของศาลเท่านั้น ซึ่งตำรวจแทบจะไม่มีบทบาทในการชันสูตรพลิกศพเลย

ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับ การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยกับมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งพนักงานสอบสวนของไทยมีอำนาจและบทบาทหลักในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเริ่มทำ

การชันสูตรพลิกศพไปจนถึงขั้นตอนการทำสำนวน ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การควบคุมตรวจสอบในชั้นพนักงานสอบสวนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากพนักงานสอบสวนกับผู้กระทำการวิสามัญฆาตกรรมเป็นบุคคลที่มาจากองค์กรเดียวกัน อาจมีการเอื้อประโยชน์ให้แก่กันได้ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในความถูกต้องของกระบวนการยุติธรรมได้

2) การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์

เนื่องจากระบบการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตายในการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย เป็นระบบตำรวจ ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นผู้มีอำนาจเต็มในการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคแรก จะกำหนดให้แพทย์เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ และมีหน้าที่ทำบันทึกรายละเอียดของการชันสูตรพลิกศพโดยทันทีและต้องทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเรื่อง แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า แพทย์ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงในการสอบสวนหรือรวบรวมพยานหลักฐาน ส่งผลให้การลงความเห็นเป็นหนังสือของแพทย์เพื่อแสดงว่าผู้ตายเป็นใคร พุทธินิยามที่ตายคืออะไร หรือสงสัยว่าผู้ที่ทำให้เกิดความตายเป็นใครนั้น ค่อนข้างยาก เนื่องจากพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน แพทย์จึงทำได้เพียงการทำความเข้าใจเป็นหนังสือถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความตายเท่านั้น ซึ่งอาจมองได้ว่าแพทย์ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการตายแก่พนักงานสอบสวน ดังนั้นบทบาทของแพทย์ที่จะช่วยตรวจสอบและค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตายจึงค่อนข้างน้อย ทั้งที่แพทย์มีความสำคัญต่อการค้นหาสาเหตุการตายได้ทุกกรณี ซึ่งในทางปฏิบัติโอกาสที่พนักงานสอบสวนกับแพทย์จะไปปฏิบัติงานพร้อมๆกันเป็นไปได้น้อย ส่วนใหญ่เมื่อพนักงานสอบสวนไปถึงที่เกิดเหตุเพื่อดูสภาพศพแล้วถึงจะส่งศพนั้นไปให้แพทย์ตรวจเพื่อลงชื่อร่วมกันชันสูตรพลิกศพ การตรวจของแพทย์จึงไม่อาจตรวจสอบการตรวจของพนักงานสอบสวนได้¹ ส่วนในกรุงเทพมหานครโดยปกติให้เป็นที่ของแพทย์ประจำสถาบันนิติเวชวิทยา สำนักงานแพทย์ใหญ่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ร่วมชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นหน่วยงาน

¹ แสง บุญเฉลิมวิภาสและคณะ.การศึกษาการพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย.2547.หน้า 59.

เดียวกันกับพนักงานสอบสวน ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือจากประชาชน จึงอาจถือได้ว่าเป็นการขาดการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพกันและกันอย่างแท้จริง

นอกจากนี้การที่กฎหมายกำหนดให้แพทย์ที่มีหน้าที่ในการเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพเป็นอันดับแรกคือแพทย์นิติเวชนั้น ซึ่งถือว่าแพทย์ด้านนี้ยังมีความขาดแคลน จึงยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานด้านชันสูตรพลิกศพ ซึ่งหากไม่มีแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภา กฎหมายกำหนดให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชน แพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขตามลำดับ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามมาตรา 150 วรรคแรก

อย่างไรก็ตามการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแพทย์ที่ร่วมชันสูตรพลิกศพอย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้เพียงคุณสมบัติของแพทย์เท่านั้น และหากไม่มีแพทย์ตามลำดับชั้นที่กำหนด มีเพียงลำดับรองลงมา แพทย์ผู้นั้นจะมีความรู้ด้านนิติเวชมากน้อยเพียงใด อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการชันสูตรพลิกศพได้

เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการควบคุมตรวจสอบอำนาจของของผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์อย่างมลรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดให้แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่หลักในการชันสูตรพลิกศพตั้งแต่การตรวจศพจนถึงขั้นตอนของการออกใบอนุญาตให้จัดการกับศพ สามารถให้ความเห็นโดยอิสระและแยกอำนาจหน้าที่ออกจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยเด็ดขาด โดยจะต้องเป็นแพทย์ที่ได้รับใบประกอบวิชาชีพของมลรัฐมิชิแกนและเป็นพลเมืองของเขตการปกครองระดับท้องถิ่นเท่านั้น

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์ในการชันสูตรพลิกศพไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการตรวจศพหรือการผ่าศพแล้ว ในทางปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการความเชี่ยวชาญทางการแพทย์ ซึ่งศาลจะรับฟังและ พิจารณาความเห็นของแพทย์ซึ่งปรากฏอยู่ในรายงานความเห็นของแพทย์มาประกอบการพิจารณา เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายที่แท้จริงหาก ในกรณีที่ต้องทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ การผ่าศพจะต้องกระทำโดยแพทย์ 2 คน ซึ่ง แพทย์ 1 ใน 2 คนนั้น จะต้องเป็นแพทย์ของศาล (Court Physician or Gerichtsarat) หรือแพทย์ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าของสถาบันนิติเวชศาสตร์หรือพยาธิ

วิทยาของรัฐ หรือแพทย์ของสถาบันที่ปฏิบัติงานและมีความชำนาญด้านนิติเวชศาสตร์ และห้ามมิให้แพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนเสียชีวิต เป็นผู้ทำการผ่าศพแต่แพทย์นั้นอาจถูกเรียกมาสอบถามเกี่ยวกับประวัติการรักษาได้

ดังนั้น เมื่อการผ่าศพนั้นต้องกระทำโดยแพทย์ 2 คน โดยหนึ่งในนั้นจะต้องเป็นแพทย์ของศาล ซึ่งจะทำให้เกิดการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งกันและกันระหว่างแพทย์ทั้งสองนาย ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นและอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การห้ามมิให้แพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนเสียชีวิต เป็นผู้ทำการผ่าศพ เนื่องจากเป็นการป้องกันมิให้มีการบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในการชันสูตรพลิกศพนั้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในชั้นแพทย์ของทั้งสองประเทศมีการกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของแพทย์ไว้อย่างชัดเจน และในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังมีการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างแพทย์ด้วยกันเองอีกด้วย ทำให้แพทย์ของทั้งสองประเทศมีบทบาทมากกว่าแพทย์ที่มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพในไทย เพราะแพทย์เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือพนักงานสอบสวนเท่านั้น

3) การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยอัยการ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดบทบาทการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยอัยการดังนี้

มาตรา 150 วรรคสาม บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติในวรรคสองมาใช้บังคับ” และต้องร่วมทำสำนวนชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนให้แล้วเสร็จ ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 150 วรรคสี่

มาตรา 150 วรรคสี่บัญญัติไว้ว่า “เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพตามวรรคสามแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพให้เสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไป

ได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันนับแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ”

นอกจากนี้ มาตรา 155/1 บัญญัติไว้ว่า “การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อ้างว่า เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้า ร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน

การทำสำนวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบ โดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ตั้งเริ่มทำการสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่ฟังจะกระทำได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ดังนั้นพนักงานอัยการมีหน้าที่จะต้องทำสำนวนสอบสวนในคดีวิสามัญฆาตกรรมและคดีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อ้างว่า เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยสำนวนสอบสวนดังกล่าวนี้พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้รับผิดชอบ แต่พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำ บุคคลที่เกี่ยวข้องได้อำนาจในการสั่งคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้น พนักงานอัยการทั่วไปไม่มีอำนาจในการสั่งคดีดังกล่าว ซึ่งในมาตรา 143 วรรคท้าย กำหนดให้อำนาจในการสั่งคดีวิสามัญฆาตกรรมนั้นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษารแทนเท่านั้นที่จะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการเข้าร่วมชั้นสูตรพลิกศพและก่อนที่จะทำการชั้นสูตรพลิกศพ พนักงานอัยการจะต้องตรวจสอบว่าพนักงานสอบสวน ได้แจ้งให้สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตาย อย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้หรือไม่ หากพนักงานสอบสวนยังไม่ได้แจ้งให้ทราบ พนักงานอัยการมีหน้าที่แจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในมาตรา แต่ถ้าพนักงานสอบสวนมีความ

จำเป็นไม่สามารถปฏิบัติได้ พนักงานอัยการจะแจ้งให้พนักงานสอบสวนบันทึกเหตุขัดข้องไว้เป็นหลักฐาน

นอกจากนี้ก่อนที่จะเริ่มทำการชันสูตรพลิกศพ พนักงานอัยการจะต้องตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่จะร่วมทำการชันสูตรพลิกศพว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ และจะต้องตรวจสอบสภาพศพและสภาพแวดล้อมในบริเวณที่ศพนั้นอยู่ พร้อมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่จะทำได้ โดยจะต้องทำความเข้าใจเป็นหนังสือให้ได้ความว่าผู้ตายนั้น คือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด เหตุและพฤติการณ์แห่งการตายเป็นเช่นไร หากเป็นการตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวหาว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่ทราบได้ และพนักงานอัยการมีอำนาจสั่งการให้พนักงานสอบสวนดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควร เพื่อค้นหาความจริงในคดีได้ด้วย ซึ่งหลังจากร่วมชันสูตรพลิกศพแล้ว พนักงานอัยการจะต้องบันทึกรายละเอียดผลการชันสูตรพลิกศพในแบบรายงานการชันสูตรพลิกศพของสำนักงานอัยการสูงสุดเสนอผู้อำนวยการศูนย์เพื่อทราบเพื่อให้ส่งไปรวมไว้ในสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนคดีอาญาที่พนักงานสอบสวนจะส่งให้กับพนักงานอัยการต่อไป

การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกาโดยอัยการนั้น กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะสามารถเข้าร่วมและควบคุมตรวจสอบกระบวนการชันสูตรพลิกศพได้ ในกรณีที่การตายนั้นเกิดจากการฆาตกรรมหรือสงสัยว่าเกิดจากการฆาตกรรมโดยเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ที่พบศพ หรือโดยการขอให้มีการชันสูตรพลิกศพการตาย นอกจากนี้พนักงานอัยการสามารถร้องขอให้มีการไต่สวนการตายเพื่อให้มีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี ซึ่งการร้องขอนี้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการเอง ภายหลังจากที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินคดีหรือมีผู้มาร้องขอต่อพนักงานอัยการให้ร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลไต่สวนกระบวนการชันสูตรพลิกศพดังกล่าว

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น อัยการมีอำนาจทำการชันสูตรพลิกศพได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า พนักงานอัยการจะต้องทำคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ศาลอนุญาตเสียก่อน ซึ่งผู้พิพากษาจะพิจารณาว่าสมควรจะต้องมีการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์หรือไม่ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการผ่าศพ ก็จะสั่งให้พนักงานอัยการทำการชันสูตรพลิกศพ

ต่อไป และการฟ้องศพผู้ตายนั้น จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากพนักงานอัยการเสียก่อน เพื่อเป็นมาตรการป้องกันมิให้มีการเร่งรีบฟ้องศพ เพื่อปิดบังข้อเท็จจริงหรือทำให้พยานหลักฐานเสื่อมเสียไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายที่แท้จริง

นอกจากนี้ในกรณีที่ต้องมีการและการขุดศพที่ฝังอยู่พนักงานอัยการพิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่การสอบสวน พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้ทำการผ่าศพหรือขุดศพที่ฝังอยู่ เพื่อทำการชันสูตรพลิกศพโดยไม่ต้องร้องขอต่อศาลได้

เมื่อเปรียบเทียบกับไทยและทั้งสองประเทศแล้วจะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพของอัยการต่างก็มีความสำคัญที่คล้ายคลึงกัน เช่น การมีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุ แต่แตกต่างกันในเรื่องการจัดการกับศพซึ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดให้การฟ้องศพผู้ตายนั้น จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากพนักงานอัยการเสียก่อน ส่วนไทยและสหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ทำคำสั่งในการจัดการกับศพ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยแล้วจะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการได้เข้ามามีบทบาทในการสอบสวนมากยิ่งขึ้นทั้งชั้นชันสูตรพลิกศพและการทำสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม เพื่อเป็นการคานอำนาจกับพนักงานสอบสวนเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายมากยิ่งขึ้น แต่เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติมาตรา 155/1 ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบ โดยให้พนักงานอัยการมีบทบาทเพียงให้คำแนะนำตรวจสอบพยานหลักฐาน ตามปากคำ ในการทำสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมเท่านั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับการชันสูตรพลิกศพ กฎหมายกลับให้ความสำคัญมากกว่า เพราะมีการกำหนดให้องค์กรที่เกี่ยวข้อง 4 ฝ่าย ร่วมในการชันสูตรพลิกศพ ตามมาตรา 150 วรรคสาม และการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพที่พนักงานสอบสวนต้องทำร่วมกันกับพนักงานอัยการตามมาตรา 150 วรรคสี่ แต่ในการทำสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมพนักงานอัยการกลับเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือพนักงานสอบสวน มิได้เป็นผู้รับผิดชอบหลักในคดี ทั้งที่สำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม เป็นสำนวนที่เจ้าพนักงานถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนมีผลต่อการตั้งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องเจ้าพนักงาน จึงต้องให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสำนวนชันสูตรพลิกศพเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้การกำหนดสภาพบังคับ ในกรณีที่พนักงานอัยการให้คำแนะนำหรือให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดโดยชัดเจนว่าหากพนักงานสอบสวนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งจะมีโทษเช่นใด ซึ่งตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 27 กำหนดให้เพียงหัวหน้าพนักงานอัยการแจ้งหัวหน้าพนักงานสอบสวนหรือทำความเข้าใจตามลำดับชั้นถึงอธิบดีเพื่อแจ้งหน่วยงานต้นสังกัดของพนักงานสอบสวนเท่านั้น นอกจากนี้กฎหมายก็ยังไม่ได้กำหนดสภาพบังคับในกรณีระยะเวลาในการทำสำนวนสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม และสำนวนการสอบสวนกรณีผู้ตายตกเป็นผู้ต้องหาว่าพยายามฆ่าเจ้าพนักงานขณะปฏิบัติหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

4) การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยพนักงานฝ่ายปกครอง

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือกรณีการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสามที่กำหนดให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวน แพทย์ และพนักงานอัยการ โดยคุณสมบัติของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในสังกัดกรมการปกครอง และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นไปตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพของพนักงานฝ่ายปกครองพุทธศักราช 2543 ในทางปฏิบัติผู้ว่าราชการจังหวัดก็ไม่ดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญเมื่อได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพจากพนักงานอัยการ² ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าการบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครองนั้นเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์เท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีชันสูตรพลิกศพในมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแล้ว ไม่ได้กำหนดให้มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่รัฐจากหน่วยงานอื่นเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ แต่จะให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และทักษะในขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพอย่างแท้จริงเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ เช่น

² สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, กม. คปก. ที่ (ก) 37/2558 บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะเรื่องกรอบและแนวทางปฏิรูปกฎหมายการชันสูตรพลิกศพ.

เจ้าพนักงานสอบสวน แพทย์ อัยการ และศาล เท่านั้นซึ่งมีการแยกบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกันอย่างชัดเจน แตกต่างจากประเทศไทยที่มีการใช้เจ้าหน้าที่จากหลายฝ่ายมากเกินไป

1.2.2 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในชั้นศาล

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้าถึงวรรคสิบเอ็ด ได้บัญญัติให้กรณีการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และกรณีการตายที่เกิดขึ้นในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่จะต้องมีการไต่สวนการตาย โดยศาลมีหน้าที่ในการไต่สวนการตาย ซึ่งเป็นกระบวนการที่กฎหมายมุ่งหมายให้ตรวจสอบการทำงานของผู้ที่มีหน้าที่ในความรับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพ โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่ยื่นคำร้องต่อศาลของให้มีการไต่สวนการตายในศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งแสดงว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อใด สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายคืออะไร

การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยชั้นศาลของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ศาลจะทำหน้าที่ไต่สวนการตายตามที่ญาติของผู้ตาย อัยการ และจำเลย ทำการร้องขอ เพื่อให้ศาลมีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำคดีและศาลอาจมีคำสั่งให้มีการขุดศพขึ้นมาเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพซ้ำได้

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีศาลมีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพดังนี้

- 1) ในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเห็นของแพทย์ ก็สามารถทราบการตายได้ ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาไต่สวนไปโดยลำพังโดยไม่ต้องเรียกแพทย์เข้ามาช่วยเหลือก็ได้ ผู้พิพากษาสามารถตรวจศพได้ด้วยตนเอง และสามารถลงความเห็นได้เลยโดยไม่ต้องอาศัยแพทย์
- 2) ในกรณีที่การตรวจศพภายนอกไม่อาจทำให้ทราบสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายได้ จำเป็นที่จะต้องมีการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ (Autopsy) แล้วการผ่าศพนั้นจะกระทำได้ต่อเมื่อมีคำสั่งของศาล
- 3) ในกรณีที่จำเป็นต้องขุดศพที่ฝังแล้ว ขึ้นมาทำการชันสูตรพลิกศพคำสั่งขุดศพนั้นศาลจะต้องออกคำสั่งจึงจะสามารถทำการขุดศพขึ้นมาทำการชันสูตรพลิกศพได้

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพของมลรัฐ มิชิแกน สหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีอำนาจและหน้าที่ที่ชัดเจนกว่าประเทศไทย ซึ่งการไต่สวนว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อใด สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายคืออะไร เป็นประเด็นอย่างเดียวกันกับการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวน และเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาและมีคำสั่งแล้ว กฎหมายกำหนดให้คำสั่งนั้นถือเป็นที่สุด ทำให้ญาติของผู้ตายหมดโอกาสในการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตายนั้นอีกต่อไป นอกจากนี้ศาลไทยก็ไม่มีอำนาจในการมีคำสั่งผ่าพิสูจน์ศพ การสั่งให้ชุดศพขึ้นมาทำการชันสูตรพลิกศพได้ หรือไต่สวนไปโดยลำพังโดยไม่ต้องเรียกแพทย์เข้ามาช่วยเหลือก็ได้

อย่างไรก็ตามการไต่สวนการตายของประเทศไทยนั้นก็มิใช่คืออยู่ข้างในส่วนของการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบไปด้วย ศาล พนักงานอัยการ ญาติของผู้ตาย และทนายความฝ่ายญาติของผู้ตาย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการไต่สวนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในการไต่สวนการตายได้โดยลำพัง โดยไม่ต้องเรียกแพทย์เข้ามาช่วยเหลือก็ได้ ผู้พิพากษาสามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเอง และสามารถลงความเห็นได้เลยโดยไม่ต้องอาศัยแพทย์ ซึ่งทำให้ขาดการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรอื่นๆ

อย่างไรก็ตามการที่ประเทศไทยใช้ระบบพิจารณาคดีแบบระบบกล่าวหา ทำให้ศาลมักจะวางตัวนิ่งเฉยต่อการแสวงหาความจริงในคดี ทำให้ในคดีวิสามัญฆาตกรรม แนวทางในการสั่งคดีขึ้นอยู่กับคำแนะนำของฝ่ายพนักงานรัฐเป็นหลัก การนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาพิพากษาว่าเจ้าหน้าที่ผู้กระทำวิสามัญฆาตกรรมมีความผิดหรือไม่ จึงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากผู้พิพากษาไม่ได้เข้าร่วมในการชันสูตรศพโดยตรงตั้งแต่ในชั้นแรก คดีจึงมักจะสิ้นสุดลงในการสั่งการให้คำสั่งไม่ฟ้องของอัยการสูงสุด ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเห็นว่าการตรวจสอบถ่วงดุลการชันสูตรพลิกศพในชั้นศาลจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.2.3 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยญาติของผู้ตาย

ในประเทศไทยนั้น กฎหมายกำหนดให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิเข้าร่วมรับทราบการชันสูตรพลิกศพ และมีสิทธิเข้าร่วมในการไต่สวนการตายเพื่อซักถามและนำสืบพยานหลักฐานอื่นได้ และมีสิทธิตั้งทนายความเพื่อช่วยเหลือหรือดำเนินการ หากไม่มีทนายความที่ได้รับแต่งตั้งเข้ามาในการไต่สวนศาลต้องตั้งทนายความให้

ส่วนการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ โดยญาติของตายของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ญาติของผู้ตายมีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งการตายจากแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี และมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ที่พบศพ กับเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนได้ และในกรณีที่มีการตายของเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี ญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้มีการผ่าศพ และเป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีการดำเนินการตามคำร้องขอด้วย นอกจากนี้หากญาติของผู้ตายไม่เห็นด้วยกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายที่แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีได้ระบุความเห็นไว้ในรายงานการชันสูตรพลิกศพ ญาติของผู้ตายอาจทำการร้องขอต่อศาลแขวงหรือศาลระดับเมืองเพื่อจัดให้ศาลมีการไต่สวนได้ เพื่อให้มีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี โดยการไต่สวนนี้ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการขุดศพขึ้นมาเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพซ้ำได้

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดให้ศาลมีหน้าที่จะต้องแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบโดยทันทีเมื่อศาลมีคำสั่งให้ขุดศพที่ฝังแล้วขึ้นมาเพื่อตรวจพิสูจน์สาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย และในกรณีที่ญาติของผู้ตายมีความสงสัยเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายก็สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ได้

เมื่อพิจารณาแล้วแม้กฎหมายของประเทศไทย จะกำหนดให้กำหนดให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิเข้าร่วมรับทราบการชันสูตรพลิกศพ อย่างน้อยหนึ่งคน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า แม้จะให้สิทธิบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ตายเข้าร่วมรับทราบการชันสูตรพลิกศพ แต่บุคคลเหล่านั้นไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพเท่าที่ควร กฎหมายเองก็ไม่ได้กำหนดให้สิทธิญาติของผู้ตายสามารถตั้งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญที่ตนไว้วางใจหรือทนายความฝ่ายตนเข้าร่วมสังเกตการณ์หรือตั้งข้อซักถามเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งส่งผลให้การนำข้อมูลที่ใช้ในการประกอบในการพิจารณาในการไต่สวนการตายของศาลไม่เกิดประโยชน์ขึ้นเลย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สิทธิของญาติผู้ตายจะมีมากกว่า เช่น หากที่ญาติของผู้ตายมีความสงสัยเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายก็สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ได้ ซึ่งกฎหมายของประเทศไทยไม่ได้กำหนดไว้

2.2.4 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยบุคคลอื่นที่มีไฉ่ญาติของผู้ตาย

การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพของมลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกากฎหมายได้กำหนดให้พลเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 6 คน เข้ามามีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพนั้นได้ โดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าว สามารถร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพได้ โดยความเป็นวิชาชีพของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีจะทำให้สังคมหรือประชาชนเกิดความมั่นใจเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย

นอกจากนี้การควบคุมตรวจสอบยังกำหนดให้จำเลยมีสิทธิร้องขอให้ศาลไต่สวนเพื่อให้ศาลมีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีได้ซึ่งถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลตามกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ก็เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อถกเถียงเกี่ยวกับความผิดหรือความบริสุทธิ์ของตน ซึ่งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศไทยไม่ได้กำหนดบทบาทให้บุคคลภายนอกและจำเลยสามารถตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพได้ ซึ่งกรณีการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ และกรณีการตายที่เกิดขึ้นในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่มักสร้างความเคลือบแคลงสงสัยให้กับคนในสังคม ดังนั้นการกำหนดให้องค์กรหรือบุคคลภายนอกสามารถควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพได้ จึงเป็นส่วนที่สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีความโปร่งใสและเป็นธรรมได้

บทที่ 5

บทสรุปและเสนอแนะ

1. บทสรุป

การชันสูตรพลิกศพเป็นกระบวนการเพื่อตรวจสอบและค้นหาความจริงในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลตายโดยผิดธรรมชาติหรือเมื่อมีการตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เพื่อให้ทราบว่า ผู้ตายเป็นใคร ตายเมื่อใด ตายอย่างไร สาเหตุที่ทำให้ตายเกิดจากอะไร โดยความมุ่งหมายของการชันสูตรพลิกศพนั้น เพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน

ระบบชันสูตรพลิกศพนั้นอาจแบ่งออกตามประเภทขององค์กรผู้มีอำนาจหน้าที่ในความรับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพ โดยสามารถแบ่งเป็น 6 ระบบ ดังนี้

1) ระบบโคโรเนอร์ (Coroner system)

เป็นระบบที่ให้โคโรเนอร์ เป็นผู้มีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับการตายทั้งหมด ซึ่งโคโรเนอร์เป็นชื่อตำแหน่งของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อให้มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ มีความรับผิดชอบในการตรวจพิสูจน์เพื่อหาเหตุและพฤติการณ์การตายและมีอำนาจหน้าที่กึ่งตุลาการ (Quasi Judicial) ในการไต่สวนเพื่อมีคำสั่งเกี่ยวกับการตายด้วย

2) ระบบผู้พิพากษา (Judge system)

เป็นระบบที่ผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนการตายโดยผิดธรรมชาติ และการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นระบบที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจโดยตรงในการชันสูตรพลิกศพโดยการตัดสินใจขั้นสุดท้ายในขั้นตอนที่จะให้มีการชันสูตรพลิกศพหรือไม่ จะต้องให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ตัดสิน โดยผู้พิพากษาจะสั่งให้มีการไต่สวนและผ่าศพตรวจ

3) การชันสูตรพลิกศพระบบแพทย์สอบสวน (Medical examiner system)

ระบบนี้แพทย์มีอำนาจในการชันสูตรพลิกศพ โดยมีอำนาจตั้งแต่การดูศพและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเกี่ยวกับการตาย ตลอดจนการสอบสวนพยานบุคคลและรวมถึงอำนาจในการผ่าศพด้วยตนเอง แพทย์ที่ทำหน้าที่นี้มีตำแหน่งเรียกว่า แพทย์สอบสวน (Medical Examiner) ระบบนี้เริ่มใช้ในสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก แพทย์สอบสวนทำหน้าที่ในการหาสาเหตุการตาย โดยให้แพทย์สอบสวนทำหน้าที่คล้ายโคโรเนอร์ คือ สืบสวนสอบสวนการตาย มีอำนาจผ่าศพตรวจหรือสั่งให้มีการผ่าศพตรวจได้ แพทย์สอบสวนจะต้องไต่สวนเกี่ยวกับการตายไม่ว่าการตายนั้นชัดแจ้งหรือเป็นที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา การฆ่าตัวตาย การตายโดยทันที การตายจากอุบัติเหตุหรือตายในกรณี que แพทย์ไม่สามารถจะออกใบมรณะบัตรให้ได้

4) การชันสูตรพลิกศพระบบตำรวจ (Police system)

เป็นระบบที่เจ้าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการรายงานการตายโดยผิดธรรมชาติและการชันสูตรพลิกศพ และมีอำนาจเต็มแต่ฝ่ายเดียว หรือมีอำนาจหรือมีบทบาทสำคัญในการชันสูตรพลิกศพ

5) การชันสูตรพลิกศพระบบโปรคิวเรเตอร์ฟิสคัล (Procurator Fiscal system)

เป็นระบบที่ใช้อยู่ในประเทศสกอตแลนด์ โดยคอมมอนลอว์และกฎหมายหลายฉบับได้กำหนดให้พนักงานอัยการสกอตแลนด์ที่เรียกกันว่า Procurator Fiscal มีหน้าที่ตรวจสอบสาเหตุการตายที่สงสัยว่าเกิดขึ้นโดยเหตุผิดธรรมชาติ โดยเข้าควบคุมดูแลการเก็บรวบรวม พยานหลักฐาน การชันสูตรพลิกศพนั้นไม่จำเป็นต้องกระทำเสมอไป หาก Procurator Fiscal เชื่อว่าการตายนั้นเกิดขึ้นด้วยเหตุธรรมชาติและไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ก็จะให้แพทย์ออกหนังสือรับรองสาเหตุการตายได้ แต่หากกรณีที่มีความเป็นไปได้ว่าการตายนั้นเป็นผล หรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดทางอาญา จึงจำเป็นต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและสาเหตุการตาย

6) การชันสูตรพลิกศพระบบผสม (Mixed system)

เป็นระบบที่ให้อำนาจในการชันสูตรพลิกศพขึ้นอยู่กับองค์กรหลายฝ่าย เช่น ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล เป็นการผสมผสานกันระหว่าง 2 ระบบขึ้นไป โดยจะไม่ให้อำนาจแก่ ตำรวจฝ่ายเดียว แต่จะให้ห้องกรงศพฝ่ายกระบวนการยุติธรรมเข้าร่วมด้วย

ซึ่งเมื่อทำการศึกษาระบบการชันสูตรพลิกศพของสหรัฐอเมริกาที่ใช้ระบบแพทย์ สอบสวนและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ใช้ระบบศาลในการชันสูตรพลิกศพ โดยรายละเอียด สามารถสรุปได้ดังนี้

มลรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา กฎหมาย County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953 (Michigan Complied Law) ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงาน County Medical Examiner Office ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการสอบสวนการตาย ซึ่งแพทย์สอบสวนประจำแคว้นี้ (County Medical Examiner) เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการชันสูตรพลิกศพ ตั้งแต่การแต่งตั้งและกำหนดคุณสมบัติของ เจ้าหน้าที่ภายในองค์กร การออกคำสั่งในการผ่าศพ การทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพ รวมทั้งการจัดการศพด้วย ในส่วนของการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพนอกจากจะมีการตรวจสอบจากภายในองค์กรเดียวกันแล้ว ยังมีการควบคุมตรวจสอบจากองค์กรภายนอกด้วย เช่น การควบคุม ตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยพนักงานอัยการที่สามารถร้องขอให้ศาลทำการได้สวนการตาย เพื่อให้มีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์ สอบสวนประจำแคว้นี้ หรือ ญาติ จำเลย หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 6 คน สามารถมีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพ และควบคุมตรวจสอบโดยสามารถร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพ ซ้ำได้

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อำนาจและบทบาทหลักในการชันสูตรพลิกศพคือองค์กร ศาล โดยมีหน้าที่ในการตรวจศพภายนอก การกำหนดคุณสมบัติของแพทย์ที่ใช้ในการผ่าศพ การทำรายงานความเห็น รวมทั้งเป็นผู้ออกคำสั่งในการจัดการกับศพซึ่งต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร เท่านั้น ในส่วนของการควบคุมตรวจสอบสามารถกระทำได้โดยพนักงานอัยการและแพทย์ผู้ทำการ

ผ่าศพ อีกทั้งญาติของผู้ตายสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ได้

สำหรับประเทศไทยนั้น ระบบการชันสูตรพลิกศพใช้ระบบตำรวจ ซึ่งพนักงานสอบสวนมีบทบาทหลักในการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งในกรณีการตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือคดีวิสามัญฆาตกรรม เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพจะต้องประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 4 ฝ่าย ได้แก่พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ทั้งนี้เพื่อเป็นควบคุมตรวจสอบให้การชันสูตรพลิกศพมีความโปร่งใส และอำนวยความสะดวกธรรมชาติให้กับประชาชน อย่างไรก็ตามการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยยังคงมีปัญหาอยู่ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาความไม่ชัดเจนของกฎหมายในการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งกฎหมายกำหนดคุณสมบัติของแพทย์ผู้เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ คือ แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภา ส่วนแพทย์ลำดับรองลงมา คือแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชน แพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพแทนแพทย์ที่อยู่ในลำดับที่สูงลงมาว่าตนได้ก็ต่อเมื่อแพทย์ในลำดับที่สูงกว่านั้น ไม่มีหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ แต่กฎหมายมิได้กำหนดโดยชัดเจนถึงคุณสมบัติของผู้ผ่าศพไว้ อาจส่งผลให้การผ่าศพหรือการแยกธาตุส่วนใดส่วนหนึ่งของศพนั้น ทั้งที่การชันสูตรพลิกศพเป็นเพียงการตรวจสภาพศพจากภายนอกเท่านั้น การที่จะทราบว่าแท้จริงแล้วสาเหตุการตายเกิดขึ้นจากเหตุใด จึงจำเป็นต้องมีการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุของการตายที่แน่นอน การดำเนินการโดยแพทย์ในสาขาอื่นที่มีใช้แพทย์เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จึงทำให้การผ่าศพนั้นขาดความน่าเชื่อถือและความถูกต้องได้

ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 ที่บัญญัติให้ การที่จะผ่าศพได้นั้น ต้องมีความจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตายเท่านั้น ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการผ่าศพ เพื่อพบเหตุของการตายนั้นควรมีในกรณีใดบ้าง จึงถือว่าเป็นเหตุจำเป็นที่จะต้องมีการผ่าศพ ซึ่งบทบัญญัติมาตรานี้ยังขาดรายละเอียดและมีความไม่ชัดเจนเช่นเดียวกัน

ประการที่สอง ปัญหาการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม โดยพนักงานสอบสวน เนื่องจากระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยเป็นระบบตำรวจ แม้จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่หลายครั้ง แต่องค์หลักที่มีบทบาทสำคัญในการชันสูตรพลิกศพยังคงเป็นพนักงานสอบสวน ส่วนแพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองที่เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพเพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลจึงเป็นเพียงแค่ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานสอบสวนเท่านั้น และการที่พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ทางวิชาการหรือเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน กับเจ้าหน้าที่ผู้กระทำการวิสามัญฆาตกรรมมาจากองค์กรเดียวกัน คนในสังคมย่อมตั้งคำถามว่าการช่วยเหลือกันหรือไม่ การดำเนินงานของพนักงานสอบสวนมีความถูกต้องและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายหรือไม่ เป็นต้น

ประการที่สาม ปัญหาการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม โดยแพทย์ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นปัญหาที่แพทย์ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงในการสอบสวนหรือรวบรวมพยานหลักฐาน ส่งผลให้การลงความเห็นเป็นหนังสือของแพทย์เพื่อแสดงว่าผู้ตายเป็นใคร พฤติกรรมที่ตายคืออะไร หรือสงสัยว่าผู้ที่ทำให้เกิดความตายเป็นใครนั้นค่อนข้างยาก เนื่องจากพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน แพทย์จึงทำได้เพียงการทำความเข้าใจเป็นหนังสือถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความตายเท่านั้น ซึ่งอาจมองได้ว่าแพทย์ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการตายแก่พนักงานสอบสวน ดังนั้นบทบาทของแพทย์ที่จะช่วยตรวจสอบและค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตายจึงค่อนข้างน้อย ทั้งนี้แพทย์มีความสำคัญต่อการค้นหาสาเหตุการตายได้ทุกกรณี

นอกจากนี้การที่กฎหมายกำหนดให้แพทย์ที่มีหน้าที่ในการเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพเป็นอันดับแรกคือแพทย์นิติเวชนั้น ซึ่งถือว่าแพทย์ด้านนี้ยังมีความขาดแคลน จึงยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานด้านชันสูตรพลิกศพ อย่างไรก็ตามการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแพทย์ที่ร่วมชันสูตรพลิกศพอย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้เพียงคุณสมบัติของแพทย์เท่านั้น และหากไม่มีแพทย์ตามลำดับชั้นที่กำหนด มีเพียงลำดับรองลงมา แพทย์ผู้นั้นจะมีความรู้ด้านนิติเวชมากน้อยเพียงใด อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการชันสูตรพลิกศพได้

ประการที่สี่ ปัญหาการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยอัยการ ซึ่งตามบทบัญญัติ มาตรา 155/1 ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบ โดยให้พนักงานอัยการมีบทบาท เพียงให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ ในการทำสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม เท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกรชันสูตรพลิกศพ กฎหมายกลับให้ความสำคัญมากกว่า เพราะมีการ กำหนดให้องค์การที่เกี่ยวข้อง 4 ฝ่าย เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ ตามมาตรา 150 วรรคสาม และ การทำสำนวนชันสูตรพลิกศพที่พนักงานสอบสวนต้องทำร่วมกันกับพนักงานอัยการตามมาตรา 150 วรรคสี่ แต่ในการทำสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมพนักงานอัยการกลับเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือ พนักงานสอบสวน มิได้เป็นผู้รับผิดชอบหลักในคดี ทั้งที่สำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม เป็น สำนวนที่เจ้าพนักงานถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ต้องหาในคดีฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนมีผลต่อการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องเจ้าพนักงาน จึงต้องให้ ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสำนวนชันสูตรพลิกศพเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ปัญหาการกำหนดสภาพ บังคับ ในกรณีที่พนักงานอัยการให้คำแนะนำหรือให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดโดยชัดเจนว่าหากพนักงานสอบสวนฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งจะมีโทษเช่นใด รวมทั้งกฎหมายก็ยังไม่กำหนดสภาพบังคับในกรณี ระยะเวลาในการทำสำนวนสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม และสำนวนการสอบสวนกรณีผู้ตาย ตกเป็นผู้ต้องหาว่าพยายามฆ่าเจ้าพนักงานขณะปฏิบัติหน้าที่ไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย

ประการที่ห้า ปัญหาการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพโดยพนักงานฝ่ายปกครอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสามที่กำหนดให้เจ้าพนักงานฝ่าย ปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตร พลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวน แพทย์ และพนักงานอัยการ ซึ่งการบทบาทของพนักงานฝ่าย ปกครองนั้นเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ และไม่ได้เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้ตายซึ่งเป็นลูกบ้านในท้องที่ ที่พบศพเหมือนกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้น การชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมที่ จำกัดเฉพาะเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองให้ร่วมชันสูตรพลิกศพจึงยังไม่เหมาะสมเท่าใดนัก

ประการที่หก ปัญหาการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในชั้นศาลนั้น การได้สวน ว่าผู้ตายเป็นใคร ดายที่ไหน เมื่อใด สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายคืออะไร เป็นประเด็นอย่างเดียวกัน กับการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวน และเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาและมีคำสั่ง แล้ว กฎหมายกำหนดให้คำสั่งนั้นถือเป็นที่สุด ทำให้ญาติของผู้ตายหมดโอกาสในการแสวงหา

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตายนั้นอีกต่อไป นอกจากนี้การที่ประเทศไทยใช้ระบบพิจารณาคดีแบบระบบกล่าวหา ทำให้ศาลมักจะวางตัวนิ่งเฉยต่อการแสวงหาความจริงในคดี ทำให้ในคดีวิสามัญฆาตกรรม แนวทางในการสั่งคดีขึ้นอยู่กับการนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายพนักงานรัฐเป็นหลัก การนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาพิพากษาว่าเจ้าหน้าที่ผู้กระทำวิสามัญฆาตกรรมมีความผิดหรือไม่ จึงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากผู้พิพากษาไม่ได้เข้าร่วมในการชันสูตรศพโดยตรงตั้งแต่ในชั้นแรก

ประการที่เจ็ด แม้กฎหมายของประเทศไทย จะกำหนดให้กำหนดให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิเข้าร่วมรับทราบการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ที่พบศพ แต่บุคคลเหล่านั้น ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพเท่าที่ควร กฎหมายเองก็ไม่ได้กำหนดให้สิทธิญาติของผู้ตายสามารถตั้งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญที่ตนไว้วางใจหรือทนายความฝ่ายตนเข้าร่วมสังเกตการณ์หรือตั้งข้อซักถามเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งส่งผลให้การนำข้อมูลที่ใช้ในการเพื่อประกอบในการพิจารณาในการไต่สวนการตายของศาลไม่เกิดประโยชน์ขึ้นเลย

2. ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น การชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องในแง่ของกฎหมายที่ไม่ชัดเจนและการควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงดังนี้

2.1 กระบวนการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรม

1) แม้ในขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ จะกำหนดคุณสมบัติของแพทย์ผู้เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ แต่ในขั้นตอนการผ่าศพ มิได้กำหนดคุณสมบัติของแพทย์ที่ทำการผ่าศพไว้ ดังนั้นควรจะกำหนดให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวชศาสตร์เท่านั้นเป็นผู้มีหน้าที่ในการผ่าศพ และกำหนดลักษณะต้องห้ามของแพทย์ที่มิใช่แพทย์ด้านนิติเวชศาสตร์ห้ามทำการผ่าศพ ทั้งนี้เพื่อการหาสาเหตุหรือพฤติการณ์ที่ตายมีความแม่นยำและถูกต้อง

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรา 151 จากเดิมที่บัญญัติว่า

“ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตายเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุ ส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้”

แก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มข้อความในมาตรา 151 ดังนี้

“ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุ ส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วน ไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลผู้ซึ่งได้รับใบอนุญาตเป็นนิติพยาธิแพทย์หรือเป็นแพทย์ที่ได้รับการฝึกอบรมด้านนิติพยาธิแพทย์เท่านั้น ห้ามมิให้แพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายในระหว่างการเจ็บป่วยในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนเสียชีวิตเป็นผู้ทำการผ่าศพ แต่แพทย์ผู้ทำการรักษานั้นอาจถูกเรียกมาสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติการรักษาทางการแพทย์ได้”

2) ควรกำหนดรายละเอียดของเหตุจำเป็นในการผ่าศพเพื่อหาสาเหตุการตายที่ชัดเจนเหมือนสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เช่น ในกรณีการตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ นอกจากการตรวจสภาพศพภายนอกแล้ว ต้องกำหนดให้มีการผ่าศพในกรณีดังกล่าวเท่านั้น เพื่อหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายที่แน่นอน

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในมาตรา 151/1

มาตรา 151/1 “เหตุจำเป็นในการผ่าศพเพื่อหาสาเหตุการตาย มีดังนี้

(1) การตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

(2)

2.2 การควบคุมตรวจสอบการชันสูตรพลิกศพในคดีวิสามัญฆาตกรรมของเจ้าหน้าที่และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

1) ในกรณีการตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ควรกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพและสำนวนคดีวิสามัญ

มาตรการและให้พนักงานสอบสวนเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือในการทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพและสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม นอกจากนี้ควรกำหนดสภาพบังคับในกรณีที่พนักงานสอบสวนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง และควรกำหนดสภาพบังคับในกรณีระยะเวลาในการทำสำนวนสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม และสำนวนการสอบสวนกรณีที่อยู่ตายตกเป็นผู้ต้องหาว่าพยายามฆ่าเจ้าพนักงานขณะปฏิบัติหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

ดังนั้น ผู้ศึกษาควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรา 155/1 จากเดิมที่บัญญัติว่า

มาตรา 155/1 บัญญัติไว้ว่า “การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อันตรายแก่เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน

การทำสำนวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบโดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มทำการสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่ฟังจะกระทำได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 155/1 วรรคสอง ดังนี้

“การทำสำนวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการอย่างเคร่งครัด ในการสอบสวนพยานหลักฐาน ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มทำการสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่ฟังจะกระทำได้ และสำนวนการสอบสวนดังกล่าวต้องเสร็จสิ้นภายในสามสิบวัน และเมื่อมีเหตุจำเป็นควรขยายเวลาในการทำสำนวนได้ ไม่เกินสองครั้งๆละไม่เกินสามสิบวัน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

ในมาตรา 155/1 วรรคสาม ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มข้อความในตอนท้าย ดังนี้

“ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอฟ้องงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอฟ้องงานอัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่เหตุจำเป็นเร่งด่วนต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแห่งคดี หากเกิดผลเสียหายแห่งคดีให้พนักงานอัยการแจ้งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติให้ทราบโดยเร็วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” และให้กำหนดกฎกระทรวงออกมารับบทบัญญัติดังกล่าว

2) บทบาทของพนักงานฝ่ายปกครองที่เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ ในกรณีการตายซึ่งถูกเจ้าพนักงานกระทำโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานโดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้น ไม่ควรจำกัดเฉพาะเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวน แพทย์ และพนักงานอัยการเท่านั้น แต่ควรให้พนักงานปกครองท้องที่ เช่น กำนันและผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพด้วย เพราะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้ตายซึ่งเป็นลูกบ้านของตนและเข้าใจบริบทในท้องที่ที่พบศพเป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 วรรคสามจากเดิมที่บัญญัติว่า

มาตรา 150 วรรคสาม “ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติในวรรคสองมาบังคับใช้”

ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 วรรคสาม โดยเพิ่มข้อความดังนี้

มาตรา 150 วรรคสาม “ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปหรือพนักงานปกครองท้องที่แห่งท้องที่ที่พบศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตร

พลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติในวรรคสองมาบังคับใช้”

3) สำหรับการไต่สวนของศาลที่มีคำสั่งแสดงว่าผู้ตายเป็นใคร ดายที่ไหน ดายเมื่อใด เหตุและพฤติการณ์ที่ตายคืออะไรแล้ว ศาลควรมีการไต่สวนในประเด็นที่เจ้าพนักงานได้กระทำการชันสูตรพลิกศพโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เช่น เจ้าพนักงานสอบสวนได้แจ้งญาติให้เข้าร่วมรับทราบการชันสูตรพลิกศพ อย่างน้อยหนึ่งคนหรือไม่ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 วรรคห้าจากเดิมที่บัญญัติว่า

“เมื่อได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานอัยการทำคำร้องต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ดายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ ภายในสามสิบวันนับแต่ที่ได้รับสำนวน...”

ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 วรรคห้า โดยเพิ่มข้อความดังนี้

“เมื่อได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานอัยการทำคำร้องต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ดายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ และให้ศาลพิจารณาว่าการชันสูตรพลิกศพนั้นกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ภายในสามสิบวันนับแต่ที่ได้รับสำนวน...”

4) นอกจากญาติของผู้ตายมีสิทธิเข้าร่วมรับทราบการชันสูตรพลิกศพ อย่างน้อยหนึ่งคนแล้ว กฎหมายควรกำหนดให้ญาติของผู้ตายสามารถตั้งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญที่ตนไว้วางใจหรือทนายความฝ่ายตนเข้าร่วมสังเกตการณ์หรือตั้งข้อซักถามเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพได้ และหากญาติของผู้ตายมีความสงสัยเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายก็สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ได้ ทั้งนี้เพื่อความโปร่งใสและเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ญาติของผู้ตายด้วย

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 วรรคสองจากเดิมที่บัญญัติว่า

“ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพ ทราบ และก่อนการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายทราบเท่าที่จะทำได้”

ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 วรรคสอง โดยเพิ่มข้อความดังนี้

“ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพ ทราบ และก่อนการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายทราบเท่าที่จะทำได้ อย่างน้อย หนึ่งคน โดยสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายสามารถตั้งแพทย์ผู้เชี่ยวชาญที่ตนไว้วางใจหรือทนายความฝ่ายตนเข้าร่วมสังเกตการณ์หรือตั้ง ข้อซักถามได้ หากสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติ ของผู้ตายนั้นมีข้อสงสัยเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ของการตายอาจร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมี คำสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ได้”

บรรณานุกรม



บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ ศรีโสภนา.(2562).การค้นหาคำความจริงโดยการชั้นสูตรพริกศพ:ศึกษาความจำเป็นทางกฎหมายของการได้ส่วนการตาย.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,กรุงเทพมหานคร.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์,ชาติ ชัยเดชสุริยะและณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์.(2547).มาตรฐานองค์กรประชาชาติว่าด้วยการระบวงการยุติธรรมอาญา.กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิพัฒนาการยุติธรรม.
- กุลพล พลวัน.(2544).การบริหารการระบวงการยุติธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์.(2549).คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา.(พิมพ์ครั้งที่ 5).กรุงเทพมหานคร:จิรัชการพิมพ์.
- กฤษฎา บุญสมิต. (2548).กฎหมายตราสามดวง.ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.
- กฤษฎีกา นายวุฒิพงษ์.(2557).กลไกการตรวจสอบกรณีวิสามัญฆาตกรรม:ศึกษากรณีการตายเกิดจากการกระทำของ เจ้าพนักงานตำรวจ.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,กรุงเทพมหานคร.
- คณิต ณ นคร.(2561). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.(พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน
- คะนิง ภาไชย.(2537). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, (พิมพ์ครั้งที่ 4).กรุงเทพมหานคร:มิตรนราการพิมพ์.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ.(2549) มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์.(2540) .การปรับปรุงองค์กฏภาครัฐ: การควบคุมการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ.กรุงเทพ:คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ.
- ณรงค์ จุ้ยเส่ย.(2548).การชั้นสูตรพริกศพกรณีตายในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ศึกษาเฉพาะกรณีการตายของผู้ต้องขังในเรือนจำ . (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,กรุงเทพมหานคร.

ณรงค์ ใจหาญ.(2555). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* (พิมพ์ครั้งที่ 11) .
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย. (2551). *ปัญหาการตรวจสอบอ่วงดุลการสอบสวน: ศึกษาคดีฆาตกรรม
ซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)* .มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

ธีรวัฒน์ เอื้อพอพล.(2551). *มาตรการตรวจสอบและอ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ: ศึกษากรณีการชันสูตร
พลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม.*(วิทยานิพนธ์
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต) .มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

ธีรารัง จริยาเวช. *ระบบการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพในสหรัฐอเมริกา.* เมดิคอลไทม์ ,16 เมษายน
2545.

นิวัฒน์ ทั้งทอง.(2540) *การพัฒนาระบบงานนิติเวชเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ* (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ

พระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2506

บุญฉดา หาญทวีพันธุ์.(2553). *ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม: ศึกษากระบวนการ
ค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน.*(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.

มนตรี จิตรวิวัฒน์. (2531). *วิสามัญฆาตกรรม: การศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าพนักงานตำรวจ.*(วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ 2547

- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ และ ไพศาล ลี้มสถิต.(2554).การออกใบมรณบัตรและหนังสือรับรองการตายในประเทศเยอรมนี อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เบลเยียมและสหรัฐอเมริกา.วารสารกระบวนการยุติธรรม, 4(4),73-74.
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. ความจริงเกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์. วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์ 1,2 (กุมภาพันธ์ 2549)
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์.(2524). คู่มือการชันสูตรพลิกศพ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พิมเนศ .
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2541).งานนิติเวชกับกระทรวงยุติธรรม. บทบัณฑิตย์, 54(2) .มิถุนายน.
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2543).แนวทางพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์.(2532). นิติเวชศาสตร์.(พิมพ์ครั้งที่ 5).กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วินัย คำรงค์มงคลกุล,.พนักงานอัยการกับการชันสูตรพลิกศพ .บทบัณฑิตย์. เล่ม 60 ตอน 3.
- วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์.(2532).การชันสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต) .จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- เสวต กรรณล้วน. Medico Legal Investigation of Death in USA, ใน รายงานการ สัมมนา เรื่อง Medico Legal Investigation of Death in USA, 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ สมาคมแพทยนิติเวช แห่งประเทศไทย
- ศิริพร ดังคนานุกุลชัย.(2549). การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่: การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย.(วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,กรุงเทพมหานคร.
- ศักดิ์เมธ ปรารธนา.(2545).ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พุทธศักราช 2542 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส.(2547). การศึกษาการพัฒนาระบบชั้นสูตรพลิกศพในประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

สนธยา โจมกัน.(2553).บทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการตรวจสอบความจริง:ศึกษาศาสตร์
การตรวจสอบการตาย.(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต,กรุงเทพมหานคร.

สมพร พรหมพิตาธร.(2545). คดีวิสามัญฆาตกรรม.(พิมพ์ครั้งที่ 3).กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์
นิติธรรม.

สมศักดิ์ หัวังดี.(2550).การตรวจสอบความจริงในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม:ศึกษาเฉพาะ
กรณีการชันสูตรพลิกศพ.(วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนะกุล.(2544). ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา .
บทบัณฑิต เล่มที่ 54 (4).

สุริพร เบ็ญจวรรณ.(2556).มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย:ศึกษาเปรียบเทียบกับ
ต่างประเทศ.(วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.

_____ .สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. กม. คปก. ที่ (ก) 37/2558 บันทึก
ความเห็นและข้อเสนอแนะเรื่องกรอบและแนวทางปฏิรูปกฎหมายการชันสูตรพลิกศพ.

อลิสา สุนทรพะลิน.(2550).อำนาจและบทบาทของพนักงานอัยการในคดีวิสามัญฆาตกรรม.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,กรุงเทพมหานคร.

อุษา จันพลอย บุญเปี่ยม.(2553).การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของ
ประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมัน.(วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,กรุงเทพมหานคร.

ไทยรัฐออนไลน์.(2564).*ย้อนรอยคดีในตำนาน วิสามัญ 6 ศพ โจ้ ด่านช้าง*. 2 มิถุนายน 2564.สืบค้น
จาก <https://www.thairath.co.th>.

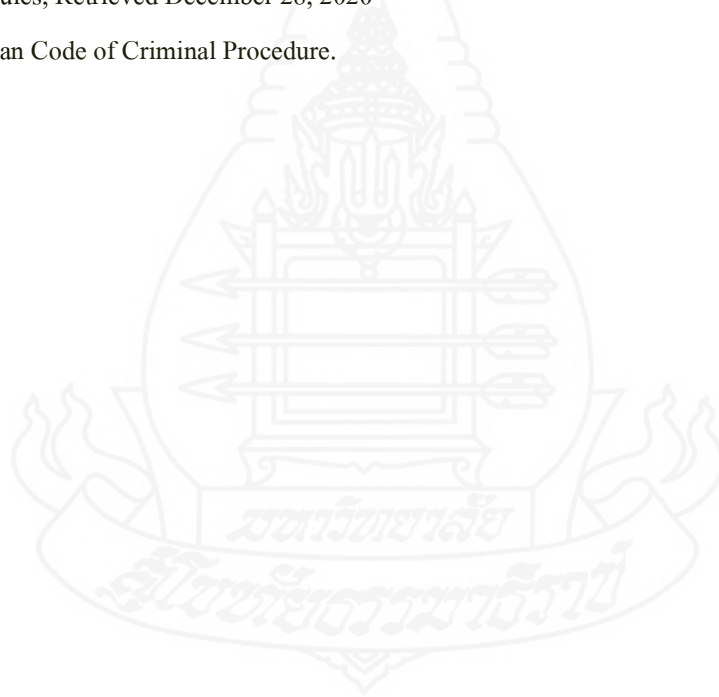
_____. Digital Autopsy นวัตกรรมใหม่ในการชันสูตรพลิกศพ.เอกสารสรุปสาระสำคัญ
การบรรยายพิเศษ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. วันที่ 15 พฤศจิกายน 2550 ณ ห้อง
ประชุมสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ชั้น 2,

County Medical Examiner Law, Act 181 of 1953

National Association of Medical Examiners : About NAME , Retrieved December 25, 2020

The Committee of Ministers to Members States on the Harmonisation of Medico-Legal Autopsy
Rules, Retrieved December 28, 2020

The German Code of Criminal Procedure.



ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวธนวันต์ บุนนวรรณา
วัน เดือน ปีเกิด	16 มีนาคม 2528
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2558
สถานที่ทำงาน	เทศบาลตำบลสามขา จังหวัดร้อยเอ็ด
ตำแหน่ง	นิติกร

